

Responsabilitatea opiniilor, ideilor și atitudinilor exprimate în articolele publicate în revista *Familia* revine exclusiv autorilor lor.

Numărul este ilustrat cu reproduceri ale lucrărilor
artistului plastic **Ovidiu Sălăgean**.

Seria a V-a
iulie - august 2011
anul 47 (147)
Nr. 7-8 (548-549)

FAMILIA

REVISTĂ DE CULTURĂ

Fondator: **IOSIF VULCAN**
1865

Apare la Oradea

Responsabil de număr:
Miron Beteg

REDACTIA:

Miron BETEG, Mircea PRICĂJAN,
Alexandru SERES, Ion SIMUȚ,
Traian ȘTEF

Redactori asociați:

Mircea MORARIU, Marius MIHEȚ, Aurel CHIRIAC

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Oradea, Piața 1 Decembrie, nr. 12

Telefon: 40-259-41.41.29; 40-770-850068

E-mail: familia@rdslink.ro

revistafamilia1865@gmail.com

(Print) I.S.S.N 1220-3149

(Online) I.S.S.N 1841-0278

www.revistafamilia.ro

TIPAR: Imprimeria de Vest, Oradea

Revista figurează în catalogul publicațiilor la poziția 4213

Revista este instituție a
Consiliului Județean Bihor

ABONAMENTE LA FAMILIA

Revista Familia anunță abonații și cititorii că la abonamentele efectuate direct la redacție se acordă o reducere semnificativă. Astfel, un abonament pe un an costă 60 de lei. Plata se face la sediul instituției.

De asemenea, se pot face abonamente prin plată în contul:

RO80TREZ0765010XXX000205, deschis la Trezoreria Oradea. Abonamentul pe un an costă 72 de lei. Redacția va expedia revista pe adresa indicată de către abonat.

FAMILIA

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ

DIRECTOR:
IOAN MOLDOVAN

CUPRINS

Editorial	
Miron Beteg - <i>Cînd și binecuvîntările papale...</i>	5
Asterisc	
Gheorghe Grigurcu - „În niciun fel nu e bine“	7
Schiță în cărbune	
Al. Cistelecan - <i>Emilian Galaicu-Păun critic literar</i>	10
Atropina	
Al. Vlad - <i>Nodurile timpului</i>	14
Fusion jazz & blues de Daniel Vighi	23
Un scriitor, doi scriitori	
Alex Ștefănescu - <i>Pe vremea cînd George Arion...</i>	27
Nisipul din clepsidră	
Vasile Dan - <i>Cum l-ai citi pe Cioran însuși în versuri</i>	29
Cronica literară	
Marius Miheț - <i>Despre Romulus Guga și Tatiana Dragomir</i>	32
Petru M. Haș - <i>Misterioasele întâmplări ale realității</i>	43
Dan-Liviu Boeriu - <i>Avem di tăți</i>	46
Lucian Scurtu - <i>Jurnal din camera obscură</i>	49
Camera de gardă de Mircea Pricăjan	52
Explorări de Mircea Morariu	55
Ion Pop, la Aniversară	62
Adriana Bărbat - <i>Lectura ca experiență revelatoare</i>	63
Proza	
Nicolae Breban	71
Péter Esterházy	83
Florin Ardelean	93
Larion Carion	110
Răzvan T. Coloja	116
Anca Goja	133
Florin Irimia	138
Alexandru Jurcan	153
Rareș Moldovan	154
Ioana Șerban	158
Traian Ștef	163
Radu Țuculescu	168
Eseul de Ioan Buduca	179
Ideea de Sorin Borza	189
Subiect la alegere de Bogdan Suceavă	196
Interviu cu Mirela Stănculescu	206
Interviu cu Nora Iuga	213
Poeme	
Daniel Corbu	225
Mircea Măluț	228
Péter Rácz	236
Alexandru Sfârlea	243
Gheorghe Vidican	251
Rînduri de Lazăr Cerescu	253
Historia de Radu Petrescu	254
Profil plastic - Ovidiu Sălăgean	259
Muzica de Adrian Găgiu	260
Cartea de teatru de Mircea Morariu	263
Cronica teatrală de Mircea Morariu	268
Familia - contact	283
Reviste românești	287

Editorial

Miron Beteg

Cînd și binecuvîntările papale sunt prea scumpe...

Ne-am dezobișnuit ca violența, oriunde în lume, să nu aibă și valențe americane. Paradoxal, majoritatea gînditorilor europeni sunt preocupați, azi, doar de soarta Americii. S-au scris sute de cărți despre dezastrul american, despre ratarea americană, despre pericolul american. Problemele Europei păreau de la sine înțelese. Banalități aruncate pe piața ideilor de niște politicieni pașivi au fost preluate ca adevăruri deja demonstrate. Ideologic, ne-am îngropat într-o barbarie a simbolurilor europene cu inconștiența cu care un cartofor se înglodează în datorii.

Pare astfel de la sine înțeles că asistăm, de o jumătate de veac, la o hipertrofiere a ideii comunitare și la o atrofiere a identității. Toate spasmele Europei de Est au fost privite și judecate doar din perspectiva acestui raport schimbător, dar care, cel puțin pentru occidentali, nu părea defel dilematic. Nu ne-am fi putut închipui, în timpul intervenției din Bosnia, să zicem, că în inima Europei civilizate se vor rosti, nu peste multă vreme, sintagme grele, cum sunt cele rostite recvent de un demitar englez: mulți dintre cei ieșiți în stradă reprezintă „pleava societății”, „jeguri umane”. Reacția e aproape similară cu cea a autorităților franceze din urmă cu cîțiva ani, cînd s-a declarat starea de necesitate în cîteva cartiere mărginașe ale Parisului. Autoproclamîndu-se modele, cancelariile vestice s-au trezit naintea unei realități cumplite: paradigma identitară cu care judecau lumea și-a pierdut orice priză la real. Predicînd toleranța extremă, se văd acum obligate să declare starea de necesitate, forțate și de o criză economică tot mai greu de gestionat. Înainte de orice apel la strînsul curelei ar trebui decretată *starea de necesitate în ideologia europeană*. Pompierii nu pot stinge vîlvătăile din biblioteci și nici pe cele din conștiințe.

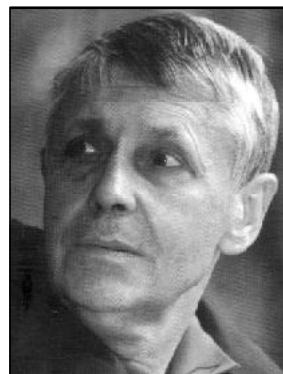
Refuzul de a adopta Constituția europeană a fost interpretat ca un banal accident de parcurs. Transformarea capitalei engleze într-un teatru al suspiciunii religioase și rasiale, după atentatele teroriste, părea că a fost consecința unei legături nesăbuite cu politica americană, și nicidecum ca o reacție tipic europeană. Parisul a fost, nu de mult, în flăcări vreme de 13 zile. Periferiile celorlalte capitale de pe vechiului continent s-au antrenat și ele, preluând „lumina” pariziană. Într-o carte despre revoluția franceză de la 1879, Jean Starobinski, vorbind despre mitul solar al revoluției, dă următorul citat: „Toate dorințele națiunii se întorceau atunci către dl. Necker, așa cum sunt așteptate razele soarelui după o lungă și dezastruoasă furtună”. La început de secol XXI, Europa își ia lumina nu de la soare, ci de la autoturismele incendiate din Grecia pînă în Franța, din Ucraina pînă la Londra. Generoasă, civilizația ne-a pus la dispoziție și simbolul nocturn al revoluției.

Oricum, Europa pare că nu mai are nevoie de terorism extern. Cardurile de salarii țin loc de explozibili iar foamea funcționează, în tot mai multe zone, ca un perfect detonator. E drept, o vizită papală încă scoate oamenii în stradă în Spania. O Spanie sărăcită, vlăguită, iritată. Dar spaniolii au ieșit în stradă nu pentru a primi binecuvîntarea lui Benedict al XVI-lea, nici pentru a-i nega autoritatea religioasă, ci pentru a protesta împotriva costurilor prea mari pe care le presupune o asemenea vizită. În Italia vecină, Berlusconi rostește fraze care te înmărmuresc. Iar cînd asemenea lucruri se întîmplă, cu riscul de a rata alaiul de fecioare și binefacerile lor, fundamentalistii, de orice fel, care se pregătesc acum să-și încingă la curea kilograme de dinamită pot renunța la asta, retrăgîndu-se să citească, liniștiți, *1001 de nopți*.

Guvernele europene știu distruge continentul și singure.

Asterisc

Gheorghe Grigurcu

„În niciun fel nu e bine”

Am cutezat a-i vorbi lui Arghezi, la 18 ani, despre nevoia de sinceritate a scriitorului. Mi-a replicat: „Sinceritatea pur și simplu nu ajunge. Trebuie să fie o sinceritate adâncă precum o fântână”.

*

E un om care s-a obișnuit cu dificultățile, care a devenit dependent de ele ca de un drog.

*

În tinerețe, suferința nu e luată în serios („Nu ți-e rușine să te plîngi că ești bolnav?”), când îmbătrânești, nu mai interesezi pe nimeni („Ce mai vrei, ți-a trecut vremea!”).

*

O fărîmătură de amintire: Lucian Blaga m-a învățat cum să pronunț corect numele lui William Somerset Maugham.

*

Primesc o carte mixtă, de „versuri și aforisme”, product al unui medic local, din care nu mă pot opri a spicui câteva, să zicem, „aforisme” de neuitat: „Sentimentele îți pot produce neplăceri”; „Uneori politicienii sunt ipocriți și mincinoși”; „Ce rost mai are viața când este tristă?”. Și încă: „Ori faci lucrurile la timp, ori nu le mai faci deloc”. Umorul involuntar nu e oare cea mai teribilă formă a umorului?

*

Vorbește un polițist, pe micul ecran: „am reținut un bărbat de sex masculin”.

*

Îmi spune la telefon un scriitor stabilit în Germania: „Nicolae Manolescu și Eugen Simion sunt precum Dumnezeu și Diavolul, în vizi-

Gheorghe Grigurcu

---

unea lui Blaga. Își schimbă între ei obrăzarele, așa încît nu știi cînd e unul, cînd e celălalt". Poate că există în destinul criticii românești fatalitatea unor dualități: Maiorescu - Gherea, E. Lovinescu - G. Ibrăileanu, G. Călinescu - T. Vianu etc. Dar nu știi dacă posteritatea nu-l va asocia pe N. Manolescu mai curînd cu altcineva, bunăoară cu tandemul Monica Lovinescu - Virgil Ierunca sau cu încă atît de nedreptățitul I. Negoțescu...

*

În niciun fel nu e bine. Destui autori mă persuadează: „Scrieți despre mine pentru că n-ați mai scris niciodată”. B. M. are o altă logică: „Scrieți despre mine pentru că ați mai scris o dată” (în scrisorile ce mi le trimite).

*

Muzica militară a reînviat în Parcul Amarului Tîrg. O baie de copilărie. Mă revăd cum eram cu șapte decenii în urmă, cu o lopățică în mînă, jucîndu-mă, sub supravegherea bunicii, cu nisipul din jurul Porții Sărutului. Pe atunci Parcul nu era încă asfaltat. Brîncuși se răsfața mai aproape de natură. Mă întreb dacă nu s-ar mîhni acum văzînd toate adaosurile civilizației, de la puzderia de autoturisme și blocuri tip, la nenumăratele indicatoare și lumini de neon ce-au năpădit spațiul reveriei sale monumentale...

*

Cică Nichita Stănescu i-ar fi consolat pe confrății contrariați de comportarea unor demnitari comuniști, cu următoarele cuvinte: „Ei vor fi miniștri toată viața, noi vom fi poeți toată moartea”.

*

A acuza pe un critic că „demolează valorile” înseamnă *a crede* în puțința unei asemenea „demolări”, adică a vădi o mentalitate primitivă. În actualul context, înseamnă a avea o fibră totalitară.

*

J.-P. Sartre spune că nu-l supără faptul că e detestat ca om de către cineva care-l prețuiește ca scriitor. Cîți dintre noi nu înclină spre o atare ispită, care însă, vai, dezumanizează nu doar autorul, ci și creația care nu e o piatră sau un nor, ci o sublimare a omului? Harul ei trece prin autor, așa cum harul divin trece prin sacerdot. Vai de sacerdotul păcătos!

*

Mic copil fiind, doream cu ardoare să prind treaz miezul nopții. Oare de ce? O înclinație precoce spre „mister”? O șotie? Un mic teribilism inconștient? Ori doar un mod de-a conversa mai mult cu străbunica mea, apropiată ca vîrstă, acum îmi dau seama, de Cehov și Caragiale?

*

Sunt persoane în sfera publicisticii asupra cărora orice comentariu ar fi de prisos. De ce să risipești cerneala pe un condeier ca, de pildă, Mir-

---

„În niciun fel nu e bine”

cea M., despre care, cu ani buni în urmă, Nicu Filip, vîrstnicul avocat al Uniunii Scriitorilor, îmi spunea că e una din „hienele mici ale Uniunii”?

*

Fostul meu profesor de limba română, dl. Zaharia Macovei, nonagenar fiind, mă taxa într-o epistolă din 2002 drept „tînăr”. Ca să vezi!

*

Mă gîndesc că asasinîndu-l pe N. Iorga, legionarii lui Horia Sima au făcut un serviciu comuniștilor. I-au scutit de sarcina de a-l fi ucis ei, ceea ce ar fi făcut-o cu siguranță, întemnițîndu-l în condiții de exterminare, după 1947. Și totuși cîtă monedă au bătut pe tema morții istoricului cei care, introducînd Gulagul, nu s-au dovedit cu nimic mai buni!

*

Fragilitatea programului meu zilnic. Contează fiecare oră. O pagină-două rămasă nedactilografiate îmi conturbă grav ziua următoare. Telefoane, vizite inopinate, chiar în momentele „de vîrf”. Cu toate că îmi încep munca îndeobște între orele 6 și 7 dimineața, îmi dau seama, pe la ora 15, că n-am făcut ceea ce mi-am propus. Iar după-amiaza tîrziu și seara nu-mi sunt prielnice pentru scris (acuitatea minții s-ar zice că se reduce odată cu lumina), ci doar pentru lectură și însemnări pe marginea ei. În schimb noaptea e o bună inspiratoare, în ceasurile de insomnie, cînd îmi trec prin minte gînduri și asocieri de vorbe care, de altfel, de cele mai multe ori se risipesc pînă-n zori. Îmi vine greu să mă scol din pat și să notez în toiul nopții ceea ce s-ar cuveni.

*

Aș dori să beneficiez, către sfîrșitul vieții, de o perioadă de liniște. Să intru în lumea unor cărți ispititoare pentru care n-am avut timp. Însă nu-mi închipui cum ar fi posibil. Nu-mi pot întrerupe activitatea pur și simplu (Monica Lovinescu îmi spunea, nu fără cochetărie, că Virgil Ierunca s-a „pensionat”, adică a încetat să mai scrie. „Citesc mult, adăuga dl. Ierunca în persoană, și mă bucur să descopăr frumuseți care mi-au scăpat. Bunăoară în Chateaubriand”). Deoarece s-ar căsca un gol, insuportabil. Viața mea nu e mobilată nici cu confortul fizic, nici cu cel moral care iar permite să decurgă „de la sine”. Trebuie nu o dată împinsă astfel cum împingi un automobil cu acumulatorul descărcat. O fac să funcționeze prin truda mea cu orar precis și, practic, fără întrerupere, trudă care mă ajută enorm, însă - cum să zic? - pe palierul oarecum mecanic, frustrîndu-l pe cel al aspirației lăuntrice. Ultimul rămîne într-o dureroasă așteptare a unui „mîine” dilatat („poate mîine și mai mîine”), care s-ar putea prea bine să nu sosească decît sub înfățișarea (angelică? satanică?) a finalului.

Schiță în cărbune

Al. Cistelecan

Emilian Galaicu-Păun
critic literar

Cronicile din *Poezia de după poezie* sînt rezultatul unei rubrici ținute vreme de cîțiva ani în revista *Vatra* și dedicată preferențial, dar nu exclusiv, fenomenului poetic basarabean. Oficiul „misionar”, programatic, e însă doar direcția pe care se manifestă o exigență critică vivace, mai degrabă cu excese caustice decît cu suplimente de generozitate. Spre deosebire de majoritatea recenzenților din țară, predispuși să-i trateze mai cu milă pe poeții din Basarabia, Galaicu-Păun nu crede în argumentul filantropic al conjuncturilor și sancționează, de regulă drastic, fenomenele de retardare ori de confort în anacronisme cu motivație patriotică, menite să conserve dincolo de Prut un complex sămănătorist. Inteligența sa pusă pe joacă și șicane și tradusă într-o ironie cînd

GALAIKU-PĂUN, Emilian, poet, prozator, traducător, eseist (cu acest nume semnează din 1979; numele civil e Galaicu Emilian). Născut la 22 iunie 1964, în satul Unchitești, comuna Cuhureștii de Sus, județul Soroca, din Republica Moldova. Fiul scriitorului Vasile Galaicu și al profesoarei (de limba și literatura română) Eleonora Păun. A urmat cursurile Școlii generale nr. 1 din Chișinău (1971-1981; după sistemul sovietic: școala primară 3 ani, ciclul secundar 5 ani și ciclul liceal 2 ani) și apoi pe cele ale Facultății de limba și literatura moldovenească din cadrul Universității de Stat din Chișinău (1981-1986). În 1989 a abandonat doctoratul pe care urma să-l susțină la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova, cu o teză despre poezia lui Grigore Vieru. A debutat cu poezii, în *Scînteia leninistă*, în 1973. Ca student la Chișinău, este președinte al cenaclului universitar „Mihai Eminescu” și membru activ al cenaclului „Luceafărul”, de pe lângă ziarul „Tinerimea Moldovei”. După revenirea din stagiul de doctorand la Moscova (1986-1989), lucrează la revista „Glasul”, iar apoi, o scurtă perioadă, la „Literatura și arta”. Ajunge apoi muzeograf (în cadrul Centrului de studii „M. Kogălniceanu”) și colaborează cu Eugen Lungu și Nicolae Popa la realizarea suplimentului literar al cotidianului „Sfatul țării” (pînă în 1993, cînd ziarul dispăre). Redactor la „Observatorul de Chișinău”, „Generația”, publicații efemere, apoi redactor la „Basarabia” (1994-1997). Din 1997, redactor, iar din 2000, redactor-șef al editurii Cartier. Începînd cu ianuarie 2005 este realizatorul emisiunii „Carte la pachet” la Radio Europa Liberă. A beneficiat de cîteva burse de creație (La Berlin, Paris). Editorial a debutat cu *Lumina proprie* (Editura Literatura Artistică, Chișinău; prefață de Eugen Lungu), în 1986. A mai publicat următoarele cărți de poezie: *Abece-Dor* (Editura Literatura Artistică, Chișinău, 1989), *Levitații deasupra hăului* (Editura Hyperion,

gratificantă, când sarcastică, îi temperează chiar și exaltările. Galaicu-Păun e, în subsidiar, un militant postmodernist și el aclamă, în general, tentativele de *aggiornamento* (nu și pe cele strict mimetice însă) ale poeziei basarabene. Ironia nu e, de fapt, o componentă sau o unealtă a judecății critice, ci un climat al comentariului. Acesta e conceput ca un mic spectacol al receptării, ca o prestidigitație critică în care verva e un element esențial atât în ritmica ideilor, cât și în euforia stilistică. Jovialitatea comentariului – notă decisivă – e întreținută fie prin frenezie analitică, fie prin jocuri de cuvinte ori prin parafraze sau vioi balet referențial. Limbajul e colorat și inventivitatea îi pasează mereu metafore eficiente în momentele de criză a conceptului sau când textul e amenințat de asceză academică. Aceste metafore acționează fie prin concluzia lor plastică, substituind o întreagă desfășurare descriptiv-analitică, fie devin ele însele canavaua barocă pe care se dezvoltă aproape întreaga cronică. Analizele profită din plin de pregnanța plasticizantă, construindu-se în relief și, totodată, sporindu-și aerul de intimitate, de bruscă franchețe a relației cu poezia. Când e vorba de formule mimetice sau de rețete deprinse cu oarece abilitate, criticul le contrage abrupt la pura lor schemă, compensînd propriul său laconism cu ample citate probatorii. Citatele înfloresc, de altfel, la tot pasul iar propriile comentarii sînt, de obicei, amplu învrîstăte cu ele, mizînd pe o scriitură încorporativă, ahtiată, și mai puțin pe citația logică, pur demonstrativă. Galaicu-Păun nu pune nici o margine între propriul text și cel poetic, folosindu-l pe cel din urmă și în situații explicative, fraza lui alunecînd fluent de pe un culoar pe altul și jefuind inocent textul poetic.

Chișinău, 1991 – premiul Ministerului Tineretului și Sportului din R. Moldova), *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut* (Editura Dacia, Cluj, 1994 – premiul Uniunii Scriitorilor din R. Moldova, premiul special al Uniunii Scriitorilor din România), *Yin Time* (Editura Vinea, București, 1999; în 2007 apare versiunea germană, în traducerea lui Hellmut Seiler și cu o postfață de Al. Cistelean, la Pop-Verlag, Ludwigsburg), *Gestuar* (Editura Axa, Botoșani, 2002 – premiul revistei „Cuvîntul”), *Yin Time (neantologie)*, cu o prefață de Mircea A. Diaconu, Editura Litera Internațional, Chișinău, 2004 – un fel de antologie în ediție semi-critică), *Arme grăitoare* (Editura Cartier, Chișinău, 2009). În 1996 debutează și ca prozator, cu *Gesturi (trilogia nimicului)* (Editura Cartier, Chișinău – premiul Uniunii Scriitorilor din R. Moldova), iar în 1999 îi apare volumul de comentarii critice *Poezia de după poezie* (Editura Cartier, Chișinău – premiul Uniunii Scriitorilor din R. Moldova). Traducător din franceză, a publicat traduceri din Jean-Michel Gaillard, Anthony Rowley, Robert Muchembled, Mario Turchetti, Michel Pastoreau, Roland Barthes. Prezent în mai multe antologii de poezie românească și tradus în mai multe limbi. Colaborează la *Vatra*, *Contrafort*, *Sud-Est*, *Semn*, *Basarabia*, *Literatura și arta*, *Poesis*, *România literară*, *Familia*, *Steaua*, *Hyperion* ș.a. Membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1990) și România (1998). Membru fondator al ASPRO (Asociația Scriitorilor Profesioniști din România). Membru al P.E.N.-clubului. Redactor pentru Basarabia al revistei “Vatra” (Tirgu-Mureș). Soțul muzicologului Violina Galaicu.

Atent la structuri și evoluții, la metamorfoze și salturi (înapoi sau înainte), Galaicu-Păun nu e mai puțin un expert al filigranului poetic, fie că descifrează în el un întreg palimpsest inconștient, fie că deconspiră vreo contrabandă imagistică. El are memoria acută a formulelor poetice, dar și a imaginilor sau temelor, citind poezia atât într-o istorie a imaginii ca atare, cât și în diagrama individualităților, ceea ce copleșește adesea „ingenuitatea” inaugurală a unor victime prinse în flagrante vădite. Vameș scrupulos din acest punct de vedere, lui Galaicu-Păun nu-i scapă nici un transport clandestin de imaginație sau tematică. Multe originalități aprige devin mai domestice sub ochiul său, dar și elementele personale se desenează cu mai mare acuratețe în această grilă de lectură mereu atentă la unic și tocmai de aceea atentă și la redundanțe. Care, într-o panoramă a poeziei basarabene ce se întinde de la Grigore Vieru la Iulian Frunțașu, nu sînt deloc puține.

Vocația critică a lui Galaicu-Păun, certă, se bazează pe abilitate interpretativă, pe vervă ideatică și stilistică, pe penetranță analitică și pe o rigoare flexibilă.

Opera:

Poezie:

Lumina proprie, Chișinău, 1986; *Abece-Dor*, Chișinău, 1989; *Leviția deasupra hăului*, Chișinău, 1991; *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut*, Poeme, Cluj, 1994; *Yin Time*, București, 1999 (versiunea germană, *Yin Time. Gedichte*, aus dem Rumänischen von Hellmut Seiler, Pop Verlag, Ludwigsburg); *Gestuar*, Botoșani, 2002; *Yin Time (neantologie)*, Chișinău, 2004; *Arme grăitoare*, Chișinău, 2009;

Proză:

Gesturi (trilogia nimicului), Chișinău, 1996;

Critică:

Poezia de după poezie. Ultimul deceniu /cu o prefață de Al. Cistelean/, Chișinău, 1999;

Traduceri:

Jean-Michel Gaillard, Anthony Rowley, *Istoria continentului european*, Chișinău, 2001; Robert Muchembled, *O istorie a diavolului*, Chișinău, 2002; Mario Turchetti, *Tirană și tiranicidul*, Chișinău, 2003; Michel Pastoureau, *O istorie simbolică a Evului Mediu occidental*, Chișinău, 2004; Michel Pastoureau, *Albastru. Istoria unei culori*, Chișinău, 2006; Michel Pastoureau, *Ursul. Istoria unui rege decăzut*, Chișinău, 2007; Roland Barthes, *Jurnal de doliu*, Chișinău, 2009.

Referințe critice:

Ioan Mușlea, în *Tribuna*, nr. 39/1991; Adrian Popescu, în *Steaua*, nr. 10/1991; Aurel Pantea, în *Vatra*, nr. 10/1992; idem, în *Apostrof*, nr. 4/1996; idem, în *Discobolul*, nr. 37-38/2001; Nicolae Oprea, în *Calende*, nr. 11-12/1992; Al. Cistelean, în *Lucea-*

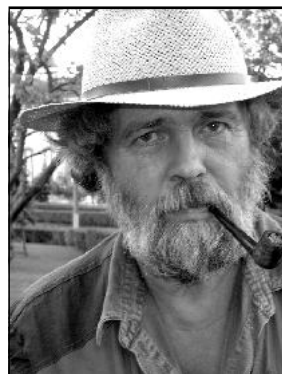

Emilian Galaicu-Păun critic literar

fărul, nr. 44/1992; idem, *Top ten*, 2000; idem, *Al doilea top*, 2004; Alex. Ștefănescu, în *România literară*, nr. 7/1995; Caius Dobrescu, în *Vatra*, nr. 5/1995; Ion Pop, în *Vatra*, nr. 5/1995; Iulian Boldea, în *Vatra*, nr. 5/1995; Sorin Alexandrescu, în *România literară*, nr. 38/1997; Marin Mincu, în *Luceafărul*, nr. 41/1998; Vitalie Ciobanu, în *Contrafort*, nr. 4/1999; Adrian Tudurachi, în *Steaua*, nr. 8-9/1999; Nicoleta Cliveț, în *Vatra*, nr. 5/2000; Mihaela Ursa, în *Steaua*, nr. 7-8/2000; Nicolae Leahu, *Poezia generației '80*, Chișinău, 2000; Horea Poenar, în *Steaua*, nr. 7/2002; Mihai Cimpoi, în *Dicționarul general al literaturii române*, E-K, București, 2005; Aurel Sasu, *Dicționarul biografic al literaturii române*, A-L, Pitești, 2006; Eugen Lungu, *Spații și oglinzi*, Chișinău, 2009.

Atropina

Alexandru Vlad

Nodurile timpului

Felcerul Kat avea de străbătut tot satul, și încă pe diagonala lungă, pentru a ajunge la Căminul Cultural care adăpostea și biblioteca sătească – și ar fi fost un al doilea drum pe ziua de azi. Trebuia să străbată o mare de noroi, și riscul era să nu găsească pe nimeni acolo. Dar, cu toate că mai existau unele hârtoage prin încăperea lui, nu mai avea ce citi. În primul rând că memoria lui era atât de bună încât n-a putut citi nimic în viața lui pentru a doua oară. Și apoi nu agreea cărțile de ficțiune, inutile, subiective și chiar vicioase. Unele dintre acestea nu erau, după părerea lui, mai mult decât niște improvizatii aiurite. Manualele profesionale nu-l mai atrăgeau, prea multe nu avea el de făcut la domiciliu, și indiferent ce făcea totdeauna constata că-i mai rămâne timp. Prea mult timp – ore întregi, zile chiar și săptămâni la urma urmelor. De când nu mai era curent electric, n-avea încotro, se culca seara devreme, odată cu găinile. Noptile erau lungi și acestea îi accentuau sentimentul timpului, un timp concret și greu ca bolovanii pe care-i număra încercând să adoarmă. Ca urmare se trezea la crăpat de ziuă, când nu mișca nimic în toată casa. Auzise toată noaptea șoarecii cutreierând prin pod și prin cămară. Erau și ei probabil alarmați de ape. Nu se scula încă, dar era perfect treaz. În pat Kat era ca unul din acele instrumente muzicale subțiri în cutia lor. Din acelea de suflat. De fapt singurul moment în care sentimentul timpului nu era insuportabil de concret era tocmai momentul acela matinal, oricât de lung, când cu toate că ești treaz nu deschizi o vreme ochii și refuzi să iei la cunoștință cât e ceasul. Nu avea fantazări sexuale, nu acesta era motivul pentru care uneori mai întârzia în așternut. Acestea au fost în adolescență și vor reveni la bătrânețe, ca una din formele senilității, știa asta. Dar refuza pur și simplu să înceapă ziua, încă o zi identică celorlalte, despre care nici nu mai putea fi sigur

că trecuseră. Mai degrabă se suprapuneau, sau se repetau, printr-un mecanism suspect de jucărie stricată.

Îi repugna să iasă afară, cel mult în veranda mult prea răcoroasă, de unde se uita spre pășunea enormă până la baza căreia ajunsese acum pânda de ape. Din apele acestea, dincolo de care părea că nu mai există nimic, ieșeau ici și colo tot felul de copaci, sălcii și peri sălbatici, niște siluete compacte și parcă nu prea fixe pe locul lor. Se iveau direct din ape de parcă așa ar fi fost dintotdeauna. Cei mai depărtați erau doar niște mogâldețe fantomatice, șterse uneori de nori. Străvezii, se corecta Kat de fiecare dată, conștient că nu putea fi altceva decât un efect al luminii într-un mediu saturat de umezeală. Ploaia mărunță și norii joși nu te lăsau să vezi prea departe, efectul de distanță dispăruse, orizont nu mai exista. Limitele acestea proteice păreau a se lupta cu ochii tăi. Kat arunca această privire doar ca să constate că apele sunt la locul lor, fără să se fi retras, dar totuși fără să fi înaintat. Nu zbura nici o pasăre. Ploaia asta e o peliculă peste văz. Un binoclu n-ar fi fost, în aceste circumstanțe, de nici un folos.

După ce constata toate acestea, Kat se întorcea cu spatele la agasantul peisaj și se spăla într-un lighenaș cu apă rece – o mostră ceva mai curată din ceea ce natura avea din abundență. Se ștergea cu un prosop aspru, își lua dejunul (două ouă fierte) și se pornea spre Dispensar. Fără grabă, pentru că știa că doctorul Dănilă trebuie să fie deja acolo, bătrânul fiind insomniac. Dar nici aici nu erau prea multe de făcut. De când satul era izolat între ape totul părea să fi încremenit într-un anume stadiu, inclusiv până și starea de sănătate a oamenilor. Știau foarte bine care sunt bolnavii cronici, aveau fișele acestora, dar oamenii se dovedeau agasați dacă te duceai tu în curtea lor. Iar ei nu prea veneau la Dispensar. Și la ce-ar fi venit dacă medicamente nu erau aproape deloc. Țăranii nu se lăsau convinși de altceva decât de un pumn de medicamente colorate. Luau câte-o pastilă și rămâneau o clipă atenți, pândindu-și cenesteziele, de parcă ar fi trebuit să simtă efectul imediat. Așa că în Dispensarul friguros de cele mai multe ori cei doi gardieni ai sănătății nu făceau altceva decât să aștepte. Uneori Dănilă îi dădea să scrie câte ceva, degetele lui fiind prea umflate de reumatism ca să poată ține stiloul. Bătrânul spunea câteodată lucruri surprinzătoare. “Știi că betonul rece și umed are un miros pe care eu îl pot detecta de la o oarecare depărtare?” îi spuse așa tam-nesam într-o anume zi.

Prin sat, constatai, mai mișca totuși câte ceva, dacă priveai mai de aproape. Dacă te hazardai aventuros spre centru.

O femeie scotea apă din fântână, o scotea într-o liniște aproape nefirească. Cumpăna nu mai scârțâia, probabil din cauza umezelii abundente. Lemnul vechi prinde mușchi, devine ca și pasta. Până nu demult această cumpănă scârțâia. Kat știa foarte bine cumpenele și scârțâitul acestora, îl auzise de-atâtea ori în drum spre Dispensar. Știa diferențele, le-ar fi putut exprima în note muzicale. Cât despre fântâni, probabil că în nici una din ele apa nu mai era potabilă, decât în puține, poate acelea mai de sub deal. Dar oamenii nu catadicseau să aducă apă de la vecini, de parcă asta ar fi fost o rușine și apa ar fi fost mâncare. Mai mult ca sigur că o lăsau să se limpezească în găleată prin sedimentare. Și de câte ori le-a spus doctorul Dănilă, inclusiv primarului, că apa trebuie fiartă! Femeia stătea cu găleata pe ghizd și îl privea pe Kat cu luare aminte. Cei din sat nu mai văzuseră un om atât de subțire și nu se puteau obișnui cu prezența lui pe ulițele lor. Se gândeau că o rafală de ploaie și vânt, cum mai veneau uneori, s-ar fi putut să nu-l ude prea tare ci mai degrabă să-l ia de pe picioare. Dădeau impresia că nu vor să le scape un astfel de moment, dacă va avea loc și dacă se va întâmpla în ziua mare, tocmai de pe uliță.

Felcerul nu dorea de la bibliotecă mai mult decât o singură carte. Și anume voia o carte serioasă despre problema timpului. Poate că în cele trei dulapuri hărănite exista așa ceva. Filosofii s-au cam ocupat de problema asta, poate c-au rezolvat-o, i-au dat de capăt, au lămurit-o teoretic. Iar fi de folos, nu l-ar mai sâcâi atât de mult această supărătoare inadecvare a minții sale cu momentele zilei. Și el unul nu prea obișnuia să-și lase problemele nelămurite. Or fi existând acolo cărți pe care nu le citise nimeni. Văzuse el, când aruncase întâmplător o privire, că acolo se aflau cărți citite, aproape hărănite, și altele neatînse. Între acestea din urmă putea fi foarte bine și o carte despre timp.

Kat avea la glezna mâinii un ceas de mână de o precizie ireproșabilă. Fusese ambiția lui cât trăise la oraș să facă toate lucrurile la momentul necesar. Sau la cel promis. Iar ceasul acela cromat, ca să funcționeze cu precizie, trebuia tras la ore fixe. Și cum să-l tragi la ore fixe dacă acesta, să zicem, nu merge cu exactitate? O întrebare. Uneori, când stătea cu mâinile sub cap și aștepta să-i vină somnul, auzea, aproape de ureche, ticăitul perfect. Depărtați mâna, și-l auzai la fel de tare. Cum se făcea?

Cum să ai sentimentul timpului activ dacă lucrurile nu evoluează? De când sunt blestematele de inundații totul părea să se fi oprit. Trecutul apropiat nu este nici acesta altceva decât o aducere aminte. Viitorul este blocat și el – cel puțin până la retragerea apelor. Ziua de

măine n-avea cum fi altceva decât copia fidelă a celeia de azi. Cea de ieri e atât de asemănătoare cu cea de alaltăieri încât n-ai cum să le mai deosebești în amintire. Că adicătelea noi facem alte gesturi? Ce mai contează gesticulația, când oricum nu mai are nici o noimă? Avea el de-a face oare cu un timp oprit? Adică o eternitate? Trăim un timp scurt despre care altfel avem senzația că nu se mai termină? Dar prezentul e întotdeauna scurt, lungi sunt doar trecutul și viitorul. Și totuși până la urmă spunem că viața e prea scurtă, și tocmai clipa e prea lungă. Clipa este cea despre care avem senzația că refuză să se scurgă. Cum măsurăm noi prezentul, cu ceasornicul nostru de precizie? Clipa aceasta este prezentă, dar de când am început să formulez gândul ea a și început să devină, parțial, trecut. Secunda este prezentă. Dar anul? Pot spune anul prezent, dar acesta este format din multe secunde deja trecute. Este o simplă convenție când ne exprimăm în unități atât de mari. Un an are douăsprezece luni. Din acestea doar una este a prezentului, una formată din patru săptămâni, din care, la rândul ei, doar despre una putem spune că este a prezentului. Care e și ea formată din șapte zile din care doar una este a prezentului, și care se reduce la ora, minutul sau secunda în care vorbesc. Dar lucrurile acestea nu au concretețe – ar avea dacă ar fi, să zicem, niște noduri pe-o sfoară. Nodul pe care tocmai îl fac este cel prezent și devine nodul trecut imediat ce încep un altul. Fiecare nod finalizat aparține deja trecutului, alunecând printre degetele mele ca niște mătâni. Pot să mă întorc și să le pipăi. Și dacă încep un nod pe care nu mă grăbesc să-l termin? Mai multe noduri mici pot fi obligate să intre în componența unui nod mai mare. Să zicem că eu fac un model circular și ajung cu ultimul nod, cel prezent, chiar lângă primul, care e deja ultimul și cel mai bătrân dintre toate. Dacă-l desfac și-l refac?

Se opri și făcu în noroi trei urme adânci și egale cu călcâiul cizmei: trecutul, prezentul și viitorul. Privi cum se umpleau cu apă și apoi aceasta trecea din una în cealaltă, și totuși era aceeași apă. În apa care curge e apa care vine și apa care a fost. Făcu cu vârful cizmei un fâgaș ceva mai mare. De fapt apa comunica între toate urmele acelea de cizme și de roți cât era ulița de lungă și de largă. Un fantastic sistem comunicant în care apa se mișca după legile ei, în care călcătura ta neglijentă aducea modificări. Faci apei drum spre șanț și toate aceste alveole încep să scadă, unele chiar seacă. Și în privința timpului trebuie să fie cam așa ceva: când poți să-i dai un sens acesta se concentrează vectorial. Despre ultimul cuvânt nu era chiar sigur, dacă era adecvat, dar numai cu astfel de cuvinte se poate lupta împotriva metaforelor care ne invadează, pe care ceilalți le folosesc în exces aproape fără să-și dea

seama. Metaforele încearcă să escaladeze definițiile, ceea ce nu-i permis sau n-ar trebui să fie.

Îl surprinse ocupat cu aceste munci de aducțiune un țăran care nu părea neapărat să fie încântat de întâlnire, dar îl salută totuși cu un respect suspicios. Când ne văd, își aduc aminte că nu stau prea bine cu sănătatea, și din cauza aceasta primul lor impuls este să se ferească de noi, își spuse Kat. Omul părea vinovat de ceva. Îl știa foarte bine: îl chema Zaharie, era alcoolic și avea un edem pulmonar, și nu foarte mulți ani de trăit.

– Un' te duci? îl întrebă Kat.

– În satul ăsta nu mai ai unde să te duci, evită omul un răspuns adevărat. Dar dumneata?

– La bibliotecă.

Omul rămase descumpănit. Părea să nu știe ce-i aia.

– Acolo nu se dă ceva de băut? întrebă el, fără prea multă speranță.

Kat nici măcar nu zâmbi. Oamenii aceștia fac fără voia lor o cură de dezalcolizare destul de abruptă. Sunt în sevrăj. Oameni îmbătrâniți și slăbiți, pentru care alcoolul era un fel de energizant, un lubrifian care-i ținea în stare de funcționare. Deși Kat bănuia că unii mai aveau pe undeva ascunse rezerve de alcool, sau îl mai produceau și acum. Unde, și mai ales din ce? Cine controla produsul din punct de vedere sanitar? Îl urmări apoi pe om cu privirea cum se depărta. Mergea lăbărțat, fără să-l intereseze pe unde calcă, alunecând uneori, malaxând neglijent noroiul. Nu părea să-i pese că se murdărește.

Își reluă meditațiile. Mersul îi lua o anume concentrare, gândurile o alta. În viața noastră viitorul se micșorează, în schimb trecutul crește. Dar viitorul n-are cum se micșora, pentru că el încă nu există! Nu noi îl guvernăm. Se întoarce iar la ideea cu nodurile. Acestea erau mai convingătoare, palpabile, ele rămâneau ca o dovadă. Timpul necesar să fac un nod există în nodul acela, căci unde să se fi dus! Aztecii făceau noduri și pretindeau că scriu. Cu ele țineau contabilitatea, dar și istoria. Dacă ar fi trebuit să explice cuiva ce anume este timpul, o ață cu noduri ar fi probabil materialul ilustrativ cel mai adecvat. Ața didactică. Rămase cu un picior în aer, locul părea primejdios, noroiul prea adânc. Și dacă viitorul refuză să vină? În oamenii aceștia roade boala, care într-un viitor destul de imediat îi va transforma pe rând pe fiecare în trecut. Ei ajunseseră să folosească alcoolul ca pe un combustibil, își accelerau cu el arderile. Acuma și acesta lipsește ceea ce îi face să fie, culmea, sumbri în privița viitorului. Apoi îi veni o altă idee: uzura celulelor mele este poate cea mai bună definiție a timpului. Singura reală. Când putem

măsura timpul necesar unei acțiuni, unui gest? După ce am terminat acea acțiune, după ce am făcut acel gest. Deci nu putem măsura decât trecutul! Am măsurat consumul. Ori există un prezent potențial, care e de fapt prezentul proxim, adică viitorul imediat! Kat respinse deschiderea aceasta ca pe o speculație. Trebuia să fie atent, cuvintele duc foarte ușor în eroare!

Sfântul Augustin spune că timpul nu este altceva decât o extindere, extinderea sufletului însuși. De existența concretă a timpului se îndoiește, dar de existența concretă a sufletului nu se îndoiește nici o clipă. Sfântul este depășit! își spuse Kat.

Simțea că i se umeziseră ciorapii și mergea acum mai precaut, acordând atenția cuvenită fiecărui pas. O atenție mecanică. Cizmele de cauciuc îi erau prea largi și mersul prin noroi era un adevărat calvar. De unde să cumpere altele? O îndemânare anume era necesară și pentru cea mai scurtă deplasare. De multe ori renunța la cizmele grele și se aventura să iasă în pantofi, ceea ce făcea ca drumul lui până la Dispensar să fie un adevărat tur de forță, traversând grădinile oamenilor, prin fânețe când se putea, pe lângă garduri, mergând ca un echilibrist pe marginea îngustă și ierboasă a șanțului. Se întâmpla să facă și febră musculară din cauza acestui efort veșnic drămuț.

Adevărul era că ploaia se mai și oprea uneori, dar nimeni înafară de el nu observa asta, pentru că norii nu-și schimbau aparența, consistența și distanța de la pământ. Continuau să curgă scâmoși, pe jumătate înfipti în pădure, ca un caiet de câlți într-un pieptene. Realitatea ține și de impresii. Dacă îți fixai privirea asupra unei urme de copită, observai că în aceasta suprafața apei nu e ciupită de ploaia mărunță, dar aproape imediat o încrețea o pală de vânt și nu mai erai sigur de nimic.

Ideea era ca, treptat, Kat să-l înlocuiască pe doctorul Dănilă, aflat deja la vârsta pensionării, și un doctor adevărat să existe doar la centrul de comună. Dispensarul ar fi devenit astfel Punct Medical. Doar că lui Kat nu-i plăcea satul acesta, nu-i plăcea nici un fel de sat, el era orășean, și n-avea de gând să rămână pentru totdeauna într-un mediu noroios sau vaccinuri și campanii.

Kat îl zări pe paznicul de noapte, traversând ulița și prefăcându-se că nu-l vede pe asistent. De altfel părea că nu vede pe nimeni și nimic, de parcă văzul lui ar fi fost adaptat doar pentru întunericul adânc al nopților ploioase. Un escroc, își spuse Kat. Știa despre pretențiile individului cum că ar fi fost ajutat în veghea sa de bufnițele care trăiau sub acoperișurile clădirilor pustii din centrul satului, fostele instituții rurale de dinainte de război. Fâlfâiau acolo din aripi și scoteau țipete cu care

lumea se obișnuise. Huu-hu-hu! Și paznicul știa imediat că nu e singur, că cineva tocmai se strecura spre casă sau la vreo femeie din cele văduve și disponibile. Un mitoman. Kat mai știa despre paznic că le împuia capul cu tot felul de prostii băietanilor fără somn, care-i căutau compania pentru a prelungi cu câteva ore momentul când n-aveau încotro și trebuiau să se ducă la culcare. Nici aceștia n-aveau somn datorită zilelor inactive la care erau condamnați de vreme și noroaie.

Oare omul acesta, care se lăuda că are o cunoaștere nocturnă a lucrurilor, i-ar fi putut spune ceva despre timp? Avea el o altă percepție? Dar renunță instantaneu la idee. Nu avea nevoie de lucruri neverificabile.

Nu se putea spune că biblioteca funcționa, c-ar fi fost deschisă – nu avea program pentru că nimeni nu era interesat, dar bibliotecar exista, anume în persoana tânărului profesor de „gramatică și litere”, Pompiliu, cel care scria articole ridicole la Gazeta de Perete și cu care Kat se saluta uneori prin sat. Un tânăr cam timid și cam dezorientat, care nimerise aici ca musca-n lapte, prin programul de repartiții, care, ca un sistem centrifugal, părea că aruncă oamenii tot mai departe de unde le era locul. Ca și pe Kat însuși. Pentru profesorașul acesta avea simpatie pentru că și el era unul din cei puțini care se aținea pe lângă garduri ca să nu se murdărească. Se ținea de un par și aprecia disperat cât mai rămăsese de parcurs. Ceilalți frământau vârtos noroiul pe mijlocul drumului, renunțând la orice cochetărie. Chiar și cei care nu aveau indispensabilele cizme de cauciuc.

Biblioteca se afla în clădirea igrasioasă a Căminului Cultural, o ușă cu două lacăte undeva în dos, dând într-o încăpere mică și întunecoasă. Un geam foarte mic, aproape opac, lăsa să intre o lumină sleită și rece. Pe tavan se lăteau pete lăsate de apa ce se scurgea deja prin acoperiș. Din pod se auzeau din când în când zgomotele porumbeilor, aciuți pe acolo și obligați să stea și ei întreaga zi la adăpost din cauza ploii. Dulapurile erau într-o stare chiar mai jalnică de cât se aștepta. Practic când deschiseră ei ușile unele volume au căzut singure afară, ca eliberate dintr-o cușcă. Cărțile erau jilave și dădeau impresia că ar fi crescut în volum și din cauza aceasta nu mai încăpeau la locul lor. Unele se aglutinaseră, nu mai renunța una la coperta celeilalte și miroseau chiar a celuloză dospită.

Aici toate cărțile sunt pe cale să devină o singură carte, mormăi Kat.

Poftim? întrebă profesorul.

Dar Kat nu mai catadicsi să repete. Înăuntru era foarte rece, chiar

mai rece decât afară. Frigul din noile instituții de beton. Pielea, epiderma, este un termometru foarte sensibil, chiar dacă nu unul foarte precis. Simți cum frigul îl pătrunde până la oase, mai insinuant, mai penetrant ca răcoarea pluvială din exterior. Poate că are și miros, la urma urmelor, cum spunea doctorul Dănilă. Trase cu nasul, dar nu simți altceva decât frigul înțepând în nări.

Existau și ceva cărți de filosofie? Pentru asta ar fi trebuit să se uite într-un registru, dar în acesta cărțile nu fuseseră trecute niciodată în ordine alfabetică ci așa cum intraseră de-a lungul timpului în inventar. Registrul nu era de nici un folos. Trebuia să existe și un repertoriu, n-ar fi stricat și un indice tematic pe care profesorașul ar fi putut să-l întocmească și să-l finalizeze în intervalul acesta pluvial. Oare cu ce-și umplea el timpul? Te miri ce găsesc oamenii aceștia de făcut.

Pompiliu privea el însuși dezorientat cele trei dulapuri larg deschise. Începu să scoată în stive cărți colorate și să le pună pe masa goală. Apoi chiar pe podea. Doar așa avea acces la cele din spate, care poate că nu fuseseră mișcate de-acolo niciodată. El nu se ocupa de bibliotecă sătească ci doar de biblioteca școlii, dar acum nu mai avea nici o importanță. Cotoarele volumelor mai solicitate cândva erau bandajate grosolan cu hârtie albă și cocă din belșug. Bucățele mici de hârtie fărâmițată se răspândiră ca niște confeti pe podele care mai păstrau vagi urme de motorină. Unele i se legară de degete. Mai mult ca sigur existau și șoareci înăuntru. Începu să sorteze și să scoată într-o stivă separată cărți de ateism, cărți despre viața insectelor, una de teoria literaturii pentru uz didactic, un tratat de pedologie – ce-o fi fost aia. Dicționare. Mai era ceva? Din celălalt dulap scoase ceva clasici marxiști cu coperti roșii de pânză. Două volume groase din operele lui Lenin, cu înscrisul aurit.

Asta-i tot? Astea-s cărțile de filosofie?

Poate că profesorașul nu prea știa ce era aceea filosofie.

Mă interesează ceva despre timp, preciză stagiarul.

Kant a scris ceva despre timp.

Stagiarul îl măsură pe Pompiliu din cap în picioare, fără prea mult interes. Nici acesta nu-și adusese încă fișa la Dispensar. Nu se știa de ce boli suferă. Era destul de tânăr să nu sufere încă de nimic important. Pe Kant din acest motiv nu-l prea interesa persoana. Foarte bine, atunci să fie Kant. Dar profesorul nu făcea decât să se uite la cărțile în dezordine, exasperat de ideea că acestea mai mult ca sigur nu vor mai intra la locul lor în dulap. Și probabil că tipul bizar de lângă el n-avea de gând să-l ajute, ca să nu se contamineze sau ceva.

Când fu sigur că stivele de cărți nu aveau cum să mai încapă în dulapul din care fuseseră scoase, parcă alarmat, Pompiliu începu să le îndese pe unde aveau loc, fără să mai țină cont care stivă cărui dulap aparținea. Stagiarul se încruntă. Cărțile acestea, cât sunt de puține, par a fi condamnate la o dezordine care le multiplică. O carte groasă se prăbuși de mai multe ori, din ea ieșind o colecție de planșe încă nedespăturate niciodată. Kat o ridică și o privi cu luare aminte, ca și cum căderea ei repetată de pe raft ar fi fost o modalitate prin care obiectul încerca să-i atragă atenția. “Arta croșetatului”, apărută la Editura Tehnică în 1962, un adevărat tratat, cu planșe și desene. O frunzări puțin și dădu peste niște noduri înșirate pe un fir de gută, noduri profesioniste făcute cu andreaua, și acestea îi săriră imediat în ochi ca o ilustrare a teoriei sale despre timp. Se vedea cum nodurile formau explicativ o împletitură, care la rândul ei se uea în ceva mai complex, o structură circulară – un macramé. Întoarse cartea cu capul în jos ca să scape de funcționalitatea elementară a ilustrației. Așa da!

Vreau cartea asta! îi spuse el lui Pompiliu, cu un ton sever ca nu cumva profesorașul să-și permită vreun comentariu.

Pompiliu rămase cu gura căscată. Kat interpretă greșit ezitarea lui.

Nu vrei să mi-o dai?

Ba da, dar trebuie s-o scriu într-un registru.

Registrul înfoiat avea și acesta paginile lipite și înscrisurile de necitit: se lăbărțase cerneala din cauza umezelii. Imediat ce-i scrise numele lui Kat, literele se dilatară pe hârtie ca niște flori. Nimeni nu va mai putea niciodată descifra ce carte fusese împrumutată și cui anume, observă pentru sine asistentul.

*Din Ploile amare,
roman in curs de apariție*

Fusion jazz & blues

Daniel Vighi

Povestire-poem cu ghitara ta!

– Erai terminat, Jimi, ăsta e adevărul chiar dacă ți-or fi spus c-o fi, c-o păți, că taman ai ajuns din New York, că erai obosit – dar când n-ai fost tu obosit, Jimi, spune-ne tu nouă când n-ai fost tu pulbere, matol, de câte ori n-ai mai priceput tu nimic, abia te urcai pe scenă, înjurai în dreapta și stânga, sfiosul și politicosul Jimi Hendrix se transforma a naibii deodată, pogora în tine blestemul apașilor, al cherokeezilor, al irochezilor, deveneai șamanul electric, duhul rău, babele și moșii din rezervațiile cherokee de prin Columbia Britanică hălăduiau prin tine și-ți veneai în fire miraculos, Jimi, asta era treaba, săreeai ca un animal gata de înjunghiere, și erai a' naibii de viu, ca un vraci din triburile Norei, așa te înfățișai tu în fața mulțimii care nu mai era mulțime, unul eram, un singur țipăt, un urlet de mânie, de eliberare, numai că și altfel eram noi: o nebunie blândă ne ținea laolaltă, un soi de iubire urlată, libertate și sex, totul țipat din corzile Fender Duo-Sonic și Jazzman sunburst, și Supro Orzak albă, cea dintâi ghitară electrică pe care ți-a cumpărat-o Al, și Dannelectro pe care ai vopsit-o tu în roșu de culoarea amurgului în serile de la Vancouver, când îți spunea Nora că va fi a doua zi vânt, așa îți spunea, și tu priveai cu ea din pridvorul casei roșul întunecat al amurgului și a doua zi bradul bătrân din grădină se apleca sub rafale.

Toshiko Akiyoshi, dragilor, e meșteră în Jazz Piano și e dintre „gălbejiții” cu care se luptau soldații americani prin cel de-al doilea război care și-au spus: „de-acum gata, cu ăștia nu ajungem la nici un capăt, nenorociții de gălbejiți dacă le poruncește împăratul toacă la noi cu mitralierele până ne lasă pe toți întinși fără suflare prin plajele de pe la

Daniel Vighi

Mările Japoniei, fi-r-ar a dracului de treabă”. Numai că, dragilor, Toshiko Akiyoshi nu e din țara Soarelui Răsare, ci din țara viermilor de mătase: din China, mai precis din orașul Dairen. Toshiko se naște la nici trei ani după ce dă colțul ierbii Sun Yat-sen, comandantul care a pus capăt dinastiei imperiale și l-a trimis la plimbare pe copilul împărat Pu Yi. Toshiko Akiyoshi a văzut lumina zilei pe vremea generalului Chiang Kad'chek și a studiat pianul toată vremea cât a fost să fie Lungul Marș, apoi războaiele cu niponii la Pingxinguan, la Shanghai și la Nankin, a ofensivei celor o sută de regimente din 1939. Toshiko Akiyoshi a plecat în Japonia ca să descopere jazzul pianistic în anul 1946, taman când intra în activitate Tribunalul din Tôkyô. Acolo se întâlnește cu Oscar Peterson care o îndeamnă să apuce calea spre Lumea Nouă unde jazzul e, orișicâtuși, la el acasă. Trei ani bate cu sârg clapele pianului la Berklee College. În 1959 pune de-un team cu Charlie Mariano care va purta numele Toshiko-Mariano Quartet. Charlie îi va pune lui Toshiko inel pe deget. Va mai avea ca soț legiuit și pe dom saxophonist Lew Tabackin. În 1991 ține la Carnegie Hall un concert care poartă pe afiș numele *Hiroshima: răsăritul abisului*.

Trompetistul din New Orleans

În vremurile de demult, pe când jazzul era încă aproape de ritmurile de tinichea și oale sparte de pe nenorocitele plantații de bumbac s-a născut Henry „Red” Allen undeva într-un cartier puchinos din New Orleans. Așa să știți! Prin anii 20, pe când soldații Unchiului Sam se războiau prin Europa Allen deprinde meșteșugul trompetei. Pleacă din New Orleans și dă în St. Louis peste King Oliver's Dixie Syncopators cu care rătăcește prin lumea largă și ajunge, unde altundeva, dragilor, dacă nu în New York. Locul de mântuire al unui amărât de trompetist negru. Stă doi ani, se întoarce acasă, bate palma cu Luis Russel orchestra și cu niscaiva șmecheri de la companiile astea de publicitate și cade pradă total iubirii față de marele Louis, îl știm cu toții pe uriașul cu glas din pivniță care învârte trompeta, saxofonul și ce-o mai fi, așa cum mînuiesc furculița prin macaroane italienii din Apulia de la Sacra Corona Unita care trec oceanul și se alătură arătosului boss (fost caporegime) Charles “Lucky” Luciano de la Cosa Nostra. În această vreme omul nostru ajunge una dintre cele mai mișto trompete de jazz de prin toate colțurile, barurile, restaurantele, cluburile. Henry “Red” Allen conduce

ca prim trompetist pe cei de la Russell (1929-32), Fletcher Henderson (1933-34), the Mills Blue Rhythm Band (1934-37). Printre trompetiștii din New Orleans ajunge cel dintâi, adaptează noul swing-style cum i se zicea, alături de Roy Eldridge. Le mai zice alături de Louis Armstrong, bossul jazzului, se înhăită prin anii 30 cu Edmond Hall, Kenny Kersey and J.C. Higginbotham, domnilor, domnișorilor, domnișoarelor și sfârșește prin barurile din iadul new yorkez pe la mijlocul anilor 50, după război, cântă bine de tot, îi merge din plin lui "Red" Allen și ajunge în '57 și '58 la TV. În 1967, chiar în anul mării revoluții hippie de la Haight-Ashbury pe nume Summer of love, pe Henry îl macină un cancer răpciugos care îl duce din astă lume.

O bere la mormântul lor !

Se plimba la vremea copilăriei pe malurile lacurilor celor mari dar gândul îi stătea la muzică. Încă de sâmbătă o porneau spre locurile împădurite de prin preajma lacului Erie. Mai târziu, la școala din Cleveland, a aflat că Lake Erie nu era primul dintre lacurile cele mari. Dimpotrivă. Se clasa penultimul și asta l-a cam dezamăgit, întrucât era ceea ce se numește un ahtiat. Așa erau porecliți cei care se doreau primii în toate. Abonații la premii și podiumuri. De aceea stătea Albert la pescuit cu gândul la *R&B saxophone*. Mare minune. Îi spunea vecinul polac Frantisek: hei, Ayler, te arăți ca vei fi ca tatăl tău care le zice ca violonist, ba le mai zice și la sax, aud că și frate-tu suflă la trompetă, bravo, ciori muzicale, ne bucurați urechile". Astea le-a auzit Albert pe când era mic de la vecinul Frantisek, pe atunci lumea nu se uita cu mare drag la ciocolatii, cum li mai spunea. Nu s-a împiedicat în treburile astea, muzica bate tot, cum îi zicea adesea tatăl său și pe vremea când a început să deprindă (pe la șapte ani) alto sax, dar și mai târziu când a împlinit zece ani bătuți pe muchie și i s-a alăturat „to play at funerals". Mergeau în pasul lent cerut de jalea convoiului, pe străzile orașului vechi, în dosul mașinii cu cioclii dreapta-stânga, printre mulțimea nenumărată de coroane de doi metri și își umfla bojocii ca să sloboadă cât mai duios sunetul de sax, alături pășea tatăl său și își umfla și el bucele obrazului și din ochi măsură văduvele cu obrăzare negre ca să vadă care dintre ele e mai de Doamne ajută! Asta-i viața, unii mai și mor, își zicea pe atunci cu gândul la Cleveland Academy unde va studia după pofta inimii. Pe la 16 ani cânta cu poftă și multă dăruire în formația blues-harpistului Little

Daniel Vighi

Walter. Pe urmă l-au luat la armată prin anul 1958 unde li s-a prelucrat ca tineri răcaci povestea domnului colonel Howard Richardson, pilotul care a făcut scăpat un bombardier B-47 care s-a ciocnit undeva pe coastele Floridei cu un avion de luptă F-86 Sabre care era alintat cu porecla Sabrejet. Nenorocirea fu că bombardierul ca să ajungă pe aeroport a fost obligat să dea drumul în apele coastei unei ditamai bombe cu hidrogen grasă de șapte tone și mai bine care ar fi măturat cazinourile cu tot cu mesele de joc din întreaga Floridă, dacă s-ar fi produs nenorocita de explozie . Au scăpat cu toții, așa că Albert a putut înjgheba o trupă aprigă alături de trei inși de ispravă Don Cherry, Gary Peacock, Sunny Murray. Mai pe urmă, prin 1965 cu fratele Donald prin Cleveland încântă urechile căuzașilor de la Armata Salvării prin melodiile pe care le va fi compus câțiva ani înainte pe un disc de ebonită care se va numi direct, ca de la om la om, simplu: „Spiritual Unity”. Prin 1968 Albert schimbă drumul, sunetele, căutările și o apucă pe cărarea clar prezentată în albumul New Grass. Aici îl scoate din pălărie pe numitul Bernard Purdie cu niscaiva boogaloo beat. Numai că, Doamne Dumnezeule și Sfinți Părinți ai jazzului și bluesului de pretutindeni veni anul 1970 și aprigul Albert fu găsit mort, după două săptămâni, plutind pe East River în nemilosul burg New York. Asta fu soarta sa. În același an dădură colțul ierbii și neuitații Jimi Hendrix și surioara perlă Janis Joplin. Peste un an se duse la cele veșnice Jim Morrison și își găsi odihna de veci în medievalul cimitir Pere Lachaise. Dacă ajungeți pe la mormintele lor beți o bere în memoria lor și ascultați-le muzichiile preafrumoase, acolo la piatra mormântului!

Prelucrări literare (și) din Keith Shadwick,
Encyclopedia of Jazz & Blues, Eagle Edition.

Un scriitor, doi scriitori

Alex Ștefănescu

Pe vremea când George Arion mergea pe tavan...

În studenție, eu și George Arion am fost buni prieteni (suntem și acum) și am dus o viață boemă în doi (de fapt, în patru, pentru că de obicei luam cu noi și câte două fete; de unde le luam? din fondul național de fete). Ne plimbam, mergeam la spectacole, stăteam cu câte o vodcă în față la „Cireșica” și, mai ales, făceam beții de râs. Râdeam până la uitarea de noi înșine și ni se părea că suntem nemuritori. Citeam foarte mult și scriam cu înfrigurare amândoi, dar asta este altă poveste.

Odată, la George acasă, în locuința lui de la ultimul etaj al unui bloc cu opt etaje de pe Calea Griviței, ascultam, așezat într-un fotoliu, poezii de-ale lui citite cu glas tare de el însuși. Absorbit de frumusețea versurilor, mă uitam neatent la lucrurile din cameră. Deodată, am tresărit. Pe un perete, erau urme de pași care urcau spre tavan. Am devenit atent și am constatat că urmele traversau tavanul și coborau pe peretele opus până la dușumea. M-am uitat neliniștit la George: cu ce se îndeletnicea oare prietenul meu noaptea? ce puteri misterioase avea?

El a izbucnit în râs și atunci mi-am dat seama că-mi făcuse (din nou) o farsă. Bietul de el! Presupun că nu-i fusese deloc ușor să deseneze toate acele urme, suit pe scaune și pe mese.

P.S. Sau urmele – mă întreb acum - erau chiar ale lui?!

*

După cutremurul din 1977 am locuit câțiva ani într-o garsonieră de pe Calea Victoriei, ai cărei locatari o părăsiseră speriați de șubrezenia

George Arion (la microfon), Alex. Ștefănescu, Bogdan Hrib, 2011

clădirii. Căsătorit de șapte ani, intrașem bine în rolul de soț. Într-o zi, ca ajutor al Domniței, care făcea curățenie generală, scuturam pe fereastră o pătură. Nu prea era frumos din partea mea, din pătură ieșea un nor de praf, care urma să se depună pe capetele trecătorilor,

dar nu aveam altă soluție (nici aspirator încă nu ne cumpăraserăm). Deodată, chiar pe trotuarul de sub fereastra mea (aflată la etajul doi) și-a făcut apariția George Arion, însoțit de două blonde superbe. S-a bucurat văzându-mă și mi-a explicat, prin semne, că una din blonde e pentru mine.

— Hai, vino cu noi!

George încă nu era căsătorit. Ducea de unul singur (nu chiar singur, după cum s-a văzut) viața boemă căreia îi fuseserăm amândoi devotați în facultate. Eu îmi iubeam foarte mult soția (sper că și ea citește revista „Familia”), dar la chemarea lui George am simțit o nostalgie fără margini. Mintea îmi lucra rapid, căutând un pretext pentru a pleca urgent de acasă.

Aplecat astfel, peste pervaz, cu pătura în mâini, răvășit sufletește de amintirea anilor de studenție, m-am speriat groaznic când am auzit de undeva, din spate, vocea Domniței:

— Cu cine vorbești?

Atât de tare m-am speriat, încât am scăpat din mâini pătura, care a trecut în zbor planat peste Calea Victoriei și a aterizat la picioarele unei doamne în vârstă de pe celălalt trotuar.

Domnița a aplecat și ea capul peste pervaz, ca să vadă cu cine vorbesc. George a salutat-o cu căldură, prefăcându-se că nu e împreună cu cele două blonde, și a întrebat-o mios:

— Pot să te ajut și eu cu ceva la curățenie?

Nisipul din clepsidră

Vasile Dan

Cum l-ai citi pe Cioran însuși în versuri

Există, surprinzător, un urmaș necunoscut al lui Cioran. Cine ar fi crezut asta? Nu în gândire însă, în care E. M. Cioran curăță totul fără milă. Aici nu există nici o șansă. Ci un urmaș *dintr-o regiune de odinioară*, cum ar fi spus un altul, Virgil Mazilescu. Vorbim, firește, de o poezie crudă, cinică, pînă la limita suportabilului. Împinsă și ea, ca pe o emoție, tot mai departe. O poezie care cultivă, nu fără o plăcere masochistă, absurdul relației, altfel ombilicale, dintre limbaj și trăire, dintre viața asta și imposibilitatea pe veci a exprimării ei în cuvînt. Numele lui este *haș*, precum în geometria euclidiană șirul finit de puncte al unei drepte. Numele întreg: *petru m. haș*. Iar cel al cărții sale (o antologie de autor nu foarte stufoasă, însă exponențială pentru acest spirit anarhic și rebel): *preotul din pădurea a patra*, „Dacia” XXI, 2011.

* * *

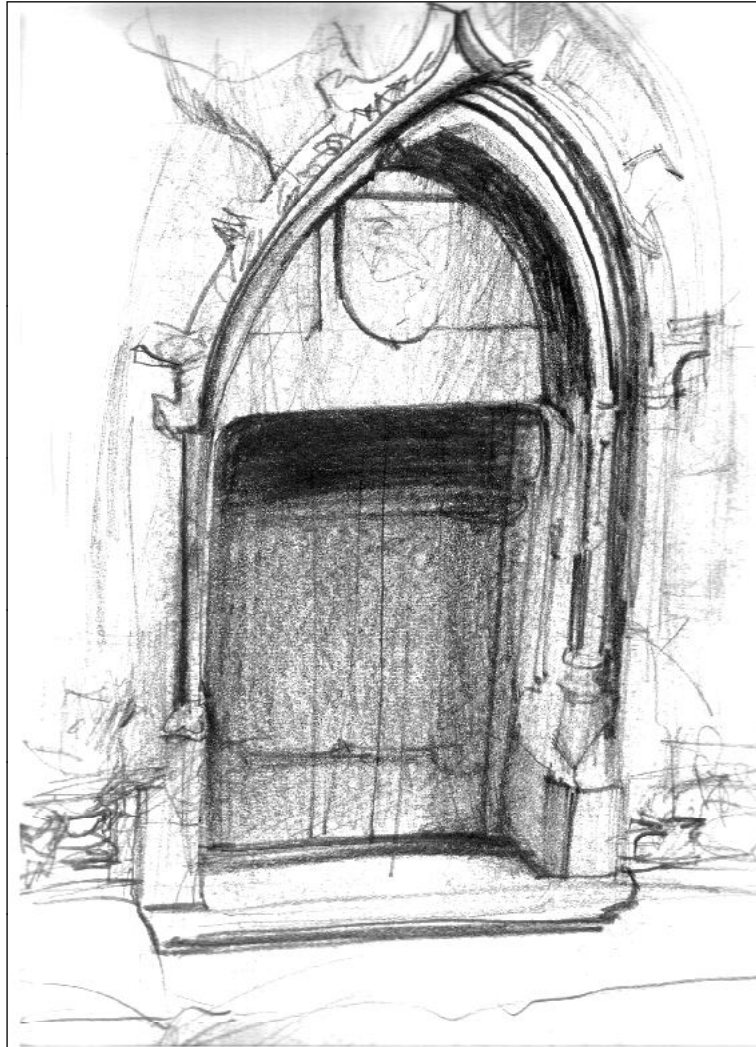
Chiar *prefața* lui însuși la poemele antologiei e o perlă stupefiantă de aglutinări și oximoroane. Ea nu vrea să lămurească absolut nimic, ci, dimpotrivă, să zăpăcească cinic cititorul infantil cultural. Să-l piardă prin text. Noroc cu celălalt cititor, cel vaccinat, literat. Sigur el va intra cu plăcere în jocul de-a v-ați ascunselea prin pădurea de semne, în jocul de-a prestidigitațiile semantice provocatoare. Poate le va și degusta, sesizînd la timp dedesubturile perfide, abil camuflate în oximoron sau în expresia obscur sibilinică. *Haș* – ce face dumnealui? Sucește gîtul bunului simț? Al rutinei în limbaj, gestuale, în sentiment, în gândire? În fond sucește doar gîtul truismului și ideilor gata primite. Dar să cităm, cît mai relaxați, protejați relaxați, mai întîi din *prefață*, înainte chiar de a ajunge la poeme. În fond și ea e tot un poem marca *haș*, citește: unul „cursă” pentru tot șoricelul de bibliotecă, dacă a mai supraviețuit vreunul calculatorului:

„...Mult s-au căznit poeții ăia tragici. Socrate parcă ar fi fost dispus să rîdă un pic. Dar ironia este o treabă foarte serioasă. Aristofan a rîs de-a binelea. Marele Univers, dacă ar exista, și Dumnezeu s-ar prăpădi de rîs aproape tot timpul. Numai că Timpul nu mai există. Cineva spunea, nu știu dacă vorbea serios sau i se părea că are doar o revelație, că adevărul absolut a decedat aseară la ora unsprezece. De parcă acel adevăr ar putea-nsemna oarece.

Una dintre marile probe ale umanității este poezia sau literatura (sic); această tentație foarte molipsitoare de a lăsa urme. Chiar melcii și alte viețuitoare lasă urme. Unii sunt dispuși să considere asta o formă de iubire. (...) Chiar subsemnatul și-a dorit cu nerușinare aproape o viață-n-treagă să fie considerat poet, adică scriitor. Însă cu o singură condiție: fără operă. Pentru că așa, cu operă, oricine poate deveni toate cele.”

* * *

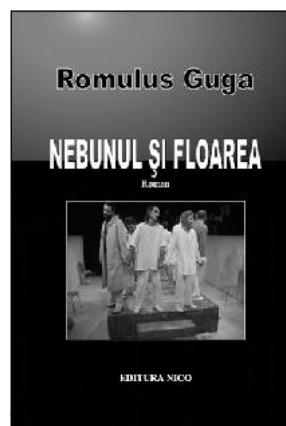
Dar poate că nu-i îndeajuns acest citat. Și nici corect. Corect cu poetul *haș*. Un scurt poem sau poate două ar înclina definitiv balanța. În favoarea cui, las la judecata și gustul cititorului: *după povestea aia/ cu upanișade/ s-a-nvârtit o vreme/ prin urbea-nserată/ a gustat pe săturate/ din eșecul dogmei/ etice strângând din mână/ ciorapul rănilor/ sufletești – numai petice – din/ buzunare-i cădeau veștede poeme/ pe fiecare stradă/ distinsă doamnă pitagora/ veselă șeherezadă (post sherzum). Sau: Pe urmă-ncepea să-mi bată/ vântul prin creier. Ridica hârtii/ și nisip. Resturi de oraș./ În fond chiar un praf foarte fin/ Salegea frumos. O pală strașnică/ a trântit fereastra dinspre/ gara veche. Țândări și sânge./ Fetei din encefal îi/ ridicase fusta dezvelind o/ minunăție de fese. Aha!/- Bine, mă, Marin, ce se face Cristi singur/ în Africa?/- Nu m-am gândit. O aștept/ pe soru-mea/ din București. Întreabă și tu/ pe Vasile.*

Cronica literară

Marius Miheț

O capodoperă uitată

Romulus Guga
Nebunul și floarea
Editura Nico, Târgu-Mureș, 2011

Născut și format la Oradea, specializat la Cluj și stabilit la Târgu-Mureș, Romulus Guga a avut un destin comun majorității scriitorilor din generațiile `70 și `80. Repartizarea la țară, naveta, integrarea într-o grupare literară, mutarea la oraș și schimbarea cărții de muncă din învățământul preuniversitar la o publicație. De preferință culturală. Sunt cazurile fericite, de bună seamă. Dispărut la numai 44 de ani, Romulus Guga a rămas într-un nemeritat anonim. Mai norocoasă este dramaturgia lui; din vreme în vreme, piesele lui sunt montate cu precădere la Teatrul de Stat din Târgu-Mureș. În schimb, în ultimii 25 de ani volumele de poezii și cele de proză nu au suscitât vreun interes deosebit - cât a fost, acesta s-a manifestat doar în rândul prietenilor și admiratorilor devotați. Grație scriitorului Nicolae Băciut - statornic ucenic și neobosit protector al operei lui R. Guga - romanul *Nebunul și floarea* a fost reeditat în două rânduri, ambele la o editură mică din Târgu-Mureș. Fără ecouri, din păcate. Personal aș fi inițiat o serie de autor, cel puțin la o editură clujeană. După 40 de ani de la apariție, *Nebunul și floarea* este o carte a cărei apariție în timpul comunismului e de-a dreptul neverosimilă.

Romanele lui Romulus Guga sunt o fuziune fericită de poeticitate, teatralitate și construcție ingenioasă. Piesele la care lucra încă din vremea studenției devin scene, unele strategice, în romanele publicate în anii 70. De pildă, *Moartea domnului Platfus* este parte a romanului din 1974, *Adio, Arizona*, iar *Elefanții* sunt prinși într-o scenă importantă din *Nebunul și floarea*. După unii comentatori, proza a sugrumat poezia lui Guga. Dacă Doinaș observa o maturitate poetică deja fixată, după apariția primului roman, poezia lui Guga intră într-un declin. Cititorul atent va identifica însă

temele obsedante și în proză, mult redimensionate grație densității oferite de roman. Romulus Guga scrie proză după rețeta patentată de șaizeciști, atenți la poeticitate, parabolă, mit și adevăr. Moralitatea transcende obsesiv universul prozastic al lui Romulus Guga, dar niciodată strident. Dacă Romulus Guga dă senzația că ar avea un prea-plin artistic, acest lucru vine, fără îndoială, dintr-un sentiment al morții foarte precis încorporat în condiția sa artistică. De la Blecher încoace n-am avut un alt scriitor aflat într-o atât de dramatică intimitate competițională cu moartea. Acest aspect al ființei lui explică de ce se grăbește să publice în numai patru ani (1970 - 1974) cinci romane. În acest contratimp profund interiorizat, romanul îi oferă un spațiu ideal pentru exploziile sale poetice și dramatice. Chiar dacă nu sunt întinse, cu excepția *Paradisului pentru o mie de ani*, romanele lui Romulus Guga sunt foarte sintetice, organizându-se mereu în jurul unor nuclee simbolice clare. În fiecare dintre acestea el încearcă să se reinventeze și e foarte sigur că, la câte are de spus, nu se poate repeta. Se prea poate ca un recul al receptării critice să aibă drept motivație graba cu care publica următorul roman. Cred că deschiderea critică pricinuită de *Nebunul și floarea* (1970) a fost destul de repede inutilizabilă din cauza succesiunii rapide a cărților. Prea puțini bănuiau amploarea grabei cu care el exterioriza cât mai multă magmă creatoare.

De bună seamă influențat de Camus, Sartre, Mann și Kafka, Romulus Guga prezintă în cărțile lui o lume închisă, mereu condiționată de decizii ultimative și absolute. Azilul, sanatoriul, spitalul, cafeneaua etc. sunt lumi în sine, în care inacțiunea corporală este un mod de-a fi, pentru că existența pleneră este dictată numai de realitatea metafizică. În universul romanesc al lui Guga, eroii sunt aventurieri ai sinelui, mizând pe înțelegerea unor adevăruri care să le ofere soluții existențiale. În plan general, parabolicul generat transformă indivizii în simboluri și lumile desenate cu migală în alegorii. Apropiate ca atmosferă de romanele lui Octavian Paler, cărțile lui Guga anunță, fiecare în felul ei, diferite moduri de a sfârși. Formula preferată este cea a romanului confesiv, în care meditația metafizică, contemplația și dezbateră de idei constituie moduri necesare de existență.

Nebunul și floarea este o parabolă escatologică fidelă viziunii ortodoxe a conceptului. Nu este vorba despre o apocalipsă, ci despre o supra-lume, un soi de post-existență în așteptarea unei revelații încremenite ori refuzate. Ca stare metafizică, acest tip de existență este un produs al voinței, de altfel un concept filosofic utilizat frecvent de Guga. Narratorul cărții, „Mortul”, traversează o stare de neființă prin refuzul vieții. El se crede și e convins că este mort de ceva timp; pentru el, timpul și viitorul nu au nicio relevanță. În azilul-sanatoriu-închisoare el nu supraviețuiește, pentru că nu

trăiește. Tipul lui de existență este o suspendare pe care o acceptă din aceeași convingere că se situează în afara vieții, dincolo de ea. Chiar dacă nu e clar ce revelație metafizică așteaptă, afară de meditația asupra mării din perspectiva țărnelor și invers, el dă semne că are resurse de deschidere spre alte tipuri de explicare a nivelului existențial atins. Iubirea nu există în lumea lui Guga, sau mai bine zis eroii nu sacrifică alte convingeri puternice de dragul iubirii. Mortul iubește în felul lui pe Iosif și Isus, dar nu se sacrifică și nu renunță la convingerile vechi. În cel mai bun caz sinceritatea și o formulă a adevărului se pot substitui ideii de iubire. Nimic mai mult, însă.

În universul lui Guga este important cum anume se construiește amplitudinea ideilor, cum se înaripează ideile și cum anume maieutica simplă definește destinele ori chiar o anumită societate. Toate acestea pentru ca plonjarea în umanul cel mai tenebros ori în fatalitate să se petreacă cu maximum de intensitate artistică. Eroul lui Guga ajunge să renunțe la starea sa antiumană, în fapt purgatorială (încremenită, atemporală), și după prăbușirea într-o realitate grotescă are șansa reinventării. El învață să jubileze atunci când descoperă că dincolo de toate, mai ales de moarte, *este* numai viața. Nu rămâne, ci este. Această distincție primează în filosofia lui Guga. Viața nu e ceea ce rămâne la urme urmelor, ci la sfârșit e *numai* viața.

Nebunul și floarea este parabola unui Lazăr nevindecat, este alegoria unui Toma care nu știe cu certitudine că se îndoiește, este povestea lui Iona care trăiește derutat într-o lume modernă. Dar de unde și ce este această tragedie a modernității? Cum spune Iosif, lumea este închisă într-o nucă. Lumea e așadar un univers concentric, și, din păcate, carceral. Mai multe decât atât este o lume nelume. Nu avem nicidecum o lume percepută la modul schopenhauerean. Dimpotrivă, orice tentativă de romantizare este sortită eșecului. Această lume paradox ajunge să fie evidențiată negativ numai prin adevărul vieții. Sublima constatare aici se inaugurează: în jurul ideii că viața celebrează totul, cu precădere voința, adevărul și moartea. Între acestea, un rol dialectic îl au credința și filosofia, două ideologii ale vieții și morții care-și dezbat preeminența întruchipate în personaje simbol. Acestea devin în finalul cărții, odată revelația vieții marcată, simple funcții ale vectorului viață. Ca în mitul biblic, femeia este un personaj mereu în toila evenimentelor, dar totdeauna marginal. Femeile asistă și ajută în universul imaginar de Guga înfăptuirea cunoașterii. Irina nu intervine atunci când Mortul cunoaște pe Majestatea Sa în latrină. Ea nu influențează, ci lasă, la fel ca Doctorița, ca pacienții să aibă propria revelația, o cunoaștere personală pe care *ele* doar o întrețin. Sacrificiul lor constă în această neintervenție în formarea unei voințe autentice, neperversitate de alții. În fine, naratorul se dezice de sistemul Filosofului tocmai pentru că

realizează imersiunea ideologiei acestuia în procesul voinței personale, scindându-i adevărul de cunoașterea intimă și disociind fals între tipurile de cunoaștere. El îi cere altfel spus să accepte toate explicațiile legate de sensul vieții ca pe niște realități apriorice. Pacientul care se crede Isus mizează pe cunoașterea apriorică dublată de cea aposteriori, dând ca exemplu biografia lui apocrifă, temerile personale și intențiile post-carcerale. Este o adeziune pe care Mortul și-o apropie pentru că finalul cu Isus deconstruit nu face decât să proiecteze o imagine a viitorului, ceea ce deja presupune renunțarea la starea de suspendare, purgatorială, și îmbrățișarea reluată a vieții ca adevăr ultim.

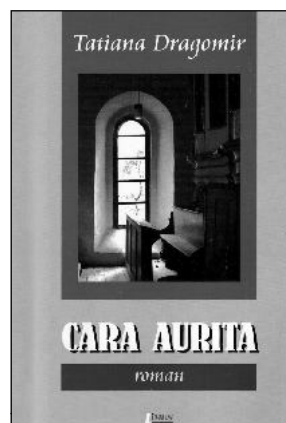
Romulus Guga prezintă istoria unei captivități. O parabolă a carcerului. Sau, pentru cei care preferă accentul în afara escatologicului, romanul poate fi citit ca o parabolă apocaliptică. Universul lui Guga este populat de oameni care au pierdut busola ce le indica măsura lor umană. Clucerul nu poate trăi în afara slugărnicii, Bășică nu este fără lingușire, Savantul nu are sens în afara jocului, Isus nu dobândește certitudine fără moarte-judecată pentru a-și dovedi voința sacrificiului, Filosoful pierde pariul cu speranța în afara florii-simbol, Majestatea visează să conducă lumea dar se teme de șoareci, Platt și Poney nu găsesc sensurile în sacrificii, ci doar în hobby-uri lipsite de aderență spirituală, Iosif pătrunde sensul unei perspective ultime prin lectură dar ratează conștientizarea actului artistic prin debilitate și așa mai departe. Captivi și neputincioși, fiecare personaj, ca orice om, este un prizonier al întâmplării. Acesta ar fi mesajul lui Romulus Guga. Cred că cea mai bună introducere în acest argument distribuit pretutindeni de Guga, îl constituie poezia lui Nichita. Narratorul lui Guga ar putea foarte bine să ne avertizeze de la bun început alături de motoul din „Apocalipsă” că ceea ce urmează să citim este „o întâmplare a ființei mele”. Nimic mai adevărat. Eșecurile omului modern sunt întotdeauna apocalipse de intensități diferite, pentru că termenul și-a pierdut demult consistența sfârșitului absolut. În fine, un ultim nivel al interpretării romanului trebuie să aibă în vedere încă o tensiune conceptuală, de astă dată din domeniul psihologiei. Deși dezbaterile din roman tind să acopere mai mult filosofic aceste concepte. Romanul, prin situare, teme și atmosferă este tributar acestui spațiu al realităților deformate. Spațiul închis definește cel mai bine multitudinea de lumi și adevăruri, idoli falși și pseudo-voințe din societate. Așadar, perspectiva psihocritică analizează conflictul dintre necesitate și întâmplare. Proprie întâmplării este variabilitatea, iar pentru necesitate, permanența. Cu toate acestea, ele sunt cele două fețe esențiale, chiar dacă antagonice, ale aceluiași tot: devenirea. Totodată, ele mai au în comun posibilul. Eroii lui Guga încearcă întotdeauna să seducă prin discurs

suri ori idei care susțin un adevăr al devenirii. Deși aleg diferite inexistențe ca justificări ale întâmplării absolute, „Mortul”, Filosoful, Isus și Savantul, nu fac altceva decât să defileze, fiecare, cu câte o față a devenirii, preferând-o pe cea a necesității, cu excepția Mortului-narator, adept al întâmplării. Pentru Savant e necesar să se joace, pentru Filosof să crească floarea-speranța-etica, pentru Isus să poată muri ca să poată învia. Ce nu știu e că sunt, de fapt, pe același drum, doar că nu se văd din cauza bolii comune, anume refuzul trăirii depline a vieții. Adevărata devenire este viața. Acesta pare a fi mesajul lui Romulus Guga, fie că mizăm pe calea filosofiei, fie pe cea psihologică.

Romanul este tulburător și a fost extrem de periculos, la vremea lui, prin forța ideilor și percutanța morală. Prin posibilitățile moralizatoare. Astăzi pare de-a dreptul incredibil cum acest roman a fost tipărit, și este foarte interesant de descoperit cum a trecut de cenzori având un conținut îndesat cu simboluri subversive (tiranul, națiunea vegetală, mizeria morală, mirajul puterii, pericolul totalitarismului, persecuția politică, libertatea cuvântului etc). Un roman politic cu verdicte atât de clare nu se publicase la noi până atunci. Doar Augustin Buzura, în același an, publica *Absenții*, retras, însă, repede din librării și cenzurat tocmai din cauza aspectului politic periculos.

Deși s-a scris mult la vremea apariției despre roman, este limpede de ce niciun comentator nu a avut libertatea să meargă cu interpretarea în substraturile sensibile și, evident, concludente. Analiza critică aprofundată ar fi fost mult mai periculoasă decât textul însuși, care era cât de cât protejat de un limbaj cu șopârle. Nu pentru multă vreme, însă. Cartea va fi interzisă. Minunea de a fi apărut acest roman se poate explica doar prin nebunia frumoasă a editorilor clujeni, care, profitând probabil și de o oarecare relaxare a cenzurii în provincie, au dat drumul cărții. Romanul oferă, mai ales la *relectură*, o sumedenie de perspective și declanșează aproape în fiecare pagină problematizări incitante. El este un *Huis clos* al nostru, un *Der Prozeß*, pentru generațiile mai tinere el este ceea ce *Zbor deasupra unui cuib de cuci* înseamnă pentru literatura americană. *Isus și ceilalți* cum se numea inițial, romanul *Nebunul și floarea* este o capodoperă. Cu siguranță i se pot imputa multe, că e prea teatral, că teoriile par pe alocuri teziste, că eșecurile și surmontările sunt prea artificioase. Cu toate acestea, *Nebunul și floarea* este cel mai bun microroman apărut în România comunistă.

Istoria unui deficit de identitate

Tatiana Dragomir
Cara aurita
Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010

Există, din fericire, o categoria de scriitoare talentate și discrete, care, deși nu fac prima pagină a revistelor, sunt în centrul canonului literar contemporan. Alături de Florin Ilis, Tatiana Dragomir este o scriitoare în adevăratul sens al cuvântului, aparținând unei promoții ghinioniste; teoretic ele sunt parte a nouăzeciștilor întârziați, dar practic au fost promovați odată cu deschiderea oferită generației 2000. Prea timide și modeste să ia prim-planul, aceste scriitoare rămân fidele unui program strict personal, fără antene generaționiste și fără ambiții evidente în plan social. Dedicat scrisului de-a-ntregul, ele sunt preocupate de felul în care realitatea poate fi descompusă și reinventată prin memorie și imaginație. Cele două cărți pe care le-a publicat până acum Tatiana Dragomir sunt parabole ale memoriei, fie ea autentică ori confecționată. Totodată, miza cărților presupune o intimitate subînțeleasă cu timpul. În angrenajul recompunerii realităților virtuale ori istorice, viitorul nu este niciodată în prim-plan. El doar se poate intui îndărătul gesturilor extreme ale personajelor. Întotdeauna substratul psihologic dictează acțiunile de fabricare a unui real mulțumitor. În *Fotograme* (2007), Magda fărâmițează oglinda spartă a realității pentru a avea mereu o rezervă de imaginație în construirea unei memorii personale - totodată o memorie a lumii. Tatiana Dragomir nu creează însă doar mici utopii valabile pentru o umanitate aparte, ci radiografiază psihologia unei lumi care are acces la un anumit cod al imaginației. De aceea eroii își modifică pe nesimțite preocupările în obsesii, iar exacerbarile vor prilejui un joc periculos al realităților.

În fond, lumea construită de Tatiana Dragomir este una a mizelor existențiale. Nimeni nu are în aceste universuri doar hobby-uri, ci adevărate obsesii. Pentru că relația indivizilor cu realul – chiar și ludic – nu rămâne la stadiul de joc ori de existență suspendată, ci se suprapune întotdeauna cu adevărata esență, una acceptată prin cerințele subconștientului. Foarte mult contează apoi în universul ficțional al Tatiane Dragomir vizualul. *Fotograme* este un roman despre interferențele și despărțirile dintre arte, în acest caz fotografia și literatura. Ingineriile deformării, redimensionării ori încremenirii realului sunt printre efectele preferate de prozatoarea băimăreană.

Dincolo de strategiile imaginii, contează mecanismul memoriei – tema centrală a cărților Tatiane Dragomir. Ce înseamnă acest mecanism pentru prozatoare: în acțiunea delicată a formatării memoriei, atunci când istoria personală nu convinge, singura soluție este cea a *clonării* altor trecuturi, exterioare. Această operație de clonare, reciclare și reinventare a trecuturilor este un amplu proces al imaginației în tentativa construirii unei *memorii ideale*. Cum le numeam, micile utopii scrise de Tatiana Dragomir sunt de fapt aisbergul care se vede la suprafața textului. Laboratorul imens de tensiuni și experiențe trădează adevăratele intenții ale acestei scriitoare, care știe cu o știință rară să decoreze spațiile nedefinite ale memoriei.

Proza Tatiane Dragomir este un mecanism ingenios de fabricare a memoriei, obsesiei și mitului. Sunt concepte esențiale ale romanelor ei, dar pe care le tratează mereu indistinct pentru a conserva îndelung ceea ce reprezintă motorul adevărat al intrigii întotdeauna: misterul. În *Fotograme* aveam de-a face cu enigma unei singure zile, în care eroina era urmărită regizoral de un autor care împrumută de la Joyce și Proust datele generale, punctând cu seninătate beneficiile unei experiențe deturnate. Dilatările discursului și procedeele specifice (între care mise en abyme este cel mai uzat) dau tabloul unei existențe anoste dar cu infinte posibilități de reinventare, prin clonarea unor fotograme ale realității ori a unor biografii diverse.

Cara aurita (2010) este povestea identificării cu memoria unei case. Elementele de noutate ale acestui roman constau în crearea unei adevărate saga de familie, metoda narativă folosită, aglomerările simbolice și supraetajările istorice. Ca simbol literar și antropologic, casa a fost dintotdeauna un element feminin, loc al vieții și întoarcerii, un centru al lumii. Radu Rusu se mută cu soția într-o casă veche de care ajunge să fie obsedat, pierzând totul, de la familie la viață socială, uitând de timp și de sine. Fascinat de istoria casei, Radu devine pe nesimțite prizonierul

ei. Pasiunea lui se transformă în boală. Incapabil să traseze categoric granița dintre hobby și obsesie – cum remarcam mai devreme – eroul Tatianeii Dragomir procesează datele carceralului asumat ca formă de eliberare. Astfel că romanul este istoria unei captivități. Însă recuperarea unei istorii pierdute în timp e doar medicamentul, nu și vindecarea. Pentru că pacientul alunecă în problema genealogiei stăpânilor casei pentru a-și înfrânge propriul deficit de identitate. *Cara aurita* este romanul căutării identității într-un prizonierat al unei genealogii străine.

Cred că Tatiana Dragomir merge hotărâtă cu acest roman pe linia scriitorilor sud-americiani, excluzând, însă, realismul magic. *Casa aurita* este o *Casă a spiritelor* autohtonă. Înrudirile cu romanul lui Isabel Allende sunt numeroase și un ochi atent va putea distinge influențe convingătoare. Întâlnirile dintre cartea Tatianeii Dragomir și proza chilienței se observă în primul rând în temele mari abordate: memorie, identitate, destin, fatalitate și genealogie. Radu Rusu înțelege că familia Ferdinand Adamilor – fondatorii – stă sub semnul fatalității. Tatiana Dragomir va crea o sumă de naratori responsabili cu restituirea istoriei unei familii care a făcut din blestem un blazon. Ultimii urmași nu vor recunoaște decât prin tăcere sau acțiuni sinucigașe această moștenire nefastă. Carmen Mateiu, vecina binevoitoare, nu spune că e nepoata verilor incestuoși, nici Iov Marian, verișorul „Carmencitei”. Carmen și Iov, dar și Lucian, înaintașul, prin notele sale memorialistice, pornesc istoria labirintică a unei familii ce nu se clarifică nici prin notele istorice căutate asiduu de Radu la bibliotecă ani de-a rândul, nici prin intervențiile unor martori și colportori, cum sunt Liviu și Teofil Chirilov. Tatiana Dragomir transmite de la bun început casei atributele specifice prozei sud-americiene. *Un veac de singurătate* înregistra aceleași identități obiect-uman. De pildă, la Marquez, casa obosește de atâtea vieți ori se modifică după firea omului, cum se întâmplă cu Rebeca după moartea soțului. „Era ca și cum casele ar fi avut sentimente, viață, personalitate, și în casa aceasta ar fi existat doar o afirmație indiscutabilă a goliciunii, a pustietății”, spune naratorul din *Cara aurita*, pentru ca la finele narațiunii să recunoască relația directă cu mitul, imaginându-se alături de Florina, soția de odinioară, ca Hânsel și Gretel. În proza noastră contemporană cea mai la-ndemână alăturare se poate face cu *Arhanghelii nu mor*, romanul Ancăi Maria Mosora, unde Tia Predescu se identifica cu casa veche și istoria unui cuplu de bătrâni. Angoasa și atmosfera apăsătoare, sentimentul fatalității și scufundarea în reverie ca antidot romantic al realității sunt și în cartea Tatianeii Dragomir elemente specifice. Lipsește senzualitatea și sugestia artistică. Altminteri s-ar fi aflat mai trainic în compania unor Cristian Robu Corcan și Ana Maria Sandu.

Cartea cu care romanul Tatianeii Dragomir are multe în comun este *Absalom, Absalom* (1936). Suntem, de altfel, avertizați încă din moto-ul cărții. La fel ca Faulkner, Tatiana Dragomir a încercat să scrie istoria unei seminții a cărui moștenire se prăbușește din cauza unui blestem. Ferdinand Adam e un Thomas Sutpen, depotrivă fascinant și tenebros, care, la fel ca toți urmații, moare năprasnic la 48 de ani. Blestemul familiei are legătură cu ceva profund, din ordinea supranaturalului - deși nu există indicii în acest sens, afară de transformările casei în drumul ei spre colaps. Cartea este eșecul unei dinastii, ca atâtea altele în literatura noastră și nu numai. Ce o desparte de obișnuit este poeticitatea molipsitoare, metoda narativă ingenioasă și fără stridente, și constanța suspansului. Romanul lui Faulkner se numea inițial *Casa întunecată* (*Dark House*), și din acest punct de vedere similitudinile sunt mai evidente. Carmen, în schimb, nu e o Miss Roșă, chiar dacă și ea denaturează conștient sensurile povestirii. Eroina lui Faulkner avea nevoie de povești și investea în perpetuarea legendei. Carmen ascunde povestea și se sustrage inclusiv identității. Tatiana Dragomir scrie cumva contrapunctiv o poveste situată într-un oraș cu tradiție dar nenumit, evident din zona de nord-vest a țării, cu personaje și trăiri psihologice împrumutate, cum spuneam, din proza sud-americanilor.

În schimb, istoria spiralată este recompusă cu dificultate pentru că vocile narrative sunt mai mereu incerte. Ca roman polifonic, *Cara aurita* ridică cele mai multe dificultăți. Aparent un roman confesiv, *Cara aurita* este o colecție de istorii. Deși se simte detașarea naratorului de la bun început - și distingem în Radu Rusu un martor și devotat traducător al trecutului -, există indicii ale intervenției în timp asupra evenimentelor. Vocea naratorului se suprapune cu cea a autorului iar aerul retrospectiv, memorialistic, devine evident și trădează acest narator derutant. De la bun început el e nemulțumit cu numele banal pe care-l poartă: „Visasem să-mi schimb anostul nume ăsta de nume cu unul mai de soi”. Ceea ce și face. Descoperind câte ceva din istoria casei, a Carei, el ajunge la memoriile (sau ficțiunile?) unui urmaș al Adamilor, Lucian, despre care știm doar că a fost și colaborator al Securității la un moment dat. Naratorul lasă să-i scape un detaliu, anume că lui Lucian îi plăcea să scrie povești. Nu e clar dacă sunt note informative despre propria genealogie sau simple ficțiuni. Aceste memorii ale lui Lucian sunt îmbogățite în principal de versiunile lui Iov și ale lui Carmen, cum aminteam mai devreme, la care se adaugă și altele. Momentul nodal al cărții este acela când Radu își asumă rolul de autor.

Epuizând toate resursele și informațiile, el *trebuie* să încheie istoria unei familii blestemate pentru a-și rezerva sieși un loc în istorie. Ideea e că ascultând și retrăind, de fapt, istoria unei familii, el, orfanul, ajunge să se identifice cu Familia.

Astfel, sensurile adevărate vor fi cele ale conexiunilor subconștientului, de mare forță pentru justificările existențiale ale lui Rusu. „Până la urmă – notează el în noua ipostază de autor-narator - singurul adevăr valabil era cel pe care mi-l inventam eu singur. De aceea trebuia să scriu. Istoriile mele. Fără deșertăciuni și ambiții, pur și simplu fiindcă ele se aflau deja acolo, în mintea mea, și începuseră să-și scoată tentaculele la suprafață. Urmau să fie micile mele revelații, imperfecte, necredibile uneori, dar vii, copleșitoare, oricât aș fi fost eu de nepriecut povestitor”. Această căutare a identității prin asumarea condiției de autor atinge inclusiv crizele de creație: „Îmi inventasem un fel de joc, la fel de pervers ca și cel al povestitului: îmi pândeam obsesiile născându-se. Apăreau în mintea mea mereu, risipite, întâi un fel de neliniști imposibil de definit (...) sperând ca, printr-un noroc incredibil, într-o noapte să prind un eveniment unic – nașterea unei supernove, o coliziune cu două comete, un nou big bang”. Pentru a sfârși, resemnat, în locurile comune ale oricărui autor care nu-și împlinește conceptul de creație: „Povestind m-am descoperit cabotin precum un actor îmbătrânit în același rol. Înfățișam numai niște adevăruri parțiale, perfectibile. În mod cu totul aleatoriu, eroii unora dintre întâmplări creșteau nejustificat, pe când alții păleau, imaginile lor ștergându-se asemeni chipurilor de ctitori de pe zidurile bisericilor (...) După ce ani de zile îmi zdelisem degetele scormonind după adevăruri, acum dădeam voie istoriilor să crească în voie”. Și istoriile cresc nu doar pe hârtie, ci și prin reprezentări artistice: desenate pe ușă ori tatuate pe pieptul lui Radu. Orfanul care și-a ratat familia (tatăl, mai bine zis), și-a asumat o alta – perfectată prin ficțiune. El își însemnează apartenența prin toate mijloacele; prin urmare numele, blamat încă de la început, nu mai are importanță, pentru că aparține unei realități unde el nu are sens. E parte din arborele Adamilor. Chiar și fictiv e de-ajuns.

Tatiana Dragomir transmite personajului narator ceva din configurația salvatorului. Conștient de mirajul locului, dar și de consecințele malefice ale construcției, Radu înțelege că „trebuie spuse poveștile cuvenite pentru ca lumea să se poată elibera definitiv de blestemul acestui loc”. La final, el transcende starea cathartică a poveștii, prin încheierea istoriei supraetajate a familiei Adam. Confirmarea stă în gestul lui Iov de a dinamita clădirea, soluția care eliberează autorul-pri-

zonier din ficțiunea istorică și-l aruncă în timp. Numai așa reia legătura pierdută cu fosta soție - ce naște copilul altuia, cu fiica ignorată și mai ales cu iubirea ignorată și finalmente revelată, Ella. Tatiana Dragomir încheie cartea cu o resemnare auctorială: literaturizarea nu e totul, mărturisește spășit Radu. În schimb, mitul poate fi - din moment ce a căutat mereu suprapuneri cu o familie, sau poate nu oricare familie, ci, plonjând în mit, chiar prima... Doar se numește Adam. Așadar o sumedenie de deschideri și sugestii de lectură în acest roman, suficient de labirintic pentru a fi ratat de receptarea critică. Tatiana Dragomir are calitățile unei șahiste, strategia unei spadasine și sobrietatea poetică a unui matematician.

Cara aurita este cronică apocrifă a unei lumi apocaliptice care se salvează numai prin cei care au timp să viseze. Un roman în care fascinația trecutului și arheologia detaliului alcătuiesc o parabolă a identității cum nu sunt multe în literatura noastră contemporană. Tatiana Dragomir demonstrează că știe să sudeze lumi într-o polifonie complexă, realizată fără stridente. Convingătoare, inclusiv pe spații mici - o calitate tot mai rară între prozatorii de astăzi, ea îndeplinește toate datele pentru a scrie în viitor o carte mare.

Cronica literară

Petru M. Haș

Misterioasele întâmplări ale realității

Alexandru Pecican
Istoria secretă a copilăriei
Editura Limes, 2010.

Realitatea este sinonimă cu evenimentele noastre de fiecare zi, este pur și simplu cotidiană. Dincolo de realitate sunt elucubrațiile minții umane care o învestesc cu tot felul de semnificații și figuri, dintre care una estetică este fantasticul. Fantasticul este o ruptură în ritmul comun al realității, o fisură spre ceva diferit, spre altceva. Omul este mereu tentat de neverosimil, de imposibil, de spargerea limitelor, de extinderea frontierelor cunoașterii, de ceva nou care „nu se există”, care se tentează doar, dar care automat obține un statut.

Fantasticul este una dintre calitățile imaginarului, iar imaginarul - facultatea de a combina piesele realității. Dintre definițiile fantasticului, aceea dată de Dostoievski spune că nimic mai fantastic decât realitatea.

Prezent din epoca originară, din copilăria umanității, fantasticul a creat mitul ca explicație pentru toate câte sunt. Poate de aceea prozatorul Alexandru Pecican și-a intitulat culegerea de povestiri *Istoria secretă a copilăriei*. Titlul este provocator având în vedere că lumea este amatoare îndeosebi de mister, ocult, interzis și, ca atare, de istorii secrete.

Prozatorul Pecican vine dinspre proza S.F. și faptul este ușor identificabil în cele aproape cincizeci de povestiri pe care le conține *Istoria secretă...* Trebuie să precizăm de la început că fantasticul acestor povestiri este, cum îi stă bine, mai mult figură poetică, de nu cumva ironică sau bonom-umoristică. Parodia nu exclude fenomenul parodiat, uneori chiar îl potențează după unele rețete secrete, inexplicabile.

Prima povestire, aceea care dă și titlul culegerii, explică multe și o putem numi proză-manifest. Ea evocă începuturile planetei Dada și

populația dadi, împărțită cuviincios în două neamuri, pentru că de la doi începe pânda, suspiciunea și conflictul. „Dadii”ăștia erau „punzi” și „cunzi”. Cunzilor li se revelează din spațiu „mașina vorbitoare”, pe care o vor instala cu deosebită stimă în Marea Sală a Gândurilor. După ce-l învață pe Marele Cund războiul, în urma căruia, risipindu-i cu desăvârșire pe punzi, neamul cunzilor rămâne fără obiect, mașina vorbitoare trebuie să pună ceva în loc. Așa au început „poveștile”. De-atunci viața dadilor a devenit o eternă poveste.

Există un fel de suprapunere între vârsta copilăriei și vârsta originară a umanității. O suprapunere din punctul de vedere al narațiunii, al poveștii care captivează până la fascinație. Este cazul copiilor din *Bănuiala* care se reunesc zilnic într-un turnir al poveștilor, „pe tăpșan în poiană”. Unul dintre ei va dobândi harul poveștii, darul miraculos al narațiunii, transportând asistența într-un ritual cotidian. Lumea de povești a băiatului crește dintr-un misterios „clasor cu timbre”.

Până la obsesia scrisului literar mai este un pas, unul straniu și amuzant, săvârșit de *Aventurile unui cofetar*.

Cronica secretă se complace în fragmentar, în genul scurt. O seamă de texte se rezolvă în mai puțin de o jumătate de pagină, iau forma amintirii fulgurante de care este marcat naratorul, sunt, cum le-ar fi numit Baudelaire, mici poeme în proză.

Invenția, descoperirea, creația, aduc personajele în marginea cunoașterii științifice, a explorării în domenii care sunt determinate doar de ciclurile naturii, cum sunt de pildă anotimpurile (*Evadarea*).

Scriitorul este un frecventator asiduu al literaturii fantastice. O inedită reminiscență din E.T.A. Hoffmann este pisica neagră din biblioteca unde povestitorul îngrijea „fondul muzical”. Pisica respectivă este surprinsă cu un bloc-notes în mâna stângă, un bloc-notes în care nota ceva cu un pix. Bag seamă se inventase deja pixurile. Dar distinsa pisică scriitoare a bibliotecii județene era numai travestiul unui extraterestru care, după ce semnaliză în codurile lumii sale, „decolă într-un nor de foc și fum și după două loopinguri, trecu prin rafturile de cărți, prin zid și grilajul porții, dispărând undeva, la limita de sus a orizontului”. Un dirijor diliu are o mașinărie cu care zice că separă „muzica sferelor”. Alt cioban are o „întâlnire de gradul III”.

Metamorfozat în faraon, tot o mai duci cumva, numai să-ți placă în sarcofag și să nu se isprăvească „uleiul din vase și semințele” Pe lumea cealaltă faraonii beau numai ulei, iar de mâncat: semințe. Poate de dovreac, poate de floarea soarelui. (*Faraonul*).

Literatura, întâlnirile literare, lansările de carte, scrierea de autografe și alte asemenea chițibușuri livrești sunt gustate cu plăcere de domnul Alexandru Pecican. O asemenea proză, intitulată *Forța talentului* este dedicată regretatului Florin Bănescu, după cum o alta, *Spitalul*, se dedică domnului Gh. Schwartz.

Una dintre cele mai frumoase povestiri din această *Istorie...* este *Maria*. Observația realistă are finețe, fie că este vorba de arta descrierii: „Frumos stivuite, pe rafturile lungi și solide, cutiile de tablă și sticlutele colorate emanau un miros puternic de diluant”, fie de personaje: „Tanti Tenzi era șefă peste fete și, deși foarte bună la suflet, putea fi autoritară și neînduplecată, atunci când apăreau momente de „plictiseală”.;” „Maria venise de la țară și se angajase la magazin ca multe alte consătene de-ale ei, în speranța unei vieți mai bogate în evenimente”. Elocvent, desenul se realizează în linii sumare. Aici, fantasticul este la îndemâna oricui: „Din sticlele și cutiile cu prafuri și lichide chimice crescuseră o mulțime de rămurile înflorite în tot felul de culori ce îmbălsămau aerul cu mireasmă de câmp cosit. Cumpărătorii se transformaseră în statui de marmură albă și înlemniseră în cele mai incredibile posturi”.;”... Maria simți că se ridică în aer și începe să plutească lin spre tavanul magazinului”.

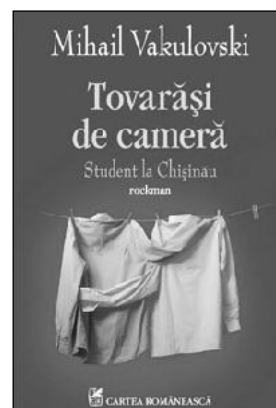
Intertextualism kafkian găsim în *Zorovschi*, iar cine vrea să fie lovit de damblaua scrisului: „Numai că, iată, într-o zi, când tocmai eram îmbrăcat cu una din aceste cămăși, eu, un umil, dar, ce-i drept, foarte bun șofer (de cursă lungă), m-am trezit îmboldit din spate de un fel de curent magnetic, am luat un caiet dictando, un pix și m-am așezat la masă”. (*Cămașa poetului*), să-mbrace cămașa marelui poet Fofoi.

Spirit alert și imaginativ, de o imaginație aproape luxuriantă, Alexandru Pecican cultivă proza scurtă de un fantastic absolut stilistic, așa cum îi șade bine povestirii șarmante, fantasticul umoristic și surâzător. Surâsul este una dintre formele de subtilitate ale inteligenței.

Cronica literară

Dan-Liviu Boeriu

Avem di tătăi

Mihail Vakulovski
*Tovarăși de cameră. Student la
Chișinău (rockman)*
Cartea românească, 2011

„Prima variantă a rockmanului *Tovarăși de cameră. Student la Chișinău* a fost terminată acum 15-16 ani, de partea cealaltă a Prutului, dar la fiecare re-lectură mă lăsam în voia personajelor și intram fascinat în jocul & lumea lor intensă și plină de viață. Riscam să (re)devin unul dintre ele, așa că am hotărât (pe neprins de veste și pentru ele, și pentru mine) să le re-dau vieții, refăcând iar și iar manuscrisul (astfel intrând din nou în atmosfera narațiunii) și trimițându-l la editură. Rockmanul a fost scris cu multă plăcere și sper ca lectura să fie așijderea”. Aceasta este confesiunea autorului, Mihail Vakulovski, făcută pe coperta interioară a volumului. Parțial neconvingătoare, așa cum, probabil, sunt toate referirile autorilor la propriile scrieri, după ce acestea scapă din atelierul creativ și sfârșesc, neputincioase, pe rafturile librăriilor, gata pentru a fi citite și judecate. Mihail Vakulovski pare să evite re-căderea în conturul personajelor cărora tocmai el le-a dat viață, într-o încercare de obiectivare a ansamblului. Numai că salvarea unui astfel de roman constă tocmai în identificarea celui care spune povestea cu eroii săi, mai ales când aceștia au existat și i-au fost contemporani. Oricum am întoarce-o, absurdul cotidian trăit și redesenat literar e mult mai prizabil decât simpla ficțiune brodată estetic în marginea unor amintiri.

Se simte de la o poștă că *rockmanul* lui Vakulovski s-a scris cu plăcere. Există aici un soi de satisfacție ludică a rememorării, asociată cu ironie condescendentă și, în aceeași doză, cu o empatie explicabilă prin conștientizarea condiției de *outsideri* a personajelor principale, care par să trăiască într-o lume confecționată după reguli proprii. Îi ajută, evi-

dent, și cadrul acțiunii – studenția la Chișinău, o banală alăturare de termeni care, nu știu din ce pricină, naște automat zâmbete. Aici, în acest *no man's land*, clișeu conform căruia „totul e posibil” descrie o realitate circumscrisă unei libertăți fatalmente parțială. Acesta e motivul pentru care experiențele anoste ale studenților capătă dimensiuni eroice sau neverosimile. Tot din această cauză, insolitul unor pățanii studențești se mărește, transformând banalul în excepțional. Salvarea unor asemenea imagini de la căderea în derizoriu îl constituie umorul, care e prezent în fiecare pagină a romanului. Nu întotdeauna acesta ia naștere ca urmare a iscusinței autorului de a surprinde ineditul unei situații solemne văzute dintr-un alt unghi ori ca rezultat al zeflemelei; de cele mai multe ori, comicul reiese din limbajul frust, asociat – pentru mai bună receptare a cititorului - cu un sofisticat și necesar dicționar explicativ: „Unii (profesori, n.m.) vroiau s-o facă pe deșteptii și erau ridicoli și caraghioși, alții erau pur și simplu proști și proaste, mai ales proaste, de la care puțea a *vafli* și a rahat de la atâta pupat de cur de prof. (Pentru moldoveni: în România „rahat” înseamnă și căcat, și un produs alimentar dulce, un fel de zefir mai concentrat. Pentru românii din România: „vafli” la moldoveni înseamnă și napolitane, și spermă)” (p.80).

Mediul universitar moldovean nu scapă nici el de atacul nemilos al efectelor dezastruoase (și venite „de afară”) ale lumii capitaliste (post-comuniste), chiar dacă mentalitățile bine înfipte în mentalul colectiv persistă viguros. Prin urmare, proporțiile catastrofelor etice ale noii lumi pălesc în raport cu gravitatea unor păcate arhicunoscute, excepțional reliefate în acest oftat neputincios al unui cadru didactic: „Îți închipui, dragă, tovarășul Scîrtnic îl futea în cur pe tovarășul Cașcavală, ăla din anul I, îți dai seama, nu-mi vine să cred că așa ceva se poate întâmpla la facultatea noastră, la noi la universitate, la noi în oraș, la noi în țară! Eram să-mi pierd cunoștința când i-am văzut și tot nu-mi vine să cred. Și mai și fumează!” (p.85).

Ideea lui Mihail Vakulovski de a-și numi *rockman* volumul *Tovarăși de cameră. Student la Chișinău* are o motivație strategică. Cartea nu este, într-adevăr, un roman în sensul clasic al termenului. Ne găsim, mai degrabă, în fața unei vivante colecții de portrete. Colegii de cameră ai lui Hai (nume dat autorului în scrisorile pe care le primește de acasă) sunt creionați aproape caricatural, scoțându-li-se în evidență trăsăturile de caracter cele mai pregnante. Întâlnim, așadar, atât studentul tipic, cu frecvente apucături lubrice și chiar mai dese evadări bahice, cât și studenta dezinvoltă, gata în orice clipă de a-și dovedi feminitatea oricui e dispus s-o guste. Acest paradis al tinereții eterne e cadrul static

al rockmanului, tărâm sălbatic în care toate experiențele capătă un sens propriu. Cu toate acestea, nu întotdeauna dezabuzarea și dezolarea sunt actorii principali. Cu o cel puțin la fel de proaspătă acuratețe ne sunt înfățișate figurile unor intelectuali adevărați, care colorează tonic peisajul studentesc: „Eugen Coșeriu [...] nu era prea spectaculos din punct de vedere oratoric, avea și un mic defect de vorbire [...] Știa toate limbile de pe planeta Pământ, era unicul om din lume care putea să vorbească cu orice om de pe pământ în limba acestuia, știa și toate dialectele, și limbile & graiurile tuturor triburilor. [...] Cu totul altfel era Neagu Djuvara. Bătrânul istoric era foarte spectaculos și deosebit de inteligent. [...] Dacă la Coșeriu nu uitai niciodată să-ți însemni câte ceva în caiet, la Neagu Djuvara te trezeai la sfârșitul orei cu gura căscată [...]. Istoria povestită de Neagu Djuvara e fascinantă, iar biografic, istoria lui Eugen Coșeriu e fabuloasă” (p.81-82).

Din punct de vedere stilistic, rockmanul e înzestrat cu acel element de oralitate pe care în literatura română doar graiul moldovenesc îl potențează. Mergând pe linia unor Dan Lungu, Petru Cimpoșu ori Sorin Stoica, Vakulovski face un exercițiu de virtuozitate, transpunând în pagină, cu frenezie și generozitate, toate vobletele unui dialect savuros. Ar fi fost însă și mai bine dacă autorul n-ar fi exagerat în această direcție prin livrarea unor pasaje (provenite din scrisori) aproape ininteligibile pentru un necunoscător al limbii de peste Prut: „Află că sunt sănătos, slujesc bine acuma cu tactica fujim marș broșoc pe munți de la 10 până la 50 km aceasta fujim într-o zi cu peredî în polnoie snarijenie rugzacu plin, avtomatu, lopata, pritevogazu, podsumuku pentru granate. Aceasta fujim la stajivrokî, karoci fujim zaibisi. Hai pe data de 27 ianuarie dăm priseaga și primăvara muntuim ucebcași o să nme trimatî pe la zastavî” (p.186).

Dincolo de toate acestea, apreciez în primul rând strădania autorului de a nu conferi un caracter manifest unei scrieri al cărei simplu rol a fost acela de a amuza și de a desena, riguros și nostalgic, un mediu universitar. Viața studenților de la Chișinău, așa cum o vede Vakulovski, e universal trăibilă. Hedonismul inconștient, precum și nepăsarea juvenilă față de un viitor incert nu sunt doar trăsături ale studentului moldovean. Iar îmbinarea între datoria aproape sfântă de a profita de tinerețe și găsirea unui orizont mulțumitor pentru mai târziu este, la Vakulovski, prilejul pentru a îmbrăca optimismul în hainele convenabile ale unei mărturisiri captivante. Așadar, de ce să ne întristăm? „Oricum, toți o terminăm nasol, unii și mai nașpa, să nu arătăm cu degetul” (p.40)

Cronica literară

Lucian Scurtu

Jurnal din camera obscură

Robert Șerban
Moartea parafină
Editura Cartea Românească, 2010

Un autor care emoționează prin sinceritatea trăirilor și seninăta-
tea amintirilor, dar și prin diversitatea preocupărilor sale literare (poet,
prozator, jurnalist, dramaturg, editor), este timișoreanul paveldanist Ro-
bert Șerban, care în anul de grație 2010 publică un nou volum de ver-
suri, *Moartea parafină*, la prestigioasa editură Cartea Românească.

Titlul volumului este amăgitor pentru cititor, oximoronic pentru
cunoscător (și ușor neinspirat, după opinia mea), în contextul în care
nu moartea este axa centrală a cărții ci, paradoxal, viața, viața în splen-
doarea și nebunia ei, în frumusețea și mizeria ei, în trecerea și petre-
cerea ei, adică viața lui Robert așa cum a fost (trăită), cum este (mărturi-
sită) sau cum va fi (închipuită), expusă de un veritabil povestaș sfântos pe
alocuri, bonom pe ici pe colo, reflexiv mai mereu, ironic și autoironic
pe fond, sentențios și paternalist uneori.

Poetul descinde, așa cum recunoaște într-un frumos poem „dintr-
o țară / în care crucile/ nu fac/ niciodată/ păianjeni / la / subțiori”, și de
unde își provoacă amnezia prin sondarea controlată a zonelor nebu-
loase ale memoriei, incitind/ iritând acele sertărașe dosite ale eului și su-
praeului depozitare de amintiri reale ori imaginare, ordonate în poeme
care relevă cu precizie farmaceutică stări consumate și târziu revelate, a-
mintiri banale devenite între timp primordiale, asemănătoare unor
unde seismice purtătoare de nostalgii și melancolii dinspre trecut spre
viitor, dar și de semne tocmai bune de a cutremura tectonica unui psi-
hic labil și extrem de delicat:”vreau să scriu/ ca și cum m-aș naște / plin
de sânge de bucăți de piele și resturi de carne / cu un țipăt gros / pre-

lung / de barbar lepădat de ai lui (inspirat vers!) / într-o pădure de statui romane / ce-l privesc îngreșate și cu dispreț”.

Persoană ubicuă, Robert Șerban simte enorm și vede monstruos ceea ce s-a întâmplat și se întâmplă în jurul său, stenografiind stări și radiografiind decizii cu o abilitate de artist înzestrat și rafinat, foarte atent la detalii și mai ales la descrierea și interpretarea acestora, concentrând la sfârșitul (aproape) fiecărui poem esența poemului respectiv la modul sapiențial, aforistic, dând poeziei o tentă prozaică (uneori prea explicită), asemenea unor fabule mai mult sugerate decât conturate și a căror morală / tâlc nu este greu de intuit.

Monologurile poetului sunt aparente și înșelătoare, ele fiind de fapt dialoguri cu sine însuși sau, dacă sondăm mai atent camera obscură a eului, ale sinelui cu sinele, căci glisarea de la solicloviul concret la coloclviul închipuit se face aproape insesizabil pentru cititor, ușor tranzitat de finețea balansului real-imaginar ori cognitiv-perceptiv, căci realitățile lui Robert Șerban se destramă mai de fiecare dată în alte mici realități pulverizate în neant sub forma unor anamorfoze care nu vor mai reveni vreodată la forma originală, asemenea unui puzzle deformat și imposibil de remontat: „un fluture s-a așezat pe masa mea / a stat nemișcat / iar deodată a deschis niște aripi / atât de mari și de colorate / de parcă mi-ar fi dat bună ziua / din toată inima / n-am schițat niciun gest / n-am clipit / am rămas ca o stană / iar el și-a luat zborul peste câteva clipe”.

Și tocmai din acest moment inițiativ, melancoliile de calitate ale autorului încep să prindă contur, să germineze anomia și angoasa, reveria și ceremonia, într-un triptic organic și dinamic trecut-prezent-viitor, care dă poetului posibilitatea de a se mira și minuna, de a se înfiora și mâhni sau revolta, pe un fundal al împăcării cu sine și cu (para)lumea din jur, lipsit de orice vituperare resentimentară sau imprecizie umorală.

Densitatea limbajului este bine evaluată și structurată în poeme care, evitând clișeul, coboară fantasma în miezul incandescent al percepției gata în orice clipă în a devora cu o voluptate atavică trăitul în detrimeniul livrescului, desfoliind și demitizând trecutul până la expunerea sa în splendoarea nudității provocatoare, căci acolo unde se câștigă din epicitate se pierde din emoție și acolo unde se impune viziunea se obliterează fiorul, și tote acestea din simplul motiv că tristețile poetului sunt mai de fiecare dată fizice și mai rar metafizice: „m-am urcat pe casa / în care tata / bunicul / străbunicul / s-au născut / și / și-au trăit viața / am încălecat-o / așa cum încăleci un cal / dacă ai vreodată norocul / și m-am prins cu amândouă mâinile / de coama acoperișului / mi-am simțit inima sus / mai sus ca niciodată”.

Evocarea unui prieten mort, o baie „humuleșteană” într-un lac din Zurich, un dialog neconvențional cu o autostopistă, amintirea casei bunicii sau a palatului lui Dioclețian, sunt tot atâtea pretexte pentru texte poetice relevante (textistență curată!), bine imprimare pe retina unei memorii afective și mereu în stare de pândă, gata în orice clipă în a developea un incident, o întâmplare, o iubire care, în timp, va declanșa feedback-ul necesar scrierii. Iar (re)scrierea merită atenția noastră.

Poet echilibrat, de o exagerată cumișenie lexicală, templul lui Robert Șerban ar trebui cutremurat din temelii de tunetele și fulgerele unui cer mai puțin înstelat și mai puțin albastru, pe ruinele căruia poetul să viseze urcarea unei alte Golgote, împovărat de o nouă apocalipsă proteică.

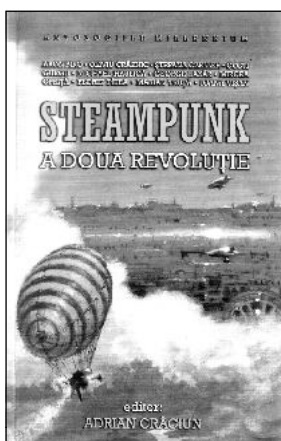
Moartea parafină este cartea unui poet autentic care, voit, confundă viața cu moartea, firește, fără a exagera.

Camera de gardă

Mircea Pricăjan

Am învins!

Adrian Crăciun (ed.)
Steampunk. A doua revoluție
Ed. Millennium Books, Satu Mare, 2011

Dacă literatura română, în domeniul *mainstream*, a recuperat în ultimul timp decalajele față de literatura occidentală, în domeniile specializate, cum ar fi sefeul, lucrurile stau puțin diferit. Imediat după *Revoluție* ne-am aliniat curentului *cyberpunk*, avem chiar și lucrări *fantasy* (nu destule, totuși, și nu foarte notabile), s-a scris și *urban fantasy*, ba chiar și după normele *new weird*, câteva povestiri, însă am rămas codași la capitolul *steampunk*. Printre multe altele. Deoarece literatura science-fiction a

dezvoltat în ultimele câteva decenii o sumedenie de subgenuri, fiecare cu regulile lui.

Tocmai acest neajuns s-au gândit editorul Adrian Crăciun și editura sămăreană Millennium Books, care s-a remarcat de-o bună vreme înapoi prin promovarea literaturii autohtone de gen, să vină și să-l îndrepte prin această antologie - încă - unică în peisajul românesc.

În *Cuvântul editorului* care deschide volumul, Adrian Crăciun mărturisește cu totală sinceritate că demersul i-a trezit din start mari îndoieli. Și nu atât fiindcă *steampunk*-ul ar fi fost greu de adaptat istoriei României (acest curent al literaturii speculative urmărește, conform definiției, ficționalizarea în cheie SF a unor epoci în care puterea aburului este forma principală de energie, iar ca decor predilect avem, desigur, Anglia victoriană - un istoric al genului și fixarea lui în timp, ba chiar și în logica evoluției SF-ului românesc, face Ștefan Ghidoveanu, cunoscut editor, traducător și promotor, în *Cuvântul înainte*), cât pentru că, înțelegem printre rânduri, rareori se întâmplă ca scriitorul român să se poată/ să accepte a se supune unor cerințe clare, cum ar fi lungime textului, tematica lui și, mai important, termenul de

predare. Emoțiile, spre marea lui surprindere, i-au fost degrabă risipite.

La târgul de carte Bookfest 2011, așa cum fusese anunțat, antologia *Steampunk. A doua revoluție* a fost lansată (oficial, întrucât o primă lansare, în cadru restrâns, se produsese în provincie, la Timișoara, cu câteva săptămâni înainte) și reacțiile favorabile nu au întârziat să apară. În primul rând din partea fanilor - devotați genului ca întotdeauna - dar și, mai surprinzător, din partea criticii "serioase".

O simplă privire aruncată sumarului ne convinge că avem în față un volum care atinge cu brio mai multe ținte. Antologia reușește performanța de a pune laolaltă nu mai puțin de trei generații de scriitori. Începând cu Mircea Oprea, un veritabil clasic în viață (textul său este, de altfel, singurul care n-a fost scris special pentru această antologie, reprezentând, astfel, un cap de pod), continuând cu generația deja ajunsă la maturitatea artistică (Michael Haulică, Marian Truță, George Lazăr, Costi Gurgu, Florin Pitea) și încheind cu tinerii - unii debutanți în volum - Ioana Vișan, Ștefana Cristina Czeller, Oliviu Crâznic și Aron Biro. Știind acestea, remarcabil este, după lectură, să observăm omogenitatea celor zece texte antologate. Scrise în stiluri diferite (evident!), abordând subiecte dintre cele mai diverse, apelând la efecte artistice uneori contrare, povestirile reunite în *Steampunk* reușesc toate să atingă un grad superior de literaturizare. Curată unitate în diversitate!

N-am să mă opresc asupra fiecărui text în parte, ci am să mă limitez la un survol (lin, ca din dirijabil!). Incursiunea o începem cu o plimbare, iată, cu

dirijabilul, peste un Iași instalat pe un mecanism care-i permite să se ridice deasupra solului când se vede confruntat cu invazii străine (I. Vișan), continuă cu pregătirile pentru un alt fel de invazie, din partea Imperiului Crohinez, asupra Cetății Negre, zisă și Mavrokastron (C. Gurgu), mergem mai departe alături de tovarășul Popoviciu, funcționar în România comunistă, care are parte de câteva revelații în timpul unei plimbări prin natură (G. Lazăr). Ajungem apoi la textul lui M. Haulică, unde ne întâlnim cu personaje deosebite în decoruri și mai deosebite, totul dublat de o proză cu accente poetic-vizionare, după care ne găsim alături de Vasile Alecsandri și Cuza, într-o epocă în care mașinile zburătoare sunt ceva banal (Șt. C. Czeller) și continuăm cu un text (bine) scris în maniera lui Marin Preda despre prăbușirea în Bărăgan a lui Iuri Gagarin însuși (M. Truță). O. Crâznic vine cu o proză trepidantă, cu intrigă complexă și doldora de idei îndrăznețe, M. Oprea ni-l prezintă pe Constantin Nazat într-o vizită în capitala ungară, A. Biro și-l alege ca personaj pe Grigore Moisil, iar F. Pitea, încheind antologia, revine și el la Vasile Alecsandri într-un text "de epocă" cu accente comice.

Deși toate povestirile au rarul dar de a-ți rămâne în gând, câteva se desprind net prin forța narativă. Astfel, *De la țigani* al lui George Lazăr reușește un echilibru bun între ficțiune, mister și realitatea istorică, este o decupare abilă a unei felii de timp; *Povestea lui Calistrat Hadîmbu din Vizireni, ucis mișelește de nenicul Raul Colentina într-un han de la marginea Bucureștilor*, de Michael Haulică, nu

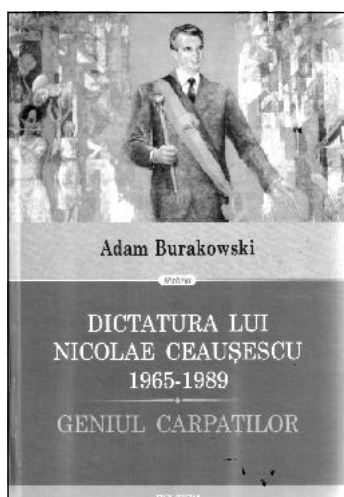
poate să nu impresioneze prin personaje, chiar dacă amploarea intrigii cere imperios o dezvoltare mai amplă; Marian Truță, apoi, cu al său *Lungul drum din cer acasă*, ne oferă un deliciu de povestire, un text îndrăznesc să spun fără cusur; iar Mircea Oprea, în *Alchimistul*, face încă o dată dovida măiestriei sale în mânăuirea cuvintelor. Iar Florin Pitea încheie într-un fericit mod antologia cu *Nostalgia revoluției*, o povestire deși scurtă, reprezentativă pentru ceea ce înseamnă/ poate însemna *steampunk*-ul românesc cu accept pe figurile istorice.

Ar mai fi de spus că lansarea volumului a fost însoțită și de lansarea

unei broșuri *making of*, în care găsim mărturiile privitoare la procesul de creație ale tuturor celor cuprinși în antologie. Acest "material auxiliar", grație valorii sale de document, merită inclus chiar între copertele unei viitoare ediții a *Steampunk*-ului.

Una peste alta, antologia coordonată cu pricepere de Adrian Crăciun este un incontestabil succes, o dovadă a faptului că, dacă se lucrează cu profesionalism, scriitorii români de SF nu sunt cu nimic mai prejos față de colegii lor din Occident. A doua revoluție a învins!

*Dictatura lui Nicolae
Ceaușescu – 1965-1989*
– *Geniul Carpaților*
de Adam Burakowski

Un (încă) tânăr cercetător polonez (e născut în anul 1977) pe nume Adam Burakowski, cunoscător al limbii române, îmbogățește substanțial raftul cărților consacrate deslușirii dominantelor comunismului românesc dintre anii 1965-1989, prin volumul *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu-1965-1989; Geniul Carpaților*, apărut recent în traducerea lui Vasile Moga la Editura *Polirom* din Iași. Adam Burakowski a avut de depășit obstacolele care, în mod incredibil și în chip inexplicabil într-o țară

al cărui președinte își arogă meritul de a fi condamnat comunismul (a făcut-o doar pentru imagine, dar asta e altă poveste!), se pare că mai stau în calea cercetării fenomenului pus oficial la zid. În România, ne reamintește în *Introducere* cercetătorul polonez, *istoricilor nu le este permis accesul la documente care în celelalte țări din fostul bloc sovietic sunt publice*. E vorba despre Arhiva Secretariatului CC al PCR, arhivele MAE referitoare la evenimentele de după 23 august 1944 și, *în plus*, adaugă Burakowski, *procedurile în vigoare, în cazul ambelor arhive, îngreunează foarte mult munca de cercetare, mai ales când e vorba despre cercetătorii străini*.

Burakowski a fructificat în schimb avantajul de a fi polonez. Mai întâi, sa slujit de informările detaliate pe care Ambasada Republicii Populare Polone din Capitala României le-a trimis către Centrala de la Varșovia, le-a inserat inteligent și cu folos în cartea sa. Le-a comparat și colaționat cu alte documente, încercând să stabilească cât mai riguros faptele. De altfel, întreaga carte are însușirea de a fi supus unei analize de tip comparativ ce s-a întâmplat în România în perioada cât la putere s-a aflat Nicolae Ceaușescu cu ceea ce s-a petrecut în alte țări din Blocul Sovietic, căutând să stabilească *diferențele specifice* din perspectiva *originalității* afișate dar și din cea a *originalității* reale a politicii liderului ce a fost perceput adesea și nu întotdeauna în chip tocmai justificat drept unul *atipic* în sens pozitiv. În al doilea rând, Adam Burakowski a profitat de avantajul de a nu fi fost implicat emoțional în

comunismul românesc de tip ceaușist, formă interesantă și frecvent înșelătoare a *stalinismului pentru eternitate* despre care vorbea într-o carte a sa politologul de origine română Vladimir Tismăneanu. Pentru cei mai mulți, această originalitate s-ar concentra în *antisovietismul* sau *antisovietismul* lui Ceaușescu, atitudini care, arată Burakovski, nu au fost rigurose la fel pe toată durata domniei lui Ceaușescu, la fel cum nicidecum supusă unui principiu de coerență a fost domnia însăși. Unor atitudini vehemente, afișate cu o oarecare stridentă și nu tocmai dezinteresat, răspălită cu vârf și îndesat de Cancelariile occidentale (că onorurile de care s-a bucurat Dictatorul de la București au avut și alte motivații, multe de natură economică, e iarăși altă poveste) le-au urmat replieri ale căror cauze merită pe deplin să fie studiate. Spre exemplu, da, Nicolae Ceaușescu a avut momentul lui de glorie în dimineața lui 21 august 1968 când a condamnat invazia Cehoslovaciei de trupele Pactului de la Varșovia, dar, arată Burakovski, pe 25 august secretarul general al PCR a avut o întâlnire cu ambasadorul sovietic la București, Ivan Basov, iar *după această întâlnire, tonul propagandei românești a cunoscut o schimbare semnificativă, devenind mult mai blând*. Interesant e că, până la data redactării cărții, nu a fost găsită stenograma întâlnirii cu pricina. Astfel de oscilații au fost destul de frecvente, iar istoricul polonez le semnalează cu grijă și cu folos.

Adam Burakovski aduce numeroase dovezi în sprijinul ideii că regimul Ceaușescu a fost unul cu un relief extrem de variat, cu o fizionomie contradictorie, cum a fost de altminteri întreg comunismul românesc. O fizionomie dictată de interesele și prioritățile liderului, dar și de eșecul tot mai pronunțat al politicii sale.

Cartea *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu 1965-1989; Geniul Carpaților* e structurată în patru capitole mari. Oarecum previzibile. Dar mereu interesante. Primul, intitulat *Începutul*, rezumă esența

mișcării comuniste din România înainte de cel de-al Doilea Război Mondial (mărturisesc că aș fi preferat ca autorul să folosească denumirea *Partidul Comunist din România - PCdR* și nu PCR pentru partidul creat în haosul de la 8 mai 1921), primele două decenii de guvernare comunistă (ceea ce s-ar chema nu tocmai riguros exact și nu pentru întreaga perioadă *guvernarea Gheorghiu Dej*, perioadă care, în mod ciudat, nu exercită aceeași fascinație precum cea a lui Ceaușescu-avem doar câteva cărți la dispoziție în acest sens, de menționat fiind *Pe umerii lui Marx* de Adrian Cioroianu, *Elite și societate- Guvernarea Gheorghiu Dej* de Stelian Tănase și culegerea de articole *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, datorată lui Vladimir Tismăneanu, căreia li se mai adaugă sinteza lui Vladimir Tismăneanu (amintită mai sus), comentează destul de expeditiv cariera lui Ceaușescu până în martie 1965 și face un sinopsis al teoriilor și mărturiilor referitoare la felul în care Nicolae Ceaușescu a devenit succesorul lui Dej.

Cel de-al doilea capitol analizează cu minuție complexitatea metodelor și strategiilor de care s-a servit Nicolae Ceaușescu spre a-și consolida puterea. A rebotezat țara (din RPR, România a devenit RSR) și partidul (din PMR acesta a ajuns să fie redenumit PCR, fără *d*), a pus la cale operații de înlăturare a unor posibili rivali (acestui context i se subordonează și reabilitarea lui Lucrețiu Pătrășcanu, cu luminile și umbrele ei, făcută tare puțin din dorința de a-i face o relativă dreptate comunistului de salon ale cărui merite sunt adesea supraevaluate, la fel cum sunt supraevaluate consecințele eventualei lui veniri la putere în exercițiile de istorie contrafactuală), în fine a descoperit *co-moara* reprezentată de jucatul cărții naționaliste. Se insistă cu justificare asupra complexității evenimentelor din anul 1968. Aici aș atrage atenția asupra unui detaliu. Burakovski vorbește nu doar despre vizita lui De Gaulle, despre înlătu-

rarea lui Alexandru Drăghici, despre 21 august și invadarea Cehoslovaciei. Ci și despre un eveniment adesea trecut cu vederea- manifestațiile studentești din noaptea de 24 spre 25 decembrie 1968, despre reacția dură a lui Nicolae Ceaușescu, avansând chiar ipoteza că această reacție a anunțat ceea ce avea să se întâmple în iulie 1971, odată cu celebrele *Teze* și mai încolo. Controlul asupra populației s-a intensificat în intervalul 1972-1973 dar lucrurile au trecut neobservate poate și datorită succeselor diplomatice din primii ani ai deceniului al optulea. În anul 1974, când în martie Ceaușescu, cu sceptru în mână și cu binecuvântarea bătrânului socialist răspopit Ștefan Voitec a devenit *întâiul României președinte* s-a semnat ceea ce istoricul polonez numește *instaurarea formală a dictaturii*. E drept, gestul putea fi anticipat încă din 1973. O sugerează și Adam Burakowski, poate nu la fel de apăsător precum a făcut-o istoricul (și nu sociologul, cum eronat e numit în cartea de acum) Adrian Cioroianu în lucrarea lui *Ce Ceaușescu qui hante les Roumains*. Se urmăresc schimbările instituționale, cele de personal, tot mai frecvente, mai misterioase, mai capricioase, tot atâtea semne ale instaurării dictaturii personale. Dar și ale paranoiei lui Nicolae Ceaușescu.

Odată cu instaurarea și întărirea dictaturii personale se vor înregistra și semnele tot mai îngrijorătoare ale *Stagnării sistemului*, stagnare analizată în capitolul al treilea al cărții. Țara va avea de surmontat dificultăți economice tot mai grave, vizibile în aprovizionarea populației încă din 1974, ele se vor accentua în 1975, îndată după inundațiile din vara aceluiași an. Adam Burakowski vorbește cu lux de amănunte despre mulțimea de evenimente din anul 1977. *Anul de criză 1977*, cum îl numește cercetătorul definit ca atare de fenomene variate ce se extind de la devastatorul cutremur din data de 4 martie la mișcarea Goma și la grevele minerilor din vara anului respectiv. Din 1978 începe declinul. Marcat simpto-

matic de defectarea lui Ion Mihai Pacepa în vara lui 1978. Un declin pe care felul în care a fost întâmpinat de către Ceaușescu și echipa lui Noul An 1978 (cf. Adrian Cioroianu- *Ce Ceaușescu...*) nu era în planurile dictatorului de la București. Ultimele reforme ale sistemului sunt detectabile între anii 1981-1982, numai că exact în acei ani începe marea criză vizibilă mai întâi în magazine, în majorările de prețuri, în reducerile de salarii mascate sub justificarea *acordului global*, în neîndeplinirea repetată a cifrelor de plan anual ori cincinal, în diminuarea amplitudinii și amplitudinii politicii externe. Din acest punct de vedere, Occidentul trăia *dezvrăjirea*, de unde și refuzul de a-l mai primi pe Ceaușescu.

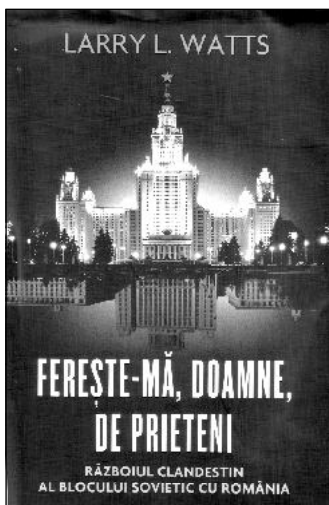
Prăbușirea, studiată în ultima parte a cărții *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu-1965-1989; Geniul Carpaților*, se petrece tot mai accentuat între anii 1985-1989. O prăbușire pusă în relație de istoricul polonez cu venirea la Kremlin a lui Mihail Gorbaciov. Care nu dorește nici un moment nici prăbușirea comunismului, nici demantelarea URSS, ci doar reformarea ambelor în numele și în limitele *valorilor marxism-leninismului*. *Esența originară a reformelor sale a fost una de natură economică, nu politică*. (cf. Adrian Cioroianu: *Geopolitica Matrioșkăii*). Ezitățile lui Gorbaciov în gestionarea catastrofei de la Cernobil din aprilie 1986 sunt simptomatice. Și, după cum scrie același Adrian Cioroianu, în dimineața zilei de 25 februarie 1986, Gorbaciov voia să repornească povestea lansată pe piața de Hrusciiov cu ocazia Congresului al XX-lea al PCUS. Ceea ce nu putea fi deloc pe placul lui Nicolae Ceaușescu care a început un fel de război de guerilla cu noul lider de la Kremlin, război văzut limpede cu ocazia vizitei la București din mai 1987 a noului lider de la Kremlin. În fine, e trasat *drumul spre decembrie 1989* când *n-a fost vorba de o revoluție negociată ca în cazul Ungariei, nici de una reglementată ca în Polonia, nici de catifea*

ca în Cehoslovacia, ci de una sângeroasă.

Cartea lui Adam Burakovski arată cu numeroase argumente că *sistemul creat de Ceaușescu a fost într-adevăr, din mai multe puncte de vedere, ieșit din comun în comparație cu celelalte țări ale blocului sovietic*. Autorul polonez compară comunismul românesc din vremea lui Ceaușescu cu ceea ce s-a întâmplat nu doar în Polonia, ci și în Germania de Est, în Ungaria ori în Bulgaria. Un motiv în plus în favoarea parcurgerii lucrării.

Ferește-mă, Doamne, de prieteni ! Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România
de Larry Watts

Apariția în primăvara acestui an a masivului op (aproape 800 de pagini) *Ferește-mă, Doamne, de prieteni!* (Editura RAO, București, 2011), semnat de istoricul american Larry Watts, a provocat și interes, și o oarecare emoție în rândul cititorilor români pasionați de istorie. Inte-

resul stârnit de carte a fost sporit și de faptul că, pornind de la ea, postul public de televiziune a realizat un documentar în trei episoade. Trebuie spus că documentarul tv, difuzat în *prime time*, a avut meritul de a fi pus o binevenită surdină accentelor senzationaliste, copios prezente în mai fiecare pagină a cărții, și chiar de a fi formulat o seamă de interogații și îndoieli pe marginea celor scrise în carte. Dacă publicul larg s-a arătat sensibil la ideile din lucrare, la mesajul său explicit dar și la cel subliminal, ceva mai indiferentă s-a dovedit comunitatea istoricilor profesioniști. Și aceasta în primul rând datorită faptului că acestei comunități îi sunt cunoscute atât identitatea cât și antecedentele profesionale ale semnatarului lucrării.

Ajuns în România la începutul deceniului 9 al secolului trecut, preluat și promovat de *frontul istoric* naționalist coagulat în jurul generalului Ilie Ceaușescu, agreat de anumiți istorici militari, dar și de *specialiștii* mai mult sau mai puțin specialiști, a căror activitate se desfășura sub adăpostul Institutului de istorie patronat de PCR, devenit un intim al controversatului general Ioan Talpeș ori al istoricului peremist Gheorghe Buzatu (să reamintim că Ioan Talpeș a ajuns după 1989 la prim sfetnic al președintelui Ion Iliescu, la director al SIE, ca mai încolo să șocheze prin atitudinile sale pro Traian Băsescu), Larry Watts a repetat, până la un punct, destinul unui conațional de-al său, Kurt Treptow, devenit celebru acum câțiva ani nu datorită cercetărilor sale de istorie ci din pricina unei afaceri cât se poate de dezagreabile.

Ferește-mă, Doamne, de prieteni! reamintează în prim -plan teoria continuiei conspirații împotriva României, a obliterării consecvente a aspirațiile sale naționale, de independență și de suveranitate. Conspirație desfășurată conjugat, în prima parte a secolului al XX lea de cercurile naționalist-șovine de la Budapesta, ce și-au aflat un aliat puternic în Rusia sovietică, în Lenin și în Stalin, în PCdR și în alte partide

comuniste reunite sub umbrelă cominternistă, iar, mai apoi, după 1944 și începutul comunizării și stalinizării țării tot de Budapesta, de Moscova lor alăturându-li-se țările Pactului de la Varșovia. Conspirația a devenit - subliniază în repetate rânduri Larry Watts- încă și mai proeminentă după ce liderii de la București au ales calea independenței afirmată adesea spectaculos, atât de Gheorghe Gheorghiu-Dej în ultimii ani ai domniei sale, cât și de succesorul lui, mereu imprezibilul și veșnic incomodul Nicolae Ceaușescu. Care Nicolae Ceaușescu a fost- subliniază încă și mai abitir Larry Watts- o veșnică problemă pentru toți liderii Pactului de la Varșovia și nu doar pentru ei, cu toții găsim și un nesperat aliat în *nealmiatul* Iosip Broz Tito. Scopul lor, urmărit cu o diavolească tenacitate și consecvență, a fost torpilarea oricărei inițiative românești, sugerarea și inducerea ideii că independența ceaușistă este doar una simulată, de față, în fapt stimulată și sponsorizată de Moscova. Sămers până acolo încât Uniunea Sovietică și aliații ei fideli, grație imbatabilelor lor servicii secrete externe, nu doar că au penetrat serviciile omologe din România, ci grație unor bine puse la punct operațiuni de intoxicare au indus neîncrederea în rândul occidentalilor (mai cu seamă americani și francezi) care, la un moment dat, au mizat mult pe independența României. La amplificarea neîncrederii și mai apoi a izolării la care au fost supuși, în mod agresiv, atât în anii 70 cât și în deceniul următor Nicolae Ceaușescu și România, a contribuit- spune Watts- și Radio *Europa liberă*, mai exact serviciul său în limba română, atât prin compartimentul de emisiuni cât și prin cel de cercetare, un post de radio ale cărui operațiuni săr fi aflat adesea în contradicție chiar cu interesele politicii externe americane. Să reușit, rând pe rând, compromiterea importanței plecării trupelor sovietice din 1958, a *Declarației din aprilie* 1964, a lui august 68, a calității de mediator în con-

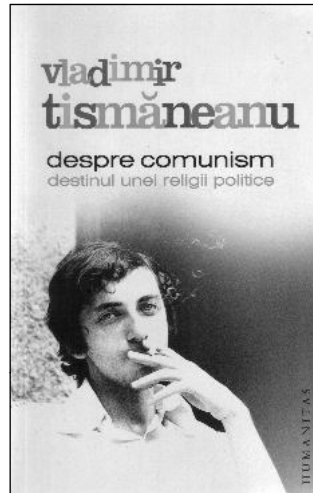
flictul arabo-israelian dobândită pe drept de Nicolae Ceaușescu, a rolului jucat de liderul român în *pierderea Egiptului de către Moscova*, ș.a.m.d.

Larry Watts se bazează în cartea sa pe apetitul pentru teoria conspirației al românilor. E adevărat, nici KGB-ul, nici șovinismul unor cercuri revizioniste maghiare, nici fundamentalismul unor lideri comuniști aserviți Moscovei, nici agenții dubli și tripli, nici existența unor relații tensionate între România și Moscova, nici adoptarea unor poziții independente în contextul Pactului de la Varșovia nu sunt ficțiuni. Însă istoricul american le supraevaluează, le supradimensionează, le absolutizează astfel încât ajunge să îl mai mitizeze încă o dată pe Nicolae Ceaușescu. Să îi reinvie grotescul cult al personalității. În schimb, Larry Watts mai că nu spune nici o vorbă despre faptul că național-comunismul practicat de Ceaușescu a fost instrumentalizat în scopul întăririi puterii personale în interiorul țării și al unui dezgustător cult al personalității. Larry Watts își construiește demonstrația mizând mult pe sentimentele antimaghiare și mai ales antisovietice ale românilor, jucând și el cartea naționalistă. Și, în fine, același Larry Watts are grijă să îi asigure cărții sale o aură de onorabilitate prin excesul de referințe, de recurs la documente. Fiecare pagină are patru-cinci trimiteri bibliografice care nu pot să nu impresioneze. *Istoria se face cu documente; unde nu sunt documente, nu este istorie*, ne reamintește indirect, după Langlois și Seignobos, autorul american, drept pentru care cartea sa mustește de documente. Atâta doar că se știe bine că documentul în sine nu este nicidecum inocent, iar Larry Watts are grijă să le selecționeze și să le ordoneze pe cele la care a avut acces astfel încât ele să fie perfect adaptate scopului său. În excesul acesta de respectabilitate adus recursul atât de frecvent la document, șochează insinuarea unor erori. Celebrul Alexandru Drăghici e numit uneori Ion Drăghici, amba-

sadorul sovietic la București, în vremea lui august 68, Ivan Basov, e cu încăpățănare rebotezat Aleksandr Basov. În vreme ce mai toți istoricii afirmă că întrevăderea din 25 august 1968 dintre acesta și Nicolae Ceaușescu s-a desfășurat fără martori și fără stenografi, Larry Watts face referire fugară la stenogramă fără a produce vreo dovadă că ea există cu adevărat, ș.a.m.d. Ba chiar, la un moment dat, tot Larry Watts ne spune că Ion Gheorghe-Maurer, prin calitatea sa de președinte al Consiliului de Miniștri al RSR, ar fi fost, până în 1967, șeful Statului român (în realitate între 1965-1967 Chivu Stoica a deținut postul de Președinte al Consiliului de Stat, post care, simbolic cel puțin, era socotit echivalentul celui de șef de Stat) și ca lucrurile să fie încă și mai complicate, și mai obscure același istoric american afirmă că retragerea lui Maurer din toate pozițiile publice, retragere intervenită în primăvara anului 1974, s-ar fi petrecut în pofida voinței lui Nicolae Ceaușescu și nu pe fondul disensiunilor dintre cei doi foști tovarăși de drum. Plus că, fără a produce vreun document în acest sens, dar cu scopul de a asezona impozanta lui carte și cu niscaiva parfum de *thriller*, tot Larry Watts emite ipoteza că mult discutatul accident al fostului premier român ar fi fost opera unor agenți străini stipendiați de Moscova.

Iată, așadar, numai câteva motive ce mă determină să cred că, în pofida masivității sale și a numeroaselor documente citate în interior, cartea *Ferește-mă, Doamne, de prieteni* trebuie citită, dar citită cu multă atenție și precauție.

*Despre comunism.
Destinul unei religii
politice*
de Vladimir Tismăneanu

Se știe foarte bine că și cărțile își au destinul lor. Că uneori acest destin poate fi determinat de momentul în care sunt lansate pe piață. *Despre comunism. Destinul unei religii politice*, volumul lui Vladimir Tismăneanu apărut în seria de autor a Editurii Humanitas, a apărut într-un moment nepotrivit. De ce spun asta? Autorul său, profesorul Vladimir Tismăneanu, este cunoscut nu doar ca un renumit sovietolog, ca un remarcabil cunoscător al comunismului românesc pe care l-a definit într-o masivă carte apărută în urmă cu câțiva ani drept *stalinism pentru eternitate*, ci și în calitatea de președinte al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România și de președinte al Consiliului Științific al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. Mai este cunoscut Vladimir Tismăneanu și ca un apropiat al președintelui Traian Băsescu. Ca *intelectual al lui*

Bănescu. Comunismul. Destinul unei religii politice a apărut în chiar zilele în care Traian Bănescu a făcut nefericitele, infamele, incalificabilele declarații despre fostul Rege Mihai I dar și despre Ion Antonescu ca și despre Holocaust. Toate o mostră de incultură și de agresivitate. De inabilitate și de deficit de educație. De inadecvare. O dovadă că Traian Bănescu nu știe, în realitate, nimic despre comunism și despre natura lui criminală, că nu crede în această natură, că habar nu are despre felul în care comunismul s-a instaurat în România, că îi este străin detaliul potrivit căruia lucrul acesta nu s-a întâmplat doar la momentul 30 decembrie 1947, ci îndată după 23 august 1944. Că Traian Bănescu ignoră climatul politic și zbaterile din epocă ale fostului Suveran și ale partidelor istorice. Că a condamnat comunismul fără să știe ce condamnă sau fără să creadă în rostul condamnării. Că a citit un document din care nu a înțeles nimic. Că a făcut-o doar spre a acumula capital politic și imagine. Că e bântuit de reminiscențe comunistoide. Că precum liderii comuniști de odinioară își înlătură, fără regrete, prietenii politici care, dintr-un motiv sau altul, nu mai sunt de acord cu el. Cartea lui Vladimir Tismăneanu furnizează câteva astfel de exemple din istoria comunismului românesc ori european și care au dobândit un plus de proeminență și de reverberație în actualitatea românească prin prisma zicerilor prezidențiale.

Din partea principalului sfătuitor, fie el și informal, în problemele comunismului românesc al lui Traian Bănescu se aștepta o luare de poziție clară. Care nu putea fi decât de distanțare. De delimitare. Fiindcă e limpede pentru oricine că cei doi au, de fapt, memorii diferite, aspirații contrarii, convingeri neconcordante. Din păcate, această luare de poziție nu a venit, Vladimir Tismăneanu preferând să adopte o atitudine prudentă, mai curând de apărare a năzbătiilor prezidențiale, repetate mai apoi cu o încăpățănare ce

pune încă o dată pe gânduri. Nu se poate să nu pui la socoteală că Traian Bănescu s-a dus cu flori la catafalcul lui Adrian Păunescu și a declarat că Nicolae Ceaușescu a avut vreo zece ani în care nu a fost chiar atât de rău. Atât de rău cum ne arată, printre altele, însăși cartea lui Vladimir Tismăneanu. Din care citez un fragment: *Ceaușescu a respins constant schimbările de substanță în virtutea unei opțiuni neostaliniste, a unei izolări autarhice care includea elemente de nepotism, de arivism și corupție, caracteristice neotraditionalismului promovat de Brejnev.* Să înțeleg că acum, după cele spuse de Traian Bănescu, pentru Vladimir Tismăneanu *constant* înseamnă că din domnia catastrofală a lui Nicolae Ceaușescu se cuvin scăzuți primii zece ani?

Or, în astfel de condiții, sigur că îți plac și aprobi fraze precum: *Comunismul a fost o formă de resentiment. A fost un fundamnetalism politic modern, un angajament într-un proiect istoric absolut.* Sau: *Proiect transcendent și soteriologie laică, utopie chiliastică și promisiune emancipatoare, determinism rigid și voluntarism febril, comunismul a fost... o doctrină radicală economică, morală, socială și culturală.* Să găsești afirmații, perfect exacte precum *Stalinismul național s-a opus oricărei forme de liberalizare și, cu atât mai mult, democratizării.* Să și se reamintească și că această formă de *religie seculară* se fundamentează pe lipsa de memorie și pe specularea acesteia. Dar nu poți să nu te întrebi cum poate accepta și scuza, în chipul cel mai iezuit cu putință, același Vladimir Tismăneanu lipsa de memorie, incultura, amnezia prezidențială, călcând astfel în picioare ceea ce tocmai el, Vladimir Tismăneanu, a scris în carte.

Iată motive pentru care, cel puțin pentru moment, adopt o atitudine rezervată față de scrierea apărută la *Humanitas*. Mi-o voi clarifica după ce și-o va fi clarificat în primul rând autorul ei.

De la **FAMILIA** pentru **ION POP**,
la **ANIVERSARĂ**

Dragă Domnule Profesor,

redacția revistei „Familia” Vă adresează, cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani, urarea La mulți ani!, cu sănătate și bucurii nenumărate, mulțumindu-vă pentru prietenia îndelungată pe care ne-o arătați, deopotrivă revistei și redactorilor ei, unii foști studenți ai Dumneavoastră și foști „echinoxiști”, rugându-vă să primiți și pe această cale expresia respectului și admirației noastre pentru tot ceea ce ați făcut și faceți în orizontul culturii române.

Cu drag,
Ioan Moldovan, Traian Ștef, Ion Simuț,
Miron Beteg, Mircea Pricăjan, Alexandru Seres

Virgil Podoabă - 60

Adriana Bărbat

Lectura ca experiență revelatoare

Virgil Podoabă
Metamorfozele punctului
Editura Paralela 45, 2004

În *Metamorfozele punctului* Virgil Podoabă propune, precum în întreaga lui critică, „o lectură participativă, de identificare, cu bază empatică”, după cum afirmă Al. Cistelean. Mai mult, descoperim cum, în relație cu anumiți autori și anumite opere, Virgil Podoabă ajunge mult mai departe, trăind o lectură de tip experiență revelatoare.

Expunând modul transfigurant în care descoperă cărți și autori, nu își propune să ne convingă metodic prin teorii sufocate de concepte, prin idei sofisticate și îndesarea autorilor în anumite grile proprii. Ne farmecă prin felul în care povestește cum lectura unui autor îi dezvăluie ceea ce este ascuns, camuflat, esențial, de cele mai multe ori trecut cu vederea sau bătătorit de alții într-o cu totul altă direcție:

„Așa cum pofta vine mâncând, plăcerea cititului vine citind. Pentru a fi citită cu o poftă nouă, o carte nouă de Mircea Horia Simionescu trebuie mai întâi începută chiar dacă ea vine și se instalează într-un orizont de așteptare deja ferm bătătorit de coloana deasupra a celor de dinainte...”¹.

Continuând ideea lui Maurice Blanchot potrivit căreia „scrișul, opera este ceea ce nu se termină, ceea ce nu încetează niciodată”², Virgil Podoabă prezintă opera ca o „experiență creatoare” care nu se regăsește în cărțile scrise sau pe punctul de a fi scrise, fiind un fel de „fata morgana”, „un proiect himeric”, irealizabil³. Când vorbim despre lectură, suntem nevoiți să ne limităm doar la cărțile scrise și atunci lectura, ca experiență revelatoare, vânează acel moment de întâlnire autentică a autorului cu „tărâmul celălalt”: „În fond, opera (dar și lectura – com-

pletarea mea) este tocmai experiența subiectivă care-l poartă pe scriitor (pe cititor - completarea mea), cu fiecare carte în plus, de pe tărâmul nostru, al certitudinii și măsurii, al muncii pozitive și raționalității, pe *tărâmul celălalt*, al nesigurăței și lipsei de măsură a proiectului himeric⁴. Lectura pentru Virgil Podoabă devine astfel o lectură nesfârșită, nesegmentată de cărți, volume, ci privită ca un întreg al căutării întâlnirii autorului cu sine, cu cititorul și cu adevărata experiență. Nu este o lectură haotică în care se amestecă scene, imagini, fraze, stări, idei (de tip postmodern), ci o lectură legată, încheată, în căutarea aceluia punct de întâlnire magic, o lectură care zgâlțâie din temelii cititorul și reușește să îl facă să se sustragă lumii în care trăiește și sinelui cotidian. Întâlnirea cu lectura ca experiență revelatoare depinde și de background-ul cititorului (atât de lecturile lui anterioare, cât și de biografia sa), așa cum scriitorul și personajul central din *Ficțiune și infanterie* de Costache Olăreanu (Victor Testiban) depinde de experiența autorului: neputința de a urmări în operă niște destine își are cauza în „absența oricărei experiențe decisive, revelatoare, din biografia sa”⁵.

Lectura propusă de Virgil Podoabă nu poate fi urmată de oricine și nici la vârste foarte tinere. Așa cum scriitorul, asemenea lui Orfeu, coboară în Infern după Euridice, la fel critica și modul de lectură propuse de Virgil Podoabă sunt incursiuni pe un alt tărâm. Ghidul nostru încearcă să ne spună cum să citim, ne ajută să ne lăsăm la intrare prejudecățile, pre-sentimentele, ochelarii de cal. Depinde doar de noi dacă putem sau dacă vrem să facem asta, dacă suntem pregătiți sau dacă, deși atinși de această experiență, nu o percepem ca atare și o lăsăm să treacă fără urmări sau o uităm pe drum - precum personajele lui Mircea Horia Simionescu din romanul *Licitația*.

Lectura ca experiență revelatoare reverberează de la criticul Virgil Podoabă la autor și apoi la cititor sau invers. Gheorghe Crăciun scria despre lecturile lui Radu Petrescu: „autorul jurnalelor este un prozator care citește atât de intens și atât de atent cu unica dorință de a descoperi cum trebuie să-și scrie propria literatură”⁶. Experiența lecturii lui Radu Petrescu metamorfozează experiența lecturii unor cititori și o transformă în experiență revelatoare, chiar și prin gradul de intensitate și de implicare în actul lecturii.

Modalitatea diferită de lectură influențează tipul experienței revelatoare. Dacă Radu Petrescu urmărea prin lectură perfecționarea propriei scriituri, iar experiența lui revelatoare ține de puterea livrescului de a revela, pentru Mircea Horia Simionescu, lectura personalizată de

tip păienjeniș, crescută din alte și alte texte, va duce la o experiență pur livrescă născută din plăcerea „fanteziei și freneziei livrești”⁷: „desfid pe oricine pretinde că a început o istorioară, să-i zicem compoziție, fără să apeleze la împrumuturi, la transplanturi, numiți-le cum vreți, și nimeni nu mă va clinti din convingerea că însuși Homer a pornit uriașa lui epopee cu fraze și citate din altul”⁸. În viziunea lui Virgil Podoabă prezența livrescului implică refuzul experienței revelatoare – care trebuie să fie autentică, directă, zguduitoare, să trezească brusc conștiința; livrescul la Mircea Horia Simionescu absoarbe realul: „Toate sunt livrești, fiule, uită-te bine la felul cum merge pe stradă o țigăncușă din Pantelimon și-ai să vezi cât de livresc merge ea cu pasul cutărei eroine din romane, cum dă din șolduri și-și mișcă țâțele ca Claudia Cardinale...”⁹.

În viziunea lui Roland Barthes, „ființa de hârtie” este „O ființă de gradul doi, totalmente livrescă, din care orice urmă de experiență ontică – de trecut, de biografie personală sau de inițiativă spontană – a pierit”¹⁰. Dacă mergem pe urmele lui Giorgio Agamben a cărui teorie este expusă de Virgil Podoabă, reținem faptul că în lumea contemporană experiența este distrusă: „Într-o zi din viața omului contemporan, nu mai există aproape nimic, în fapt, care să poată fi tradus în experiență: nici lectura ziarului, oricât de bogat în noutăți iremediabil străine cititorului chiar și atunci când îl privesc, nici timpul pierdut în ambuteiaje la volanul unei mașini... Omul modern ajunge seara acasă stors de harababura evenimentelor – distractive sau plictisitoare, insolite ori obișnuite, agreabile sau atroce – fără ca vreunul dintre ele să se fi preschimbat în experiență”¹¹.

Se pune problema dacă lectura ca experiență revelatoare la Virgil Podoabă este o experiență de gradul doi, prin raportare la texte literare, ca o ratare a experienței autentice, sau dacă este o insulă de salvare a omului/cititorului contemporan, o șansă la o experiență livrescă într-o lume lipsită de experiențe.

În povestirea *Insula* de Ioan Groșan personajul masculin trasează spaima dizolvării experienței autentice în livresc: „Are, pe scurt, ființa mea doar o constanță textuală sau am și o biografie personală? Nu cumva, tot citind textele altora și vorbind în texte, m-am alienat într-atât încât mi-am uitat, ca Don Quijote, identitatea nelivrescă de dinainte de acest vis livresc și acum ar fi cazul să mi-o regăsesc cumva, în sfârșit?”¹² Dacă Ioan Groșan evoluează prin cărțile sale de la „experiența textuală la experiența existențială”¹³, pe orizontală, Virgil Podoabă, prin asimilarea experienței lui Gheorghe Crăciun din *Epură pentru Longos*,

pătrunde pe verticală, în adâncime, experiența existențială, după ce străpunge crusta moartă a pre-judecăților, a pre-sentimentelor, a pre-științei, a umorilor. Virgil Podoabă dă un răspuns întrebării referitoare la modul în care a reușit Gheorghe Crăciun să dea viață clișeelelor livrești: „pompând sânge proaspăt în venele personajelor, făcându-le să trăiască, să pipăie, să miroasă, să vadă și să audă, să simtă și să se simtă, să perceapă și să se perceapă cu propriile lor organe de simț, în fine, să trăiască în propriul lor corp și – prin el – în universul înconjurător”¹⁴. Astfel, lectura lui Virgil Podoabă nu este una de gradul doi, deși se raportează la texte literare, prin simplul motiv că textele care îi provoacă experiența revelatoare, străpung stratul livresc și ajung la ceea ce viața, experiența existențială ne comunică, iar noi, sufocați de harababura în care trăim, nu mai avem răgazul, puterea, știința de a percepe ca experiență, nu mai avem libertatea de a ne lăsa preschimbați, transformați, transfigurați.

Bedros Horasangian experimentează efectele lecturii pe personaje-cititori contemporani, în *Doamna și cățelul*. Personaje banale pornesc de la lectura nuvelei lui Cehov, dar între ei dragostea nu se întâmplă. „Nuvela lui Cehov nu a reușit să medieze și să declanșeze – fie și numai unilateral – relația amoroasă între Dorina (cititoarea textului) și Cătălin. Ei nu au nimic în comun, dar nimic-nimic, cu Francesca da Rimini și Paolo Malatesta din *Infernul* dantesc, care se îndrăgosteau fatal citind povestea de iubire dintre cavalerul Lancelot și regina Guenievra”¹⁵. Astfel, Virgil Podoabă semnalează faptul că, în contemporaneitate, „Cartea pasiunii nu mai mediază pasiunea din viață”¹⁶. Cred că personajele lui Bedros Horasangian declanșează în Virgil Podoabă experiența revelatoare a lumii în care trăim, accentuând totodată conștiința criticului că, fără lecturi „ar însemna să bem din ceștile de cafea doar zațul”¹⁷.

Considerând, precum René Girard, că „romancierii își transpun retrospectiv în operele lor experiența fundamentală”, „că întâi au trăit ei înșiși ceea ce vor trăi apoi personajele lor importante”¹⁸, Virgil Podoabă trăiește o experiență revelatoare concomitent cu lectura: ceea ce au trăit autorii, ulterior personajele lor, este adus în prezentul lecturii – un model de lectură, o modalitate de a mai trăi experiențe și de a te simți metamorfozat prin toți porii ființei tale, în contra curentului contemporan superficial, fugitiv, secvențial.

Note

1. Virgil Podoabă, *Metamorfozele punctului*, ed. Paralela 45, Pitești, 2004, p. 104.
2. *Ibidem*, nota 1, p. 9.
3. *Ibidem*, p. 10.
4. *Ibidem*, p. 11.
5. *Ibidem*, p. 70.
6. Virgil Podoabă, *Metamorfozele punctului*, ed. Paralela 45, Pitești, 2004, nota 53, p. 49.
7. *Ibidem*, p. 102.
8. *Ibidem*, p. 100.
9. *Ibidem*, nota 11, p. 106.
10. *Ibidem*, p. 123.
11. *Ibidem*, nota 9, p. 131.
12. Virgil Podoabă, *Metamorfozele punctului*, ed. Paralela 45, Pitești, 2004, p. 125.
13. *Ibidem*, p. 129.
14. *Ibidem*, p. 180.
15. *Ibidem*, p. 152.
16. *Ibidem*, p. 152.
17. *Ibidem*, p. 151.
18. *Ibidem*, p. 167.

Proza

Nicolae Breban

Singura cale

Tinerii, vreau să zic cortegiile de prostănaci care se înghesuie pe culoarele existenței, fac, cum se spune, planuri de viitor; sunt ferm convinși că în așa-numitul viitor îi așteaptă confirmarea propriilor lor calități, acolo, în acest așa-zis viitor, ei vor fi cu adevărat, plenar realizați, mai știi, victorioși, adulți în rândul adulților, poate chiar ceva și mai și decât un adult. Bah, prostii.

Eu, în acea epocă, mă deosebeam net de aceștia, lucid fiind că mă aflam chiar în *clipa aceea*, în momentul culminant, în pipăibilul, durul prezent, mișcător în aparență ca o plută, dar fantastic de riguros în felul lui, și că acesta, prezentul imediat, pipăibil, cum i-am spus, este vârful existenței. Și nu numai al meu, dar și al multor altora; dacă aș îndrăzni să fiu ceva mai pretențios în gândire, genial, cum se spune, aș spune că în el, în acest prezent imediat al tinereții mele, se afla vârful, apogeul, esența, cum vreți să-i spuneți, al existenței însăși. Dar, despre acestea, poate, mai încolo...

Da, din mine și de la mine, din clipa aceea plecau toate drumurile, eram Nodul tuturor posibilităților; repet, ale mele, ale altora dar și ale *totului*.

Eram destul de nebun pentru a fi tânăr. Sau, dacă vreți, nu-mi era frică să fiu astfel, în sensul cel mai atroce, dramatic, aproape respingător al cuvântului. Nu, nu destinul, soarta, cariera, mă animau sau înfricoșau ca pe alții, ci... tinerețea. Mă aflam pe un sol mișcător, sub mine bolborosea aurul și furia zeilor, încă o dată lumea începea să se miște cu acea formidabilă vigoare pe care o dă numai candoarea primordială. Nemurdărită nici de așteptare - vorbesc bineînțelese de așteptarea socială, îndopată cu tot felul de lașități numite compromisuri sau calcule, de false curajuri, ce sunt tot atâtea fugi în așa-zisul bun-simț - ne-clătinatea de acea așa-numită matură chibzuință, care, e drept, ne face să vedem mai bine muchiile, relieful obiectelor și relațiilor mărunte, dar ne înde-

părtează odată pentru totdeauna de... Ararat! Marele pisc ce se înalță încă o dată nu numai din amintirea popoarelor, dar și din speranța zeilor, care, iată, nu obolesc să ne stea în preajmă. Umbre visătoare, tenace, pârgii ale posibilului, ale echilibrului falsului cosmos – cel pe care-l vedem. Și care ne sperie atunci când pierdem forța de a visa; și numai într-un anume fel, adică obraznic. Decis. Până la capăt. Cu trupurile curate de pe care s-au scurs toate uleiurile convenției, transpirația muncilor inutile și murdăria regretelor noastre – sentimentale sau nu.

Aveam, se'ntelege, tot felul de sarcini *pe linie* de administrație, dar am avut de la început flerul de a amesteca cele două zone – politicul și administrația bunurilor și a oamenilor. Eram, de altfel, în spiritul vremii, original era doar faptul că un nevârstnic ca mine o făcea. Eram cu adevărat îndrăzneț și acest curaj de a gândi și de a acționa ca cei mai în vârstă, ca adulții, mă făcea să par cinic în ochii multora. Eram apropiat de șefii care aveau răspunderi efective, materiale, în marile zone ale activității umane, sociale, dar mă țineam cât puteam de departe de tovarășul Gore Victor care se ocupa cu cadrele. Tocmai pentru că acest domeniu mă interesa în mod deosebit. Dar, cum spuneam, i l-am lipit pe tov. Lipcsei, care se prefăcea că mă protejează în continuare, deși eu îl împinsesem în postul în care era, la partid. Era însă jocul nostru, acela ca el să mă creadă un tinerel interesant și vorbăreț, venit de nu se știe unde, iar eu să-l respect ca pe un fel de maestru... întâmplător. Da, în sinea mea, ca să zic așa, aveam, simțeam nevoia unui maestru, un meșter al vieții momentane, imediate, dar o anume lene de caracter, de prudență instinctivă m-au împiedicat, în acei ani ai urcușului meu social vertiginos, să-mi iau unul, cum se zice. Să mă fixez; asta ar fi însemnat un început de școală posibilă, necesară unui neșcolit ca mine în toate privințele, dar și o fixare cam iute pe solul acela mișcător, al începutului extrem de tulbure al „revoluției”. Dar... de jucat cu ideea de maestru, de meșter al vieții, puteam s-o fac și Lipcsei, de voie de nevoie, el însuși uimit dar nu prea – nu era momentul să te arăți prea uimit de cursul evenimentelor! – îmi accepta acest joc. Și, fiind unul dintre adjuncții lui Gore, mă putea informa de mașinațiunile și de protectorii acestuia până în cele mai mici detalii. Flerul meu, în această privință, a fost că am acționat prin el, printr-un interpus; iar al lui, al lui Lipcsei a fost, cu siguranță, acela de a nu se lăsa târât de un oportunism de moment, ocazional; ca și acela de a-mi rămâne fidel mie, tânărului său protector din umbră, și nu de a-l cădelnița pe tartorul județului, Gore, șeful lui direct, cadristul, care umbla cu un pistol la șold și despre care se spunea că îi place să asiste la torturile, interogatoriile Securității, încă numită Siguranță.

Condusă de Kling, un evreu ungar, bărbat frumos, extrem de vanitos, care avea, bineînțeles, pe cineva sus. Dar nu foarte sus, și aceasta îl făcea vulnerabil și cam obraznic, ca să-și ascundă hiba. Prin acest animal, numit Gore, cu ajutorul neprecupețit al domnului Lipcsei – așa-i, spuneam, ca să-l mângâi, în particular! – eu aranjam binișor organigrama județului. După un timp l-am atras în plasa noastră intimă și pe domnul Tempfli, fostul canonic catolic, încă contabil-șef la mica roțiță administrativă numită Indaliment, ins extrem de capabil, de fin, de energetic, care-și ascundea calitățile din toate puterile ființei și ale spiritului său ie-zuit, pentru a nu bate la ochi, desigur. De aceea, la sfatul lui Lipcsei, l-am lăsat la locul lui, dar îl atrăgeam la aparent nevinovatele noastre întâlniri, în doi și apoi uneori în trei, vrând să-l formăm, pe Tempfli, anume, în funcția cea mai obraznică a momentului – responsabil cu ideologia. Sigur, nu pe față, el era condamnat să rămână în umbră încă mulți ani dacă nu voia să înfunde pușcăria ca alți colegi de-ai dumisale, dar cum am făcut-o cu Lipcsei, îl vom numi – eu și Lipcsei, se'nțelege – undeva, în coasta celui care se ocupa de această sarcină, una dintre cele mai obscure și mai veninoase, și care avea avantajul sau dezavantajul că depindea direct de sus, de un centru el însuși foarte limitat, foarte îngust, cu filiații direct moscovite.

Dar cum nu ne împăcam – vorbesc mereu de noi doi, dl. Lipcsei și eu! – cu actualul secretar cu propaganda și ideologia, un fost învățător care se specializase între altele cu vânătoria legionarilor, și nu a chiaburilor sau burjuilor, ne-am hotărât fără multe vorbe să-l săpăm puținel. Și pentru asta am apelat la primul meu protector, care era, aproape, singurul vizibil pentru mine – nașul Adelei, tov. Filimon Pande Ion. Acesta, după o tăcere care mi s-a părut suspectă dar care-și avea, probabil, cauzele ei, mi-a trimis un om, tot așa, ca și pe Fagi, „porcarul”, în aparență cu alte treburi în regiune, dar care m-a invitat în două rânduri la bufetul partidului. Acolo, fără multă vorbă, vesel-conștiincios, și-a luat, cred, notițe despre munca pe care o făceam, dar a adus vorba și de Gore, și am înțeles că nașul „nostru”, Filimon, îl trimisese. S-a lămurit mai ales un lucru extrem de delicat: nu, nu mă interesa, pe mine personal, această muncă, eu nu vreau, deocamdată, cu nici un preț, să ies din cadrele administrației, și-apoi am o prea mare admirație pentru munca în cadrul activului superior ca să îndrăznesc să visez la așa ceva; în plus, era vorba și de vârsta mea! Dar ne-am putea gândi, să zicem, la B.N., și am spus în două rânduri numele cuiva care lucra la complexul agraro-alimentar al lui Szyghiarto. Omul lui Filimon a devenit brusc mai atent și a cerut permisiunea să-și noteze numele, promițând că acesta,

B.N., va fi contactat de cine trebuie. Abia în acele minute, când și-a notat numele lui Barbu Ene sau Nae, a devenit subit grav, extrem de serios, ba, nu știu cum, într-o nălucire, mi s-a părut chiar servil, fapt ce mi-a încălzit inima, brusc, cu un val de sânge, indicându-mi o posibilă limită a caracterului meu, anume vanitatea. Deoarece acest trimis de la centru era extrem de curtat de activiștii partidului din preajma noastră, acolo, la bufet, dar și la birourile de sus. Cum adică, mi-am spus, speriat dar încă încântat, vine, așa, un străin, chiar și trimis, și poate să-mi creeze un astfel de val de sânge, să-mi clatine solida mea indiferență față de oameni, cariere, destin etc.?! Atenție, copile, va trebui să lucrezi la această problemă, în această fisură se pot strecura multe. Ai uitat de marile tale planuri care nu sunt făcute pentru această lume? Mă gândeam, evident, la lumea care foșnea, mustea, intriga, omora în jurul meu în numele Ideii!

Da, acest mârlan, Gore, a fost prima mea mare victimă. Am început să înțeleg ce simt cei care exersează puterea, puterea politică, în primul rând. Din om, cultivat cât de cât, mândru de rațiune și de sensibilitatea mea, câștigată de-a lungul secolelor, am trăit un cu totul alt sentiment decât cel descris de poeți sau de psihologi: cel al fiarei, care abia peste leșul adversarului, al victimei sale își trăiește cu adevărat, întreaga senzație a forței proprii. Nu, nu este vorba doar de hrană sau de luptă, de rivalitate, nici măcar de existență: starea, fluxul sau fiorul, încă indecis, deoarece a dispărut la fel de iute cum apăruse, ciudata satisfacție care se înșuruba ca o aroganță animalică, de felină, de lup ce-și strigă, ce-și urlă victoria, era pentru prima dată semnul, certitudinea propriei mele nașteri. În sensul forței, nu al existenței. Nu eram un oarecare, deoarece, în individul Gore nici măcar nu învinsesem un rival – nu, el nici un ceas nu mi-a fost rival, și nici el însuși n-ar fi bănuț o clipă, că îi vreau răul! – ci pusesem la pământ o anumită ordine. Poate, mai știi, chiar un principiu. Și, cum îi aveam în spate pe dr. Tempfli – era doctor în drept canonic și în dogmatică – ca și pe Lipcsei, un ins apolitic prin fire, deși fusese secretar O.B. o vreme, ca să-mi înțeleg eu însumi victoria – într-o luptă tăcută, dusă în spatele perdelelor și a culiselor puterii! – mi-am zis că învinsese forța inteligenței contra forței brute. Dar, cum nu mă satisfăcea elementaritatea concluziei mele, mi-am reformulat altfel reușita: nu cumva, m-am întrebat, nu rareori cu creionul în mână, vrând să-mi văd și scrise concluziile, nu cumva se află, aici, chiar trecând prin mine, o luptă mai veche între spiritul primar uman, aflat deocamdată în vârful puterii, și cel subteran, insidios, în aparență perdant, învins? Și, încă o dată, deși dl. Tempfli încă habar nu avea, mi-am zis că el trebuie neapărat atras în joc, ținându-l departe, totuși. Și, dacă eu însumi,

în exercițiul „jocului”, cum i-am zis, voi reuși să învăț câte ceva din această artă, a politicii, despre care auzisem câte ceva prin numele florentinului Machiavelli, cu mult mai multe puteam să aflu, să învăț, intuiam asta, de la o altă școală a politicului, a cinismului sau, dacă vrei, a artei de a pune în practică unele principii în lupta confuză și eternă a indivizilor într-o comunitate pentru supremație, atunci nu aveam decât să mă îndrept spre iezuși. Dr. Tempfli, mi-am zis, trebuie să-mi fie aliat și serv, mai ales fără să bănuiască, în primii timpi, cel puțin. Iar Lipcsei, de care Tempfli se simțea mai apropiat, îmi va fi încă o dată de ajutor.

Lucru important în toate aceste calcule a fost și faptul că lui Lipcsei nu i s-a făcut frică. Era arta mea de a-mi ascunde bine nu numai scopurile, dar și propria mea fire, poate era natura sa, mai degrabă placidă?, ori, mai știi, cum se întâmplă, credea el însuși că, într-un fel sau altul, mă manipulează? Posibil, dată fiind vârsta mea, abia trecusem de douăzeci de ani, ca și vorbăria mea fără rost. Pentru mulți, omul tăcut, din fire sau din naștere, este cel capabil să ascundă multe, din cele care țin de firea sa dar și de planurile sale. Cine ar crede că un vorbăreț e capabil să ascundă ceva?

Chestia era însă că eu nici nu ascundeam ceva; ba, la drept vorbind, ascundeam totul de mine însumi, nu știu cum să spun. Mișteam, e drept, lăudând U. Sovietică pe care o uram, dar o voce în mine era cumva obligată s-o admire – nu câștigase oare războiul teribil cu o forță superioară tehnic, mult mai bine organizată și deja întărită de alte victorii formidabile în apusul Europei? Da, admiram această victorie, dar îi uram pe ruși, deoarece, în ochii mei, erau o rasă de oameni dezordonăți, incapabili să-și stăpânească afectele, incapabili de o reală civilizație, un imperiu eșuând mereu în efortul de a-și absorbi organic, cum se zice, elementele care îl compun. Poate că minciuna și adevărul spuselor mele se explicau, cred eu, printr-o latură feminină, să-i zicem, a tinerelului care eram, încă ne-spălat de fluidele unei pubertăți târzii, ale unei adolescențe gângave, tulburi și violente, care încă mi se prelingea pe oasele, ca să zic așa, ale firii mele prezente? Puteam afirma acum un adevăr, în care să cred cu asupra de măsură, în fraze tumultuoase, nu lipsite de inteligență uneori, iar peste o jumătate de zi sau o săptămână, contrariul, fără să fiu ceea ce se cheamă un sofist; doar pentru că, spuneam, *corpul spiritului* meu era așezat de fiecare dată altfel și tot altfel, diferit, uneori chiar surprinzător, cădea lumina asupra lui! Așa cred eu în minutul, în ceasul acesta! îmi spuneam cu o anume îngâmfare și săream, cu toate armele și bagajele să-mi apăr când o teorie, când alta, având oarba convingere, cum o au nu puțini tineri, că timpul și pro-

pria mea experiență vor ști, la momentul oportun, să lege cap la cap teoriile acestea, adverse în aparență. Ceea ce mă supăra uneori, dar nu foarte tare, era părerea unora că aș fi oportunist. Și nu pentru că făceam, ca mai toți cei aflați în sistem, elogiul noii puteri, ci pentru că, mda, cheltuiam prea multă fervoare, prea multe argumente în sprijinul acestui lucru. De parcă aș fi vrut să dau impresia că eu cred cu adevărat, când, mai toți – poate era și în spiritul poporului această rezervă – se purtau cu fereală ca față nu numai de o putere străină, dar și față de o schimbare atât de radicală, de brutală, față de trecutul nostru. Sigur, ei, cei din jur, aveau dreptate, entuziasmul meu era deplasat și părea un semn al unei demagogii diletante, al unui oportunism nedibaci, care nu putea dura. Discrepant, strident, scârțâitor, insuportabil, cum ai trage o lopată de fier pe cimentul presărat cu pietriș. Un oportunism al unui neprițit, al unui grăbit să se cocoșeze în frunte, profitând de împrejurările în care multe lucruri se schimbau de la o zi la alta și, probabil, erau și unii șefi politici fie din preajmă mea, fie de la distanță, necunoscuți, care-mi puseseră deja sigla unui carierist inflammat, de scurtă durată. Care putea fi folosit și apoi lăsat în voia valurilor, un excelent instrument, cum sunt tinerii și cei necopți.

Uneori, e drept, mă analizam critic, nemilos, dar aceste minute treceau iute fără să lase urme. Și-apoi, la urma-urmei, îmi spuneam, de ce să-mi falsific eu firea, de ce să mă cocoșez după scaunele, după părerile altora? De ce să nu profit; dar avantajele incontestabile ale vârstei mele ca și de marele meu atu – acela că nu voiam nimic – planurile mele erau în altă parte și tot ce mi se întâmpla o luam ca un joc. Nu, viața mea reală, efectivă, încă nu începuse! Da, întâmplarea mă ajuta, mai bine zis, se ajuta pe sine însăși, întâmplarea ajuta hazardul și Hazardul, el însuși, se prefăcea uituc, călcând cu o candoare anume peste vechile reguli, calcule și obișnuințe. Punându-l în încurcătură pe Creator, așa cum se afla el și cum se mișca în mintea multora – de ce oare e posibilă suferința și absurdul într-o lume făcută după o concepție perfectă, divină, de marele arhitect al universului?

Lăsându-mă absolut în voia întâmplării, uneori, deveneam însăși întâmplarea și, cu adevărat, nu făceam nici cea mai mică mișcare pentru a-i strica ei valul și direcția. Mă feream, e drept, să fac mari greșeli, dar aveam noroc că aceste mari, catastrofale erori, greșeli, sunt totdeauna foarte puține și trebuie să fii tont cu adevărat să nu le observi. Nu trec de degetele unei singure mâini, ba, uneori, în vremuri din astea tulburi, numite de criză sau de revoluție, nici nu e nevoie de toate degetele unei singure mâini pentru a le număra, pentru a le defini. Uneori e una sin-

gură și, așa cum m-a învățat mai târziu doctorul Tempfli, că păcatul suprem, poate singurul în catolicism, așa cum l-a definit magistrul Ignățiu de Loyola, este superbia, orgoliul, tot așa, am dedus eu că e foarte probabil ca vremurile „revoluționare”, barbare, pe care le trăia comunitatea în sânul căreia mă născusem nu permiteau, ca să zic așa, o sumă prea mare de erori; mai știi, poate ca și la catolici, în esența credinței lor, una singură era cu adevărat mare, catastrofală. Ei bine, și care să fi fost aceea? Ha, ha, poate nici nu trebuia să caut prea departe, nu cumva era... tot superbia, orgoliul, incapacitatea de a asculta de cei de sus, de principiul lor, pe care ei îl afirmă? De a opune logica – ascultării! Ascultarea, disciplina de partid, înțelegerea spiritului istoriei, a clasei etc. și altele de acest fel, menite să ascundă acel unic principiu – ascultarea, supunerea oarbă.

Da, se poate, dar... de cine? Cine era cu adevărat șeful suprem și care era principiul adevărat, real, intangibil? S-a văzut încă din primii ani ai puterii „lor”, că unii dintre șefi ascultau de cei de la Moscova, iar alții de cei din țară, iar cei care păreau mai bine instalați, moscoviții, au pierdut, deoarece nu au înțeles bine principiile puterii. Se pare, chiar și la marile imperii, puterea nu e altceva decât o brutală tautologie – ea își are propriul principiu ca esență, ca idee supremă. Și-apoi, abia în al doilea sau în al treilea rând, așa-zisele idei, chiar dacă sunt ideile proprii, emanate de propriul ei corp. Puterea în sine, ar spune un prost, dar nu e chiar așa. Deoarece, nu e ușor să deosebești în valurile schimbătoare ale lumii și ale capriciilor umane care sunt cu adevărat garanțiile de supraviețuire ale puterii, de viitor.

Un alt avantaj al tinerelului care eram era că nu mă interesa puterea – nu încă. Mai știi, îmi spuneam și zâmbeam pe sub o mustață pe care nu o aveam, mai știi, poate niciodată! Sau, mă rog, o altă putere, una, așa, mai ciudată! Una... nevăzută!..

Nu, eu eram interesat de *joc* și, mai ales, de mine însumi. Cât voi dura, eu, cât timp voi rezista eu în acest joc și ce mă va aștepta la capătul lui, al acestui joc interesant, cu oameni și cu penibilele lor ambiții? Da, ambiții dar și frici și aceste două criterii, aceste realități se luminau una pe alta. Dar... exista oare un capăt, cu adevărat? Sau, cum se întâmplă uneori în viață, acel *capăt* nu era decât un alt început, locul acela unde Întâmplarea capricioasă sau Parcele înnoadă firul, dacă... așa au chef! Un fals capăt, un real început. Sau, he, he, un real, un adevărat sfârșit, capăt, și un fals început. Sau, mă rog, dacă vreți, nu era nici una nici alta, ci, cum se spune, o... catastrofă, o cădere. O... mucezure în apele stătute ale unei realități care fugise de mult în altă parte, viața socială,

oho, mai ales în unele clipe ale ei, poate fi cu adevărat asemănată unui penibil spectacol de operă. Sau de commedia dell'Arte, când totul, în joacă, dar cu urmări sângeroase, poate fi dat peste cap. Și spectatorii plâng sau râd deși nimic nu se potrivește cu *realitatea*, așa cum ar trebui *ea* să fie, să se comporte. Și, cu toate acestea, e adevărat, dovadă că oameni serioși, cu burtă ori fără, cu conturi grase în bancă ori aventurieri isteți, râd sau plâng, după cum *se cere*, adică după cum vrea convenția hazardului, pentru că sa plătit un bilet la intrare tocmai cu speranța de a vedea nu altceva decât viața însăși, ci adevărul despre ea, pe care noi, altfel, fără acel bilet de intrare, fără jocurile de lumini, costumele țipătoare și fără o cortină grea, de brocart, pe care sunt pictate cornuri ale abundenței, nimfe planturoase, goale, și tot felul de satiri sau îngerași cinici, cortină care ascunde și descoperă după bunul plac, noi, spectatorii nu l-am înțeles! Și, când ieșim din sala aceea mare, ovală, cu balcoane suprapuse, încărcate de lemn aurit și catifele roșii, avem nu senzația că re-intrăm în viață, ci că o părăsim abia, ea, viața, și realitatea, una din fețele ei, a rămas în urmă, închisă în acea sală, evaporată de pe scena aceea mare peste care au rulat strigăte, muzici, poate și siluete umane, prinse de un delir ciudat. Ciudat dar nemaipomenit de asemănător, în unele clipe, cu ceva foarte cunoscut, greu de cuprins în cuvintele noastre, de zi cu zi și, mai ales, greu de cuprins doar cu ceea ce știm și cu ceea ce am moștenit.

Ha, mulți tineri care se apucă să filosofeze înainte de vreme, se întrebă bineînțeles ce e viața. Or, eu, iute, încă înainte de a pași pragul celui de-al doilea deceniu, înainte, cum ar spune un poet, de a-mi afunda piciorul în lichidul, în curentul celui de-al treilea deceniu, am tranșat scurt chestiunea, pentru a nu pierde timpul cu oțioase meditații, și pentru a mă putea dedica mai bine praxisului: viața, îmi spuneam, cu aroganță și simplu – viața e ceva care nu există! Da, tinerețea mea există, fosta mea copilărie *pare* că a existat, ea se îndepărtează iute, se încețoșează ca un vis banal și, mai știi, moțâiam eu din cap, bătrânicos, poate... nici n-a fost! Nașterea mea, ea a fost cu adevărat, numai că trebuie, ca un salahor, nu al vieții, ci al nașterii, să o tot repet, de parcă munca mamei mele nu ar fi fost dusă până la capăt! Ah, cum uram, acest neconținut efort spre perfecțiune umană, cum o categorisesc nu puțini filosofi această dizgrațioasă repetare a unui act pe care toți îl consideră încheiat. Și, ca să fim dreپți, nici viitorul, ca atare, nu prea cred că există, că ar avea șanse! Cine îmi garanta acest lucru, iată, aici stau eu, la poalele acestui povârniș ce-mi face frică, e drept, al deceniului trei al așa-zisei mele vieți, care, cum o spuneam, e făcută deocamdată, se ține doar pe

un singur fuștei – tinerețea prezentă, obraznică, aproape sătulă și imaginativă. Practic imaginativă! Iar singurul lucru real, cu adevărat real, mai real chiar decât propria-mi tinerețe, era jocul. Nu, nu jocul cu oamenii, ci cel pe care l-am definit, ca un copil, de a face pluta pe valul care mă poartă. A asculta și a urma, cu o ureche internă, întâmplarea, dar, cum o spuneam, numai acea întâmplare, potriveală, accident repetat, hazardul ce-mi erau destinate. Mie și nimănui altuia, iată o reală, sută la sută naștere; dacă... tot vrem să ne naștem, să fim născuți.

Și, pentru că eram tinerel și cam nesocotit, eram și fericit. Fericirea înseamnă luptă, o spuneau comuniștii marxști, numai că eu, înțelept, cu mijloacele de care dispuneam, eu mă feream de luptă ca de foc. Cu cine să lupt eu, toți sau aproape toți îmi erau inferiori. Iar cei care nu erau astfel, habar nu aveau că exist, deși se loveau de mine adesea la colțul străzii, vorbeau cu mine la telefon. Bineînțeles că îmi ascundeam această stare, cam nerușinată mai ales într-o vreme când tot poporul pune umăr la umăr să construiască o altă societate din „ruinele celei vechi”. Ca și ideile în care credeam, îmi ascundeam fericirea, bucuria de a mă afla la „întâlnirea cu timpul”, nu știu de unde am pescuit expresia aceasta, poate dintr-un volumaș cu istoria vieții lui Napoleon. Cu timpul meu, se’nțelege, încă o dată. Nu, nu renunțam la nimic din cele ce-mi aparțineau numai mie, din ce posedam. Or, eu începeam să fiu cu adevărat puternic deoarece proprietățile mele erau abstracte. De fier, inoxidabile în fața timpului lacom și ticălos. Îi imitam binișor pe cei din jurul meu, cu aerele lor morocănoase, arogante, numai că ei nu ascundeau nimic. Aveau doar pretenții de la destin; or, cum ei înșiși nu posedau așa ceva, așa cum unii agață la buzunărașul de la ceas câte un breloc sau la cheile de la mașină, pretindeau nu știu ce drepturi de la un destin al tuturor, era evident, pentru mine cel puțin, că marea ureche a universului nu avea nici un sunet pentru ei. De aici ideea de nedreptate a lumii, în care credeau deși nu atât de tare pe cât o clamau, o strigau pe toate străzile.

Nu, nu aveam pretenția că mă joc cu oamenii, deși puterea cam asta înseamnă, mai ales puterea în zorii unei „noi ere”. Și dovada că era așa e că nu prea aveam încredere în facultățile mele, în acest joc – un alt joc, ceva mai mărunț! – iată, mă încredeam, îmi luam în ajutor ființe adulte, primele pe care le întâlnisem în cariera mea funcționărească: dl. sau tov. Lipcsei, și apoi, mai cu fereală, *cu gingășie*, cum spunea chiar el, pe distinsul doctor Tempfli, fostul canonic catolic. Ia să așez eu față în față cele două imperii, mi-am spus eu, cu o aroganță tipică pentru un ins fără experiență socială, pe care îl poartă un val uriaș, ca un delfin prie-

ten – cel ce se naște acum, în convulsii barbare, dizgrațioase, și cel vechi, imperiul credinței europene, creștinismul sau catolicismul, în cazul de față. Ia să vedem... o să sară scânteii? Cine va învinge – ambii sau nici unul? Sau, mai știi, va fi o victorie doar a unuia dintre *ei*, dar una din acele victorii care nu se văd, nici nu sunt anunțate cu sunete stridente de trâmbițe și comunicate zgomotoase, o victorie tăcută, subterană și poate cu atât mai eficientă. Și, să însemne, până la urmă, această victorie murmurată, parcă neconvinsă de sine și de durata ei în timp, adevărata istorie? Căci... unde era onorabila, grava istorie de care se vorbea atât? Nu cumva era și ea ca viața, făcută numai dintr-un fel de segmente, părți, articulații năstrușnice, fanteziste și chiar scabroase, unele pe care apoi tot felul de academicieni le înșurubau în fel și chip, creând mari certuri între ei, după modul în care se pricepeau să asambleze, cum se spune, să potrivească, chiar și forțând puțin, aceste elemente, părți, capete și resturi ale unei vieți trăite de umbrele celor care se spune că au fost și cărora le împrumutăm ticurile, erorile, imaginatele noastre forțe de supraviețuire. Poate chiar și de înaintare, știindu-se că singurul fel de a rămâne cu adevărat pe loc și nu de a luneca, este de a înainta. Oriunde și oricum.

Cu cât trecea, însă, timpul, acest timp extrem de activ care se cheamă o carieră, o avansare, cu atât mă convingeam de justetea tacticii mele, aceea de a minți. Nu pentru că i-aș fi disprețuit prea tare pe cei din jurul meu, dar eu însumi, pe mine însumi nu mă credeam încă capabil de a spune lucrurilor pe nume, de a spune adevărul. A, te contrazici tinere, parcă-l aud pe aparent sfiosul și placidul Lipcsei – dacă știi că minți, că afirmi ceva contrar evidenței, a logicii, chiar și a logicii experienței, a faptelor, înseamnă, nu-i așa, că... cunoști adevărul. Nu poți nega, nu poți infirma o necunoscută, nici în matematică și nici în viață.

Se poate, retorcam eu tot în propria-mi închipuire, deoarece purtam, febril, ca orice ins ne-făcut pentru adevărata acțiune, zeci și sute de astfel de dialoguri pro și contra – se poate, dar... tinerețea, această vârstă încă crudă, își poate permite orice: și să nege cu fermitate o necunoscută, așa cum nu puțini oportuniști ai zilei de azi, neagă capitalismul, să spunem, deși nu l-au trăit și nu au cea mai mică aproximație despre ce ar putea el să însemne, să fie. Afirmă sus și tare că l-au citit pe Marx și *Capitalul* lui, dar mint cu toții feroce, nici ei și nici cei care îi aud nu l-au citit, și chiar dacă au făcut seminarii cu alți dobitoci despre caracteristicile acestui capitalism, noutățile, metodele și limitele sale, nu înțeleg nimic, repetă doar expresii, frânturi de fraze sau ce cred ei că ar fi înțeles. De altfel, cum spunea și dl. Tempfli, într-una din primele noastre

întâlniri în trei, la care el a asistat doar în fugă – se grăbea nu știa unde sau încă nu era sigur că vrea să ni se alăture – „Forța noii orânduiri este tocmai faptul că ei nu-l înțeleg bine pe Marx sau pe Bakunin, prietenul lui, care avea cu adevărat geniu!

– Nici... tovarășii sovietici? am îndrăznit eu, și Lipcsei aproape mi-a făcut semn că mersesem prea departe, nu trebuia să-l speriem de la început pe finul nostru prelat.

– Nu știi. Nu cred, s-a retras iute în găoața sa dr. Tempfli. Apoi, însă, ca să astupe tăcerea care s-a căscat brutal – unele tăceri strigă! – a adăugat: – De altfel noi avem prea puțin informații reale, adevărate, conforme cu cele ce s-au întâmplat încă de la începuturile revoluției, acolo, la ei. Iată, despre persoana lui Troțki nu se vorbește decât în injurii, cineva mi-a propus o carte despre viața lui, în franceză. O, vă asigur că nu sunt dispus să-l admir doar pentru că a fost o victimă; dar vreau eu însumi să cred și nu... să verific credința. Asta nu sar potrivi unui... fost catolic, nu-i așa, tinere?

Am râs ca să-l liniștim și să-i dăm dreptate. Cum voiam să-l atragem în grupul nostru, tot ce spunea și avea să spună, în viitor, era O.K. Fără discuție, nu ne interesa pe noi, tocmai pe noi, cei de la marginea imperiului, adevărul! Și nici nu era momentul, se zice că adevărul cel mare, imperial, costumat cum se cuvine, apare rar, cu un anume fast, anunțat de posturile de radio, de călăreți cu caii în spume. Ca nimeni să nu-l bănuiască, nici măcar în treacăt, de impostură. Nu, pentru un secol sau două, cel puțin, el putea liniștit tropoti cu calul său, dus de obicei de dârlogi, de un grăjdar iscusit, ce poartă uneori titlatura de cancelar-șef, de prim-ministru sau chiar de profet. Ah, ce tulburi și ce încurcate sunt aceste lucruri, uneori simt cum îmi vibrează oasele capului, cu fontanele lor cu tot!

Apoi, încet-încet, trioul nostru s-a încheat. Pe Lipcsei îl simpatizam, cum se spune, îmi plăcea firea sa liniștită, inteligența sa fină, prudentă. Avea se pare o soție care îl cam teroriza, una din acele ființe care se bucură de o falsă personalitate, și mi-am propus ca eu însumi, în măsura posibilului, să repar măruntele și să câștigă sale suferințe casnice. Se știe că în perioada aceea nimeni, *un tovarăș*, mai ales, nu putea în nici un fel să divorțeze. Doar să-și treacă soția printr-o adunare politică, unde trebuiau câțiva *membri*, bine instruiți, să-și arate disprețul față de persoana ei, care probabil trădase deoarece, era clar, dușmanul de clasă, care simțea că-i fuge pământul de sub picioare, nu dormea nici el. Numai așa puteai scăpa de tovarășa zilelor tale, dacă o

Nicolae Breban

---

arunca haitei. Dar dacă pe Lipcsei îl acceptam din tot sufletul, pe Tempfli, în mod cu totul neașteptat și chiar puțin cam periculos, începeam să-l admir. Era încă o fisură, aproape vizibilă, care se căsca în caracterul meu, cum fusese și acea tresărire de vanitate scârboasă când omul trimis de Filimon mi se arătase, chiar și câteva minute doar, slugarnic. Ah, ce atrăgătoare e supunerea aceasta câinească a oamenilor, ce teritoriu vast peste care se poate alerga în galop sau cu pași fermi, un marș sau o călărire care parcă repară definitiv injustiția unei nașteri.

Fragment din romanul cu același titlu,
în curs de apariție la *Editura Contemporanul*

Proza

Péter Esterházy

Nicio artă

1. *A muri e un păcat.*
Mihály Babits

2. *Dragostea-i un morman de băligar, Betty,
iar eu sunt doar un cocoș ce stă în vârful acestuia și
cântă cucurigu.*
Rob Roy

3. *...că esența manevrelor mele de învăliure, destul de
confuze, este să obosesc realitatea
care vine din față, așa cum poate fi obosită, să spunem,
o măslină înainte să-nfigem în ea cu succes furculița...*
Jean-Philippe Touissaint,
Aparatul foto

Capitolul 1*

POEZIE ȘI REALITATE

În spital

Al mamei și al fiului! Nu propoziția asta m-a trezit, oricum nu dormeam, propoziția asta m-a făcut, pur și simplu, să tresar speriat, strigătul ăsta, ca un țipăt, răcnetul ăsta, care suna victorios și, în același timp, resemnat, revendicativ sau cel puțin încăpățânat, dar, totodată, dezinteresat, ca o rugăciune adevărată. Cunoșteam bine vocea asta.

* Fragment din romanul *Nicio Artă*, în curs de apariție la Editura Curtea Veche, în traducerea semnată de Anamaria Pop.

Eram în pat, printre perne, cum spune poetul, totuși, cu un aer martial, parcă rănit de o împușcătură. De mai mult ori m-am tot gândit de ce este atât de greu de imaginat ca în așa-numita actuala proză maghiară să fie cineva împușcat? Firește, chiar dacă cineva-i împușcat, nu e vorba de eul narator! E adevărat, e posibil chiar și să se vindece, apoi poate povesti cât dorește... Ar sta culcat într-un pat de spital, cum stau și eu, n-ar înțelege exact unde este și din ce cauză, cum nu înțeleg nici eu, încă ar mai fi sub efectul calmantelor și tranchilizantelor, singurul punct care i s-ar părea fix fiind polițistul anchetator care stă (stă de vorbă?, se ceartă?) în ușă.

Împușcăturilor li s-ar asocia, încetul cu-ncetul, chiar și evenimente – revelații. Se spune că prin anii '90, mafia ucraineană și cea albaneză s-au luptat în Budapesta sau pentru Budapesta. Și eu am auzit împușcături, la noi, pe drumul Szentendrei. Abia a doua zi am aflat, din ziar, că au fost împușcături, atunci crezusem că iar e vreun party prin vecini, la careva dintre noii îmbogățiți, foc de artificii și toate celelalte, dar în zadar am tot scrutat iritat bolta întunecată, bolta a rămas întunecată, am constatat cu malițiozitate. Apoi s-a făcut liniște, au câștigat albanezii, cred. Carevasăzică, acu' avem și mafioți albanezi. Dar nu prea înțeleg de ce trebuie să facem import de mafie? Ce știu albanezii să nu știm noi? Dacă pe ucrainenii îi considerăm ruși, iar pe ăia, comuniști, atunci despre ăia e ușor să se presupună orice fel de lucruri rele. Dar că poporul lui Bartók și al lui Puskás să nu fie în stare să organizeze din resurse proprii cel puțin o mafie, chiar și ceva mai mică, asta deja mi se pare ciudat. Sau avem și noi, numai că sunt modești și, oricum, s-au integrat deja în structurile europene... Deși, de ce nu s-au integrat în noi albanezii? Puskás chiar că mai poate fi imaginat cu un Magnum barosan în mână... Cred că mama fusese singura persoană care îi spunea Ferenc (și nu Öcsi). Dar cu Bartók e deja o problemă ceva mai complicată. Ce idee deplasată ar fi, deși aparent la îndemână, să i se dea un pistol elegant, de damă. Ar trebui văzut dacă printre astea, în ciuda delicateții lor, există un exemplar zdravăn, sau mai degrabă chiar bestial: arată ca o bijuterie, dar inspectorul de poliție ar putea povesti despre câte un craniu făcut zob și vreun torace găurit. Ar putea trece pe acolo un tren personal, ce tren personal!, un tren rapid, domnilor, în torace e un tunel în toată regula!

Nu-mi dau seama de ce un popor atât de talentat n-ar putea avea o mafie independentă. Există violența necesară, suferința necesară și corupția necesară... Pentru că-n zadar sunt ingenioși finlandezii, în zadar au un nivel ridicat al PIB-ului, dacă nu sunt suficient de corupți.

De altfel, într-o vreme, am stat de multe ori cu mașina în fața semaforului, așteptând culoarea verde, la coborârea din cartierul Rózsadomb, acolo unde l-au împușcat pe acel important om de afaceri, care era în mașină și aștepta pe cineva. Pe 11 februarie 1998, la ora 17 și 44 de minute, un Mitsubishi Lancer bătrân oprise alături de el; de lângă șofer a coborât cu gesturi calme, ferme, de parcă ar fi fost un instalator de apă și gaz, un tânăr în jur de 20 de ani, de profesie ucigaș, a trântit portiera, a ocolit Mitsubishi-ul și a început să tragă cu pistolul automat cu amortizor, tip Agram 2000, din care a descărcat cel puțin treizeci de gloanțe în capul și gâtul victimei, care în zadar avea la îndemână, ca întotdeauna, un pistol - acum, aici s-ar putea ivi, în sfârșit, preferința mea, un Smith and Wesson, calibru 38 -, nici măcar nu-și putuse mișca brațul, și, cu toate că era ros tot timpul de suspiciuni, cunoscându-și bine, obligație de serviciu, dușmanii de moarte, nu-și luase cu el bodyguarzii, simțindu-se, probabil, în siguranță în circulația la o oră de vârf. Între timp, Mitsubishi-ul a pornit, nu pe verde, încă pe roșu, iar tânărul a dispărut în tumultul după-amiezei, în direcția acelei librării unde și eu obișnuiam să intru uneori.

Oferta de carte maghiară din afara granițelor este bogată. De exemplu, scriitorii maghiari care trăiesc în fosta Iugoslavie știu mai multe despre cum se ucide decât știm noi, cei din țara-mamă, fiindcă ei au avut parte de bombardamentele NATO, nemaivorbind de întregul Război Balcanic. Eu sunt un copil al păcii. Sigur, e o prostie, probabil că-n timp de pace se ucide mai mult, în tot cazul, în scopuri personale, decât pe timp de război. Sau *Pulp Fiction*-ul. În general, filmele. Atât de ușor, și, de la sine înțeles, zboară creierii, împroașcă peste tot sângele, totul e atât de apetisant, parcă am fi într-unul din serialele tot mai prolifiche de televiziune despre gastroturism (deviza: *Răsfață-te și călătorește* sau *Lumea ca anti-pasta*).

Mi-am închis, mi-am reînchis ochii. Am obosit din cauza operației, de la faptul că mi-au tăiat în carne, că m-au tranșat - minunata viață a unui pui tranșat -, că m-au tăiat în felii, am obosit sau, mai degrabă, așa spune că mi-a obosit trupul, simțeam, de exemplu, că dacă așa face o mișcare necugetată, pe loc mi s-ar chirci piciorul, îmi dădea de bănuț pulpa stângă, parcă acolo ar fi fost punctul slab, stavila de proastă calitate, peste care o să se reverse valul mângos al durerii, deși pulpa stângă primise acest rol onorant mai degrabă în amintire, ea obișnuia să se contracteze. Mișcare necugetată: în primul rând, asta mă deranja, apoi „contractia bruscă (dureroasă) și neprevăzută“ a mușchilor, adică, nici măcar nu-mi puteam imagina ce înseamnă acest necugetat, prin

urmare, trebuia să cred că totul este necugetat, fiecare mișcare posibilă. Prin urmare, din cauza asta nu mă mișcam, stăteam întins în pat, speriat și țeapăn, deși ar fi trebuit să știu că fac o greșeală (ceva necugetat).

Greșeala asta atârna întunecoasă deasupra mea, o sufocare plină de remușcări, în stil catolic, a existenței aflate într-o permanentă stare de culpă; în schimb, faptul că oboseala se asocia atât de explicit trupului mă umplea de o veselie prea puțin motivată. Mi-am deschis, rânjind, ochii. Am primit o cameră separată, cea ce-i bine, dar mă și izola de toată lumea. De pe coridor se auzeau, din când în când, voci misterioase. La fel și râsul unei femei, care se distingea clar, de parcă femeia aia, femeia care râdea, ar fi stat lângă mine; era cât se poate de deranjant. De tulburător. Mama stătea în ușă, nici înăuntru, nici afară, cu asistenta Emma, și parcă ar fi stat de vorbă. Asistenta Emma era severă, neprietenoasă, dar aveam o mare încredere în ea. Nu știu din ce motiv, dar aveam impresia că nutrea gânduri rele despre mine, dar și le masca, de asemenea, și ea, din obligație de serviciu.

Astăzi scoatem firele de sutură, îmi spuse într-o dimineață. Afară ninge cu fulgi mari, ca într-o poveste.

Când?

La un moment dat, îmi răspunse și s-a uitat la mine de parcă ar fi surprins-o ceea ce-mi spusese. Odinioară, ospătarii întrebau câte felii de pâine au fost consumate. La care tata, când încă mai putea vorbi, întotdeauna spunea, de parcă ar fi zis un banc prost, păi, câteva. Despre asta am scris deja în altă parte, dar nu contează, mi-am amintit de tata auzind acel la un moment dat, fiindu-i recunoscător asistentei.

O să mă doară?

Doar cât sexul. Am văzut pe chipul ei închis că-n cazul în care acum mi-aș permite orice replică cu două înțelesuri, mi-ar da o palmă sau, nu-i așa?, m-ar împușca, în tot cazul, și-ar lua revanșa. Oricum, o să fie necaz.

Mama își permise - încă, adică, deja pentru totdeauna - să-și ia turbanul galben, să și-l pună pe cap. Acel articol vestimentar care-i atestă nemijlocit așa-zisa calitate de doamnă. Cu toate că deja nu mai juca rolul doamnei, deja - cred - nu mai juca, nu mai joacă nimic, deja e o femeie foarte bătrână, în curând împlinește 90; totuși, nu era numai o bătrână, cu energii incredibile și o pălărie tip turban bestial de galbenă, dar semnala și faptul că femeia asta bătrână fusese, după toate probabilitățile, o doamnă. Din când în când, poate o damă. Că a fost o vreme - eu știu: vremuri secrete - când era ținută în evidențe ca fiind damă..., păi, asta-i, cine ținea evidențele? În Europa de Est, a doua jumătate a

secolului al XX-lea nu fusese favorabilă damelor, dar mama nu prea regreta. Totuși, întotdeauna sugera – în vremurile astea secrete, nelegale – că ea, printre altele, asta și este, o damă, asta era părerea ei: despre sine.

La baza pălăriei era o bucată de filț de forma tichiei (întâmplător mi-a ieșit rima asta șchioapă, scuze!), deci, asta era baza (o oală de noapte, ar spune un bărbat ungur lipsit de sensibilitate), pe ea fiind lucrate fronseurile turbanului. Își cumpăraseră turbanul ăsta de la magazinul lui Bozsik, de pe strada Kígyó, în centru vechi al Budapestei. Cucu Bozsik, celălalt (cum spune mama, respectiv, corectează țipând: al treilea!) geniu al echipei de aur, după ce-și încheiase cariera (cum îi place mamei să spună, mai exact, să corecteze iritată: nu și-o încheiase, băiețelul meu, nici nu l-au pus să și-o încheie, ci i s-a încheiat, cariera aia s-a prelinș în cenușul opărit al anilor '60), și-a deschis un magazin de pălării. Sau de tricotate.

Cucule drag – singurul căruia îi spunea pe numele de alint –, uită-te la mine. Așa nu mai merge, arăt ca o mamă creștină epuizată, cu patru copii.

Da' de unde, tanti Lilike.

Ascultă la mine, băiete, am 50 de ani, nu-mi spune tanti. Nenea Bozsik. Bozsik se făcu roșu, ca racul. Cucule drag, îmi trebuie ceva bestial, la un preț convenabil. Ei bine, fotbalistul selecționat de o sută de ori atunci inventase pentru mama eternul obiect turbanoid. Dacă nu ne iese în cale creștinismul, mai bine zis, dacă nu se așază în curmeziș și-n cruciș în fața regele nostru Szent István, firește că-n locul calului său drag am pune lângă el, în mormânt, turbanul cel fidel.

Pe mama n-o interesau clișeele-mamă, astfel că ba le folosea, serioasă, supusă, fără să se necăjească și fără ironie, ci agățându-se înspăimântată de ele, ba le parodia cu glacialitate, parcă s-ar fi situat deasupra lor, iar în asemenea situații chiar că era deasupra lor. Parcă ar fi polemizat cu asistenta Emma, două chipuri serioase în ușa întredeschisă, aruncând câte o privire spre mine. E o banalitate, dar banalitățile sunt adevărate (și asta-i o banalitate; și asta; și așa mai departe: și poate la *sfârșit*, adică, *tocmai* după nesfârșitul șir de punct și virgulă, *la un moment* dat, afirmația o să conțină, totuși, o nouate: așa îmi imaginez lumea, un astfel de mai curând sau mai târziu, într-un cuvânt, că găurile negre nu vor înghiți, totuși, informațiile), lângă mama lui, omul devine iar copil, în zadar are, să spunem, 58 de ani, ajunge iar în situația de a fi copil. (E adevărat, între copil și copil există o mare diferență.) De altfel, pe patul de spital omul devine fără vârstă, un obiect, fără număr de ani, nu-și poate face iluzii că se va împotrivi cu

puterea tinereții aceluia ceva necunoscut care îl așteaptă aici – vizibil – amenințător, și nu se poate calma ascunzându-se sub umbrela bătrâneții, spunându-și că se întâmplă numai ceea ce se poate întâmpla; nu e nimic, doar patul, veceul din cameră, asistenta Emma, cam atât. Și mama.

Adierea vântului ce bătea dinspre nord-vest, îngreunată cu aromă de mazăre, aducea spre mine frânturi de propoziții. Mi-a plăcut mâncarea primită la prânz: supa care greu putea fi definită, cel mai mult semăna cu supa de legume, mâncarea de mazăre, parcă am fi în anii '60, prima mâncare de mazăre comestibilă din viața mea!, și niște chiftele cât se poate de banale: carnea tocată grosolan, dar condimentată din belșug tocmai cum, fiind subiectiv, îmi place: ronțaiam și scuipam bucăți de piper și de usturoi. Îmi pica bine.

Pentru că știi, drăguțo, o mamă rămâne în vecii vecilor mamă. Iar copilul ei, în vecii vecilor, copil. Asta-i destinul mamei și al fiului.

Totuși, domnul profesor deja... păi, nu-i copil.

Dumnezeule mare! Îl numiți domn' profesor pe fiul meu? Ce lume!

El a propus asta, fiindcă nu știam cum să-i spunem. Prima dată a spus că-i totuna, dar dacă-i posibil, totuși, nu Feri. N-am mai înțeles nimic. Atunci ne-a propus asta, la fel ca-n Italia, unde de obicei i se spune profesor.

Mama a dat din mână. Mi-am închis ochii. Parcă ar fi trecut curentul electric prin mine, aproape c-am auzit sunetul mușchiului străfulgerat, în coapsa stângă, în spate, până sus, mi s-a încordat întregul trup și m-a inundat transpirația. Dacă asta nu-i ca și cum m-ar fi împușcat (mișelește) cineva, atunci nu știu ce-i. În centrul vechi al orașului, s-a tras cu arma chiar și pentru un loc de parcare, în pasajul de parcare încă se pot vedea urmele împușcăturilor. La fel ca pe pereții clădirilor, cele ale gloanțelor din '56, numai că aura lor e mai solemnă; au rămas mult timp acolo, mult timp puteau fi văzute, cu toate că nimeni n-a vrut să-și amintească de ele, nici noi, nici ei.

Mama ca jertfă a literaturii

În ultima mea carte, adică, acum în penultima, pentru că între timp a apărut și *Rubens*, este o scenă în care îi explic mamei, aflată pe patul de moarte, legea ofsaidului. Cred că nu exagerez dacă spun că este vorba despre o imagine peste măsură de impresionantă. Să ne-o

imaginăm în fața noastră pe mama „altruistă și mult suferindă“, pe mama mea, din care atârnă tuburi, „un obiect îndepărtat, ciudat, din care atârnă tuburi complicat răsucite, iar printre buzele surpate suflă suierând vântul“, are ochii închiși, dar se poate vedea că nu doarme, cu toate că nici moartă nu-i, se poate vedea și asta, sufletul este încă în ea (mai mult decât suflu, mai puțin decât dovadă divină), dar ceva deja – să nu spui în legătură cu mine că deja - s-a schimbat definitiv, mama este pe drum, n-a devenit mai slabă, cum s-ar putea crede în prima clipă, văzându-i fața surpată, felul cum îi atârnă pielea puhavă și acel alb ce nu poate fi numit alb, care parcă luminează în direcția opusă, înghite lumina, privirea, întreaga lume, acest alb lichidează totul, nu-i plăcut să te uiți la ea, dar nu poți să-ți întorci privirea de la ea. Proporțiile s-au schimbat. *S-a deformat totul.*

N-o spun cu plăcere, dar fața îi devenise ca de cal (în cărțile mele în care era pe patul de moarte). Înainte de schimbări, semăna uluitor cu regina Angliei, cu Elisabeta, era aidoma copia ei, sau chiar dacă nu aidoma, asta ar fi subiectivitatea fiului, totuși, copie. (Atât eu, cât și frații mei, până și în frumusețea actriței Éva Ruttkay am descoperit frumusețea mamei, cred că-n cazul acesta lipsa de obiectivitate își avea rădăcinile în coafură, într-o vreme, le semăna foarte mult părul, felul cum și-l purtau, în care era ceva de doamnă, cu toate că prin doamnă noi înțelegeam mai cu seamă mirosul, mireasma, băiețelul meu, mireasma, mireasma, în mod concret, parfumul. Deși nu la tot ce era parfumat îi spuneam doamnă, dar toate doamnele erau parfumate. Iar cât privește mirosul lui Ruttkay, nici măcar nu dispuneam de informații sigure. Eu, personal, mult mai târziu am avut ocazia să fiu cu ea pe aceeași scenă. Atunci am văzut ce înseamnă o reverență, acest sistem complicat al mișcărilor, și-n zadar funcționează rutina, omul trebuie să fie atent cu tot ce are. I-am spus că seamănă cu mama. Mi-a zâmbit, parcă nici nu m-ar fi văzut. Dar la sfârșitul serii mi-a spus, totuși, că-i transmite salutări dragei mele mame. Nu-mi mai amintesc dacă i le-am transmis sau nu.) Carevasăzică, semăna cu regina, întrucât dacă întrebam pe cineva: seamănă?, sau și mai accentuat: nu-i așa că seamănă?, atunci toată lumea, fără excepție, răspundea (aproape plescăind): într-adevăr, sau și mai accentuat: e incredibil!, deși în Ungaria ne gândim relativ rar (din proprie inițiativă) la regina tuturor englezilor, anii '60, '70 ai secolului XX n-au fost marcați de evocarea sistematică a trăsăturilor feței reginei Angliei, în mod surprinzător deloc aristocratice, dar fine și nu finisate. Din când în când își făcea apariția la telejurnal, era între doi membri ai gărzii de onoare cu niște căciuli imense pe cap, eu le spuneam simplu:

flocoși, iar în asemenea momente strigam, de obicei în sinea mea, dar uneori și cu glas tare: leit mami! Am avut o ilustrată cu ea, și acolo, între flocoși. O mai am și acum, o folosesc drept semn de carte, obișnuiesc să mă uit la ea de parcă, nu știu de ce, dar mama ar fi regină. A fost, deci, aleasă... cu o majoritate neașteptat de mică, dar cu mare însuflețire, pe gheața Tamisei. Regina Lilike! În genunchi, cățelandrilor! Pe patul de spital i s-a alungit bărbia, ochii i s-au mărit, cât două nuci. Nasul era cel care exprima, mai cu seamă, schimbarea proporțiilor. Pe chipul mamei se ivise nasul fratelui ei mai mic. Pe un chip chinuit, curățat, slăbit, un nas cărnos, viguros, diform. Pe un fond gotic, o proeminentă falstaffiană.

Asta să ne imaginăm că avem în față.

Pe frunte i se prelinge un voal de transpirație de greutatea unui chintal, parcă ar fi după un efort fizic foarte greu, parcă ar fi vorba de truda de decenii a unei slave, în față, părul năclăit îi atârnă pe frunte, îi atârnă deprimat (parcă ar fi într-o novelă de Mándy), iar de-o parte și de cealaltă, în spate și-n vârful capului e vâlvoi, ca penele zburlete ale unei vrăbii. E mai scurt ca de obicei. Iar atunci, în cartea aceea a mea, m-am așezat pe marginea patului, simțeam și prin plapumă cât de fierbinte îi era coapsa. Să nu uităm, era în agonie. Inițial nu voiam să vorbesc, fiindcă n-aveam ce spune. În liniștea asta nenorocită, în țiuitul aparatelor care o țineau în viață pe mama, îi țineau în viață trupul, mi-am amintit răsul ei, răsul mai rar decât rar al mamei. Zâmbet, da - zâmbea ca o pâinișoară din orz pe lopata brutarului: asta, totuși, numai de câteva ori -, privire senină, da, dar râset, rar. Rar se întâmpla să râdă. Să râdă cu hohote. „Iar atunci mama a început să râdă cu gura plină“: cu toate că o asemenea propoziție nu există, mi-am amintit acolo, pe marginea patului.

Din când în când, împreună cu sora mea mai mică (adică, mai exact cu fratele meu mai mic, și mai exact, cu unul dintre cei doi frați mai mici, care, de obicei, în romanele mele devine sora mea mai mică, îl transform în soră, motivele nu sunt psihanalitice, doar pragmatice, cel mult, dramaturgice: n-am nevoie de toți patru, de regulă sunt suficiente trei direcții), testam pe mama acea prejudecată de macho, conform căreia creierul femeii, ca atare, este incapabil să priceapă legea ofsaidului în fotbal. Ne străduiam să i-o băgăm în cap, dar în zadar. În asemenea situații, râdea (nu exclud că asta era motivul pentru care reveneam neîncetat la gluma asta de o simplitate copilărească) sau mai degrabă chicotea, chicotea fericită, cât pe ce cu izbucniri zgomotoase, că ea nu-nțelege asta, nu înțelege nici în ruptul capului. Nici eu nu înțeleg! replica triumfătoare și se uita la noi de parcă am fi copiii ei buni și cuminiți, iar noi simțeam că într-adevăr așa suntem.

Mângâiam plapuma, deci asta-i ultima ocazie. Acum, aici, fiecare clipă, într-un anume sens, este ultima, făcând abstracție de faptul că fiecare clipă este astfel, fiind unică, din cauza asta omul poate deveni serios. Oamenii din capului locului serioși privesc din capului locului viața dinspre moarte, așa am citit. Este ultima ocazie s-o facem să înțeleagă – de facto, în clipa cea din urmă - nenorocita asta de lege a ofsaidului. Nu-mi era rușine, ci am început să mormăi, de parcă aș fi rostit o rugăciune în cerul declarat gol, mai întâi strict definiția – Doamne, cum mai râdea întotdeauna când auzea: chli-pha lho-vhi-thurhii!, știu! și-i curgeau lacrimile! –, după care problemele fundamentale, cunoscutele situații de capcană, situațiile de excepție, situațiile particulare, apoi istoria ofsaidului, povestea și ontologia lui, psihologia și misterul, misticismul, minunea, genialitatea ascunsă în simplitatea lui, astea au fost ultimele cuvinte pe care i le-am adresat mamei, cuvinte care, în sfârșit, am simțit că nu au căzut pe un teren arid, i s-au mișcat genele și mi-a strâns mâna, așa cum vedeam în filme. Nu mi-ar fi plăcut să ajungă complet nepregătită în fața arbitrilor ceresc.

Mama în fața arbitrilor ceresc (ficțiune)

Ar sta biata mama acolo, între doi nori cărlionțați, ca regina Angliei între flocoși, ar căsca gura, tocmai ar avea loc un meci de antrenament, să spunem că între îngeri și romancieri. Care din capul locului miroase întrucâtva a mită, fiindcă înaintașul romancierilor firește că ajunge în iad (sau nici nu știu, depinde cine decide, se zvonește că Sfântu Petru, el stă în poarta cerului, e portar, chiar dacă, s-o spunem pe șleau, ceresc, cel mult cu puteri mai mici - mai mari -; dacă-i pe-așa, atunci e clar, ar putea, eventual, să scape Cervantes – firește, dintr-o eroare; în schimb, Domnul nu-i birocrat, de altfel, și în cazul ăsta-i clar, e atotștiutor, așa că ar ști, și ar și simți, că figurile astea multe și piezișe, mai obscure decât obscurul, în ultimă instanță, și pe cine altcineva ar interesa mai mult această ultimă instanță dacă nu pe Domnul?, laudă creația, ajută să se finalizeze truda creației; deși... se pare că trag - în calitate de sfânt? - spuza pe turta mea: mi-e teamă că-i ceva mai complicat, pentru că - nu-i așa? - ce se întâmplă dacă romanul, în general vorbind, a fost zămislit din dragoste, dar viața scriitorului, nu?; de exemplu, se obișnuiește să se spună, aud, că un oarecare autor e identic cu scrierile sale, dar în cazul ăsta, unde i-e viața?, ridică Domnul opera, așa cum ar ridica o piatră, iar de sub ea gândacii aleargă în toate

direcțiile, chioare și înspăimântate, scriitorul nu văzuse soarele, viața lui anemică, speriată, o rămașiță a vieții), carevasăzică, stă mama, soldat profesionist recent angajat în rai, la oiștea Carului Mare, pe linia de șaispe metri, tocmai sare Arhanghelul Mihail pe locul mijlocașului dreapta, de lângă puțin greoiul Chesterton (*aparent* greoiul Chesterton, pentru că-n clipa următoare, el se aruncă pe urmele arhanghelului și-i trase una în pulpă, cum făcuse Gabi Tóth, care mă tot învăța – în romanele mele – cum trebuie faultat să nu observe arbitrul, dar n-am învățat, în zadar susțin contrariul unii scriitori maghiari, de altfel, în majoritatea lor talentați, referindu-se la experiențele personale), ei bine, atunci Domnul Dumnezeu, încă nici n-au fost făcute prezentările, ba, mai mult, încă nici nu s-au salutat, o privește interogativ pe mama, pe astea le știe foarte bine Domnul, o, da, priviri interogative, ei bine, doamna mea, a fost ofsaid sau kuglof? (Un joc de cuvinte intraductibil, fiindcă s-ar presupune, cu îndrăzneală, că Dumnezeu e ungar. Dar de ce tocmai Dumnezeu n-ar fi ungar, din moment ce *toți* savanții americani în fizică atomică sunt? Sau nu-i ungar, doar vorbește ungurește? Iisuse, ăsta a fost un citat, dar aici poate n-ar trebui amestecat Domnul. Poate că vorbește ungurește exclusiv cu mama, din politețe.) Ar sta biata mama acolo, ca măgarul lui Balaam, asta nu mi-ar fi plăcut să se întâmple, apoi ar începe să chicotească nesperioasă, între timp, Chesterton la și făcut zob pe arhanghel, o, Doamne Dumnezeule, iar spune mama Domnului, pe care nu întotdeauna se vede că are simțul umorului, iar în cazul ăsta chiar c-ar avea dreptate, ofsaidul nu-i o joacă de copil, asta nu-i o problemă care ar putea fi eludată (offside or not offside, făcuse Lucifer pe spiritualul, dar degeaba avusese dreptate, l-au gonit din ceruri de nu s-a văzut, în chestia asta nu suportau parodia ușuratică), o, Doamne Dumnezeule, păi, să vorbim despre altceva, doar e atât de vast universul, ei bine, asta nu mi-ar fi plăcut să se întâmple.

Proza

Florin Ardelean

Ivona

1

Palid, tremurând din tot corpul, incapabil să se concentreze, abia putea privi ecranul calculatorului. În încăpere era liniște, doar imprimanta mai mârâia câte ceva, iar ușa imensă, care tremura parcă în peretele opus biroului la care ostenea Vlad, se deschise cu o anume ezitare:

- Doamna Costin?

- A ieșit acum un minut, spuse, fără să vadă precis cine se interesează de colega lui, la fiecare cuvânt rostit simțind un junghi între sprâncene.

Urma în scurtă vreme ședința în care trebuia să se discute despre pregătirile și neajunsurile începutului de an școlar, inclusiv chestiunea destul de stânjenitoare a școlilor fără aviz sanitar de funcționare. Erau cu zecile.... Se gândea cu teamă cum vor observa cu toții ochii lui injectați, paloarea, glasul incert, mă rog toate simptomele unui ins de după o beție de pomină, cu vomă din abundență și film rupt. Trebuia să găsească o soluție. Nu putea merge în biroul șefului fără a fi capabil de o minimă coerență. Se ridică de pe scaun, nu înainte de a închide calculatorul. După doi pași, constată cum se clatină și i se înmoaie genunchii. Se opri chiar lângă imprimantă, se reechilibra și-și luă inima în dinți.

- Nu mă simt bine, spuse.

- S-a întâmplat ceva?

- Nimic special, miști Vlad în fața șefului bine dispus. Am băut aseară un păhărel în plus.

Mărturisirea lui era corectă, dar nu spuse cum se petrecuse pocinogul, anume că excesul bahic avusese un temei cu totul și cu totul special.

Telefonul mobil a sunat pe la ora 20 și câteva minute. Vestea i-o

dăduse chiar medicul ginecolog. De fapt, tocmai Vlad îl rugase să-i spună imediat ce se va consuma intervenția chirurgicală.

- Aveți o fetiță!

- Dumnezeu! apucă să exclame.

- Totul a decurs bine. Cezariana nu are nici o complicație.

Doamna se simte bine, fătul are două kilograme 700.

- Mulțumesc!

- Pentru nimic. Oricând vă voi servi, pentru că știți cât de mult vă apreciez.

A urmat apoi un minut-două de conversație convențională, cu amabilități reciproce, dar care nu erau cu totul gratuite, ci susținute de o stimă reciprocă.

Într-adevăr, doctorul era unul dintre puținii lui admiratori, în urma foiletoanelor pe care le publica în ziarul local. Uneori îl suna și-i mărturisea aprecierea pentru textul din ziar, adăugând, măgulitor, că locul lui Vlad ar fi la București, unde comentariile lui ar stârni admirații naționale. A apelat prima dată la serviciile doctorului Fulea cu vreo doi ani în urmă, când a trebuit să rezolve urgent o chestiune delicată – lăsase gravidă o doamnă, în urma unei relații-fulger. Chiuretajul se impunea, dar în condiții de discreție absolute, pentru a nu afla soțul cucoanei, ins important în urbe. Femeia nu putea invoca un posibil contact sexual cu soțul din pricina simplă a faptului că acesta tocmai fusese diagnosticat ca steril. Fulea a fost prompt, a rezolvat problema într-o după amiază, apoi doamna a stat cam trei ore pe patul din apartamentul lui Vlad, după care a adunat atâta curaj încât să-și sune consortul, spunându-i că are ceva de rezolvat la mama ei, care nu se simte bine. Totul a mers ca pe roate și cu toții au avut de câștigat, firește, fiecare în chip diferit.

Același medic nu a părut cu nimic surprins când s-a văzut nevoit să intervină a doua oară, la rugămintele lui Vlad. Se îndrăgostise de tânăra soție a unui magistrat, Amalia, chiar la câteva luni după căsătoria acesteia cu Dorel, un procuror ursuz, poate chiar indigest. Amabil, Fulea a sărit și a executat „comanda” lui Vlad, procurorul a știut de raclaj, soția sa aranjând în așa fel lucrurile încât să se creadă că el fusese cel ce lăsase, din greșeală, sămânța în locul germinativ. Prins cu urechile în dosare importante, Dorel s-a eschivat și nu a găsit cu cale să-și însoțească soțioara la cabinetul doctorului. Vlad a fost cu mult mai sensibil și mai receptiv la rugămintele amantei sale, așa că a mers cu mașina, și, după sinistra intervenție, a ajutat-o, în tandem cu sora Amaliei, drăgălașa Irina, să ajungă la locuința acesteia din urmă.

Totul s-a întâmplat înainte de Crăciun cu doar o săptămână. A făcut textul de sarcină chiar acasă la el. Nu bine a ajuns de la școala la care predă, că Amalia a zis:

- Nu sunt liniștită. Mi-e teamă că nu ai fost atent și că sunt gravidă.
- Am fost atent, dar știi bine cum sunt lucrurile astea. Se poate întâmpla orice...

- Ei, orice! Chiar orice nu se poate petrece, dacă previi ceea ce nu-ți convine.

A scos testul din poșetă. El a insistat să facă dragoste înainte. S-au dezbrăcat și s-au pus în pat. Nu bine a început să se împărtășească unul din celălalt că tinerei doamne i-a sunat telefonul. Era Dorel. Vlad s-a enervat, s-a ridicat gol din patul cu așternuturile încălzite și umezi și s-a dus în camera mică. Nu dorea să audă conversația lor. O rugase în câteva rânduri să pună telefonul pe silențios măcar atunci când fac dragoste. Amalia i-a promis, dar apoi a replicat că dacă nu-i răspunde când o sună, procurorul insistă și apoi îi face mizerie. Avea și ea dreptatea ei – nu era bine să-i stârnească suspiciuni de nici un fel.

După cinci minute, ea l-a găsit în fața calculatorului. Era învelită în pled, i s-a pus în brațe și l-a sărutat.

- Hai, nu fi copil. Trebuie să-i răspund, înțelege-mă. Știu ce fac.
- Nu asta e problema, că nu ai ști ce faci, dar ți-am mai spus și o repet – a iubi înseamnă să faci ceea ce nu se face!

Da, chiar așa i-a spus la puțină vreme după ce s-au cunoscut, poate chiar în seara în care au făcut dragoste pentru prima oară – *a iubi înseamnă a face ceea ce nu se face!* Tot atunci au convenit că ei sunt iubiți, nu amanți!

L-a convins după alte două săruturi, s-au dus în așternuturi și s-au încins. Se potriveau la pat.

După ce s-au odihnit, unul în brațele celuilalt, o umbră s-a instalat pe chipul Amaliei. Zâmbetul din ochi i-a pierit. Aproape că adormise și nici nu a simțit-o când s-a ridicat și a ieșit din cameră. A auzit doar sunele apei trase. Apoi – nimic!

Vlad a sesizat într-un târziu că ea nu este acolo, nici măcar în camera cufundată în întunericul protector. Și-a ridicat capul de pe pernă și a murmurat numele ei, dar n-a primit nici un semnal. Dulcele vis toropitor s-a destrămat și mintea i-a redevenit limpede. Amalia nu era în odaie. Și-a adus aminte de test.

- Amalia! a strigat, astfel încât să fie auzit în tot apartamentul.

În câteva secunde, femeia s-a ivit în conturul ușii, s-a apropiat de pat și i-a întins ceva ce ținea în mâna dreaptă:

- Sunt gravidă!

După un minut, a văzut și el, distincte, clare, precise, cele două linii rozalii, semn că testul ieșise pozitiv!

După avort, lucrurile păreau să reintre în normal. Și-a revenit bine, nu a avut nici o complicație. După șase sau opt săptămâni, au făcut iarăși dragoste - cu pasiune, mult, foarte mult, până la epuizare. Ea cerea câte o pauză de rehidratare și el o îmbia atunci să-i dea și lui să bea, chiar din gura ei. Îi plăcea să simtă buzele iubitei lipindu-se de buzele lui, apoi ceva fluid și răcoritor pătrunzându-i spre omușor. Simțea răcoarea aceea senzuală până în coșul pieptului. Imediat i se învârtoșa penisul și scurtul răgaz lua sfârșit, chit că Amalia gângurea, doar cu jumătate de glas, rugăminți fariseice de prelungire a antractului.

Trauma s-a declanșat după alte două întâlniri. Amalia cădea, progresiv și iremediabil, într-o depresie din care nimic nu părea să o poată scoate, tocmai din cauza avortului pe care îl considera o nelegiuire, crima care o va condamna la Gheenă și la disperare perpetuă. Nici o soluție nu părea să termine calvarul, dimpotrivă, criza se accentua cu fiecare zi, Amalia era blocată într-o ipostază a vinovăției absolute, ba chiar și ceea ce părea a fi perfect - partida de sex - se dovedi serios perturbată de trăirile malefice ale tinerei femei. Vlad era disperat, la rândul ei. Ar fi vrut să o ajute, dar privirile ei pierdute, paloarea, kilogramele ce dispăreau ca în cazul unei diete severe sau post negru îi demonstau că Amalia se prăbușea în sine însăși.

- Poate că sunt pedepsită de Dumnezeu pentru păcatul adulterului. N-ar trebuie să-i fac lui Dorel ceea ce-i fac.

- Dar ce-i faci? întrebă Vlad, iritat, neguros, privind-și iubita ajunsă într-un hal fără de hal, dar, mai ales, continuând să cadă în abisul fatal.

- Știi tu bine ce-i fac!

Impasul era evident. Chiar el a zis:

- Bine. Te invit ca de acum să trăiești în adevăr și puritate. Poate ar fi mai bine s-o rupem.

2

Telefonul din seara de septembrie - liniștită și anodină - anunța ceva de mult așteptat - nașterea fetei, pe care Amalia o concepuse cu iubitul ei, în iarna ce trecuse, acasă, în patul lui Vlad, cam la un an de la trauma avortului. Dorise copilul, era conștientă de riscul de a-l face cu un alt bărbat decât soțul ei, dar îl admira atât de mult pe Vlad încât dorea cu tot dinadinsul ca progenitura sa să aibă amprenta genetică a acestuia. Pe

nimeni nu iubise în acel fel – total, fără nici o negociere, speriată doar că dăruirea nu va fi reciprocă sau că se va termina într-o bună zi, poate de la sine, poate dintr-un accident de neevitat.

Îi era greu să trăiască așa, dedublă, prinsă într-o peliculă fatală a destinului, scindată între viața de cuplu casnic și străfulgerările erotice pe care i le oferea Vlad – mereu proaspăt, mereu insațiabil.

Norocul Amaliei era acela că Dorel avea trebuințe carnale sporadice și frugale. I se oferea rar, dar la fel de adevărat era și faptul că nu o înghesuia prea des cu poftele lui. Vlad chiar a zis că poate o fi având pe altcineva, dar ea știa că nu este adevărat, îl cunoștea bine, pentru că procurorul fusese primul și unicul bărbat din viața ei, încă de când tânărul bărbat era în anul II de studii juridice. Dorel o dezvirginase și doar cu el a făcut sex timp de cinci sau șase ani, înainte de căsătorie, e drept, uneori la interval de două sau de trei luni.

Vlad obișnuia să o năcăjească, poate din gelozie, poate dintr-un joc pervers:

- Îți place să ți-o tragi cu el?

- Cum mă întrebi așa ceva? riposta ea, încercând să facă pe supărata.

- Ce-i atât de grav că vreau să știu? Poate că el e mai bun la pat ca mine, continua Vlad pe același ton, jumătate jucăuș, jumătate amărui.

Un indice de neplăcere zăcea în fiecare silabă, iar sufletul i se ofilea nițel ori de câte ori își aducea aminte că Amalia mai servea trupește și pe altcineva decât pe el însuși. Deranjamentul nu a fost la început decât abia sesizabil, dar mica rană a început să se consolideze, ba chiar să se infecteze cu tot mai mult rău, să supureze.

Dar acum era fericit. Avea o fetiță! În sfârșit, blestemul se risipise...

Era profesor la țară, cu mulți ani în urmă, când gazda la care stătea, tocmai pentru că vedea cât de mult iubește copiii de la grădiniță, i-a spus că nu va avea parte niciodată de un copil, tocmai pentru că iubind prea mult pe cineva, Dumnezeu devine gelos și îți cenzurează dragostea prea arzătoare. Nu a uitat ce i-a spus acea femeie și așa s-a și întâmplat. Împlinise de câteva luni 50 de ani, nu avea copii și nici perspectiva de a rupe blestemul. Până când s-a ivit Amalia...

Acum era tatăl unei fetițe, așa că s-a gândit să sărbătorească într-un fel fericitul eveniment. Mai mult, chiar – la fel ca în filmul *O floare și doi grădinari*, iată că era protagonistul unei situații mai ciudate: o fetiță și doi tați! Asta îi cenzura masiv inițiativele firești la astfel de întâmplări, când bucuria se revarsă într-un chiolhan la care participă familia și anturajul. Dar el nu avea cum merge nici măcar la maternitate, pentru că

acolo era deja procurorul, încântat să-și poată admira fetița, să deguste primele clipe în care se instala în calitatea de tată. Vlad nu avea un eventual prieten, căruia să-i mărturisească bucuria ce-l inundase imediat după telefonul dat de doctor și nici nu avea intenția să iasă în oraș și să se cinstească la vreun local. Era un sedentar înrăit, un ins ce-și consuma viața într-o intimitate perfectă și într-o solitudine incorigibilă. Ca un schimnic, nu avea altă variantă decât să-și înăbușe fericirea în suc propriu al singurătății pe care și-o chivernisea după bunul plac supus unei austerități punctate cu delicii în regim de efemeridă. Se uită în raftul cu băuturi și găsi acolo o sticlă cu vin de Porto, pe care tocmai o primise de la o femeie ce fusese în vizită, la rude, în Spania. Cândva, îi cinstise trupul și îi jurase o dragoste de sezon.

Mai avea o sticlă cu absint, cumpărat chiar de el, de la Metro, după ce băuse o altă sticlă mai mult de unul singur, într-o noapte de pomină, într-un *night club* ținut de un amic; se destrăbălase și oferise, la cerere, un număr la bară, în hazul nebun al fetelor de uz curent. Băutura fusese foarte tare, cu un gust aparte și o savoare exotică și nu mai știa dacă sticla o golise el sau se înfruptaseră din lichidul verde și dămuțele goale și asudate. Din micul depozit nu lipseau două butelci de coniac Hennessy, un litru de țuică, trei sticle de whiskey și câteva butelii cu vin sec.

S-a oprit la Porto din curiozitatea celui care știa faima brandului respectiv. După primul pahar a simțit că nu pare a fi vin, ci un soi de băutură spirtoasă, dar nu mai dorea să amestece lichidele. Când își turnă al doilea pahar din licoarea negru-arămie, își aduse aminte de partidele de sex cu Amalia, văzu trupul ei fragil și gol, zâmbetul de fetiță surprinsă cu decolteul prea agresiv, inocența ultragiată de agresivitățile lui dictate de erotismul tot mai expansiv, refuzul de a se lăsa dezbrăcată de lenjeria intimă. El mima atunci supărarea, renunța să o mai atingă până ce femeia se arunca peste el, îi cuprindea un umăr și încerca să-l întindă pe cearcaf. Sărutările veneau apoi în cascadă, se înfierbântau de la o secundă la alta și nu peste mult se auzeau sunetele inconfundabile ale plăcerilor ce îmbiau paroxismul. Îi plăcea să pătrundă în ea și să-i provoace primul orgasm, iar apoi să numere în gând celelalte clipe ale absolutului senzual.

O iubea, oare? La asta se gândea acum. Ar fi fost gata să recunoască asta și să jure că o iubește pe Amalia așa cum nu o mai iubise pe alta. Zâmbi. Își dădu seama numaidecât de patetismul ieftin al avântului său romantic, de faptul că spusese atâtor cam același lucru, pentru ca într-un interval de la trei săptămâni la trei luni să constate că se înșelase, că focul de paie fusese exact ceea ce știa mai fiecare că este – o vâlvătaie, o flamă ce nu lăsa în urmă decât firișoare de materie carbonizată.

- Cu câte te-ai culcat în patul acesta? întrebă ea, tocmai pe când se afla în plină degringoladă, spre începutul toamnei, iar fiecare partidă de sex se termina invariabil cu îngrozitoare crize de vinovăție pe care Amalia le trăia cu o fervoare ce determinase chiar o severă atrofiere organică. Ajunsesse la 45 de kilograme, era numai piele și os, obrajii pământii, buzele crispate și ochii rătăciți în cine știe ce tărâmurî înfricoșătoare. Scheletică, nu mai oferea acel trup proaspăt și tânăr, pe care Vlad îl avusese la dispoziție în primele luni ale relației lor.

- De ce întrebi asta?

- Vreau să știu.

- Nu te-ar ajuta la nimic.

- Aș ști sigur ceea ce bănuiesc. Că ești un curvar nenorocit care colecționează femei. Eu sunt doar una dintre ele.

Astfel de scene s-au înmulțit și totul părea să se ducă de râpă. Vlad era pregătit deja de ruptură. Era convins că ea va surveni repede, ba chiar dorea să se întâmple asta. Amalia slăbea și se stafidea de la o zi la alta. Nu era o joacă, un tratament medical trebuia făcut în regim de urgență, o știa și Amalia, ba chiar și Dorel, nemulțumit de cum se prezenta consoarta la atât de rarele sindrofii la care eticheta îl obliga să participe.

Sticla de Porto era, de-acum, pe jumătate goală. Vlad privi ceasul și constată că era trecut de 23. Își simțea capul greu, închise ochii, apoi încercă să și-o imagineze pe mica făptură tocmai scoasă din burtica mămicii. Un val de duioșie îi umezi genele. În sfârșit, blestemul se rupsesse, era un bărbat care se putea mândri că are un copil. Dar cui să împărtășească imensa și tăcuta sa bucurie? Plantelor de apartament sau pereților? Era un tată în contumacie. Un alt bărbat purta, oficial, sigla de tată, același care o va crește pe cea căreia Vlad i-a dat viață din viața lui și care se va bucura în fiecare zi de zâmbetele copilei, de performanțele ei de bebeluș, de primii pași, de primul cuvânt, de îmbrățișările tandre și pure. Cum pot fi doi tați la un copil? tocmai la asta se gândea acum Vlad și nu găsea nici un răspuns în afara celui care i se cuibărea în fiecare frântură de raționament:

- Nici cum, se pomeni vorbind singur. Nici cum - e limpede că nu putem fi doi tați la un copil.

Următoarele pahare de Porto fură băute mai mult din obligația de a da gata sticla. Cu fiecare strop, tristețea se acumula în bărbatul ce se îmbăta din dorința de a sărbători ruperea unui blestem. Avea un copil, tocmai venise pe lume o fetiță zămislită din snaga lui, dar era tot mai puțin convins că el era cu adevărat un tată.

Vinul de Porto era, de fapt, un aperitiv. Tocmai de aceea, procesul turmentării fu, de la moment dat, foarte accelerat. După ce goli sticla, nu după eforturi pe care le consideră cu totul prostești, încercă să se culce, dar imediat i se făcu rău. Ajunse cu greu la toaletă, apoi vomită cu icnete care nu doar că îi întorceau stomacul pe dos, dar îi provocau dureri la tâmple, însoțite de senzații luminoase – globuri sidefii ce-i brăzdau creierul narcotizat.

3

Cinci zile a stat Amalia într-o rezervă a Maternității după ce Ivona Maria s-a născut prin cezariană. A doua zi, după ce și-a revenit complet de sub anestezie, fericita mămică l-a sunat pe iubitul ei. Avea încă glasul stins, dar el era fericit că o poate auzi, chiar dacă, din cauza beției, îl durea îngrozitor capul. Era cu puțin trecut de ora 7. Auzi telefonul tocmai când începu să facă un duș, în speranța deșartă a unei revigorări. Au stat de vorbă cam cinci minute, iar el era bucuros să afle că Ivona îi seamănă, că e bine și că urmează în câteva ore să o pună la sân, pentru prima ei masă cu lapte de mamă.

- Nu voi putea veni să vă văd, spuse Vlad, deși aș vrea atât de mult să o fac.

- Nu, nu poți veni. Va fi plin la mine și nici nu se pune problema să riscăm. Îți dai seama că Dorel e mai tot timpul aici, la fel – mama și sora lui.

- Dar o să o pot vedea pe Ivona, nu-i așa?

- Sigur, sigur că o să o vezi, stai liniștit..

Asta i-a fost de ajuns ca să se simtă tătic, măcar puțin de tot. Nu știa cum vor evolua lucrurile, dar nutrea speranța că va putea, fie și sporadic, să-și vadă progenitura. În fond, mereu există soluții, chiar și în situații ce par de dinainte compromise.

I-au trebuit două zile să-și revină complet și și-a jurat că în vecii vecilor nu va mai bea aperitiv Porto. În fiecare zi era sunat de Amalia, și de câteva ori a apucat să o audă pe Ivona plângând. Era încântat. Abia aștepta să o vadă, eventual să o poată lua în brațe și săruta. Iubita lui își revenea repede, operația se închisese foarte bine și nu peste multe zile se putea vedea o dungă subțire, lungă de cinci centimetri, de culoare cafenie, brăzdând vertical pântecul. Bebelușa avea o poftă fantastică de mâncare, sugea de la pieptul Amaliei cantități considerabile de lapte, dar mereu scâncea a foame, doar după două-trei ore. Vlad a ezitat să o întrebe, dar până la urmă nu s-a răbdat și a vrut să afle cum se comportă Dorel cu Ivona.

- Nu pot să te mint, a zis Amalia, după câteva secunde de tăcere. O iubește, se joacă cu ea de cum ajunge acasă. Ivona îl face fericit, se vede asta imediat pe fața lui.

- E și firesc să fie așa, conchise Vlad, deși simți cum un junghi rece îi străbate inima.

După trei săptămâni, într-o zi friguroasă de început de octombrie, sosi marea clipă - urma să o vadă pe Ivona!

Chemat de Amalia, s-a urcat în mașină și s-a dus în parcul dintr-un cartier al urbei. Acolo avea apartament familia Gal Dorel și Amalia. După ce a parcat, a sunat să-i spună că a ajuns, apoi, în cinci minute care i s-au părut cincizeci, a văzut pe alee o siluetă ce ținea în mâna dreaptă un coș. A coborât și a deschis ușa din stânga spate, Amalia a pus coșul pe banchetă, el a trecut pe scaunul dreapta față, pentru a putea vedea mai bine ceea ce avea cel mai scump pe lume.

- E minunată! a spus când a dat cu ochii de ființa din coș. Seamănă cu mine atât de mult!

Într-adevăr, Ivona era leit Vlad, cel puțin așa lăsa să se întrevadă o comparație între fetița de trei săptămâni și o fotografie a lui Vlad, de când avea doi ani, în care stătea în brațele mamei sale. Aceiași obraji dolofani, fruntea, sprâncenele, ochii, dar mai ales bărbia cu gropiță. Era cât se poate de clar! Ivona fusese zămislită din dragostea lui și a Amaliei...

A scos din buzunar aparatul foto digital marca Sony și a început să facă poze. După un timp, Amalia a spus să se grăbească. Îi era frică să nu fie surprinși.

- Bine, atunci dă-mi-o mie pe Ivona și fă tu, te rog, câteva poze.

În sfârșit, Vlad o avea în brațe pe Ivona lui! Întregul blestem se făcea astfel țândări. Nu avea de unde să știe că tocmai din aceste țândări blestemul se va recompune hidos, imbatabil, orgolios - inexpugnabil.

- Gata, hai, trebuie să plecăm. Ne poate vedea un vecin sau mai știu eu cine.

- Ei, nu intra în panică. Nu e nimeni care să ne vâneze tocmai pe noi. Hai, mai stai puțin. E la mine în brațe de doar două minute. De ce ești rea?

- Nu sunt rea, ci tu nu vrei să înțelegi.

Vlad nu se sătura să o sărute pe Ivona - pe ochi, pe mânuțe, pe obraji și pe urechi. Era o frumusețe de fată, cu un chip senin, ochii limpezi ce îl fixau fără să-l vadă foarte clar. Sigur, în memoria ei nu va fi păstrată nici măcar o fărâmbă din această întâlnire. Bărbatul avea strania senzație că se întâlnise, de fapt, cu el însuși, pe când avea doar câteva

săptămâni, și că ține în brațe ființa sa clonată. Poate de aceea îl enervau insistențele femeii pe care nici măcar nu avusese răgazul să o privească o fracțiune de secundă. Uluiitor – Amalia nici nu mai exista! Ivona îi acaparase deja întreaga atenție, ființa completă, printr-un orgolios și imediat act de punere la dispoziție. Poate că era la mijloc invidie, poate doar teama, oricum Amalia insistă:

- Hai, plec. Dă-mi-o...

- Bine! Pleacă!

I-a întins fetița, a coborât, apoi mămica a luat coșul cu neprețuita creatură și s-a prelinș pe aleea din fața blocului cenușiu, ostil, stupid. Vlad tocmai o avusese în brațele sale pe Ivona, fetița lui, în calitate de tată în contumacie. Nu avea de unde să știe că acele minute aveau să fie singurele în care să se poată bucura de imensa favoare ce pentru Dorel era și, mai ales, urma să devină o obișnuință de fiecare moment, poate uneori o corvoadă.

Iarna a trecut vorbind în fiecare zi la telefon cu Amalia, de cel puțin patru ori. Ivona creștea frumos și devenise un bebe dolofan, așa cum putea constata și Vlad, când savura pozele pe care le primea, la interval de câteva săptămâni, de la iubita lui. Sau cel puțin așa nădăjduia el, că Amalia mai este iubita lui.

Totuși, nu putea să nu constate un anumit ton în discuțiile purtate – un formalism de conversație stereotipă, incapacitatea de a găsi un subiect incitant, lipsa totală a mesajelor în care să fie exprimate sentimentele lor. Comunicaui, dar fără a mai ajunge unul la altul. Singura punte, numitorul comun care le permitea să mai co-existe era Ivona. Cu toate acestea, Vlad era entuziasmat de fiecare dată când putea auzi gângurelile, plânsul sau țipetele Ivonei. Ar fi fost dispus să le asculte ceasuri întregi, asemenea unui dulce concert de jazz. În același timp, singur fiind, mai ales noaptea când se trezea mereu cu gândul la Ivona nu putea să nu accepte cât se poate de limpede o situație ce nu-i era deloc favorabilă: era un tată virtual, pitit într-o absență din care nu putea decât să improvizeze scenarii imaginare în care să-și risipească dragostea infinită pentru fetița născută din sămânța lui, dar pe care altcineva o ține în brațe și se bucură de ea în fiecare clipă, ca de-o zână ajunsă miraculos în casă. Sufletul i se chircea instantaneu, o suferință surdă i se ridica la cap și aștepta zadarnic să mai vină somnul. Dimineța îl găsea cu ochii cârpiți, într-o transă în care realitatea și visul se întrețeseau straniu, dar nu în armonie, ci într-o luptă crâncenă, hrănită dintr-o mânia informă.

Toate aceste trăiri le ținea pentru sine. Amalia îl suna, el întrerupea apelul și o resuna, conversațiile nu apucau însă, cu nici un preț, să

mai aibă puls, coerență sau tensiune erotică, să-i coaguleze pe ei doi, ca altădată, într-un sentiment împărtășit. Simple vorbe, gânguritul Ivonei, apoi lungi interstiții de banalitate cruntă. Un tată se dilua, celălalt creștea, înflorea și se îmbuiba cu fericire. Unul devenea o stafidă, celălalt – un elefant!

Venise primăvara – ezitantă, cenușie, grobiană.

- Dacă vrei să ne vezi, spuse Amalia, suntem în parc.

Aștepta această invitație de câteva luni bune. Îi era un dor nebun de Ivona, dor ce sporea în timpul orelor consumate în fața calculatorului, privindu-i la nesfârșit pozele, inclusiv cele de la botez. Amalia nu-i suscita, în schimb, nici un palpit. Asta îl mâhnea.

- Vin. Ajung cât pot de repede. Când voi fi în parcare, te sun.

Așa a și făcut. Nu a fost nevoie să mai aștepte. O zări pe Amalia pe a treia bancă de la intrarea în parc. Un vând rece bătea dinspre blocurile turn ce împodobeau bulevardul. Cerul era burdușit de nori bleo-jandarm. Doar când a ajuns la doi pași, Amalia a întors capul și l-a zărit. Emoționat, căuta cu privirea mogâldeța din brațele femeii. S-a așezat și a privit-o chiar în clipa în care și ochii ei l-au fixat. În secunda următoare a văzut-o zâmbind și pentru prima dată în viață a crezut că până și gravitația poate fi învinsă.

- Dă-mi-o și mie în brațe, ceru Vlad, privind-o pe Amalia al cărei chip era ascuns sub o pălărie din catifea neagră.

- Nu!

Refuzul l-a luat prin surprindere, și-a ridicat privirea și i-a văzut chipul imobil, mustind de răutate. A încremenit. Amalia lui dispăruse, cine știe când, fiind acum locuită de o ființă rece, cu o mecanică a ostilităților gata comandate.

În brațele ei, Ivona... Inaccessibilă, ascunsă sub refuzul idiot al mamei sale. După un minut infernal de lung, Vlad s-a ridicat în picioare și a întrebat:

- Înainte de a pleca, pot să-mi sărut fetița pe frunte?

- Nu e fetița ta, știi bine, apoi de ce să o săruți? Nu ai acest drept!

O furie imensă cât lumea îi zădărnicea orice gând lucid. Aproape că se împletici în propriii pași, apoi ieși din parcul blestemat, știind sigur faptul că înceta tocmai atunci de a fi tată. Îl chemase, pe semne, doar pentru a-l umili, pentru a-l pune la respect și pentru a-i dovedi că Ivona este proprietatea exclusivă a familiei Gal.

Din mașină, în timp ce încălzea bujiile motorului HDI, Vlad o văzu pe Amalia ridicându-se de pe bancă, în brațe cu Ivona. Strânse volanul în mâini și plecă strivit de suflul unei despărțiri mai triste ca surghiunul.

Lunile ce au urmat au fost un calvar ce părea a nu se mai sfârși. Amalia l-a sunat în mai multe rânduri, dar nu i-a răspuns. Mai procedase astfel când s-au certat din cauza obsesiei pe care femeia o avea în legătură cu acel avort – că e o criminală, că vinovăția ei o va duce în iad, că nu mai merită să trăiască. Ținea bine minte cum Amalia a reacționat la refuzul lui de a-i răspunde la telefon. S-a văzut imediat bombardat cu zeci de apeluri, cu mesaje în care ea își cerea iertare și îl asigura de iubirea ei, de faptul că va încerca să iasă din abisul ce o chinuia. De data aceasta, după cel mult trei încercări, Amalia i-a trimis un mesaj scurt: Dacă nu-mi răspunzi, înseamnă că nu mai vrei să vorbim. Nu mai insist.

Și nu l-a mai sunat aproape o săptămână.

Enervat, simțind că Amalia și-a schimbat din mers strategia, a perseverat în a-i ignora apelul. Un altul a venit la interval de o lună. Era acum tot mai clar că mama fetiței lui, dintr-o pricină anume, încerca să se detașeze, să-l uite și să se centreze pe Dorel, tatăl oficial, cu acte, bărbatul cu care era căsătorită. În tot acest timp, lui nu i-a rămas decât să-și trateze paradontoza și să privească la nesfârșit fotografiile Ivonei. Nu-l deranja comportamentul Amaliei, pentru că nu-i mai spunea mai nimic, nu-l mai tenta ca femeie. De altfel, într-o fotografie era Ivona în brațele mamei sale – o vedea pe Amalia fadă, clorotică, fără nici un mister, secătuită de toată acea lavă erotică, de fascinația ce-l înnebunise și îl determinase să o iubească aproape necugetat, în dauna oricăror riscuri, dar mai ales în răspăr cu obișnuința lui de a schimba femeile tocmai pentru a nu genera complicații și obligații. Atâta vreme a căutat și a reușit să înghețe aventurile pe care le avea, să le păstreze la acest nivel al consumului de libido, să nu le transforme într-o relație. Cu Amalia a fost altfel. De la început a vrut relația, nu aventura.

Dorea o femeie, poftea să se descarce, asta era cât se poate de limpede. În același timp, era decis să nu apeleze la nici una dintre cele care îi mai trecuseră prin pat. Avea orgoliul de a porni spre un necunoscut plin cu oferte tentante, febrile, care să merite riscurile și timpul consumat. Un singur lucru îl făcea să aibă unele rețineri: Ivona. Copila de care nu avea dreptul să se apropie continua să-l bântuie. Era în el și chiar dacă nu mai avea nici un motiv practic să se considere un tată, instinctul patern funcționa dincolo de voința lui. În ce o privea pe Amalia, o ură nestăvilă se acumula în el. Motivul: ea și numai ea era cea care i-o furase pe Ivona. Mă rog, partea lui din Ivona...

Prilejul unei aventuri care să spele toate reziduurile acumulate în sufletul lui Vlad s-a ivit destul de repede. A fost chiar ziua în care Amalia l-a sunat, după o tăcere de o lună, dar nu înainte de a-i trimite un mesaj avertizor: Răspunde, te rog. E vorba de Ivona. A răspuns, firește. După multă vreme a auzit vocea Amaliei, dar fără nici o plăcere, marcat de ura ce deja lucra. I se cerea să facă uz de relațiile lui din lumea medicilor, pentru o intervenție chirurgicală de care Ivona urma să aibă nevoie, din cauza faptului că glandele lacrimare nu erau complet deschise. A promis că va face demersurile și a întrebat-o de ce s-a comportat astfel cu el, în parc:

- Ca să nu suferi mai târziu!
- O-la-la! Ce grijulie ai devenit, așa, hodoronc-tronc. Mă lași!
- Bine, atunci vreau să știi că am fost rea tocmai pentru că doream să mă rup de tine.
- Dar o puteam face mult mai civilizată, nu crezi?
- Nu. Nu pot altfel decât provocând reacția ta dură. Pe care am și mizat...

Totul era cât se poate de limpede. I-a mai spus că are în fiecare zi sentimentul unei vinovății pe care n-o mai poate suporta, că Dorel o iubește la nebunie pe Ivona și că nu merita să-i facă atâta rău. Era terifiată de gândul că el ar putea afla, cândva, că nu e tatăl fetiței.

Lui Vlad i se făcu scârbă:

- Dar ai vrut-o pe Ivona cu mine și numai cu mine tocmai pentru a-i oferi un fond genetic de excepție, pentru că îl disprețuiai pe Dorel. Tu mi-ai spus cât de grobian este, că nu a citit o carte în viața lui și că adoră manelele. Cum dracu îl descoperi acum atât de bun și de iubitor? Câtă ipocrizie! Ce perfidă ai ajuns ca lăuză! Încă un felon la colecția pe care o am deja.

Nu a mai așteptat un răspuns. I-a spus doar un „Ceau” și a închis. Clocotea. Nu era capabil să vadă și versantul celălalt, anume că Amalia trăia în captivitatea unui gând cumplit. Într-adevăr, oricând Dorel ar fi putut afla că Ivona nu este a lui. Ar fi fost o tragedie! Nu exagera cu nimic în ipoteza ce nu-i mai ieșea din cap - că ar fi omorât-o. Datoria ei era să-l scoată pe Vlad din acest joc posibil mortal, din viața ei, practic, să inhibe orice pericol, pe cât posibil. Instinctul de mamă îi spunea să o rupă cu iubitul ei, chiar dacă metodele folosite nu erau dintre cele mai *fair*. Îl mai iubea, dar acum asta chiar nu mai conta. Ivona ei avea un singur tată. Orice intrus trebuia izgonit!

Imediat după discuția telefonică terminată atât de abrupt, Vlad a sunat-o pe Cristina și a confirmat că merge la chef. O cunoscuse la

strand, fiindu-i prezentată de o fostă studentă. Era o brunetă minionă, cu un zâmbet pândit de o tristețe duioasă. A luat-o cu mașina, spre cartier. Când să o lase în fața blocului, i-a cerut numărul de telefon. Cristina s-a uitat la el cu un aer nedumerit, apoi i l-a dictat. Au ieșit la un ceai doar după două zile, iar cu două week-end-uri în urmă a apucat să o sărute, dar a evitat să urce pentru a-i vedea apartamentul în care locuia singură. Ca economista la o bancă, stătea bine cu banii, așa că Vlad nu avea nici un motiv să creadă că tipa se lipise de el pentru a-l decava.

Cheful fusese proiectat cu participarea a patru-cinci perechi, chiar în apartamentul Cristinei. Pretextul: dorea să-l prezinte pe Vlad anturajului, dacă nu avea nimic împotriva. El a avut o ezitare, apoi a fost de acord, nu înainte de a-i spune:

- Vreau să știi că nu promit nici un viitor unei eventuale relații între noi. Să nu spui că nu te-am avertizat. Ai deja 30 de ani și pricepi care este diferența dintre o aventură și o relație.

Cristinei nu i-a plăcut ceea ce a auzit, dar zâmbetul ei evaziv era dublat de voința de a crede că avea acel atu prin care să poată schimba, într-o zi sau într-o noapte, percepția destul de ușuratică a lui Vlad despre viață și femei. Fusese avertizată, oricum, de fosta studentă a bărbatului pe care îl plăcea tot mai mult că nu e bine ce face și că Vlad e un ins neseorios, consumat în zeci de aventuri. Nu era ceea ce se cheamă o partidă...

Cheful a debutat promițător. Cu toții se străduiau să se îmbete cât mai rapid, așa că strădaniile nu au fost nici îndelungate și nici zadarnice. Cristina s-a păstrat, totuși, trează, agățată de Vlad - care consuma pahar după pahar dintr-o sticlă de coniac Jidvei - ca vrejul fasolei de arac. După miezul nopții, lumina a fost stinsă, televizorul dat pe *mute*, iar bluesurile au inundat intimitatea, aprinzând fitilul. O pereche era căsătorită de un an de zile, așa că părea și chiar era, de departe, cea mai puțin atinsă de feeling. A plecat pe la 1. A doua pereche - o tipă blondă, vopsită, și un ins greoi, cu un etern zâmbet pe fața lătăreață - a vizitat camera mică, circa o jumătate de oră. Au mers spre alcov deja gâfâind și s-au întors complet liniștiți, ea vag intimidată de ceea ce puteam gândi noi. Răutăcioasă, Cristina a întrebat destul de tare ca să se audă, dar și destul de încet ca să pară o chestiune personală:

- Corina, sper că v-ați futut bine, dar că nu mi-ați pătat cuvertura. Te-am rugat doar...

- Taci, tu! Ha-ha-ha... Mă faci să mă rușinez.

- Las că-ți trece până-ți schimbi chiloții.

Corina și-a luat lătărețul de braț și s-a topit pe la două, două și ceva trecute fix.

A treia pereche nu a apucat să-și domolească hormonii. Alcoolul s-a dovedit cu mult mai redutabil. Fata, sub 25 de ani, puțin supraponderală, cu țâțe ce abia încăpeau în cupele imense ale unui sutien mov și cu pulpele ce se vedeau până spre bichineii astupați pe sfert de faldurile burții, vomitase deja în două rânduri, dusă fiind la baie de un individ care nu a scos toată seară nici măcar un cuvânt. Era vărul Cristinei, un ins ciudat, băgat în chestii specioase ce țineau, se pare, de brahmanism, hinduism, budism sau, cine poate ști?, cubism. Istovit să o tot care în cărcă a sfârșit și el prin a vomă conținutul unei sticle de vin. Damful de Cotnari se insinuase mai peste tot, așa că gazda fu nevoită să deschidă un geam și să dea cu spray.

După două și jumătate au plecat budistul și sutienul mov.

- În sfârșit, chicoti Cristina. Am rămas între noi.

Vlad constată că în apartament mai era o ființă. Roșcata avea ochii vii, buzele senzuale și un trup mlădios. Prietenul ei, polițist la circulație, declinase invitația la chef în ultima clipă, poate din cauza unei razii, poate din alte pricini. Nu părea deloc amărâtă, ba chiar savura din plin cupele cu cherry.

- Plec, vă las să vă destrăbălați, zise domnița, ce-și etala cu suficiență emfază etatea de cel mult 35 de ani.

- Nu fi, tu, proastă. Cum să pleci acum, la 3? Poți rămâne până dimineață, că ne putem noi destrăbăla în dormitor.

- Ei, nu cred că se poate.

- Silvia, te rog! Dacă zic să rămâi, atunci rămâi. Pe bune!

Vlad asista la dialog și privea mai ales bustul agresiv al damei cel privise, în câteva rânduri, cu coada ochiului pe întregul parcurs al nopții. Nu avusese până atunci nici o tentativă de a face dragoste cu Cristina. Știa că noaptea aceea era un excelent prilej pentru un debut convingător, ba chiar viteaz. Până atunci doar dansaseră, o mângâiasse destul de neutral pe mâini și o sărutase fugitiv, pe buze. Acum, după ora 3, o luă în brațe, îi strecură mâinile sub fustă și o sărută apăsător, mult, cu limba cercetându-i întreaga gură. Femeia era tot mai excitată, Silvia își căută drumul spre baie, apoi se strecură în dormitor. În sufragerie erau acum doar ei doi, tolăniți pe canapea, cu blues-ul într-o companie sublimă și cu imaginea mută a televizorului schimbând haotic întreaga cromatică din odaie.

Brusc, Cristina preluă inițiativa. Prima dată îi lepădă cămașa, apoi pantalonii și lenjeria intimă. Vlad era complet gol, cu penisul erect și suflarea precipitată. Apoi el o dezbracă fără nici o grabă, în timp ce sărutările îi cramponau gâtul, umerii, sfârcurile sânilor catifelati, apoi

pântecele senzual. Nu se opri decât sub pelvis, preț de un minut, timp pigmentat de gemetele ei și de arta lui.

- Hai în dormitor!
- Dar nu e acolo Silvia?...
- Nu contează!

Roșcata era sub pătură, avea ochii mari deschiși și gura uscată de emoție, poate din cauza sunetelor pe care le auzise venind din sufragerie. Goi, s-au vârât lângă ea, Vlad la mijloc, iar apoi s-au dezlănțuit. Complet dezinhibată, Silvia a trecut la treabă, înstăpânindu-se pe semeția ce era gata de temerare incursiuni. Gura ei suavă știu să obțină maximum de efect, apoi așteaptă până când Cristina îl călări pe prețiosul lor partener. Mai bine de-o oră a durat partida de sex, reușită mai ales datorită sincronizării perfecte, lipsei unui scenariu prealabil și improvizățiilor care au izbutit, când totul părea consumat, să reaprindă vaporii beției prin trupurile incandescente. Au adormit când epuizarea fizică le-a zădărnicit pofta de noi experimente.

Dimineață, Cristina s-a răsucit, i-a prins bărbia cu două degete și l-a sărutat. Vlad s-a trezit doar când i-a simțit palma pe falus, a tras-o peste el și i-a supt buzele. Silvia plecase, fără să se știe precis când.

Pe la amiază, după alte două numere, unul în pat și altul în baia din care izul de Cotnari nu dispăruse cu totul, au băut un ceai și au mâncat pogăcele găsite pe măsuța cu bucatele pregătite pentru chef. Fără nici un motiv, fără o explicație logică, Vlad se auzi spunând:

- Trebuie să știi că am o fetiță. Mama ei este într-un scaun cu rotile. Suferă de scleroză multiplă. O vizitez de două sau trei ori pe săptămână. E un copil minunat, care tocmai a împlinit un an. Seamănă cu mine perfect... Ivona ...pe fetița mea o cheamă Ivona.

Cristina rămase mută. Nu știa ce să spună. Nici el nu știa de ce minte. Sau poate, pur și simplu, acela era adevărul lui convenabil, în care credea mai mult ca în Dumnezeu.

Iulie, 2011

Proza

Larion Carion

Umbra

I

În timp ce omul nou, după ce abia fusese făcut, se zbătea în scutece și apoi se târa în genunchi afară, în căutarea aripilor și a părinților, pe pământul rămas încă vechi de pe colinele despuiate de case și de trecut ale Butuceniului pătrunse toamna. Rece și indiferentă.

Rămase în sat numai patru zile și atât. Intră dinspre Odobești și arse în patruzecișiopt de ore toate frunzele verzi, după care se apucă de pierdut timpul. Ce să mai facă toamna într-un sat care își tăiase toți copacii de pe marginea drumului și de pe prund și își distrusese livezile, ca să planteze în locul lor roșii și grâu? Să meargă la școală! Da, dar acolo nu o invitase nici un învățător... Așa că după ce termină de pierdut timpul trecu dincolo, la Leana, iar după alte două zile în Butuceni nu mai rămase nici duh de toamnă. Nu mai rămase nimic și atunci se făcu iarnă. Alb de sus și până jos, chiar dacă nu începuse încă noiembrie... Și de aici, de colo, se auzeau vocile oamenilor care spuneau că așa trebuia să fie. Iarnă...

Cum mai fusese de demult, tot așa prin octombrie, atunci când veniseră țigani la ei în sat și până la urmă se stabiliseră aici. Tot așa și cu iarna asta, căzută peste sat deja din octombrie. Ce ar fi mai urmat...

Se apropia anul două mii, în care omenirea ar fi trebuit să dispară. Adică și Butuceniul. Sfârșitul lumii.

S-o fi apropiat el sfârșitul lumii, dar în altă parte, nu aici, în Butuceni, unde lumea se sfârșise deja o dată și acum începea din nou. Aici nu se mai putea muri chiar atât de recent. Moartea venise deja de multe ori, atunci când își înfipsea dinții buldozerelor în pereții caselor și în copacii de pe marginea drumului și de pe prundul Milcovului. Câtă foame să mai aibă și moartea și câți dinți, ca să mestece bine toată viața Butuceniului, smulsă din pământ și aruncată în vânt, în numai trei zile?

Câtă foame, câtă putere și câtă viață să aibă și moartea asta... Câtă?! Chiar cât șirul lung de oameni, care se întinde din peșterile de Neanderthal și până în Butuceni, pentru a închide între două paranteze rotunde, umane, viața? Moartea este lungă și nesfârșită, cât puterea oamenilor de a fi atenți la ea. Iar după ce moartea se termină... Oamenii își vor căuta o altă moarte, căci viața, chiar plină de fericire fiind, este obositoare. Cât de liber și de singur și de viu s-ar simți omul după aceea... Cât?! Cât un punct. Sau cât două...

Se făcu dimineață și la ora șapte fără douăzeci de minute, țesătura albă, din aer și zăpadă a satului, fu desfăcută în două de un fermoar. Noaptea, suverană și albă, fu călcată în picioare de o trompetă. Nu Rapsodia Albastră, de Gershwin și nici un jazz de Armstrong nu cânta trompeta. Nu. Dintr-un bloc ieși un om negru cu o trompetă argintie, mică și după ce acesta își duse instrumentul la gură, noaptea albă fu desfăcută în două cu greu, ca o plapumă care nu vrea să se desprindă de pat. Sunetele ieșeau vioaie din trompetă și după câțiva metri cădeau gâfâind în zăpada care lumina cele treizeci și două de blocuri noi, ca un far puternic și ireal. Și cu toate acestea, în plină surzenie, trompeta se făcea auzită, chiar dacă, prin zăpada adâncă și prin fulgii deși care cădeau de sus, sunetele se pierdeau ca niște fluturi răpuși de ploaie. Iar înainte oameni. Și înapoi oameni. Vii. Ieșeau înceti și indeciși și se încolonav pe strada Progresul Comunismului. Pietre care cădeau una lângă alta și formau un edificiu inform, fără arhitectură, fără cofraje. Erau scoși în stradă de o trompetă și acum erau adunați aici, fiindcă trompeta, chiar dacă fusese amuțită de ninsoarea densă, care se depunea pe pâlăni-i largă și pe sunetele-i agresive, intrase în locul rămas gol în oameni, după ce casele și copacii și livezile le fuseseră distruse: cultura obedienței.

După ce albul șoselei fu înnegrit pe o lungime de o sută de metri de punctele negre care păreau oameni, trompeta își încetă țipăturile anemice și câteva momente nu se mai auziră decât fulgii plutind prin aer și căzând pe pământ. Trena unei rochii albe și vapoase, mișcată la nesfârșit de mâna unei femei negre, peste un corp negru. Se împlineau trei ani de acum, de la întoarcerea satului în întuneric. În acest răstimp sătenii priveau noaptea în ochii mai negri ca niciodată și deveneau mai nedumeriți ca niciodată. De ce or fi montat becuri pe stâlpi? Ca să le arate cum poate un bec să întunece satul? Căci becurile deveniseră locuri de întâlnire pentru păsări. Se adunau câte două, trei vrăbii pe lămpioanele mari și veșnic stinse, protejate cu plasă metalică și stăteau de vorbă, pe întuneric. Despre ce or fi vorbit?

Apoi vocea puternică a unui bărbat se făcu auzită chiar în capul coloanei:

– Cu cântec, înainte, marș! Avem în fruntea noastră un fiu al țării
Cel mai iubit și cel mai ascultat
Ce-n lume până-n depărtarea zării
E prețuit de oameni și stimat..

Și grupul celor cinci sute de membri cooperatori, bărbați și femei, încolonați în rânduri de câte cinci, își începu marșul zilnic, către sediul ceape, singura clădire veche, în afara Consiliului Popular și a bisericii, rămasă în picioare de pe urma furiei buldozerelor și escavatoarelor din vară, când fusese smuls din pământ satul, cu tot cu copaci și livezi și case și fusese apoi aruncat în albia Milcovului.

Câinii nu fuseseră cărați la un loc cu arborii și casele. Ei fuseseră încărcăți într-o dimineață, în iulie, în trei camioane închise, pe fondul unei tăceri depline. Nici un lătrat, nici un scheunat. Atunci când cele trei camioane dispăruseră deja din sat, se auzi un urlet lung și profund, venit de undeva din pământ, iar îngrijitorii de la grajdul de vaci se înfiorară și își făcură cruce.

– Săracii, or să le crape capul cu un par și apoi or să facă din ei genți, pentru cucoane. Iar din oase, clei pentru mobilă, rostise unul. Nimeni nu-i răspunsese. Parcă era nevoie să-și mai spună ceva!

Oamenii, încolonați fără o rigoare cazonă, începură a mărșălui prin zăpada până aproape de genunchi și cântau cu toții imnul acela, căruia îi dăduse tonul șeful coloanei. Cismele de gumă se ridicau din zăpada sticloasă și în aer, înainte de a se întoarce la locul lor, pe pământ, se izbeau de alte cisme, ridicate și ele în aer într-o procesiune de împingere a masei oamenilor înainte, afară de pe strada Victoria Socialismului și apoi și mai departe, pe Șoseaua Județeană, până la sediul CAP. Cu cântec.

Mai demult, când fusese electrificat satul, la fiecare doi stâlpi de curent ardea un bec. Acum fiecare stâlp avea un bec dar, din 1981 niciunul nu mai fusese aprins, iar satul era întunecat și schimbat. Deci ceva se întâmplase cu locurile, care erau aceleași și chiar și cu oamenii, care erau aceiași: trecuse timpul peste ei și peste sat așa cum niciodată nu mai trecuse în perioade de pace. Fuseseră împinși în tunelul timpului, cu ochii închiși și cu spatele întorși la viitor și ei se mișcau către ziua de mâine ca orbii, căci spinările și cefele nu văd. Iar zilele, luminoase și străine, cădeau peste ei ca bicele, apoi nopțile nu mai aveau puterea să vindece rănilor de zi ale oamenilor, căci aceștia, chiar oameni noi fiind pe la buletinele de știri și pe la congrese, biologic erau bătrâni și

creșteau nu înainte, către viitor, ci întorși iremediabil către trecut, fiindcă singura lor speranță era memoria. Un copil frumos, curat și mort. Viitorul fusese sterilizat, iar speranța se refugiase într-un deșert mare, în care respira o oază minusculă: amintirea. Sperau și erau derutați, în timp ce erau împinși să înfunde cu spinările lor respirația flămândă a timpului și așa se trezeau de la o zi la alta mai apropiați de zilele tinereții, când nici lumină electrică nu aveau și nici alimente multe nu le mai rămâneau, după ce predau „cotele” la stat, pentru sovietici. Și atunci, dacă oricum se întorceau înapoi, de ce îmbătrâneau, în loc să întinerească?

Cismele de cauciuc se ridicau de la pământ și spulberau zăpada, în marșul lor dezordonat, iar coloana neagră se târa de acum pe strada județeană, prin fața primăriei, către sediul ceape, cântând. Câte o cismă aluneca și ajungea să se izbească de altă cismă, care aparținea colegului de coloană sau kolegei.

– Atențiune, tovarăși! Vreau disciplină! urla șeful coloanei, când vedea că cele două, trei, persoane, căzute pe jos, riscau să producă o îmbulzeală generală în corpul coloanei. Că dacă nu, vă ia mama dracului! Ne-am înțeles, tovarăși?

Străbătura pustiul alb prin care vântul și zăpada respirau liberi, ca-n întinsurile Bărăganului și abia după ce te-ai fi așteptat ca deșertul de zăpadă să-și desfășoare amploarea, acesta se sfârși. În zare apăru sediul ceape, o casă destul de mare, de aproape două sute de metri pătrați, construită după primul război mondial, de unul dintre chiaburii de atunci ai Butuceniului, Ghiță Trompac. Curtea largă a casei fusese extinsă, prin comasarea ei cu terenul grajdurilor iar la intrare, în mijlocul stâlpilor de piatră, care susțineau porțile din fier, noile autorități înfipseseră câte un tub metalic, înalt de cinci metri. De acești doi stâlpi metalici era fixat panoul de tablă, pe care din zece în zece ani era revopsită sigla „CAP”. Mult timp, cooperativa asta agricolă de producție purtase numele locului, Butuceni, dar de la ultima revopsire, cine știe de ce, se păstrase numai sigla „CAP”, iar „Butuceni” fusese înlocuit cu „Bucureni”.

Ningea atât de des, că pământul și cerul păreau o uriașă și unică planetă iar clădirea ceapelui, din fața coloanei oamenilor cenușii, o imagine lunară, un corp străin în realitatea asta nouă, un dinte care doare, o pată neagră care trebuie albită. Un vis.

Din ghereta construită în urmă cu doi ani la intrare, în dreapta, apăru un om care ajunsese înotând, prin zăpada până aproape de genunchi, la porțile cele mari și desfăcu lacătul de pe porți. De ce era nevoie să înoate printr-o zăpadă încă mică? Fiindcă Mihăiță Chelu,

paznicul, la cei aproape șaiszeci de ani, avea o burtă mare și depășise o sută zece kg. Chiar și când stătea degeaba pe scaunul din gheretă și privea asfaltul șoselei gema obosit, ca și cum ar fi vrut să insinueze sinelui său: vezi cât de grea e munca asta de paznic la poarta ceapeului? Grea.

– Să trăiți, toar'șu președinte! urlă printre gemete paznicul, chinându-se să facă o plecăciune ca vai de capul ei în fața șefului coloanei.

– Haide, haide... îl expedie cu o mișcare grăbită a mâinii șeful coloanei.

Porțile fură date la o parte și după două minute, când toți oamenii din șosea intrară în curte, șeful coloanei urlă:

– Atențiune, mă, tovarăși cooperatori. Făcu o scurtă pauză și continuă: Vreau cinci oameni aici, arată el cu mâna în partea dreaptă, și cinci oameni aici, continuă el, indicând stânga sa.

Coloana oamenilor prinse a fremăta, în neorânduială, dar nimeni nu se desprinse, pentru a face pasul în față.

– Tu, continuă atunci șeful, arătând către unul din față. Și tu și tu și tu și tu, haide, treceți cu toții aici.

Printre mormăituri, cei cinci indicați se desprinseră din corpul inform al coloanei și se așezară în dreapta lui.

– Iar tu, treci aici! continuă el. Și tu și tu și tu și tu, dincoace, urlă el, prin pătura albă și groasă, desprinzând alte cinci persoane din mulțime, pe care le așeză în stânga lui.

– Che-elule-e! urlă șeful coloanei, întorcându-se către ghereta de lângă el, în care dispăruse paznicul cel gras și obosit.

– Aici, să trăiți, toar'șu președinte! răsări din cămăruță vocea surprinzător de puternică a celui chemat.

– Dă-le laăștia indicatoarele și cheile cu șuruburi, mă, odată...

– Am înțeles, să trăiți, toar'șu președinte! urlă paznicul, după care mormăi muțeste, printre dinți: Gherțoiule. Veniți cu mine, mă! se întoarse el gâfâind către cele două grupuri de oameni și o porni înaintea lor, pe lângă pereții clădirii, în spate, către magazia ceapeului.

Restul oamenilor fu dus de șeful coloanei în fundul curții, lângă grajdul vacilor, la depozitul de unelte și acolo primi fiecare câte o lopată, din lemn sau din fier sau o sapă.

– Trebuie să ne luptăm pe viață și pe moarte, mă, cu timpul ăsta. Ați înțeles, tovarăși? Cu eroism și cu abnegație, tovarăși și nu trebuie să ne dăm învinși, e clar? răcni șeful coloanei la oamenii învălmașiți în jurul lui și fără a mai aștepta vreo replică din partea lor, încheie:

– La luptă, tovarăși! La luptă!

Din mulțimea sutelor de oameni se strecură prin aerul alb și rece o voce slabă:

– Și pe unde trebuie să luptăm, tovarășe președinte?

– Peste tot, pe unde este zăpadă, mă, tovarășe Meliță! Trebuie să luptați și să doborâți zăpada de pe toată șoseaua județeană, de pe teritoriul comunei, apoi trebuie să învingeți zăpada din fața Consiliului Popular și apoi de pe Progresul Comunismului și apoi de pe Victoria Socialismului și apoi de pe Eroul Comunist, apoi de pe Timpuri Noi, apoi de pe Zărilor Albastre, apoi de pe Zori Luminosi... Și șeful coloanei continuă, cu enumerarea tuturor străzilor principale și secundare din localitate. Din norul mare, cenușiu, de oameni, se desprinseseră cinsprezece, poate douăzeci de voci, ale șefilor de grupe:

– Am înțeles, toarșu președinte Bișcu!

– Bine, atunci... Executarea, încheie el, ceva mai moale.

Și în timp ce sutele de oameni înarmați cu lopeți și cu sape ieșeau prin porțile mari ale ceapeului, corpul greoi al președintelui se târî gemând, ca o moluscă uriașă, către biroul lui. Se prăbuși pe fotoliul de piele din spatele biroului de stejar și cu un gest ținând de reflexele necondiționate scoase de sub birou o sticlă de coniac, din care își turnă un pahar plin. După ce îl bău pe nerăsuflăte își trase sufletul și se întinse comod.

– Ia să vedem noi... Dintr-un sertar scoase câteva reviste ilustrate și se opri asupra uneia, pe care o deschise. Fii atent, mă... Superman! rosti el, fascinat și se lăsă transportat în lumea benzilor desenate.

Proza

Răzvan T. Coloja

Am auzit de...

Imediat după ce s-a căsătorit, tipa asta de care am auzit avea 19 ani. Cu trei zile înainte să împlinească 20, l-a născut pe Lucas. Ori Lucas părea diferit din primele zile, când aerul rece al maternității nu-l făcea să plângă ca pe restul bebelușilor. Învelit în pături de dimensiunea unui prosop, pături albastre și pufoase, Lucas își rotea ochii curios de colo-colo și nu scotea un sunet. Un găngurit cât de mic ca să atenționeze lumea că îi foame, teamă, că e obosit sau pur și simplu vrea să-și încerce veleitățile de zbierător. Un boț de carne cu ochii mari și calmi.

La 23 de ani, cel alături de care își petrecea restul vieții i-a spus că pleacă. Încercându-și bagajele în mașină i-a spus că totul s-a terminat, că a făcut o greșală. Că se vor mai auzi, dar nu acum. Acum pleacă în străinătate cu o colegă de serviciu, pleacă să locuiască câteva săptămâni într-o cameră de hotel unde se vor fute ca iepurii, tineri și liberi, departe de sticle cu lapte și biberoane mânjite de salivă.

Tipa asta de care am auzit a învățat să-și organizeze timpul în așa fel încât să aibă cel puțin zece minute pe zi în care să viseze cu ochii deschiși la cum ar fi fost viața ei. La ce nu a mers bine și când nu a mers bine. Între spălat de scutece și alergat spre stația de autobuz, trebuia să se ocupe de instructajul bonei, să cumpere haine, să gătească, să facă toate chestiile pe care mamele le fac de obicei. Doar de două ori mai bine. De două ori mai determinată.

Nu reușești să urci pe scara socială fără să dai din coate într-o piscină de cadavre.

Ori când ești divorțată, iar singura clipă de calm e cea de dinainte să cazi în mrejele somnului, calitatea cea mai pregnantă a vieții este că e alertă. Felul în care deosebea șirul rapid al orelor de restul lumii era prin ochii fiului ei. Prin ochii aceia calmi care nu răspundeau când intrai în raza lor vizuală. Corneele mereu la același diametru, gura atârând tâmp cu un colț

în jos. Degetele pipăind leneșe margini de jucărie ori creioane de colorat veșnic noi.

Există o limită de răbdare pe care o atingi după cinci ore de desenat văcuțe. După trei ore de desene animate ori descrieri din cărți de copii. Două ore dacă refuză să mănânce mazărea rece din farfurie.

Apoi începi din nou.

Îi arăți cum să țină între degete lingura din plastic, cum să se ștergă singur la fund, cum să ridice mâna dacă simte că amețește.

Apoi treci de limita aia a răbdării, te închizi în baie cu coatele și fruntea sprijinite de oglindă. Printre parfumuri ieftine și bulgări de vată. Printre pachete de scutece pentru bebeluși supradimensionați. Te sprijini cu fruntea și aburești oglinda, o faci mată și opacă folosindu-ți respirația, după care ieși din nou. Aranjându-te sumar, asigurându-te că ești nouă, ca la început.

Și explici capo-al-fine alfabetul, numerele, îi spui ce sunete scot ratele când sunt vesele.

Îți dai seama că viața nu va mai fi aceeași în clipa în care nu mai ești invitată la petrecerile vecinilor. În clipa în care, printre perdelele apartamentului îi urmărești pe ceilalți copii cum lovesc mingea și se zbenguie în lumina soarelui de vară. Urlând bezmetic, alergând după porumbei cu bucăți de tort curgându-le printre degete.

Și toți acei părinți care în urmă cu patru ani îți aduceau la ușă sufleuri de bun-venit, toți acei tați care îți invitau fostul soț la partide de poker, acum se fac că nu observă draperiile ferestrei tale mișcându-se.

Nu era ca și cum Lucas ar fi rănit pe cineva. Nu era ca și cum ar fi fost unul din copiii aceia violenți pe care trebuie să-i potolești cu o vorbă dură. Care vin și-ți devastează casa în căutare de lucruri interesante.

Apoi fuga la muncă din nou. Fuga la piață. Plătește bona și caută o alta, pentru orice eventualitate. Lasă oala pe foc exact 35 de minute, timp în care verifică hainele din mașina de spălat. Șterge praful în fugă cât timp aspiratorul înfulecă aer căzut pe covor, apoi spală vasele.

Aruncă gunoiul.

Lovește cu piciorul în veioza care de două zile refuză să mai lumineze.

La fel cum ceilalți copii refuză să se joace cu fiul tău, la rândul tău refuzi să le întâlnești mamele la coafor. Începi să te întreții singură, parțial pentru că nu mai ai vreme de un drum până în centru. Și ca să te răzbuni, reușești să te menții tânără și frumoasă. Fără riduri. Cu un fizic de invidiat și sâinii rumeni. Ca să te răzbuni porți doar haine lejere de vară, rochii scurte cu decolteu. Le porți atunci când dimineața te apleci după ziar și-l lași pe domnul Jones de peste drum să-ți admire bagajul. Îi faci veselă cu

mâna ca și cum ar fi vina ta că a uitat să te cheme la barbeque săptămâna trecută, apoi intri în casă asigurându-te că îți miști șoldurile doar o idee mai provocator decât alte femei. Cu ochii lui conducându-te la fiecare pas.

Desene animate cu Lucas.

Lecția de numărat cu Lucas.

Strânge-i jucăriile lui Lucas, apoi așterne-l în pătuț. Îl săruți de noapte bună și alergi spre bucătărie ca să faci curat.

Ropotește așa dintr-o cameră în alta, ține-o în pas grăbit printre magazine și în câțiva ani, orice urmă de grăsime din corp îți va fi înlocuită de mușchi bine definiți. În timp ce toate celelalte neveste aștern straturi subțiri de pudră peste obraji, ai tăi sunt roșii și zâmbitori. În timp ce vecina de alături face jogging în fiecare dimineață, tu speli pe jos, în genunchi, arcuindu-ți brațele. Cu fundul ridicat în aer, respirând regulat, trecând peria umedă de trei ori peste aceiași zece centimetri pătrați de gresie.

Arzând în jumătate de oră de măturat cât altele în două ore de aerobic.

Cât alții își aleargă câinele peste peluzele din fața caselor, tu navighezi cu căruciorul printre rafturile raioanelor, trasând linii mentale peste fiecare borcan de murături pe care îl arunci în sacoșă. Murmurând „spaghete” ori „detergent” ori „pastă de dinți”.

La serviciu, raportul pe ultima lună e împărțit în coloane de numere pe care le aduni și le substragi, le împarți și le aduni din nou. Gândești în procente și zâmbești forțat la colegii masculi care încearcă săptămânal ultima glumă deschizătoare de drumuri. Anecdota aia cu care te vor putea invita la o cafea. Cafeaua aia care te va aduce în patul lor.

Speră ei.

În drum spre casă cu autobuzul, apoi ascuți atentă ce are de spus bona despre ziua fiului tău, apoi îl mângâi pe cap și închizi ușa în urma ei.

Desene animate cu Lucas.

Aranjat de cărți de joc pe covorul din sufragerie.

Îl mângâi din nou pe cap când adoarme în poala ta cu gurița deschisă, un fir subțire de salivă pătându-ți rochia.

Tipa asta de care am auzit își permite câteodată să se uite atentă la reclamele de la televizor. Pauzele alea forțate dintre dansul ursulețului roz și aventurile prietenului său rățoiul. Treizeci de secunde de jucării noi și istețe care vorbesc când le apeși butonul secret din spate. Cercuri din plastic care zboară prin aer și fac un sunet ca de elicopter prin niște fante asupra cărora camera de filmat stăruie mult prea mult. Vezi copii râzând și întinzând mâinile să construiască palate colorate din care păpuși proaspete și noi vorbesc cu glas duios.

Ceea ce tipa așteaptă e clipa de la sfârșit. Momentul ăla în care aceiași copii sar în brațele câte unui bărbat bine făcut. Genul de bărbat cu bărbia pătrată, proaspăt bărbierit, purtând un hanorac portocaliu care-i acoperă mușchii. Genul de bărbat care-și ridică în brațe gemenii și le face cu mâna mamelor singure din spatele tubului catodic. Tipul ăla fără ochelari care nu și-ar umple niciodată camioneta cu lucrurile personale. Care nu ar demara fără să se uite înapoi, care nu ți-ar trimite prin poștă actele de divorț.

Când dinozaurul portocaliu începe să alerge din nou prin pădure în căutare de bomboane magice, tipa asta îl ridică cu gingășie pe Lucas, îl sărută pe frunte și-l lasă să se odihnească încă o oră înainte să-l așeze în pătuț.

Luni e lecția de limba engleză.

Marti e matematică.

Miercuri îl învață să deseneze flori tremurate și cai diformi. Pitici cu capul rotund și o linie curbă acolo unde ar trebui să li se afle gura.

Joi îl sună pe amicul colegei de serviciu ca să-l anunțe că nu va putea ajunge la restaurant și o lasă pe altă dată. O dată despre care amândoi știu că nu va veni.

Vineri își formează fesele cărând pe panta străzii cinci kilograme de lucruri necesare casei. Cartofi. Înălbitor. Apă minerală. Suc. Fulgi de porumb.

Caserole cu prăjituri glazurate, stricându-și imaginea de dulciuri perfecte sub presiunea unei conserve cu porumb dulce.

Ori de câte ori Lucas urinează în ghiveciul cu flori de la intrare, îl trage de mânecă și-i explică. Îi explică în modul în care te-ai aștepta ca o mamă cu timp liber la dispoziție i-ar arăta fiului ei încotro se află WC-ul.

Ori de câte ori Lucas întinde degetul spre cartea de povești, tipa asta de care am auzit o apucă din raft și-i recită din memorie cuvintele scrise cu litere mari. Întorcând paginile înainte să termine fraza, gesticulând calmă ori de câte ori iepurașul se ascunde în scorbură de celelalte animale. La fel cum un doctor ți-ar citi creierul la tomograf, tipa asta știe că atunci când Lucas începe să plângă e vremea pentru povestea cu aligatorul invizibil. Când nu vrea să doarmă, trei pagini din cartea cu pisica curioasă. Când e bolnav, e coperta subțire cu albinele sânguicioase.

Iar dimineața, când se apleacă după ziar, bărbatul de vis-a-vis nui observă cearcănele.

Toamna, iarna, primăvara. Apoi vară din nou. Vreme de încă trei cicluri, fiecare zi înseamnă curățenie, reparat mașina de spălat, făcut mâncare. Dus gunoiul, măturat în fața casei. Tăiat iarba îmbrăcată în tricoul acela strâmt care-i face sfârcurile să-i iasă obraznice prin materialul textil.

Când prima vecină începe să nu te mai salute, știi că a venit vremea să te reinventezi. Să cauți noi metode de a le enerva. Toate acele zile de naștere pe peluza de dincolo de șosea nu mai valorează nici cât o jumătate de oră în pantaloni scurți când îți uzi tufele de trandafiri. Îți treci o mână umedă peste gât sub 39 de grade caniculare și toți copiii ăia care nu vor să se joace cu Lucas pot să meargă dracului. După o vreme, perdelele lor sunt cele care se mișcă când îți cauți cheile în fața ușii. Perdele mișcate de un vânt inexistent, perdele din fața geamurilor camerei transformate în birou, perdelele mici de la geamurile garajului.

Ori de câte ori îți întinzi rufele la uscat, domnul grizonat de alături începe să-și lustruiască mașina. Cel de la numărul 32 smulge buruienile cu o șapcă roșie pe cap, iar numărul 37 își întinde în fața ochilor ziarul, lungit în șezlong, meditând intens la două găuri date cu țigara în pagina sportivă a cotidianului. Iar tipa asta, tipa asta se apleacă spre lighean pentru fiecare cadou pe care Lucas nu l-a primit, își menține picioarele întinse când culege chiloți pentru fiecare picnic ratat la care n-a fost invitată. Și ca să punteze mai bine, se lipește cu sânii de cearceafurile ude, chipurile ca să le verifice simetria, zăbovește acolo aproape un minut întreg până ce tricoul e doar un opt răsturnat și mai închis la culoare.

Când ceilalți copii de vârsta lui au învățat să meargă pe bicicletă, Lucas silabisea primele lui cuvinte. Zăbovind prea mult între „a” și „p”, Lucas spunea „ca-pră” apoi își lipea palma de desenul necolorat de pe caiet. Când ceilalți copii mergeau la pescuit cu tații lor, Lucas reușea pentru prima oară să coloreze în albastru un fruct din carton. Apoi să-și tragă tricoul peste cap. Apoi să schimbe singur canalele folosind telecomanda.

„Ca-me-ră” obișnuia să spună privind în jur.

„Se-te”.

Sau „po-ves-te”.

Dacă genele tatălui ori ale ei, ori o combinație a celor două era de vină, tipa asta nu știa. Lucas era mai încet la minte decât alții, dar făcea progrese pe zi ce trece. Învăța să-și toarne singur lapte în farfurie, să țină lingura corect, să se cațere pe capacul toaletei cu pantalonii trași în vine.

Fuga la serviciu.

Întrebă bona dacă totul e OK acasă.

Aruncă numerele în stânga și-n dreapta, cataloghează-le în funcție de nume de companii ori proiecte.

Formează-ți abdominalii lustruind colțurile de jos ale mobilei din bucătărie.

Nici o directoare nu va folosi în prezența ta termeni precum „retardare” ori „debil”. În loc de „încet la minte” va strecura în frază „dizabilitate

intelectuală”. Când va spune „deficiență mentală”, o va spune privind în altă parte, ca și cum cuvintele ar fi căzut accidental în propoziție. O va spune grăbită, încercând să treacă rapid peste momentul acela. O singură privire aruncată lui Lucas și ești refuzată de prima școală. Poți ticlui fișele medicale la baza teancului de hârtii, iar a doua zi tot de un „ne pare rău” politicos te vei lovi.

Seara, când te întinzi obosită în pat, tot ceea ce ți se învâрте prin minte sunt „o școală specială”. „Unde cadre cu diplome speciale se vor ocupa de el”. „Cursuri speciale”. „Special pentru el.”

Cu cât Lucas era mai „special”, cu atât mai multe școli îi întorceau din drum. Școli de stat, școli private, școli care acceptau valuri de copii perfecți, fetițe care-și puteau lega șireturile la pantofi fără să saliveze, băieței care puteau alerga în linie dreaptă fără să se oprească dezorientați. În fața acestor școli, Lucas privea lung și spunea „cur-te”.

Doi ani de frecat podele. Doi ani de ales cei mai proaspeți morcovi printre tarabele din piețe. De alergat la medic și înapoi acasă, de încheiat rapoarte în miez de noapte, cu trei cărți de povești pe genunchi. Plătit factura la telefon, curentul, apa, plătit bona, a patra în ultimele doisprezece luni. Bălți discrete de transpirație formându-se sub braț ori de câte ori întârzii spre stația de autobuz, cu sânii rumeni săltând pe sub cămașă atrăgând privirile câte unui grup de studenți crescuți în puf. Doi ani până ce o femeie mai în vârstă decât ea și-a țuguat buzele, s-a uitat la Lucas și l-a lăsat să intre în clasa întâi.

O semnătură, și fiul ei mergea la școală ca ceilalți copii. Învățând să scrie când alții, cu două ierni mai mici ca el, alcătuiau compuneri despre excursiile lor preferate.

Pentru fiecare asemenea elev pe care-l surprindea șușotind în direcția lui Lucas atunci când venea să-l ducă acasă, tipa asta de care am auzit mai spăla o tură de rufe. Spăla cearceafuri albe și deja curate, întindea prosoape ridicându-se pe vârfuri ca să-și lase pantalonii să se întindă pe fese, înfigea repetat săpăliga în pământul de la baza tufelor de trandafiri ca să-i tremure sânii în momentele în care bărbații căsătoriți dimprejur se întâmplau să-și verifice cutia poștală. Le făcea cu mâna apoi asculta strigătele înfundate de după ușa închisă a verandei. Criticile. Dojenile. Asculta vase spărgându-se de pereți și zâmbea în timp ce aranja cu degetele lungi petalele de un roșu-închegat.

Câte un zâmbet pentru fiecare Halloween în care nu i-a bătut nimeni la poartă.

Câte un zâmbet pentru fiecare ceașcă de zahăr pe care nu a trebuit s-o împrumute.

Dimineata îl ducea pe Lucas la ore, îi aranja cureaua în jurul blugilor, îl săruta pe frunte și-l privea cum dispăre în turma de prichindei. Stătea acolo până ce clopoțelul suna începutul, până ce curtea se golea și rămânea singură cu ochii portarului dezbrăcând-o încet din cabina lui.

Până ce învățătorii au avut răbdare, primele note ale lui Lucas au fost mai mult decât satisfăcătoare.

Apoi medii.

Apoi, în clasa a cincea era să rămână corijent la matematică, iar tipa asta de care am auzit a început să facă ore suplimentare cu el. Până a trecut.

Tuns gazonul, reparat țeava spartă din baie, peticit hainele rupte acolo unde era nevoie. Zi de zi, rapoartele îi afișau numere pe care le aduna și le împărțea, le aducea acasă ca să le studieze la lumina câte unei lămpi. Cu Lucas dormind cu capul pe pulpele ei.

Dragul ei Lucas.

Dragul ei băiat avea să aibă o viață normală, studiind la o școală normală cu copii normali.

Rostind „vacanță” fără să despartă în silabe, râzând ceva mai calm la pisica din televizor atunci când șoarecele ăla năstrușnic o lovea cu ciocanul peste degete. Încă un an și petrecea tot mai mult timp cu el seara, explicându-i ce e ăla un continent, de ce plumbul se topește mai rapid decât alte metale, cum să stea la masă când mănâncă și cum să reacționeze dacă un domn în vârstă l-ar ruga să meargă cu el în parc după ore.

Explică de trei ori cum funcționează o lanternă și nu vei mai avea timp să speli toate vasele.

În clasa a șaptea i-a dat cheia de la casă, i-a spus că acum e băiat mare și l-a mângâiat pe păr. I-a spus că e timpul să învețe să meargă singur la școală, iar Lucas, cu buzele întredeschise și pleoapele puțin lăsate, a spus „aha”.

În prima zi, tipa asta de care am auzit a stat ca pe ghimpi, dar în cele din urmă Lucas a băgat cheia în broască și a deschis ușa. A doua zi la fel. A treia zi la fel. A patra zi deja se relaxase și aspira pe sub canapele când băiatul și-a aruncat ghiozdanul în hol.

În zece ani îl vedea pornind motorul unei mașini cu cheile în contact, trăgându-și centura de siguranță peste piept, ambalând pedala de accelerație cu ea dojenindu-l din exterior.

Primăvara următoare l-a ajutat să treacă cu bine de teza la fizică. Să scape chiar primul deasupra liniei de corijența la anatomie. Toamna purta haine subțiri cu mânecă scurtă și-și întindea la uscat rufele, cu vecinul de la numărul 34 făcând cercuri-cercuri de iarbă tunsă în sunet de motor chinezesc. În vara în care Lucas a intrat în clasa a opta și-a permis chiar să

facă plajă în costum de baie între spațiul dintre casa ei și gardul vopsit al curții celeilalte. În vara aceea, soția celui de la 41 a îmbrâncit-o cu umărul în raionul de mezeluri când a trecut grăbită pe lângă ea.

Ziua la serviciu, seara trebăluind prin casă. Ziua la cumpărături, seara citind încă povești băiatului. Instruindu-l cum și ce să facă când îl strigă copiii pe stradă. Când aruncă cu resturi de sandwich-uri în el sau îi urlă „prostule” la ureche în pauze. În casa aceea cumpărată în rate, cu ferestrele ei largi și totul sclipind a curățenie în interior, tipa asta de care am auzit la învățat cum Robinson Crusoe a supraviețuit pe o insulă mâncând doar gândaci și fructe exotice. I-a povestit cum Huckleberry Finn l-a lăsat închis pe Joe Indianul în peșteră, cu nimic altceva decât liliaci și cioturi de lumânări săi țină companie. Vreme de o săptămână l-a citit aventurile lui Gordon Pym, apoi a ieșit pe peluză ca să-și culeagă rufele când domnul de la 50 își plimba potaia spre parc.

În timp ce el învăța ce e ăla un submarin și cum căpitanul Nemo putea respira sub apă, tipa asta de care am auzit învăța că iarna, dacă porți un tricou strâmt pe corp până arunci gunoiul în tomberonul de pe marginea șoselei, sfârcurile ți se întăresc instant și ies vizibil erecte prin pânză. Cât Lucas rumega singur primul paragraf din *Cartea junglei*, ea ștergea sticla geamurilor cu buricul dezvelit și o pereche de pantaloni scurți lăsând să se vadă dantela lenjeriei intime.

Toamna însemna clasa a opta. Toamna era începutul primului an din restul carierei fiului ei, ultimul pas înainte de marea finală care avea să-l trimită spre liceu. Acolo unde copiii pot să fie în sfârșit adulți, tărâmul de vis în care adolescenți pistruiați vânează fete pe coridoarele înguste și își abat atenția de la ore ca să trimită mici scrisori de dragoste colegelor de bancă.

Tipa asta se aștepta din zi în zi să-l vadă conducând acasă o pipernicită cu codițe, să-l vadă cărând un teanc de cărți care nu era al lui, să-l vadă fâstâcit ca atunci când nu știa care robinet pornește apa caldă.

Toamna însemna pulovere cu gât larg, medalioane formând o depresiune între sâni, fuste până la genunchi care se ridicau doi-trei centimetri când se așeza picior peste picior la ședințele cu părinții. Toamna însemna priviri furișe aruncate spre gambe, limbi umede trecute peste buze atunci când zâmbea protocolar în drum spre casă. Oprindu-se în fața câte unei peluze ruginite, întreba ce mai face Jamie.

Ce mai face doamna Elem.

Cum rezistă doamna Stern cu frigul care suflă printre ramuri.

Dacă fetița lor era rumenă și sănătoasă ca și ultima oară când o văzuse.

Când umbla pe stradă, toc-toc-ul picioarelor transmitea: „da, sunt independentă; da, întrețin singură un copil; da, sunt tânără și proaspătă și eman feromoni”.

În supermarketul din centrul orașului, Lucas obișnuia să o facă să se oprească, cu tălpile țintuite de podea. Cu gura deschisă și ochii pironiți asupra televizoarelor expuse spre vânzare. Doisprezece ecrane dispuse într-un pătrat care afișa flori colorate și șoareci cu tichie pe cap. În felul în care o muscă vede ce se petrece în jurul ei, ecranele derulau aceleași doisprezece căsuțe cu hornuri fumegânde, doisprezece mameșoricei făcând mâncare în oale verzi, bidimensionale.

În octombrie o sună diriginta. Lucas nu se putea concentra la ore, era deseori surprins cu ochii rătăcind pe geam, cu mâna sub bărbie, talpa numărând nerăbdătoare minutele până la pauza următoare. La începutul lui noiembrie, profesoara de chimie îi spuse că băiatul ei nu numai că nu poate face diferența dintre oxigen și acidul clorhidric, dar nici nu încercă. Iar după ce primele două teze din acel semestru trecură, profesoara de anatomie o vizită personal acasă ca să-i spună că șansele lui Lucas de a trece clasa sunt minime.

Lucas: băiatul cu dinții veșnic dezveliți. Băiatul cel mai înalt din clasă, mereu cu doi ani în viitor față de colegii lui. Lucas: cel care mereu uita să-și semneze numele în fruntea lucrărilor de control. Cu palmele veșnic pătate de cerneală și șireturile strânse într-un nod marinăresc.

Tipa asta de care am auzit a făcut întâi referire la tatăl absent al fiului ei. Apoi la condiția care-l plasa în categoria „special”. Apoi la faptul că ADD-ul nu-i dădea pace nici când se uita la televizor.

La început a mers cu toate scuzele astea. Cu toate poveștile istorisite la o cafea caldă ori un pahar de apă minerală.

Apoi, ca și în clasa întâi, Lucas a început să aducă din nou note mici acasă. Tipa asta trebuia să-i pescuiască zi de zi carnetul ca după un cinci să observe un patru. După patru un doi. După doi un alt patru. Toate înscrise atent după materii precum chimie, matematică, literatură. Toate inscripționate rapid, ca și cum mâna de adult care-l condamna pe fiul ei la eșec n-ar fi dat doi bani pe el.

Când profesorul de istorie veni a treia oară la ea acasă, tipa asta de care am auzit i-a făcut sex oral.

După ce plicurile cu bani se termină, după ce și ultima sticlă de coniac e ștersă de praf și împinsă în mâinile unui tip cu salariu minim pe economie, există doar atât de multe lucruri pe care le poți face pentru copilul tău. În Ianuarie, când bărbatul ăsta căsătorit și cu o cravată caraghioasă la gât i-a bătut la ușă, i-a vorbit despre Alexandru cel Mare și

perși și media mică din semestrul trecut. A doua oară despre huni și saxoni și șansele minime ale lui Lucas de a termina anul. A treia oară, înainte să ajungă la ocupația romană din Britania, tipa asta de care am auzit s-a așezat în genunchi și i-a desfăcut fermoarul de la pantaloni.

Asta era în ianuarie, când orice penis care e supus la aerul rece din încăpere pare mult mai mic.

Cu Lucas holbându-se în camera lui la tigri care țopăie veseli prin pădurea fermecată, cu vocile pițigăiate căzând de acord după perete că cea mai bună metodă de a-și salva casa e să lucreze împreună, tipa asta și-a julit genunchii pe covorul aspru cu obrajii lipiți de maroul unor pantaloni de costum.

Există puține lucruri pe care o mamă nu le-ar face pentru fiul ei retardat, iar ăsta nu era unul dintre ele.

Cum vă mai este soția, domnule Trips?

Observ că în fiecare dimineață măturați zăpada, domnule Eich.

Știți, și Lucas a adus un zece ieri. L-a luat la istorie.

Apoi alergă la supermarket ca să-ți umpli plasele de șuncă presată și dulceață și ouă. De lapte și sticle de ulei. Apoi, dacă ai timp, seara revizuiști cifrele săptămânii trecute. Cu șuvițe negre căzându-ți peste frunte apeși butoanele calculatorului de parcă ai vrea să formezi un număr de telefon care nu-ți iese din prima încercare. Apoi speli rufele și-i spui fiului tău „noapte bună”. Îl săruți pe frunte și-l acoperi până la gât cu plapuma călduroasă. În timp ce scoți din mașina de spălat helăncile și blugii și ciorapii colorați, în timp ce storci hainele în chiuveță și-l imaginezi medic. Ori avocat. Ori manager la o companie de renume internațional. Invenezi posturi care nu s-au inventat încă, și în stânga denumirii lor așezi numele lui Lucas.

Lucas, inginer siliconist.

Lucas, procuror jurisier.

Lucas, CIE observator.

Cât timp cureți cu spirt butoanele combinei muzicale, Lucas e în costum și cravată, explicând unei mese lungi de alte costume cum e cu profitul pe anul viitor. În loc de gura întredeschisă, două buze lungi și perfecte. Perfecte deasupra bărbiei dreptunghiulare, proaspăt rasă și stropită cu after-shave.

Cu o cârpă murdară ștergi canaturile ușii prin care mâine va intra, așezi sticla de soluție chiar în locul în care mâine va zăbovi și-și va arunca geanta umplută cu caiete. Cu o periuță veche de dinți îi lustruiești tenișii, gândindu-te că în curând vei face la fel cu o pereche de pantofi din lac.

Va intra pe ușă și-și va așeza atent diplomatul. Atent să nu zgârie masa de la intrare. Își va aranja cravata în oglinda din hol, ca să fie prezentabil în

fața mamei, va da bună ziua și-i va spune cât de mult o iubește pentru că l-a trecut prin prima jumătate a vieții.

Lucas al ei o va strânge în brațe și-i va spune că în curând va fi bunică. O bunică normală, din genul celor care ies la plimbare prin parc împingând cărucioare albastre. Cu nepoți normali care nu salivează din abundență, cu nepoți care plâng de ți se rupe inima când îi aduci de la maternitate. Genul de nepoți care se oferă să îți ducă zarzavaturile acasă dacă ai peste șaptezeci de ani.

Lucas al ei.

Lucas al ei, încă trebuie să-i explice pe ce raft al frigiderului se află de obicei sticla cu lapte. Încă privește în gol cu sprâncenele ridicate când mănâncă micul dejun. Încă îl ajută să se îmbrace ca să nu întârzie la școală.

Lucas, băiatul ăsta care în curând va intra la liceu, copiii încă nu se joacă în preajma lui. Aceiași copiii care în urmă cu ani de zile nu-l invitau la petrecerile lor simandicoase, copiii ăia se duc acum în grupuri la discotecă, claxonând când trec cu mașina pe sub geamul lui. Claxonând și strigând prin geamul crăpat al mașinii „Forest Gump” ori „Retardo”. Chiuind în hohote, cu Lucas privindu-i cu jumătate de față de după perdea.

Tipa asta de care am auzit se gândește, copiii ăia răsfățați vor lucra pentru fiul ei.

O săptămână mai târziu, două case mai încolo, vecinul cu barbă o privește cum trece strada în blugii strâmți, cizmele cu toc atente să nu alunece peste o băltoacă înghețată. Vecinul o urmărește cu privirea până intră în casă, apoi își aranjează blugii în fața scrotului în modul în care ai aranja prelata unei mașini peste parbriz. Tipa asta tocmai terminase de despachetat o cutie nouă de detergent când soneria țiuie scurt, o umbră cenușie rămânând nemișcată în fața geamului opac și îngust al ușii. Câteva minute mai încolo îl ajută să-și aranjeze geaca pe spătarul fotoliului și-l întreba dacă își bea cafeaua cu două cuburi de zahăr sau fără.

Cât timp lichidul maroniu se încălzea în cuptorul cu microunde, îl putea auzi în cameră cum își freacă palmele una de cealaltă, cum suflă în ele ca să și le încălzească.

Sorbind din cafea, bărbatul i-a spus pe un ton serios că Lucas avea probleme serioase la limba engleză. Genul de probleme insistente care apar la fiecare oră: lipsă de concentrare, teme nefăcute, dezinteres total față de pronunția corectă a cuvintelor. Iar vocabularul – devastator. Sorbind din cafea, tipul ăsta nu-l vede bine pe fiul ei. Nu-l vede trecând clasa, nu-l vede intrat la liceu. Nu cu notele pe care le-a obținut la teza trecută. Poate dacă ar fi făcut cu el ore suplimentare atunci când acestea l-ar fi putut ajuta efectiv cu ceva. Poate dacă examenele de sfârșit de an școlar nu ar fi atât de aproape.

Sorbind din cafea, omul îi spune că Lucas e cel mai puțin răsărit elev al lui. Că a discutat cu diriginta dacă nu ar fi mai potrivit să-l transfere într-o altă grupă, una mai puțin solicitantă, una pentru copii speciali care au probleme similare.

La vârsta ei, mama lui Lucas arată de douăzeci și doi de ani. Cu pulovărul tras pe gât și picioarele sub ea în fotoliu, tipa asta privește pe geam la stelele din gheață care se formează în colțul sticlei. La copacii negri de peste drum, cu crengile atârând inerte, aproape atingând pământul din cauza greutateii zăpezii. E o iarnă din acelea grele în care frigul face zgomot când intră pe sub ușă ori prin crăpăturile neacoperite ale casei. Cu vocea tipului formând un ecou de reverie în urechi, se gândește că în curând va trebuie să facă cumva să astupe găurile din acoperiș, locurile acelea libere dintre lemne prin care s-a infiltrat ploaia. Apa a înghețat, gheața a făcut crăpăturile să se dilate, iar la primăvară îi va picura în casă în cel mai nasol moment cu putință.

În fața ei, bărbatul îi vorbește despre verbe și conjugări greșite și tot ceea ce ei îi trece prin minte este să nu-l lase să vadă teancul de farfurii nespălate care se adunase de ieri în chiuvetă.

Aude cum o întreabă dacă liceul e cea mai bună alegere în perioada asta a vieții.

Cum o întreabă care e vârsta la care Lucas a fost dat la școală.

Cum o întreabă dacă mai poate primi o ceașcă de cafea.

Toate pe tonul acela înțelegător pe care-l foloseau medicii când mergea cu Lucas la control de două ori pe an. Tonul pe care-l folosesc oamenii când vor să dea impresia că știu prin ce treci. Un fel de vorbă șoptită, ca un glas de gin binevoitor ce te întreabă care sunt cele trei dorințe ale tale.

Cu capul încă spre fereastră, tipa asta de care am auzit îl întreabă dacă vrea o felație.

Înainte de cum să completezi actele de divorț, înainte de lecțiile de contabilitate primară, unul dintre primele lucruri cu adevărat folositoare pe care le deprinzi în viață este cum să aduci pe cineva la orgasm cu buzele. Cum să înconjori pe cineva cu brațele, să respiri doar pe nas, dinții depărtați în așa fel încât să nu rănească pielea sensibilă. Cum să te oprești în clipa în care lichidul cald ți se revarsă în gură și să înghiți fără să-ți încleștezi maxilarul. Următorul lucru pe care tipa asta de care am auzit la învățat în viață a fost cum să se ridice ca și cu nimic nu s-ar fi întâmplat, cu o pereche de mâini încă în părul lung și negru, mâinile pe pieptul sacadat al celuilalt.

La sfârșit de februarie te plimbi pe stradă. Te plimbi pentru că bagajele din mâini nu-ți permit să te miști mai rapid. Te plimbi pentru că sacoșa

din rafie îți taie degetele sub greutatea a patru kilograme de zahăr și făină. Și în loc să mergi cocârjată, împingi sânii mult în față, umbli dreaptă, umbli semeț, cu ochii privind înainte când treci pe lângă sala de sport unde toate îmbuibatele alea fac Tai-Chi pentru sume exorbitante. Cu toate plasele alea atârând greu, și tot te miști mai bine decât ele, treci zâmbind prin fața vitrinei unde, în interior, fese grase acoperite de spandex se opresc din mișcare pentru un minut.

Seara ești la capitolul doi din Hector Servadac, închizi cartea și o așezi pe noptieră, stingi veioza cu mâna întinsă în timp ce-l săruți pe frunte. Pe el, pe Lucas, îl acoperi până la gât cu plapuma și-l vezi pentru o clipă râzând cu prietenii într-un bar. Aranjat, cu un inel la mână, o bere fără alcool în fața lui. Ca să faci imaginea să stăruie, îl mai săruți pe cap încă o dată, trecându-ți degetele prin păr ca să nu-l gâdili cu capetele șuvițelor.

Primăvara lovește rapid, scuișând flori roz în merii parcului din apropiere. Dimineața când deschizi geamul, primăvara trimite aer curat și miros de iarbă proaspăt tunsă. Vecinii își plimbă pudelii caraghioși și-i lasă să urineze lângă cutia poștală din fața casei, dar nu-ți pasă.

Alergi să plătești o factură, apoi întârzi la serviciu, apoi ratezi la secundă autobuzul. În drum spre casă îți aduci aminte că ai uitat să suni pe cineva și înteții pasul. Tipa asta umblă semeț în hainele ei lejere, lasă frigul să-i intre printre picioare și să stăruie acolo ca o gălmă fertilă a naturii.

La ședința cu părinții din acea primă săptămână de primăvară, tânărul care-i preda informatică lui Lucas o trage deoparte. Tipul ăsta cu ochelari privește stânjenit în jur, ca și cum ar vrea să se asigure că nu-l aude nimeni și-i spune că băiatul ei e puțin altfel decât ceilalți copii.

Apoi că nu se pricepe nici să pornească un joc video.

Apoi că vreme de câteva luni a închis ochii.

Că ultima soluție ar fi să repete clasa.

Lucas al ei.

Cu fusta ridicată dincolo de curbura feselor, picioarele poziționate ferm în podeaua unei săli de clasă abandonate, tipa asta de care am auzit făurește un viitor fiului ei. Strângând din labii ca cel din spatele ei să termine mai repede, tipa asta de peste treizeci de ani arată ca una de douăzeci-șicinci. Spatele gol zburlit de răcoare, cu sânii menținuți alerți de o pereche de mâini jucăușe. În acea sală de clasă, Lucas al ei a devenit brusc mai talentat în lucrul cu PC-ul.

Toată rețeaua aia de mușchi, pusă la încercare de scârțâitul mesei, de mirosul de ranced care stăruia în parchet. Toată rețeaua aia formată de podelele murdare și veranda acoperită de frunze, acum bilet de trecere în clasa a noua.

Când faci sex, rezisti de două ori mai mult dacă ești crispat.

Dimineața Lucas pleacă la școală. Cu sandwich-ul înghesuit printre manuale și caiete, cu rechizitele legate atent cu o bandă de cauciuc. În pas săltăreț o ia spre stația de autobuz și-i face cu mâna din când în când.

Apoi te grăbești spre servicii.

Te grăbești spre magazinele din centrul orașului, cu plasele împăturate în geantă, cu picioarele călcând apăsat trotuarul albit pe alocuri de ceea ce a mai rămas din frigul iernii. Chiar dacă nu te salută, dai bună ziua vecinei care locuiește cu trei case mai încolo. Când întinzi mâna după o sticlă de iaurt îți observi degetele lungi și lipsite de riduri înșfăcând sticla, cu degetul mare trecând peste literele care desfășoară formule chimice și compoziții care oferă aroma cu gust de căpșuni. Te surprinzi în oglinda din spatele raionului de carne congelată, cea care face rândurile de pește să pară de două ori mai pline decât sunt în realitate: ești suplă, cu blugii strânși pe pulpe, cu picioarele lungi încălțate în cizme cu toc, o geacă urcând de la talie în sus pe șani și culminând cu gâtul învelit într-un fular pufos și călduros. Pentru prima oară în viață, tipa asta de care am auzit realizează cât de tânără este în realitate față de alte mame care au copii de vârsta lui Lucas. Cât de norocoasă este măcar în această parte a vieții ei.

Când depui la bancă noua tranșă de bani care-ți permite să locuiești în aceeași casă de ani de zile, te simți stăpână pe viața ta. Mai mult, casierul zăbovește o fracțiune de secundă cu ochii pe șanii bombați care-ți ies de sub helancă. Îl privești pe sub sprâncene ca să-l faci să se fâstâcească, apoi pornești spre casă. Făcând cu mâna domnului care mătură constant zăpada în fața garajului. Amintindu-i cât de sânguincios e Lucas al ei.

Dragul ei Lucas.

Lumina ochilor ei.

Lucas are probleme la matematică, îi spune profesorul care o așteaptă în fața casei. A venit special pentru el, întreabă dacă băiatul e acasă. N-ar vrea să vorbească despre asta în fața lui.

Lucas, îi spune bărbatul îndesat, nu știe nici acum ce e o ecuație de gradul al doilea. Lucas a subexistat vreme de atâția ani cu note mici, cu minimumul necesar pentru a face trecerea în anul următor. Tipul îi spune că Lucas al ei nu va reuși să-și numere salariul, presupunând prin absurd că va reuși vreodată să încheie cu bine școala. Din geantă, bărbatul ăsta scoate un teanc subțire de lucrări. Sunt ale lui Lucas, toate din vara trecută. Toate cu note de subexistență trecute în roșu pe prima pagină. Toate scrijelite în cuneiforme care nu pot păstra rândul, în linii de cifre care o iau la vale pe măsură ce te apropii de partea din dreapta a paginii. Mâzgălituri și porcușori de cerneală pătând locul în care ar trebui să se afle rezultatul

concret al problemelor, chiar după egalul trasat atent în două linii paralele.

Bărbatul strânge din buze și-i flutură în fața casei hârtiile cu un gest al mâinii – ăsta ar fi Lucas al ei.

Fiecare pagină rostește același lucru: că băiatul nu va fi niciodată avocat. Ori medic. Ori notar. Nu va fi niciodată ceva mai mult decât învățitor de hamburgeri, presupunând că va reuși să învețe vreodată cine vrea ketchup și cine doar muștar pe fast-food.

Fiecare pagină trasată în pătrățele abia observabile spune că Lucas nu va fi niciodată partener într-o firmă, că nu va inventa niciodată software-ul ăla care va schimba lumea. Îmbrăcat în costum și pantofi de lac, băiatul nu va ajunge niciodată să stea în fața unui proiector care derulează fișă după fișă de estimări financiare. Nu va rosti niciodată „profit” în fața șefului.

O oră mai târziu, tipa asta de care am auzit înnoada cu un deget firele de păr de pe pieptul profesorului de matematică. Șoptindu-i la ureche că e încă un bărbat bine făcut, că a făcut-o să explodeze în orgasme repetate. Îi mângâie începutul de chelie și se apropie din nou cu bărbia de genunchii lui.

La sfârșitul lui martie era deja destul de cald încât să poată să spele ușa de la intrare doar în tricou și pantaloni lungi. Aplecându-se cu picioarele întinse, dezvăluindu-și fesele trecătorilor, celor de peste drum. Tuturor celor care au încetat să o mai anunțe când urma să se oprească furnizarea de curent în cartier ori să se întrerupă apa caldă pentru partea lor de stradă. Chestiile mici de care depinde confortul vieții tale.

Alergi cu poșeta în vânt ca să prinzi un loc la rând. La rând la pâine. Să-i cumperi haine noi de vară cât timp prețul e redus. Să-i cumperi rechizite și toate chestiile de care un copil de vârsta lui ar avea nevoie. Ciocolată.

Îi faci mâncare pentru ca atunci când vine acasă să aibă cu ce să-și mențină active celulele nervoase. Îl săruți pe frunte și-i spui „băiatul mamii”, iar când îți zâmbește și o ia la fugă spre televizor, ceea ce-ți trece prin minte e cum peste douăzeci de ani îl vei vizita acasă la el. În apartamentul său luxos. Cu tenul perfect și părul aranjat cum se cuvinte, va deschide ușa și va spune „mamă, bine ai venit”. Apoi va zâmbi.

Ziua aia e atât de aproape...

Soneria sună în cea de-a doua zi a lui aprilie. E tot profesorul de istorie. Spune că a făcut tot ce se putea, apoi o întreabă pe tipa asta de care am auzit dacă îl invită la o cafea.

Trei zile mai târziu e profesorul de geografie, pentru că Lucas nu știe capitalele europene.

Apoi un altul zice că e anormal ca un copil de vârsta lui să nu poată conjuga „a fi” în franceză.

Să nu știe să rostească corect „zdruncinare”.

Așa că reușești să-i faci rost de un cinci la trigonometrie găfâind între două pauze de spălat pe jos. Ziua fugi la aprozar ca să cumperi de-ale gurii, plătești curentul, chemi instalatorul să repare chiuveta aia blestemată, iar seara, cât Lucas râde tâmp în fața tubului catodic, lași teza din Renaștere să te mângâie pe sub tricou în camera cealaltă. Principiul lui Newton să îți despartă coapsele. Peninsula Iberică să termine în trei minute.

Ești aici, contribuind la nivelul de educație al fiului tău. Cu obloanele trase și telefonul scos din priză. Le spui că va fi micul vostru secret, apoi desfaci cu dinții plasticul anticoncepționalelor.

O faci cu Lucas în gând.

Când se termină prima săptămână a lui mai, tipa asta de care am auzit era aproape sigură că alesese liceul la care voia să-l înscrie pe Lucas. Doar ai în spate o armată de bărbați cu diplome în pedagogie care se vor asigura că totul decurge bine.

Cu acordurile Odeii Bucuriei în urechi, sânii ți se zgâlțâie și – brusc – nu mai contează că băiatul cu ochii mari și goi nu știe desena cheia Sol pe caietul cu rânduri de câte cinci linii subțiri.

Apoi, când iunie e aproape gata să apară, primești un telefon. Tipa asta de care am auzit primește un telefon, iar la capătul liniei e nimeni alta decât directoarea. O întrebă cum o mai duce, cum e Lucas. Îi spune că trebuie să vină să semneze actele necesare.

Iar tipa asta întrebă exact așa: „ce acte?”

Chestia e că la un moment dat în viață realizezi că fiul tău e băiat mare. Îi așezi o cheie în gât și-l înveți care sunt pașii pe care trebuie să-i faci spre casă. Îl înveți ce autobuz trebuie să ia ca să ajungă din același loc din care a pornit, îi spui să meargă mereu pe lângă perete ca să nu-l picteze în roșu vreun șofer grăbit. Îi spui ca niciodată, dar niciodată să nu vorbească cu străinii.

Să nu ia bomboane de la oameni în impermeabile lungi.

Îl educi cum poți mai bine, între două sesiuni de frecat gresia din baie, ce să spună și cum să spună dacă se rătăcește vreodată.

Iar dimineața, când se urcă în autobuz cu ceilalți copii, îi faci cu mâna ca să te asiguri că nu te uită pentru tot restul zilei.

E contribuția ta ca mamă la viitorul copilului tău.

Ceva ce orice altă mamă ar face.

Tipa asta de care am auzit, ceea ce aude ea la telefon e că Lucas n-a mai dat pe la ore din februarie.

Directoarea îi spune că trebuie semnate formularele necesare, așa – cu situația neîncheiată, dar ceea ce tipa asta aude de fapt e răsuflarea grea

Răzvan T. Coloja

---

a profesorului de geografie. Guițatul orgasmic al triunghiurilor echilaterale. Aude expirarea finală a hunului Atila din semestrul întâi.

Luni întregi de chiul descrise prin difuzor și tot ceea ce tipa asta vede când închide ochii sunt picioare păroase și valuri de slănină revărsându-se pe la subsuori.

În camera cealaltă, Lucas se zgâiește la televizor, iar porcușorul roz cu tichie răsună prin hol, răsună îndemnând o rândunică să-i culeagă bomboane din copac.

La telefon, directoarea recită mai mult pentru ea cum e ciudat că niciun profesor nu a anunțat-o că băiatul lipsește de atâta vreme.

Iar tipa asta, tipa asta de care am auzit așează receptorul în furcă.

Proza / Debut

Anca Goja

Grădina cu trandafiri

Deschise ochii și văzu deasupra, proiectate pe cerul de un albatru perfect, frunzele verde închis, puțin prăfuite, ale unui tufiș. Aerul începea deja să se încingă, iar păsările își cântau ultimele triluri ale dimineții. Stătea culcat în iarba șanțului, întrebându-se unde se află și cum ajunsese acolo. Se ridică icnind, puțin amețit, se uită în jur și descoperi un peisaj familiar și care, totuși, nu ar fi trebuit să se afle acolo la ora aceea. Sau, mai exact spus, el era cel care nu trebuia să se afle în acel peisaj. Vila cochetă a lui Ion Martin își ițea acoperișul roșu ca buzele unei femei din oceanul de verdeață, reflectând în cristalinul ochilor orbi ai ferestrelor cei doi-trei nori de vată de la orizont.

Vali își îndreptă șapca cea veche pe cap și încercă să își aducă aminte ce se întâmplase înainte de a adormi. Era, parcă, seară. Da, exact 8 și 23. Văzuse ora pe cadranul ceasului de flori din parc. Acolo, lângă Monumentul Eroilor își încropea culcușul în fiecare seară. Avea chiar banca lui, de care nimeni nu îndrăznea să se atingă. Acolo își desfăcea bocceaua și așeza plapuma mare, grea, care fusese odată violet, și perna fără față pe care o păstrase din vremurile în care avea și el o casă. Nu era mare lucru, însă era mai mult decât aveau alți nenorociți aflați în aceeași situație. Știa, așadar, că își pregătise patul să se culce, dar apoi firul i se rupsesse și se trezise, câteva ceasuri mai târziu, în șanțul de lângă casa lui Ion Martin. „Cine știe, probabil memoria îmi joacă feste... Adevărul este că beau prea mult, creierul meu e ca un burete. Doar să-l apeși puțin cu degetul și se scurge vodka... Probabil m-am urcat într-o ocazie și am venit aici, dornic să mănânc o supă caldă. Bine că am ajuns aici și nu în altă parte. Bine că nu e mai rău” își spuse Vali, și se îndreptă spre ușa vilei.

Pe drum, însă, se răzgândi și se abătu pe la grădina cu trandafiri. Erau niște trandafiri cu multe inflorescențe cu petale mari și grase, de

care ar fi fost mândru orice horticultor. Îi inspectă și constată că ar fi trebuit udați, stropiți și ajutați cu puțin bălegar. „Azi o să fiu sătul”, își spuse Vali și intră în casă. Ion de abia se trezise. Era în chiloți și în maiou și își bea cafeaua, în timp ce urmărea un film pentru copii la televizor. Dincolo, la bucătărie, Ioana pregătea niște ochiuri, iar mirosul lor îmbietor se strecură năvalnic în nările hulpave ale lui Vali. Dinu, în pantaloni scurți și cu bustul gol, se distra gâdilând-o pe Ioana, care, somnoroasă, se supăra, fără ca însă să se poată abține să hohotească de râs. Vali își scoase șapca decolorată de pe cap și salută pe toată lumea. Se simțea puțin stingher, ca de fiecare dată când își făcea apariția, nepoftit, în casa binefăcătorului său. Ion îl primi, însă, cu multă naturalețe. Dădu mâna cu el și îl pofți să stea jos. Îi strigă Ioanei să mai pună două ouă în tigaie și să mai aducă o cană de cafea. Vali îi mulțumi, dar nu se așeză lângă Ion. Era conștient că trecuse prea multă vreme de la ultima baie și nu voia să îl indispună cu mirosul său insuportabil pe singurul om de pe lume care îi arăta simpatie. Așa că rămase în picioare, lângă ușă, cu șapca în mână. „Trandafirii ar trebui curățați”, îi spuse el lui Ion. „Așa e... I-am cam neglijat în ultima vreme. N-ai mai fost pe la noi”, îi reproșă bărbatul. „Am fost ocupat”, îngăimă Vali o scuză, înainte să-și dea seama cât sună de penibil. „Ce-ai mai scris?”, se interesă Ion, înțelegător. „Câteva poeme... despre viață, despre moarte și singurătate”, îi spuse Vali, cu un zâmbet trist. „Nu le am acum la mine, dar o să vi le arăt într-o zi”. „Așa să faci”, îi porunci bărbatul, punându-i în față coșul cu pâine și îndemnându-l să mănânce cu încredere ochiurile din farfurie. Vali le înghiți pe nemestecate, după care, simțind o vagă senzație de vinovăție, se strecură afară.

Își regăsi liniștea numai în mijlocul grădinii de trandafiri, pe care o îngrijea de fiecare dată când ajungea la vila familiei lui Ion, primind în schimb o farfurie cu mâncare caldă. Își dădu silința să lucreze cât mai bine, până când simți că soarele, care acum ardea chiar în mijlocul bolții, storsese din el toate puterile. Atunci intră în casă și ceru un pahar cu apă. Ioana îi dădu o cană cu apă rece și într-un alt păhărel îi turnă horincă. Imediat după ce bău, Vali se simți iar om. Ion îl privi cu ochii zâmbitori și îi dădu de înțeles că lucrase destul pentru azi. Îi strecură în pumn o bancnotă, să aibă cu ce să-și plătească drumul până în oraș, și îi reaminti să îi aducă, la proxima ocazie, ultimele sale poezii. Alene, Vali se îndreptă spre ulița satului, simțind o undă de tristețe atunci când trecu pe sub poarta maramureșeană care străjuia intrarea pe domeniul protectorului său.

Ajuns din nou în parc, constată cu surprindere că toate lucrurile sale se aflau acolo unde le lăsase. De parcă timpul ar fi stat în loc. Nu era credibilă nicio altă explicație, atâta timp cât în parc își duceau veacul cel puțin cinci alți nenorociți, care de abia așteptau să pună mâna pe plapuma și perna lui. Găsi jos, lângă bancă, chiar și bocceaua în care se afla caietul unsuros cu poezii. Vali strânse în grabă totul și se îndreptă spre chioșcul de la marginea parcului. Îi rămăseseră câțiva leuți din bancnota pe care i-o dăuse Ion, așa că își cumpără o sticlută de vodcă Polar și se așeză la umbra unui nuc bătrân, să o savureze. Stătu acolo până când apăru luna și nu mai știu de el.

Când deschise ochii, soarele se ridicase deja și lumina cerul de un albastru adânc. Niciun nor nu strica perfecțiunea boltei, doar departe, la orizont, se vedeau câțiva vălătuci pufoși. Un vânticel prietenos nu reușea să dea jos de pe frunzele verde închis urmele de praf care se adunaseră de la ultima ploaie. Își roti capul. Ceva îl gădilase la urechea stângă. Era o furnică, se cocoțase pe vârful unui firicel de iarbă. Vali avu impresia că mai trăise toate astea o dată, nu cu mult timp în urmă. Se ridică buimac, înjurând amăreala care îi persista pe limbă și dorindu-și cu ardoare să poată bea un pahar cu apă. Își aranjă șapca pe cap și scrută împrejurumile. Cușma roșie a vilei lui Ion Martin încălzea peisajul bicolor format de proiecția vegetației pe cerul de un albastru fără pată. Vali mai înjură o dată, întrebându-se cât de beat putuse fi ca să se întoarcă înapoi de unde a plecat, dar, fiindcă simțea că va muri dacă nu bea o găleată de apă, se îndreptă spre ușă. Înăuntru persista un miros de ouă prăjite. Se auzeau zgomote la bucatărie, iar Vali o văzu pe Ioana în timp ce trebăluia la aragaz. În spatele ei, Dinu o necăjea, gădilând-o. La doar un metru distanță, Vali îl văzu pe Ion, numai în chiloți și în maieu, uitându-se la televizor. Era un film pentru copii, cu un câțel inteligent care se rătăcise. Își dădu șapca jos și salută pe toată lumea. Încă înainte de a-l întreba de sănătate, Ion îi strigă Ioanei să mai spargă două ouă în tigaie și să îi aducă musafirului o cană de cafea. „Hai, stai jos”, îi spuse apoi lui Vali, dar acesta îi făcu semn că preferă să rămână lângă ușă. Se simțea ciudat și nu știa cum să reacționeze. Înainte să ajungă la o concluzie, se trezi că îi vorbește lui Ion despre trandafiri. Acesta recunoscuse faptul că și cam neglijase florile în ultima vreme și îi reproșă lui Vali că nu mai pusese demult pe la el. Bărbatul deschise gura, încercând să îi spună că de abia ieri trecuse pe acolo și pusese bălegar la rădăcinile trandafirilor, dar o spaimă vag conturată puse stăpânire pe el și se blocă. Ion, însă, nu observă nimic și îl întrebă dacă a mai scris ceva în ultima vreme. Îl iubea

Anca Goja

---

pe Vali și tot ce făcea pentru el se datora talentului poetic al acestuia, pe care Ion îl aprecia în mod deosebit. Vali vru să îi arate caietul cu poezii, dar constată că nu are bocceaua la el și se mulțumi să îi spună că da, întradevăr, în ultimele zile scrisese câteva poezii despre viață, despre moarte și despre singurătate.

După ce își măncă în grabă ochiurile, Vali ieși în grădină și constată cu stupeoare că bălegarul pe care cu o zi în urmă îl așezase la rădăcina trandafirilor dispăruse. Se apucă iar de treabă și de data aceasta nu se opri până când nu termină tot ce avea de făcut. Intră în casă, unde îl văzu pe Ion în același echipament: „Ai lucrat destul pentru azi”. Ioana îi puse în față o cană mare cu apă și un pahar de horincă, iar după ce le goli, se îndreptă spre poarta maramureșeană de la capătul curții, fericit să scape din acest loc care îi dădea fiori reci pe șira spinării.

Primise o bancnotă din partea lui Ion, așa că nu ia fost greu să ajungă în oraș. Trecu prin parc, își recuperează bocceaua de sub nuc și se duse direct la barul boemei orașului, unde ceru un pahar mare cu vodcă. Se simțea bulversat și nu dorea decât să petreacă o după-amiază plictisitoare, pe care să o uite fără niciun efort a doua zi. La masa lui sau perindat diverși prieteni de ocazie care, văzând că are ceva bănuți, îi laudau talentul literar, sperând că se vor alege și ei măcar cu 100 de vodcă ieftină. Iar Vali le dădu, bucuros să citească ultimele lui creații și să scape, astfel, de obsesia care pusese stăpânire pe mintea lui în ultimele două zile.

Când ceasul de pe peretele localului arătă ora 8 seara, Vali începu să trepideze. Valuri de transpirație îi udau tricoul plin de pete și îi făceau palmele să alunece pe pahar. Văzu exact cât era ceasul când totul se făcu negru în jurul lui: era 8 și 23. Când începu să audă ciripit de păsărele, îi fu groază să deschidă ochii. De fapt, nici nu avea nevoie. Știa exact ce o să vadă: cerul de un albastru intens, doi-trei nori la orizont, care se oglindeau în ferestrele vilei cu acoperiș roșu, iar el stand în iarba șanțului, sub un tufiș. Simți furnica gâdilându-l pe ureche și își dădu seama că soarta îi fusese pecetluită. Era mai mult speriat decât nervos când se îndreptă spre ușa casei, pe care o deschise brusc, cu un gest larg. Îl văzu pe Ion stand pe canapea, numai în chiloți și în maiou, cu o cană mare de cafea în mână. Pe ecranul televizorului rula același film pentru copii.

Își luă avânt și îl întrebă pe Ion: „Ce se întâmplă aici? Casa asta parcă a încremenit în timp! Pun pariu că Ioana face iar ochiuri la bucă

tărie!” Ion îl privi cu ochii zâmbitori și îi strigă Ioanei: „Mai sparge două ochiuri în tigaie, pentru Vali! Și adă-i și lui o cană de cafea!” Vali spuse: „Nu, mulțumesc, nu mai vreau nici ochiuri, nici cafea. Și nici n-o să aranjez grădina de trandafiri. Vreau doar să știu ce e cu ciudățenia asta”. Ion zâmbi trist. „Da, am cam neglijat trandafirii în ultimul timp. Nici tu n-ai mai venit pe la noi”. „Am fost ieri, ieri am fost aici”, țipă Vali, dar Ion parcă nu-l auzea. „Ai mai scris ceva?”, îl întrebă bărbatul, însă Vali deschise ușa și țâșni afară.

Nu se opri decât când ajunse în mijlocul satului și își dădu seama că nu avea bani să plătească ocazia. Amărât, o porni pe jos prin soarele arzător. Ajunse în oraș abia spre seară și se duse direct la barul boemei orașului. Se așeză la o masă, deși nu avea niciun leu, în speranța că cineva îl va omeni cu un pahar de ceva. Deschise un ziar uitat de cineva pe masă și citi primul titlu care îi căzu sub ochi: „Accident rutier soldat cu trei morți”. În fotografie îi văzu pe Ion Martin, pe nora lui Ioana și pe fiul Dinu. Citi pe nerăsuflăte articolul. Află că cei trei fuseseră implicați într-un accident rutier care avusese loc în urmă cu trei zile, la ora 8,23, pe drumul care leagă orașul de satul Rotunda. Muriseră pe loc, toți trei, striviți sub un TIR, al cărui șofer adormise la volan. Articolul anunța înmormântarea pentru luni, la ora 14. „Asta a fost astăzi”, își spuse Vali, cu totul bulversat.

În seara aceea, Vali dormi în culcușul instalat pe banca sa din parc. Nu avusese emoții, știa că, de acum, morții își găsiseră liniștea. A doua zi fură niște trandafiri frumoși dintr-o grădină publică și îi duse la mormintele celor trei prieteni ai săi. Făcu rost de bani, cumpără o sticlă de vin și vărsă un pahar întreg pentru odihna sufletului lui Ion, mare amator de vinuri bune. De atunci înainte, de câte ori avea ceva bani, Vali se ducea în grădina de trandafiri din Rotunda, având grijă de flori ca pe vremea când familia Martin trăia. La plecare, avea grijă să agațe de tulpinile trandafirilor filele pe care scrisese cele mai recente poezii ale sale, astfel încât vântul să poarte șoaptele rimate până departe, în locul unde Ion putea să le audă și să se bucure de ele.

Proza

Florin Irimia

Trei proze

Mascații

E iarnă și afară suflă un vânt de demult aducând cu el mirosuri pe care le credeam moarte. Merg pe stradă în căutarea unui bancomat, dar deja gândul nu-mi mai stă la salariu. Am doisprezece ani din nou și azi e Crăciunul.

M-am trezit dimineață devreme, ca și cum ar fi trebuit să plec la școală. Doar că de data asta toată camera mirosea a cetină! Cu o seară înainte, bradul fusese scurtat și cioplit ca să poată intra în suportul de metal, iar dimineață parcă aștepta să mă trezesc ca să-mi dea binețe. Numai că, săracul, cum stătea așa neîmpodobit, mai degrabă a reușit să mă-ntristeze, așa că primul lucru pe care l-am făcut după ce m-am dezmeticit cât de cât, a fost să-l ornez. Oricum se anunța o zi plină și, dacă nu l-aș fi făcut atunci, n-aș mai fi avut când mai târziu. Cutiile cu globuri și decorațiuni fuseseră pregătite, iar înăuntrul lor, toate podoabele așteptau cuminți să fie urcate în pom. *Mai sus, mai sus*, l-am auzit pe omul de zăpadă cu fular și șapcă de tweed, *nu lângă cățel, te rog, nu și anul acesta*, m-a rugat pisica cu dungi negre și ochi mari, de extraterestru, în timp ce câinele subțire și lung o lătra știind că asta o sperie. *Potoliți-vă, voi doi*, m-am prefăcut eu supărat, *ce v-a apucat, doar tot anul stați unul lângă celălalt în cutie. Tocmai de-aia*, mi-au răspuns ei la unison, *măcar acum să nu trebuiască să ne mai suportăm unul pe celălalt*. Renii au fost contrariați când, pe lângă ei, au început să se foiască șase Moși Crăciun, și nici unul cu sanie, deși dacă ar fi vrut, ar fi găsit măcar trei sănii ascunse în brad, arlechinii au intrat imediat în vorbă cu soldăteii, acadelele în formă de baston s-au oferit să ajute pe cine dorește să ajungă în vârf ca să admire priveliștea, bomboanele de ciocolată s-au dichisit ca să fie remarcate în timp ce globurile rotunde au fost iarăși geloase pe cele alungite pentru silueta lor de invidiat. Eram

---

convins că toate acestea s-ar fi putut întâmpla, poate nu ziua, când lumea circula și admiră, dar sigur noaptea, la lumina difuză a instalației electrice care luminează ce trebuie luminat și ascunde ce trebuie să rămână ascuns. În timp ce împodobeam și ornam, m-am întrebat, pentru prima dată în viață, dacă va veni și ziua când Crăciunul nu va mai avea nici un farmec pentru mine. Gândul m-a luat prin surprindere și am refuzat să-mi dau un răspuns pe moment.

După ce-am terminat de împodobit bradul, m-am mai învărtit puțin prin casă, nerăbdător să ies afară. Ninsese trei zile la rând, zăpada dădea de furcă celor cu mașini, dar pentru mine nu iadul, ci Raiul coborâse pe pământ. Tata insistase să dau cu aspiratorul, și-mi spusese că numai după aceea puteam să fac ce voiam, asta dacă Raluca nu mă solicita la bucătărie unde avea treabă. Urma să o rog să nu mă solicite. Am scos aparatul greu și zgomotos din debara, l-am băgat în priză și-am început să-l târăsc prin casă. Dar în afară de câteva ace de brad, covoarele erau curate, așa că în câteva minute terminasem. Intenționam să merg în centru și, până pe la prânz, să stau în Orașelul Copiilor. Era același Orașel al Copiilor de anul trecut, dar speram ca memoria să nu-mi fie atât de bună încât să-mi amintesc toate decorurile din iarna precedentă. Apoi, după-amiază, stabilisem să mă întâlnesc cu Sorin, noul meu verișor, cu care, seara, aveam să merg la colindat. De fapt, nu numai cu el, ci cu încă doi băieți, verișorii lui buni, cu care se ducea în fiecare an. Pentru mine era un lucru nou, să merg într-un grup cu colindul, iar anul acela verii aveau ambiții mari. Nu numai că își propuseseră să acopere o zonă foarte largă (urma să plecăm de la bunica lui Sorin, tocmai din capătul Mărățeiului, și să traversăm tot orașul, până hăt departe în Precista, unde stătea Sorin, trecând și prin cartierul meu, care era undeva pe la jumătatea distanței), dar pentru prima oară, Ionuț, decanul de vârstă al grupului (avea paisprezece ani), urma să fie Capra. Capra reprezenta vârful ierarhiei colindătorilor pe secțiunea Amatori, care începea de la inofensivii copilași cu clopoței, continua cu nivelul doi, al celor cu steaua și eventual cu o toabă, pentru a-și găsi expresia maximă în cei cu tobe și capră. Buhaiul, acordeonul, trompeta erau deja pentru profesioniști. În plus, anul acela voiam să ne și mascăm. Miza era exclusiv financiară. Calculaserăm că ar fi trebuit să trecem măcar pe la treizeci de familii (rude și cunoscuți), ca să nu mai punem la socoteală alte uși la care aveam să batem aleatoriu (nu chiar aleatoriu, pentru că, la sugestia părinților, sunam doar la ușile de lemn, „schimbate”, o indicație clară că oamenii acolo aveau bani), în total, ne gândiserăm noi, cam cincizeci de familii, adică o medie de cincizeci de lei de familie. $50 \times 50 = 2500$ de

lei, fix salariul pe-o lună al unui om al muncii intelectuale, împărțit la patru, 625, hai 650 de căciulă. În altă ordine de idei, urma să ne îmbogățim. Dacă am fi făcut suma asta în fiecare zi, timp de treizeci de zile, la sfârșitul unei luni am fi putut câștiga 19500 de lei. Hai să zicem că nu toate zilele ar fi fost la fel de bănoase, ne-am fi mulțumit și cu 15000 pe lună. Ceea ce oricum însemna măcar de două ori mai mult decât făceau părinții noștri la un loc. Dintr-odată nu mai înțelegeam cum de se mulțumeau cu atât de puțin. Cât despre ce voiam să facem cu banii, nu știam prea bine, dar existau multe posibilități. Eu unul intenționam să-mi iau o lanternă și un joc TURISM de care nu mă putusem apropia până atunci. Îmi mai rămâneau bani și pentru câteva discuri, apăruse integrala Beethoven și niște Clayderman despre care la vremea aceea și mult timp după credeam că-i neamț.

După ce-am terminat de dat cu aspiratorul, m-am dus în bucătărie s-o-ntreb (de formă) pe Raluca, proaspăta mea mamă, dacă are nevoie de ajutor. După ce mi-a spus că nu, că oricum mai târziu venea bunica s-o ajute, m-am îmbrăcat cât de gros am știut eu și am pornit-o spre centru. Drumul a fost anevoios din cauza zăpezii căzute și până am ajuns în Orașel, eram deja ud la picioare, în pofida pungilor în care mă înfășurasem și care probabil se spărseseră. Dar nu asta era problema. Dezamăgirea a venit când am constatat că-mi aminteam perfect Orașelul de acum un an. În plus, nu erau foarte mulți copii, cum mă așteptasem să găsec, și în general orașul, nu numai Orașelul, părea cam pustiu. Neavând ce face, m-am îndreptat spre fântâna arteziană cu bazin din centrul părculețului unde se strânseseră mai mulți copii. Apa înghețase, dar numai la suprafață, și fiecare îl provoca pe celălalt să sară de pe margine până pe insulița de piatră din mijloc, de unde vara țâșnea apa. Nu erau mai mult de doi metri, am apreciat eu, așa că, dacă știai cum să-ți iei avânt, puteai străbate cu ușurință drumul prin aer până la dreptunghiul de piatră. Cu câteva zile înainte, văzusem un film la televizor cu un tip care sărea pe și de pe tot ce doreai, iar imaginea lui îmi era încă proaspătă-n minte. M-am gândit că dacă el putea să sară de pe case pe mașini, sau de pe un acoperiș pe altul, puteam și eu atâta lucru, cât să mă arunc doi metri prin aer (îmi și imaginam cum voi da din mâini și din picioare, grațios, ca un atlet, la săritura în lungime la Olimpiadă) și să aterizez cu precizie pe fâșia de beton, în uralele micului, dar entuziastului meu public. Zis și făcut. Mi-am luat avânt, nici prea mult, nici prea puțin, am stabilit ordinea pașilor, stângul, dreptul, stângul, am verificat ca nu cumva să-mi atârne vreun șiret pe care să calc, năruindu-mi astfel șansa la glorie (aveam clăpări în picioare, deci nimic cu șiret) și am

pornit. Doar că săritura mea n-a fost ca niciuna pe care o văzusem la televizor, arcul prin aer s-a dovedit foarte scurt, mâinile și picioarele n-au avut putere să se-agite ca să-mi propulseze corpul încotoșmănit și cam dolofan prin eter și am aterizat la un centimetru de betonul salvator, îndeajuns însă pentru ca gheață să se spargă cu zgomot, iar eu să cad în apă spre deliciul celor prezenți. *Așa pățești dacă nu dai ca lumea cu aspiratorul*, l-am auzit pe taică-meu, admonestându-mă de undeva din străfundurile minții mele, și în secunda următoare, ca și cum vocea adultului mi-ar fi împrumutat ceva și din gândirea lui, am realizat că, dacă printr-un noroc, chiar aș fi izbutit o săritură perfectă, drumul înapoi pe mal n-aș fi putut să-l fac decât tot prin apă. Așa că am decis să-mi curm suferința și, cu oarece demnitate, am coborât în apă și-am început să înaintez, despicând gheața asemenea unui spărgător la Polul Nord.

Am avut noroc de pantaloni de schi groși pe care-i aveam pe mine, așa că, până am ajuns acasă, nu înghețasem complet. Cum-necum, am reușit să intru nedetectat în casă, m-am schimbat cât am putut de repede, după care am plecat la văru-meu. L-am găsit singur, ai lui plecase până la bunică-sa. Și geaca de fâș mi se udase, dar neavând alta, fusesem nevoit s-o iau pe mine, așa udă. M-a invitat în bucătărie, „că e mai cald”, și într-adevăr era, pentru că toate ochiurile de la aragaz ardeau la maximum. Maică-sa legase o sfoară de țevile moarte care treceau prin încăpere și atârname o grămadă de haine la uscat. Am vrut să-mi agăț și eu geaca, dar văru-meu a zis că n-aveam timp să se usuce și că mai bine aș sta așa îmbrăcat cu spatele la aragaz, în timp ce repetam câteva colinde. Mi s-a părut o idee bună, tot timpul aveam impresia că are idei mai bune decât ale mele, scria poezii inspirate din Nichita Stănescu pe care-l admiram amândoi, dar era bun și la matematică, unde eu nu înțelegeam nimic. La un moment dat, în timp ce repetam, am simțit că miroase a ars, dar n-am dat importanță. La vreo oră după, s-au întors ai lui, iar maică-sa a venit în bucătărie să fumeze o țigară. M-a întrebat de ce stau cu geaca pe mine și apoi mi-a zis să mă dau puțin de lângă aragaz, că n-are cu ce să-și aprindă țigara. Când m-am dat, Sorin a scos un mic țipăt, după care a început să râdă. „Ți s-a topit tot fâșul de pe spate”, mi-a zis, foarte amuzat și când m-am uitat, se vedea într-adevăr căptușeala, și în momentul acela mi s-a făcut milă de geacă, ca și cum ar fi fost un animal chinat care, după ce că fusese la un pas de înec, acum arse de viu. Mama lui Sorin i-a zis să nu râdă și să-mi aducă numaidecât o geacă de-a lui, că nu puteam s-o mai îmbrac pe asta. M-am gândit să refuz, dar nu rezolvam nimic prin asta, așa că am acceptat. Culmea, când mi-a adus-o, geaca semăna cu a mea, doar că era probabil cu un număr mai mică. „Ține-o”, mi-a

zis mama lui Sorin, „poart-o cât vrei, probabil că ai tăi nici n-o să-și dea seama.” Apoi tot ea ne-a pregătit ceva de mâncare, și mâncând m-am simțit ceva mai bine. Totuși, în timp ce mâncam, mi-a trecut prin cap ce-ar fi dacă m-aș duce acasă, m-aș băga în pat și m-aș culca? Pesemne aveam puțină febră de la săritura în apă, sau pur și simplu mă moleșisem de la atâta gaz metan inspirat. Până la urmă, ne-am mascat, ne-am luat arsenalul de tobe și clopoței și-am plecat spre Mărăței. Când am ajuns la verii lui Sorin, uitasem deja episodul din bucătărie și nici amețit nu mai eram. Am avut succes la colindat în seara aceea. Am sunat la multe uși și cele mai multe ni s-au deschis. Capra a clămpănit și s-a-nvârtit și vocile noastre o-ncurajau să se dea în spectacol. Ne-am distrat și am făcut bani. Ce putea fi mai frumos?

Totuși, ziua nu s-a sfârșit la fel de bine precum începuse, în pofda a ceea ce se zice. La întoarcere, după ce ne despărțiserăm de verii lui Sorin, ne-am întâlnit cu un grup de mascați, mult mai mari decât noi, care ne-au oprit și ne-au cerut banii. Uitaserăm să ne decostumăm, cum ne sfătuiseră ai noștri, și asta ne transformase într-o pradă ușoară. Nu i-am dat pe toți, dar am dat cam jumătate din ei. Ca să fim chit, ne-au dat și ei vreo doi pumni în gură. Nici eu, nici vărul meu nu cunoșteam senzația. I-am luat atât de repede, că pe moment nici nu ne-am dat seama că i-am luat. Dacă n-ar fi fost sângele care începuse să ne curgă din nas, am fi putut crede că totul fusese o părere. Am mai mers cât am mai mers împreună, destul de bosumflați amândoi, gândindu-ne la ce *nu* ne mai puteam cumpăra din tot ce ne propuseserăm. Apoi ne-am despărțit și fiecare a luat-o în drumul lui. Când mai aveam foarte puțin până să ajung la bloc, m-am trezit că sunt depășit de o coloană de TAB-uri. Mergeau încet și aproape că nu scoteau nici un zgomot. Acasă am fost certat și compătimit în egală măsură. Taică-meu se cam abțiguisse și nu era în cea mai bună dispoziție. El a fost cel care m-a certat pentru buza umflată și m-a întrebat unde mi-e geaca. Raluca m-a compătimit, dar în felul acela al ei neglijent, de parcă concomitent s-ar fi gândit la altceva, mai important. Au fost cadouri sub brad, dar nici un telefon de la maică-mea. Sau poate că ea sunase, însă mie nu mi-a spus nimeni.

Nobel contra Nobel

A fost o vară când am mers cu tatăl meu să vindem haine în Talcioac. În cea mai mare parte a lor, hainele erau ale mele, din cele care-mi rămăseseră mici, iar ulterior, tot din colecția personală, am mai adăugat

---

niște discuri cu povești după care, credeam eu atunci, n-avea să-mi pară rău niciodată.

Zilele de târg erau, ca de obicei, joia și duminica, dar noi mergeam numai duminica. Ne trezeam dimineață devreme, înainte să se lumineze de ziuă, căci trebuia să luăm trenul de 5:30 din care ne dădeam jos la Săvinești. Făceam în jur de jumătate de oră până acolo, poate trei sferturi de oră, timp în care, dacă nu venea controlorul, mai moțaiam un pic. Uneori trecea pe culoar fără să se oprească, ca și cum n-ar fi fost nimeni în vagon, alteori se oprea și atunci taică-meu îi îndeasa o bancnotă în mână sau niște monede, și asta era tot. Nu ne luam niciodată bilet. Coboram apoi în gară și imediat pe dreapta era Talcicul. Desfăceam cele două genți, mereu aceleași genți, una mare pe care o duce taică-meu, maro, imitație de piele și una mică, din fâș negru pe care o duceam eu, despătureaum foaia de plastic pe care o luam de acasă, după care o priponeam de pământ cu patru pietroaie alese la întâmplare de pe jos. Apoi ne-apucam de înșirat, pulovere, pantaloni, tricouri, cămăși, gecii, tot ce aveam la noi. Uneori, în timp ce le scoteam din genți, mai dădeam peste câte o cămașă pe care mi se părea mie c-aș mai fi putut-o purta, dar atașamentul era trecător. Cele întregi (nerupte, nepătate, nedescusute) se vindeau mai bine, cele cu defect mai greu, dar, chiar și așa, rareori ni se întâmpla să ne întoarcem cu vreuna înapoi. Dacă nu reușeam să le dăm pe te miri ce, le dădeam pe degeaba. În schimb, la hainele bune și la discuri negociam. Blugii erau la mare căutare, pantalonii de stofă și gegile din fâș pe locurile doi și trei. Dacă vremea ținea cu noi și „lotul” de haine era din cele mai bune, ne puteam întoarce acasă cu câteva sute de lei. Dacă ploua – asta dacă ploaia ne prindea acolo, căci altfel nu mai plecam de-acasă – nu ne puteam aștepta la vânzări foarte mari. În cea mai mare parte a lor, cumpărătorii erau oameni necăjiți, dar câteodată mai apărea și câte un amator de chilipiruri. Odată mi-am cumpărat și eu un hanorac chiar de la vecinul de cearșaf. Era roșu, pătat puțin în față de vopsea albă dar în rest arăta ca nou. L-am purtat multă vreme, toamna și chiar iarna pentru că era călduros. Îmi amintesc că avea un imprimeu pe spate, poate numele unei formații sau a unei companii. Pe vremea aia nu făceam diferența. Unii vânzatori aveau și alte mărfuri de vânzare în afară de haine (radiouri, robineți, scule, cărți, monede), iar unii nu vindeau haine deloc.

Stăteam vreo patru-cinci ore în talcioc, iar la întoarcere luam de regulă o ocazie, care, de cele mai multe ori, însemna un camion al cărui șofer ne trimitea la spate, în ladă, unde mai erau și alți oameni, îndeosebi muncitori. De cele mai multe ori mirosea urât înăuntru, a transpirație și

ceapă. La întoarcere, drumul părea întotdeauna mai lung pentru că nu puteam să mă uit pe geam. De vorbit nu vorbeam cu nimeni, pentru că eram obosit și în general nu eram o fire prea vorbăreață, dar nici nu puteam să adorm, n-am putut să adorm niciodată într-o mașină, ceea ce e absurd pentru că cei mai mulți oameni se comportă exact invers. Câteodată mai oprea și câte o Dacie și atunci drumul mi se părea prea scurt. Taică-meu îmi dădea cam jumătate din banii pe care îi făceam, uneori mai puțin. Nu mai țin minte de câte ori am descins la Săvinești (probabil că nu mai mult de opt, nouă ori) și nici ce făceam cu banii pe care-i câștigam (probabil îmi cumpăram discuri, vreun accesoriu pentru bicicletă, vreun joc sau chiar alte haine), dar îmi amintesc cum într-o dimineață, când am ajuns în gară, cineva ne-a spus că târgul nu se mai ținea acolo duminica aia și dacă nu voiam să ne întoarcem acasă cu gențile pline, trebuia să mergem în altă parte. Așa că n-am avut încotro și am mers, cam un kilometru cred, poate doi, până când am ajuns în fața unui izlaz unde se vindeau animale. Aici lucrurile erau diferite. În primul rând, am plătit o taxă la poarta păzită de-un milițian, ceea ce dincolo nu exista. Plouase tare cu o seară înainte și iarba mustea de apă. Peste tot, în jurul nostru erau grămezi de bălegar, de cal și de vacă. Nu mirosea mai rău ca-n camioane, dar ne era greu să găsim un loc îndeajuns de curat unde să putem să ne întindem folia de plastic. Până la urmă n-am avut de ales și a trebuit să mergem mai într-o parte unde, zicea taică-meu, n-aveam să fim văzuți în veci și n-o să vindem nimic. Taică-meu era întotdeauna mai categoric în exprimare, „în veci” însemna doar „când și când”, iar „nimic”, „puțin”. Nu s-a înșelat prea tare. Nefiind ocupat cu negociatul, am avut timp berechet să mă minunez de cât de proaspăt arăta verdele ierbii plouate și de cât de des făceau pipi caii, probabil de la atâta stat în umezeală. Tot uitându-mă la ei, la un moment dat mi-a venit și mie și a trebuit să mă duc după un copac. În timp ce mă ușuram, m-am simțit deodată foarte sărac și ponosit, deși nu înțeleg de ce tocmai atunci. Poate pentru că în jur se vindeau animale și tot ce aveam noi de vânzare erau haine, poate pentru că animalele erau ele însele amărâte și ponosite și mi-au transmis ceva din deznădejdea lor. Sau poate pentru că odată cu jetul de urină a ieșit din mine și doza de optimism pe ziua aceea.

La întoarcere, am trecut pe lângă o librărie și imediat ce-am văzut-o, am simțit nevoia să intru. Eram murdar de noroi din cap până-n picioare și probabil miroseam urât, dar nu-mi păsa. Înăuntru nu era nimeni în afară de o vânzătoare care mi-a aruncat o privire rapidă, oarecum mustrătoare, după care, nevăzând în mine un potențial cumpărător, a decis

că meritam să fiu ignorat. Erau multe cărți pe rafturi, de toate mărimile și de toate genurile și mirosea frumos, a tipar proaspăt, dar nu știam ce anume m-ar putea interesa. M-am uitat afară și l-am văzut pe taică-meu, care mi-a făcut semn să ies, că ne grăbeam. Am dat să mă îndrept spre ieșire, dar, chiar atunci, am văzut-o, era drept în fața mea, o carte mare și verde, cartonată, pe care scria, NOBEL CONTA NOBEL. Nu înțelegeam la ce se referă, dar „Nobel” m-a dus cu gândul la „nobil” și, după experiența islazului, aveam nevoie de o schimbare de decor. M-a costat o avere, cincizeci de lei parcă, adică toți banii pe care-i făcusem în ziua aceea la târgul de vite, dar nu mi-a părut rău, și nici azi, când mă gândesc, nu-mi pare, chiar dacă, între timp, mi-am dat seama că poți să scrii inclusiv despre un târg de vite și să iei Nobel-ul. În ziua aceea, drumul spre casă a trecut cel mai repede. Printre hurducăielile, mirosurile și petele de lumină care-și făceau simțită prezența în lada camionului, am reușit să citesc vreo cinci pagini. N-am înțeles mare lucru, dar aveam sentimentul că viața mea luase o întorsătură neașteptată.

Nu înțeleg, totuși, de ce a ținut taică-meu să vindem haine la Săvinești (nu stăteam chiar atât de rău cu banii, iar dacă simțea nevoia de *bonding*, am fi putut merge la pescuit) și nici cât ar mai fi durat incursiunile noastre feroviare. Cert e că ele s-au terminat brusc, nu mult după ce mi-am cumpărat cartea, într-o zi, care nu anunța nimic deosebit. Ne aflam în toiul vânzărilor, era o duminică frumoasă cu cer senin, dar nu foarte cald, când, la un moment dat, am observat că de sacul nostru de plastic se apropie o doamnă cam de-o vârstă cu taică-meu, bine îmbrăcată, pe care atunci când el a văzut-o (după ce-o văzusem eu) a părut s-o recunoască, dar fără ca acest lucru să-l bucure. Mi-a zis atunci printre dinți, „Ai grijă, nu ești cu mine!” și din vânzător s-a transformat imediat în client. Doamna a continuat să se îndrepte spre noi, după care a urmat mimarea surprizei de către ambele părți.

Bună, Mihai, am auzit-o spunând, pentru că de uitat nu mă uitam la ea, ci în pământ, *ce faci pe-aici?*

Ce să fac, a zis el, *la târg. Căutam niște pui*. Și imediat a luat-o de după umeri, în încercarea, izbutită, de a o conduce mai departe de locul unde mă aflam eu.

Niște pui? De găină?

Da.

Păi știu eu pe cineva care vinde niște pui foarte convenabil. Și sunt buni.

A, da' nu te deranja, l-am mai auzit spunând, după care vocile lor s-au pierdut în mulțime. Nu mi-e greu să-mi imaginez însă și restul con-

Florin Irimia

---

versației, sau cel puțin parte din ce a urmat, pentru că la un moment dat ea a întors capul și a arătat spre mine. Numai un miracol a făcut să nu-i răspund, printr-o fluturare veselă din mână.

Da' nu-i niciun deranj, îl cunosc foarte bine pe vânzător. De fapt, suntem rude. E vărul meu.

Am înțeles. Atunci, cu mare plăcere.

Auzi, da' tu ești singur?

Da, de ce întrebi?

Mi s-a părut că te văd cu juniorul. E un băiat acolo care seamănă leit cu el.

Unde? bănuiesc c-a plusat taică-meu pentru că l-am văzut cum se prefăcea că mă caută prin mulțime.

Uite acolo, cel cu discurile, zici că-i Eduard leit.

Știu și eu, mi-l închipui zicând, poate de la distanță.

Doamna, mi-a confirmat el bănuiala când s-a întors, cărând o lădiță cu șase pui de găină, era o colegă de la liceu, tot profesoară de engleză ca și el. Nu-și imaginase că ar fi putut fi văzut/recunoscut de cineva într-un asemenea context, deși tot taică-meu spunea că nu mai e profesor de engleză mai bun decât el în tot orașul. Și cum putea cel mai bun profesor de engleză din oraș să vândă haine în talcioc? Sau, din perspectiva mea, cum putea să nu fie recunoscut, fiind cel mai bun? La momentul acela n-am sesizat nimic straniu în logica lui. Îmi iubeam tatăl și tot ce făcea mi se părea întemeiat. Naivitatea mea de copil ascultător care nu pune la îndoială gesturile, acțiunile și reacțiile tatălui s-a prelungit mult după vârsta copilăriei. A trebuit să împlinesc vreo treizeci de ani ca să-mi dau seama că, la fel ca și mama, am fost tras pe sfoară. Și chiar și atunci, parcă tot nu-mi venea să cred.

Norocosul

Ce-am să vă povestesc acum s-a întâmplat demult, într-un orașel de munte, în vremuri mai bune. Să fi avut vreo opt-nouă ani, eram mic, curios și credul și-mi făcea plăcere să fiu printre oameni (trăsătură pe care între timp am pierdut-o), ceea ce însemna că țineam să fiu luat peste tot pe unde se duceau ai mei, petreceri, aniversări, botezuri (la una din aceste sindrofii țin minte că am dat din greșală peste o femeie care își alăpta bebelușul, iar imaginea m-a impresionat, nu-mi dau seama de ce, poate pentru că la vremea aceea știam deja că eu fusesem hrănit

doar cu lapte artificial), dar cel mai mult îmi plăcea să merg cu ei la familia Tăutu – unchiul și mătușa tatălui meu – nu pentru că ar fi fost mai darnici sau mai atenți cu mine, ci pentru că stăteau la casă. Tudorel și Tatiana, pe care eu îi strigam Tanti și Nenea, erau singurele noastre rude care aveau casă, o casă mărișoară, fără etaj, dar cu grădină, un lucru deosebit într-un oraș de blocuri turn și apartamente înghesuite. Dar nu doar casa, ci întreaga lor viață fusese deosebită. Se spunea că în tinerețe, Tatiana fusese soție de moșier undeva pe lângă Odessa, iar Tudorel, originar din București, lucra ca grăjdar pe moșie. Se mai spunea că între cei doi se înfiripase o iubire atât de mare, încât, într-o zi, se hotărâseră să fugă împreună în lume. Ea își luase toate bijuteriile, el nu prea avusese ce să ia, întrucât era sărac, dar știa să mâne caii de la trăsură. Povestea am auzit-o de la bunică-mea, care era sora lui Tudorel, dar nu știu dacă era adevărată sau realitatea fusese de fapt mult mai prozaică. Cert e că la ei acasă, în casă, îmi plăcea foarte mult. Camerele, vreo trei sau patru, erau spațioase și mult mai înalte decât cele din apartamentul nostru, iar baia și bucătărie, în comparație cu ce eram noi obișnuiți, păreau niște hale. Aveau tablouri pe pereți care arătau scumpe. Mobila, veche chiar și pentru ei, era bine întreținută. Aveau o bibliotecă plină de cărți, din care îmi împrumutau frecvent, iar de ziua mea, într-un an, am primit cele trei volume ale *Contelui de Monte Cristo*. Și petrecerile pe care le dădeau erau deosebite. Nu numai că se mânca bine, dar se dansa și se jucau cărți și tot felul de alte jocuri, unele, cred, cu o oarecare tentă sexuală. Periodic, un scriitor a cărui soție, foarte frumoasă, mi-ar fi cauzat fantezii erotice și poluții nocturne dacă aș fi fost un pic mai mare, își citea creațiile și toată lumea părea impresionată. Cum spuneam, erau vremuri (mai) bune.

Îmi plăcea să fiu printre oameni, îndeosebi printre oameni mari, dar, ca orice copil, după ceva timp petrecut în compania lor, sau mai bine zis, acceptat în compania lor, căci de cele mai multe ori nu prea mă băgau în seamă, începeam să mă plictisesc. Atunci, gândurile mi se îndreptau spre grădină, și ca un cățeluș, mă ceream afară. O dată ajuns acolo, nu aveam cu cine să mă joc. Invitații erau în cea mai mare parte oameni trecuți de a doua tinerețe, ca Tanti și Nenea, fără copii, alții, ca bunicul și bunica, aveau copii mari, dar poate nu îndeajuns de mari ca să aibă la rândul lor copii. Drept pentru care, vara mai ales, mă duceam la găini, încercam să mângâi cățelul, de care îmi era frică pentru călțineau în laț (credeam că dacă e ținut în laț, trebuie să fie rău), sau să atrag atenția vreunei pisici din cele șase pe care le vedeam tot timpul acolo. Dar de cele mai multe ori preferam să merg la casa părăsită care

se afla în aceeași curte cu a familiei Tăutu, și față de care nutream întotdeauna aceeași curiozitate ca atunci când o văzusem prima oară. Casa aparținuse unei familii de evrei care plecase în Israel. Nu știu dacă era într-adevăr părăsită sau fusese vândută statului, cert e că nu cu mult timp în urmă citisem (sau văzusem la televizor) *Marile Speranțe* și-mi închipuiam că, dacă aș fi intrat înăuntru, m-ar fi întâmpinat aceeași nemișcare a timpului ca în casa domnișoarei Havisham, iar la gândul acesta, mă încerca mereu un sentiment de angoasă amestecat cu nerăbdare. Am și în ziua de azi câteva poze în care apar pe treptele de la intrare. Arăt teribil de încântat, de parcă m-aș fi fotografiat în fața propriei case. Interesant de remarcat că nu am niciuna în fața casei lui Tudorel și a Tatiane, deși distanța dintre ele era de cel mult zece metri.

Dar istorisirea de față nu are nimic de-a face cu casa părăsită. N-am intrat niciodată în ea, altfel decât forțând lacătele imaginației, și ce găseam înăuntru era de fiecare dată altceva, deși pânzele de păianjen și praful făceau întotdeauna parte din decor.

Cred că sărbătoream ziua de naștere a cuiva, poate chiar a tatălui meu, căci afară era vară, iar el e născut în august. Se făcuse seară de acum, poate opt sau nouă, căci încă nu se întunecase de-a binelea, dar nici prea multă lumină nu mai era. Ieșisem, ca de obicei, în grădină, pentru a treia oară în ziua aceea și probabil că deja începusem să mă plictisesc și de plimbat sau zgâit prin ferestre murdare, pentru că altfel nu m-aș fi dus direct la cișmea. Nu-mi era sete. Altceva mă atrăgea și mă oripila acolo. Cineva săpase un mic puț dedesubt, sau poate era canalizarea, o groapă cimentată, nu mai adâncă de doi metri și un metru în diametru, care devenise casa unei familii foarte numeroase de broaște. Le urmăream adesea cum săreau, aparent fără nicio noimă, de pe un perete pe altul, sau cum puteau să rămână nemișcate minute în șir de parcă ar fi fost făcute din piatră. Alteori, le vedem stând la suprafață, ca pentru a se încălzi la soare. Nu aveau nimic hidos, dar dintr-un motiv oarecare, vederea lor mă scârbea și în același timp nu mă puteam abține să nu le privesc. De cele mai multe ori, un grătar din metal era așezat deasupra gropii, dar în seara aceea era dat deoparte. Obosit din cauza agitației de peste zi, lipsit de vizibilitate și preocupat să nu calc pe vreuna din broaște, m-am trezit că mă prăvălesc în gol și în secunda următoare mă loveam cu putere de fundul gropii. Câteva clipe am rămas nemișcat, bulversat de schimbarea bruscă a altitudinii, și a micului cutremur care-mi zguduise măruntaiele. Apoi, cu un oarecare efort, m-am ridicat în picioare ca să mă pot inspecta, lucru destul de anevoios căci aici lumina era aproape inexistentă. Palmele îmi erau julite, și o zgârie-

tură pe umăr începuse deja să mă usture. Sub un genunchi (eram în pantaloni scurți) mi se formase o pată de noroi (sau sânge?), iar un pantof îmi sărise din picior. Dincolo de asta, însă, nu părea să fi suferit și alte stricăciuni. *Nu e rău*, mi-am zis. *Ești un norocos*. Preocupat să-mi inspectez corpul și probabil încă năuc din cauza căzăturii, n-am realizat imediat unde căzusem. Frica, de fapt, mai bine zis groaza, s-a instaurat de-abia după vreo alte câteva minute, dar sentimentul a fost brusc, intens și copleșitor. Mă aflam în vizuina broaștelor umede și lipicioase, în bârlogul monștrilor săltăreți. Eram evident un intrus aici și urma să fiu anihilat. Citisem undeva de existența unor broaște veninoase trăitoare prin America de Sud care își anihilează victimele împroșcându-le cu venin, dar cine mă putea asigura că vreo specie înrudită n-ar fi putut să trăiască aici? Mă vedeam deja acoperit de zeci, poate chiar sute de scuipături veninoase, căzut în nesimțire, cu mușchii paralizați, o pradă uriașă, nesperată, dar binevenită, din care broaștele se vor putea înfrupta multe luni, poate chiar ani de-acum încolo. Mă vedeam acoperit de un mucus gelatinos care urma să mă dizolve și, încet, încet, să mă transforme într-un fel de pastă indistinctă din care se vor hrăni nu doar broaștele care săreau acum printre mădularele mele, ci *toate* broaștele de pe o rază de câțiva kilometri. Am început să strig din răspuțeri, să urlu după ajutor, dar nu m-a auzit nimeni. Eram probabil prea îngrozit ca vocea să nu-mi fi fost gătită, sau poate faptul că mă aflam la doi metri sub pământ îmi înăbușea sunetele scoase din gât. I-am strigat pe toți în seara aceea, în speranța că cineva, altcineva, următorul nume pe listă dacă cel precedent nu mă auzise, va răspunde chemărilor mele. Din casă răzbăteau tot felul de voci, un murmur indistinct, iar din când în când râsetele lor, la unison. Cineva spunea bancuri. Nu-mi dau seama cât am stat în canal. Mi se părea că trecuseră ore, deși în realitate trebuie să fi fost vreo zece, cincisprezece minute. De-acum ochii mi se obișnuiseră cu întunericul și puteam vedea, pe lângă sutele de broaște (aveam impresia că se înmulțiseră de când mă prăbușisem în groapă) și alte creaturi lucioase, cu multe picioare, cum se deplasau pe pereții umezi ai puțului. Nimerisem pe o altă planetă. Totuși am început să văd și alte detalii. Pereții gropii nu erau netezi, ci zgrunțuroși, denivelați, aderenți. Un pietroi de care avusesem norocul să nu mă lovesc aștepta cuminte să fie folosit. Nu știu dacă mi-a ieșit din prima, probabil că nu, pentru că, în general, mie nu mi-a ieșit cam nimic din prima, dar, în cele din urmă, am reușit să mă ridic la suprafață. Eram sleit de puteri, încă și mai zgâriat, dar convins că dacă aș mai fi stat cinci minute acolo, broaștele și-ar fi început atacul. Încercând să merg, mi-am dat seama că șchiopătam. Un

gândac mi se încurcase prin păr, pentru că la un moment dat am simțit că ceva mă gădila pe ceafă. Mi-ar fi plăcut să nu trebuiască să le spun nimic alor mei (ca atunci când m-am tăiat într-un geam care, din cauza curentului, aproape că s-a prăvălit peste mine sau ca atunci când m-am împiedicat și m-am rostogolit pe scări un etaj întreg), să intru în casă și să pretind că am fost la găini sau că am reușit, în sfârșit, să intru în casa părăsită, dar arătam prea jalnic și eram prea obosit ca să mai pot minți. Așa că mi-am făcut apariția în casă, ca singurul supraviețuitor al unei bătălii crâncene, conștient că o dată cu întoarcerea mea, petrecerea avea să se curme.

Căzătura în canal a fost prima traumă pe care îmi amintesc s-o fi suferit. Și nu mi-o amintesc pentru faptul în sine de a fi căzut și de-a fi devenit musafirul nepoftit al tuturor creaturilor trăitoare în văgăuna de ciment, ci pentru ce-a urmat, ca și cum căderea ar fi fost un semn prevestitor de rău pentru tot ce avea să se-ntâmple. La mai puțin de un an din ziua aceea de august, tanti Tatiana și Nenea Tudorel au fost înștiințați că urmau să fie demolați. Un apartament de cincizeci de metri pătrați le-a fost pus la dispoziție în locul casei cu grădină pe care au trebuit s-o părăsească. S-a vorbit atunci de un fel de deportare, deși blocul în care urmau să locuiască nu era mai departe de vreo trei sute de metri de fosta lor casă. Tudorel nu s-a putut acomoda cu schimbarea și la puțin după ce se mutaseră s-a îmbolnăvit de cancer. Ultima imagine pe care o am cu el (n-am fost la înmormântare, care a avut loc la București) e cum coboară din tren (se întorcea de la Fundeni), slab, tremurând, un schelet învelit într-o pojghiță subțire de carne, gata oricând să se rupă. A murit în 1983.

Nici ai mei n-au dus-o mai bine. Demonii învrăjbirii li s-au vârat pe sub piele și curând doar divorțul a mai părut să-i calmeze. Ca o ironie, măică-mea s-a mutat chiar în blocul ce fusese construit pe locul unde se aflase casa familiei Tăutu. N-a avut o viață frumoasă în el.

Bunicii au mai trăit câțiva ani, îndeajuns ca să-și vadă fiul ponegrindu-și alte două soții. Alzheimer-ul a aruncat-o pe bunica într-un azil și într-un abis al uitării totale. Bunicul a fost răpus de un icter galopant.

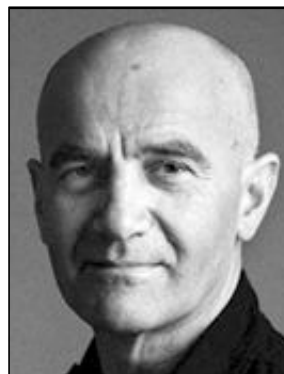
Cât despre mine, după ce-am ieșit din canal, singur, fără ajutorul nimănui, am trăit câțva timp cu impresia că voi putea ieși și din alte gropi, poate mai întunecoase, mai măloase și mai pline de broaște, pe care viața mi le va arunca în față. N-a fost tocmai așa. De fiecare dată am avut nevoie de ajutor și nu sunt sigur dacă nu cumva, în încercarea de a mă scoate la suprafață, cei ce mi-au venit în ajutor n-au sfârșit ei înșiși prizonieri ai unor abisuri din care nu vor mai ieși niciodată.

Proza

Alexandru Jurcan

Înmormântare cu acordeon

Dragă Jana, îmi pare atât de rău că trebuie să mă simt vinovat de moartea ta...Ai fost o soție ideală, așa cred eu acum, scriind pagina ce te va însoți în lumi nespuse. Mereu ocupat fiind, ți-am lăsat pe umeri grijile casei și numai tu știi câte ore ai plivit florile, legumele; ai transformat grădina în paradis terestru. De fapt, tu ai dorit să locuim la țară, departe de nebuloasa citadină. Recunosc că veneam doar seara acasă de la serviciu, însă aveam atâta bun simț să-ți admir munca. Asta și doreai, nu?

Oribilă zi când ți-am sugerat să vopsești lemnul spălăcit de ploi al fântânii... de unde să știu că atâta prostie se ascunde în tine? Ai căzut în fântână ca un bolovan aspru și sterp. Eram în pat cu frumoasa Ilinca, atunci când a sunat telefonul mobil. Era prima dată când intervenai brusc în viața mea intimă. Dintr-o onoare nescrisă, am lăsat-o pe Ilinca în gemete străvezii și am urcat în mașină. Atunci te scoteau afară din fântână... ce priveliște violentă! Am gândit în acele momente penibile toată înmormântarea ta, ca un adevărat strateg. Mai ales ideea cu acordeonul... Să poată oamenii să plângă în așteptarea mesei finale, nu? Fără bucate alese, cine te mai conduce azi pe ultimul drum?

Sper să fii cuminte pe lumea cealaltă, să nu mă vizitezi ca fantomă, să nu mă culpabilizezi cu vise încâlcite și noroioase. Abia aștept să vând casa asta și să mă mut la oraș. Tu voi ai să devin un sălbatic incult, însă am fost izbăvit. Am scăpat de verificarea lenjeriei, din gelozia ta grețoasă și inutilă. Te-am înșelat cu pasiune la fiecare pas, ca un adevărat șef de trib. Gata, te las, că începe acordeonul. Oamenii calcă florile, câinele latră, clopotele bat, iar Ilinca sosește în negru, cu o coroană de lux, ca o adevărată prietenă. Adio, Jana ! Precis există și acolo grădini, nu te vei plictisi, crede-mă, cherie...

Proza

Rareș Moldovan

X și Zero

Among the lost
and lucky ones
the white dog comes
the white dog comes.

Galaxy Coma, *Empathy zero*,
FailBetter Records, 2011

X

... și e două când ies din Insomnia, dau să ies dar plouă, mai rămân o vreme în gang, lumea coboară scările, trece pe lângă mine, încerc să-mi amintesc ce-am făcut acolo și ce-am făcut pân' la urmă nimic, am băut, am vorbit, oare ce, ce-oi mai fi făcut, da' nu asta încerc să-mi amintesc ci ce-am căutat acolo sau pe cine, venisem după cineva, chemat de cineva aveam un scop acolo și când colo am stat și-am băut parc-am intrat și pe la WC, tre' să fi intrat nu rezist atâta fără, lângă mine în gang s-a oprit o domnișoară, a observat și ea că plouă, plouă cu bulbuci, îi zâmbesc și mă trag la o parte de parc-aș vrea să-i fac loc lângă mine, ea se uită dar nu vine mai aproape, își dă șuvițele de pe frunte la o parte. Observ că are pantaloni de stofă, da, pantaloni de stofă și pantofi de culoare deschisă cu barete, mai stăm așa eu mai uit la pantofii ei, ea probabil sesizând, și când îmi ridic privirea văd că e jenată o ia încetișor înspre ieșire deși cu o urmă de zâmbet pe buze și parcă ar vrea să spună ceva, zic eu, parcă s-a mai oprit. Pleacă de tot și eu o pornesc, strada e blândă sau sălbatică, nu-mi dau prea bine seama, multe luminițe roșii ca în fotografia nocturnă a unui mare bulevard dintr-un mare oraș din străinătate, cu o ușoară pantă ca să dea impresia de fluviu de lavă, un bețiv plimbă o roabă ca la un tur de onoare pe o latură a Pieței Unirii, și cu cât roțile ei

---

zângănesc mai tare cu atât zâmbetul lui e mai larg, se uită la mine, da, sigur se uită, și aproape nu-l văd gândindu-mă cum o chema cum o chema, doar cu coada ochiului, gata, trec, trec căutând de pe-acum în josul străzii un punct în care să-mi fac următoarea oprire, în ploaie, acum se întetește acum slăbește, n-are rost să mai stau sub o poartă, a, cum să nu la *Mama Manu*, mă opresc, în fața mea o tipă cu cur gros în pantaloni de pânză crem așteaptă lângă un uriaș în cămașă albastră, vorbesc în lumina albă a vitrinei, dar nu disting ce, poate nu în română, mă trag mai aproape, poate prea aproape, sesizez că încep să se întoarcă spre mine, mă trag mai departe și-mi scot cinci lei din buzunar, studiez meniul întins pe perete, de ce am bani de ce nu, de un hot dog am ba chiar și de unul dublu, doi crenvuști băgați în aceeași chiflă, cur gros și uriașul așteaptă în continuare, vorbesc în continuare, scot sunete ciudate ca niște pleoscăituri, și tot uitându-mă la ei am uitat să mă uit înăuntru și când mă uit înăuntru nu mă mai uit la nimic altceva pentru că înăuntru în lumina albă lângă vitrina frigorifică, ieșind de sub bretelele unui maiou, sunt două brațe de la care nu-mi mai pot lua ochii. De la distanța de vreo doi metri par șlefuite ca brațele unei statui, dar când se apropie și-i înmânează uriașului o pungă cu șaorme vezi deodată pe întinderea lor, în josul umerilor până spre cot, și pe interiorul antebrățelor, pernițe de grăsime care umflă ușor, foarte ușor, pielea, pernițe de grăsime ca ale unui bebeluș, și pielea ei pare interiorul unei scoici, însă moale. Nici nu mi-am ridicat încă ochii spre ai ei când mă întrebă ce doresc. Și fața-i e frumoșică, rotunjită, o față de *morenita*, zâmbește și-ți vine să-i zâmbești înapoi, însă parcă nu feței ci tot brațelor, poate am început să zâmbesc și ea așteaptă să-i spun ce doresc și cred ca cer hotdogul ăla pentru că o văd întorcându-se, cred că scoate o chiflă din frigider și vârstă în ea crenvuștiul, ghicesc pentru că îi urmăresc brațele doar până la cot, le albește neonul și parcă sub piele gropițele iscă vârtejuri care se rotesc foarte încet. Hotdogul e gata una-două și ea mă întrebă dacă vreau de toate și poate că dau din cap, sigur, vreau de toate pentru că mâna ei se repede spre sticla galbenă de muștar, o trecere peste chiflă, apoi cea roșie de ketchup, încă o trecere și apoi cea albă, maioneza, parcă ar picta cu sticlele astea, la sfârșit îmi întinde chifla, încă zâmbește, cred că zâmbește, îi plătesc cu ultimii bani, las întrebarea ce-o să fac mâine pe mai târziu dacă nu chiar pe mâine pentru că imediat va fi timpul să plec și ea știe pentru că întrebă mai doriți ceva, sau mă gândesc eu că imediat o să întrebe, mă dau un pas în spate așteptând întrebarea sau pregătind un răspuns și dau de ceva moale, e cur gros care-și mănâncă șaorma în picioare la masa de

plastic și mă privește intrigată, dar nu furioasă, sper că nu furioasă, nu ridic privirea către uriaș căruia-i văd mâna stângă mototolind un șervețel cu urme roșii, nimic, zic, nimic, și mulțumesc dar ea nu mai e la tejghea, e o altă fată, cu brațe absolut comune așa că n-am de ce să mai stau pe aici, revin poate revin, o pornesc. Fac zeci, sute de pași până la prima îmbucătură, pe undeva pe lângă catedrală, și apoi din trei mușcături am terminat hotdogul, mă șterg pe buze cu șervețelul observ că m-am pătat cu muștar-ketchup-maioneză pe tricou șterg și acolo las o pată întunecată și înainte, tot înainte, strada e largă și ușor șerpuită, nimic de observat pe aici îmi zic încă mi-e foame dar mă abțin să-mi tot spun asta, e un alt fast-food în Mihai Viteazul, foarte aproape, să-mi iau și de acolo ceva, da' nu mai am bani, nu mai am, sticla neagră a clădirii ondulează pe lângă mine și mă văd deplasându-mă parcă în ușoare salturi, ca printr-o apă care-ți ajunge la bărbie, hop-țop dar lent ca pensionarii în bazin, poate mai am ceva pe card tre' să mai am, duc mâna la buzunarul din spate al pantalonilor dar cardul e în portofel și portofelul nu e în buzunar, unde e, mă opresc și mă caut dar clar nu-l mai am, l-am pierdut, nu se poate să-l fi pierdut, l-am uitat, cred că în Insomnia, tre' că acolo l-am uitat, Doamne dă să-l fi uitat acolo, acolo mă pot întoarce, acolo-l mai pot găsi, acolo mă cunosc. Trec pe lângă clădiri prin Mihai Viteazu, lipit de ele ca un șobolan, felinarele portocalii ard deasupra și umbra mea tot înainte și înapoi lungindu-se și scurtându-se pe trotuarul ud, vrând parcă să scape. A început din nou să toarne și după ce dau colțul pe Regele Ferdinand mă adăpostesc în ușa unei case de schimb valutar, lângă mine pe un panou galben cifrele negre neclintite, vânzare cumpărare, în fața mea peretele de sticlă al unei bănci, ridic privirea și la etajul al doilea e un dreptunghi decupat în întuneric, un birou în care încă arde lumina și cineva umblă înăuntru, o ușoară mișcare bancară la două jumate noaptea, un angajat insomniac rătăcind prin propriul birou, pe cămașa lui albă s-au uscat semilunele de sudoare de la subsuori și acum între piele și bumbac stă un miros de zi trecută, ultimele note ale parfumului de dimineață bătând încă încet pe pielea de atâtea ori transpirată apoi zvântată, stârnite la fiecare mișcare și nu mai are multe mișcări până când va trebui să stingă lumina și să plece acasă, îmi închipui, un om care a muncit și mâine o s-o ia de la capăt sau poate mâine își ia liber cum îmi iau și eu dar mai am câte ceva de făcut azi, mai am de dus la capăt strada asta, și-o duc, pentru o clipă am senzația că m-am rătăcit, sau doar că am rătăcit, orașul acum necunoscut, străzi care nu știi unde duc sub ploaie, și apoi peste înșiruirea lor fără sens se coboară parcă liniștea, din cer clădiri în ordine

ca niște huse peste clădirile în dezordine, potrivindu-se perfect, spectre peste piatră, identice, parcă le-ar prinde cineva cu cleme minuscule, invizibile, acolo să rămână, și-mi dau seama că am trasat un mare trapez prin oraș ca într-o cursă de unul singur, sunt la capătul turului, în Piața Unirii, portofelul nu e departe, de ce l-am uitat mă întreb, de ce am plecat mă întreb, nu mai aveam nimic de făcut acolo, în fum, undeva la o masă din încăperea din spate, am ieșit de la toaletă și am plecat, sprintez diagonal prin piață, nu mai e nimeni la ora asta, plouă, ultima trecere de pietoni, Conti cu geamurile negre și împânzite de afișe, gang și scări, alte afișe, deschid ușa. Micul Barbossa mă privește pe sub pleoape așezat la bar, îi fac cu mâna un gest care să explice totul, știi m-am întors mai aveam ceva de rezolvat, ceva de terminat, nimeni la mese, în stînga pe o canapea un trio masculin șoptește ca în telefonul fără fir, de la unul la altul, poate că mai e aici, poate că-mi spune ea, da ți-ai uitat portofelul, poftim, nu, nu asta, să-mi spună dacă venisem cu un scop acolo sau doar să beau, să-mi spună ce să fac, ce trebuie să fac, și cum dracu' o cheamă, Melania, Mălina, Mela, numele mi se miluiește pe buze tot mai aproape în cele câteva secunde cât traversez sala, cu pasul tot mai sigur, ca și cum m-aș apropia de finis și steagul cu pătrățele ar aștepta să fluture deasupra, da, acuma da, învingător în ultima încăpere, și acolo, pe fotoliu lângă pian, e ea, numele se limpește pe buze, poate și zic cu voce tare, fiindcă își ridică privirea, e singură la masă, zâmbește și așteaptă să mă așez, și sub mâna ei, ca un animaluț îmblânzit, e portofelul de piele, pe care ea-l mângâie și-l bate ușor cu degetele, o darabană și o privire ațintită, răsufli și mă las să cad în celălalt fotoliu, și ochii ei țintă într-ai mei și în curând aflu, știu, și e calm acuma, și scopul, ușor, ușor, fără nici o împotrivire și, îmi dau seama, nici pentru prima oară, se transformă în însărcinare.

Proza

Ioana Șerban

Patio

Aerul era împărțit în două: între dimineața caldă și mirosul oribil de bucătărie. *Mâncare de spital, mâncare și boală*, la fel cum duhnea aerul pe care Leon se chinuia să nu-l respire. Prin geamurile deschise larg, nu se aerisea nimic; doar șoseaua se îmbiba de gustul puternic al supei gătite în subsolul azilului de bătrâni.

Ești un băiat bun, ...

Ești un băiat bun, dar în locul acela e altfel.

... dar omul acela, de-acolo, este nemaipomenit.

Era un tânăr de nouăsprezece ani, puțin cocoșat din naștere și blond. Leon. Ajunsesse devreme în acea dimineață în fața azilului de bătrâni de unde trebuia să-l preia pe un om pe care nu-l văzuse niciodată. Un bărbat. Leon a trecut repede pe lângă ferestrele bucătăriei. A intrat în curte și, din cele cinci bănci din fața lui, era ocupată doar una. O bătrână albă cu privirea uimită aștepta așezată. Albă, ca toți bătrânii. Uimită, ca toți bătrânii. O liniște era în acea femeie, iar în mâna ei – o ceașcă de porțelan goală.

– Tinere!

Femeia întinse ceașca în dreptul lui Leon.

– E ora cafelei acum... dar aici ne spun că e ora ceaiului. Mie niciodată nu-mi dau cafea. Niciodată... O gură de cafea.

Umărul mai scund al tânărului zvâcni într-o parte și el își împrăștie privirea în curte. Nu era nimeni. Doar femeia. Doar ușa de la intrarea în clădire era deschisă.

– Cum ajung sus? Cum ajung la camera nouă?

– Pe ușă, pe scări. Pe-acolo!

După cele câteva cuvinte, gura femeii se închise la loc în tăcere. Mâna cu ceașca reveni în poală. Cu un scârțâit, geamul ușii de la intrare se trânti în urma lui Leon. Urcă scările în spirală până la primul etaj unde apărea podeaua în pătrate albe și negre. Se gândi la bătrâna de pe

bancă și la *omul nemaipomenit* din camera cu numărul nouă. Pașii lui se agitau pe un pătrat negru de pe podea, într-un singur loc. Citi numărul înscris pe uși. Șapte. Opt. Coridorul se lungea după o curbă. Nouă.

Peste tot mirosea la fel. Mâncare. Boală.

*

Ești un băiat bun, să ai răbdare cu el.

Înțelege-l și pe el.

Nu avea alternativă?

Camera numărul nouă avea un tavan înalt. O fereastră pe care se vedea câmpul întins din spatele azilului – și în mijlocul câmpului se afla o masă lungă sub care lătra un câine. Lângă fereastră, de pe pat, pe Leon îl privea un bărbat slab, cu fața ridată și cu spatele drept. Îl privea fix și hotărât. În mână ținea toarta unui mic bagaj. Era gata de plecare.

E un om care a trecut prin multe.

Nu a fost voia lui să plece; așa s-a întâmplat.

Lucruri se întâmplă, știi și tu...

Lasă-l acolo, mamă, hai să-l lăsăm acolo! Ce rost are acum?

Trupul bărbatului se ridică, împreună cu geanta. Din capătul celălalt al camerei, Leon se apropie de el. Îi luă geanta din mână, fără să-l atingă. Bărbatul i-o cedă, fără să se opună. Nu se întâmpla nimic. Tăceau. Leon își înfipse degetele puternic în toarta de piele a bagajului. Din fața lui, ținuta perfectă a bărbatului se întoarse încet spre el.

– Ești un băiat bun că ai venit până aici.

*

Aerul se mișca mai repede pe coridor, înaintând printre pacienții care-și dăduseră ușile de perete. Ieșiseră toți, rând pe rând, cu câni și farfurii goale în mână, în pijama. Coborau scara în spirală până la sala de mese, din ce în ce mai aproape de mirosul insuportabil al aceleiași mâncări. De acolo așteptau la coadă pentru micul-dejun și urmau pe cei din fața lor către veranda care se deschidea spre câmp. În aerul lui Leon se găsea ceva fluid, impregnat de grăsime. Întorcea capul ca și cum ar fi alungat duhoarea. Din când în când, se uita în spatele lui: printre pijamalele în culori spălăcite mergea un alt chip bătrân, îmbrăcat într-o cămașă și într-o pereche de pantaloni proaspăt călcați. Chipurile de bătrâni erau liniștite și mergeau în liniște. La fel și cel al bărbatului.

Tocmai îl cunoscuse. Zângăneau uneori căni sau farfurii pe balustrada scării, după cum se sprijineau de ea pacienții. În sala de mese, zgomotul gol al farfuriilor dispărea. Fiecărui pacient i se oferea porția și ceaiul, iar ei le purtau mai departe până la măsuțele de pe verandă, unii chiar până la masa lungă de pe câmp. Chipul femeii de pe bancă se pierdu împreună cu ceașca de porțelan până în capătul acelei mese.

Femeile și bărbații devin aici pacienți. Și geanta fu lăsată jos, la piciorul unui scaun pe care se așeză Leon. Își strânse puțin umerii și își întinse gâtul cât mai drept, cât mai sus: în jurul lui bătrânii mâncau încet. Cu foame. Fără poftă.

Bărbatul se așeză pe celălalt scaun. Puse în fața lor două căni. Cafea.

— Credeam că nu se servește așa ceva aici.

— Da. Cei internați nu au voie, să nu-i agite, să nu-i afecteze. Doar pentru vizitatori. Iar eu cum plec azi...

Iar el cum pleca în acea zi putea lua cafea. Două mâini înconjurată în același timp cămile cu lichidul fierbinte. De o parte, un tânăr blond cu ochii pe masă, peste petele lipicioase rămase acolo sub conturul unei farfurii. Desenă cu degetele jumătate din linia cercului. În partea cealaltă, bărbatul lăsă ochii în cearcăne. De la oboseală. Ridurile lui închideau perfect pleoapele. *E un om obosit, Leon.* Întreaga verandă stătea în oboseală. Mai sus, la etaje, în camerele cu tavan înalt, se dormea mult. Venea dimineața, oamenii se trezeau, mâncau; după o plimbare se întorceau lângă pat. Se făcea seară, noapte. Mereu în pijamale: ei adormeau. Se trezeau și își puneau din nou coatele pe mesele albe. În dreptul lor erau așezate stive de ziare. Nu citea nimeni. Leon întinse brațul după un ziar. Îi îndoi puțin marginea către el. *Sunt vechi, toate sunt vechi aici... Cel de lângă mine cât de vechi este?* Se uită după tata, pentru că în gând îi venise acel cuvânt. Tatăl lui nu putea fi bătrân ca toți ceilalți. Dar omul din fața lui fusese și el un pacient. Își corectă un gând anterior: *părinții toți sunt aici pacienți*, din spatele zăbrelelor curții de la intrare, toți copiii își privesc părinții în pijamale. Ei se plimbă în curte, mereu în același sens, în pătratul din *patio*. Copiii stau și privesc. Era greșit! Unii copii nu se mai întrebau cine se plimba prin curtea azilului, sau cine doarme în mirosul de supă grasă. Trupul lui Leon se scutură sub un spasm care urcă pe spatele cocoșat.

Nu trebuie să stea acolo.

Nu trebuie să stea nici cu noi, mamă.

N-are unde.

De la masa vecină, un bărbat cu barba dezordonată își împinse

scaunul cu picioarele; apucă farfuria și porni cu pași apropiați, lent, către sala de mese. Câteva capete îl priviră. Se uitau curioși. Întrebau. *Bătrânii întreabă mereu ceva.* Ajuns în dreptul ușii, bărbatul cu barbă nu mai făcu nici un pas. Uitase ceva. Se uită spre masă; se uită înapoi spre sala de mese; privi în jos, în farfurie. O clătină deasupra podelei. Era goală. Râdea. Era goală, n-avea rost s-o clatine. Nu mai era nimic în ea. Porni la fel de lent, încă o dată, dar în încăpere era întuneric, sau afară era prea mult soare și Leon nu mai văzu nimic. Ridică până la buze cana și înghiți.

– Dar nici n-are gust de cafea!

Dar chiar nu putea să rămână cu noi? Cum adică trebuia să plece?

– Nu prea are, dar *aici* nu e chiar atât de rea, bărbatul din fața lui râdea.

Nu mă pot purta firesc cu el! Nu e nimic firesc. Nici un gest pe care-l va face el nu va fi normal pentru mine.

– Seamănă mai mult cu putoarea care vine din bucătărie! Asta vă dau aici?

Stă într-un azil! Îmi spui că a fost dorința lui. Un om vrea să stea într-un azil?

– Nu prea mâncam.

Vrea să fie o victimă!

– Atunci ce faceți? Tu ce făceai? Dormeai?

– Îmi aminteam.

Nasturii cămășii bărbatului oscilau în ritmul respirației. Nu făcea nici o mișcare. Măinile le ținea pe lângă corp. Picioarele erau depărtate sub masă. Stătea drept. Își amintea. Probabil își amintise multe. *Sau poate nu-și amintise nimic.* Bărbatul acela care așteptase câteva luni sau câțiva ani, Leon nu știa, pe patul din azil, în camera goală. Bărbatul acela stătuse în pat, într-o zi lângă mama lui. Tatăl lui dormise lângă mama lui. *Eu nu am tată,* repetase un copil blond, cu trupul îndesat peste genunchi. După câțiva timp, copilul crescuse și ajunsese și el în fața zăbrelelor gardului de la azil. Sus, într-o cameră, în camera cu numărul nouă, aștepta pe pat, cu bagajul făcut, el, tatăl lui. ?tia despre el doar atât: că era un om nemaipomenit. *Cum arată un nemaipomenit, mamă?* O cămașă călcată cu grijă; o pereche de pantaloni cu dungă pe fiecare picior. Avea riduri și cearcăne în jurul ochilor. I-a auzit vocea și i-a ascultat râsul. Stătea drept. *Așa e tata.* Are în geantă o cămașă de noapte lungă, puțin descusută la umeri. Există, undeva pe acel material, o pată de grăsime de culoarea urmelor farfuriei care fusese pe masa albă. În

Ioana Șerban

---

acel material, bărbatul mergea pe coridorul lung, în pătrate albe și negre, apoi prin curte. În gândurile lui. Își amintea poate de o femeie tânără care alerga într-o rochie de vară. Nici una dintre femeile din jurul lui nu purta rochie. Aveau toate cămăși de noapte, pentru somn și singurătate. *Și așa e tata*, un bărbat de șaizeci și cinci de ani, care apare din nou pe scaun; tăcut, ascultă lătratul unui câine.

Veranda aproape se golise în jurul lor.

*

După cele câteva trepte ale verandei, începea câmpul gol. Era acolo doar masa lungă în colțul căreia se afla încă o bătrână cu o ceașcă de porțelan. Parcă aștepta. Scaunele erau date deoparte și printre ele se împleteau picioarele unui câine vagabond. Se ascunsese mârâind când apărură cei doi. Parcurseră în tăcere masa: un tânăr blond zgâlțâind peste gambe o geantă și un bărbat cu o mână în buzunar și în cealaltă cu o cană. Când ajunseră în colțul mesei, bărbatul se opri și turnă cafea în ceașca femeii. Ochii ei se oglindiră în lichidul brun. Gustă și așeză apoi ceașca tacticos pe masă. O picătură se prelinse pe desenul de pe porțelan și pe degetele ei. Lăsă mâna în jos, unde se ghemuise câinele. Nu mai mârâia – se încolăcise peste degetele de la picioare ale femeii. În fața ei, pe câmpul întins, mergeau două siluete, una lângă cealaltă. La un moment dat, silueta bărbatului cu mâinile în buzunar își îndesă gâtul între umeri. Mergeau la fel, în același ritm, doi oameni aduși de spate, în aerul dimineții.

Proza

Traian Ștef

Povestea Martei

Marta visează pielea lui Georg întinsă ca o pijama pe patul din dormitor. O floare de mac în locul unde a fost inima. Patul din dormitor e pentru două persoane, ea doarme la locul ei, spre geam, pielea lui Georg spre dulapul cu trei uși, ea se acoperă cu aceeași plapumă și vara și iarna, pielea lui Georg stă peste plapuma de rezervă, albă, plată, ca o cârpă, i-e frică s-o atingă, s-o arunce-n foc cum a făcut eroina din *Povestea porcului*, ar vrea să doarmă, cum s-o ruleze, s-o lege cu sfoară, s-o arunce în pubelă, ce senzație ar avea degetele ei umblînd cu pielea unui om care este viu, știe că este viu, tocmai a plecat de la ea după ce l-a tuns cu foarfeca aceea metalică, pielea în care era înfășurat corpul lui parcă rîde, parcă o pune la încercare, dacă e în stare să umble prin oraș cu ea pe braț cum poartă o jachetă în toamnele călduroase, vis și trezie, i se pare curios cum nu se teme, cum nu vomită, parcă ar fi costumul lui gri fără buzunare, aude bătăi în ușă, poate e Georg care s-a întors să-și recupereze pielea lăsată în patul ei sau foarfeca, poate e un polițist, poate bătrînul care îi lasă la ușă sticla cu lapte, poate dacă ar arunca-o în foc ar ieși pe horn și ar vedea-o toată lumea, bătrînele curioase care urmăresc bărbații cum pleacă de la ea mai tîrziu, pielea lui Georg e liniștită, nemișcată, să tragă peste ea o pătură, are una mai veche bună de acoperit caii transpirați, cum făcea bunicul ei, parcă se transformă într-o pisică neagră, luna stă la geam rotundă și luminoasă.

În ultima vreme s-au înmulțit omorurile și sinuciderile. Oare s-au înmulțit sau le vinează presa? Elodia este căutată în toată țara, s-au cheltuit milioane de euro cercetînd oriunde un prezicător spunea că ar putea fi, oriunde putea ajunge soțul ei, principalul bănuit care nu recunoaște nimic și crede că e vie undeva în lume, televiziunile fac emisiuni dedicate căutării ei, bătrîne omorîte, amante, frați, părinți, din beție, gelozie, afaceri necurate, prostie, execuții. Un polițist se bucură că

nu mai au ei mult de lucru, că, zice, speranța de viață a unui interlop e cu 20 de ani mai mică. Marta stă lângă Cristian, acasă la el, înconjurați de cărți. El scrie cu mâna, cu creionul, nu are calculator, nu avusese nici mașină de scris, pe caiete sau pe coli de hîrtie. Ascultă Bach, un om ursuz ca el e de o seninătate strălucitoare, se simte bine cu el cînd e așa de senin, parcă ar fi transparent ca muzica, ia o coală de hîrtie scrisă și face un avion din ea cum fac copiii îl aruncă prin cameră și aleargă goală după el, el o privește cu duioșie, bine că se bucură această femeie tînă, nu știe ce o atrage ce o ține lângă el ar vrea să-l însoțească la Valea lui Mihai cu albinele să stea împreună în rulotă în nopțile de primăvară tîrzie cînd înfloresc salcîmii să respire împreună mireasma de salcîm să-l ajute la stors ramele de miere s-o vadă cum se unge pe mîini cu mierea de salcîm ca lămiia ar vrea să golească de lumină camera să rămînă numai ei într-o veșnicie cu ușile închise să tragă înăuntru seninul albastru își plimba privirile pe corpul ei cum îl învăluia muzica din concertele brandenburgice el nu umbla niciodată gol prin cameră își lega un prosop la brîu se simțea ca o bucată de tablă ondulată în comparație cu corpul ei tînăr dornic să se expună sufletul ei ca o păpușă dăruiată bărbatului dacă s-ar retrage într-o crăpătură a peretelui s-o privească de acolo.

Îmi place să răsfoiesc ziare și reviste vechi. Parcă prezentul nu aduce nimic nou în viața oamenilor, decît tehnologie. Adică nu iau în mîini revista dintr-o hîrtie căreia i se văd toți porii, nu-i întorc cu grijă filele, nu-i simt mirosul de obiect vechi, ci consult colecția digitalizată într-o mare bibliotecă. Totul decurge mai repede, sar ușor de la o pagină la alta. Iată, o revistă românească din a doua jumătate a secolului XIX, apărută la Pesta, tipărită acum la Oradea, cu ilustrații lucrate la un atelier din Viena, revista „Familia”, poezie, proză, teatru cam infantile, dar informații culturale din Europa, ba întâmplări ciudate tocmai din America. Doi tineri, se spune, s-au căsătorit prin fonograf. Cum fata trebuia să stea izolată din cauza unei boli transmisibile, iubitul ei a rostit jurămintele în fața preotului, le-a înregistrat și i le-a trimis fetei. La fel, ea a rostit propriile jurăminte, iar acestea, împreunate pe discul miraculos, sînt mărturia celebrării căsătoriei lor.

Parcă și Marta ar fi tentată spre o căsătorie prin corespondență, cel puțin cu Georg. Să știe că are un anumit statut social, dar să facă ce pofteste, să se culce cu cine o fascinează, să călătorească oriunde ar duce-o gîndul. Asta era problema ei cu relațiile. Iubea și ura visceral. Cunoscuse odată un bărbat schilod, negricios, slab, care vorbea puțin, dar avea o privire sfredelitoare, ochi negri cu cearcăne vineții, ochi

înfundați în orbite și nu s-a lăsat pînă nu s-a culcat cu el, la el acasă, într-o cămăruță închiriată, fără apă curentă, încălzită cu o sobă pentru rumeguș, igrasioasă, o cămăruță între altele zece din acea curte interioară, locuite de familii numeroase sau burlaci care trăiau din ajutorul social și mîncau la cantina primăriei.

De trei ani i-am dus domnului Csak pendula pentru reparat. O cumpărasem de la piața cu vechituri a orașului. Din copilărie mi-am dorit să am un raft de bibliotecă și o pendulă. După ce am ajuns la casa mea am umplut casa cu rafturi de bibliotecă și cărți, dar o pendulă nu mi-am permis decît după moartea lui Ceaușescu. Admiram una la un preot reformat vecin de apartament. Avea același nume și era unchiul episcopului Tokes, cel care a provocat declanșarea revoluției din decembrie 1989 la Timișoara. O auzeam prin peretele de beton al blocului bătînd ora, avea peste o sută de ani, mă tot gîndeam să-i propun preotului vînzarea-cumpărarea ei, mai ales că îl împrumutam lunar cu bani, suna, se arăta în fața ușii, înalt, într-un halat vechi și răntuit, cu nelipsita cravată la gît, spunea același text, gîjiit pentru că fusese operat de cancer la gît și era prima operație de acest fel reușită în România, doctorul plecase după aceea în Germania de Vest, de aceea am venit să vă rog să mă împrumutați cu o sută de lei, o să vi-i restitui la data cutare, nota în carnețel numele și data, se ținea întotdeauna de cuvînt, avea o biografie fabuloasă, pe soția lui o vedeam rar, o femeie care fusese foarte frumoasă în tinerețe, el un bărbat athletic, care schiase și cutreierase munții, apoi comuniștii l-au închis, a rezistat la torturile securității, la frigul, foamea și bătăile din închisoare, a supraviețuit cancerului, iar acum își făcuse un cerc de unde împrumuta pînă la pensie cîte o sută de lei și-i restituia la termen îmi era jenă pentru gîndul de a-i propune acel comerț imediat ce-mi răsărea în minte îl și retrăgeam în ascunzișul creierului, cumpărasem deci o pendulă de la o femeie frumoasă, îmbrăcată cu rochii colorate în cîteva straturi, o bluză albă, decoltată, sîni mari, i-am oferit jumătate din prețul cerut, a refuzat, m-am îndepărtat, m-a urmărit, îmi făcea noi oferte, eu refuzam, mă și răzgîndisem, numai de pendulă nu aveam noi nevoie parcă auzeam comentariul de acasă al soției, luați-l auzeam în ceafă, e un ceas de marcă, funcționează numai îl puneți pe perete, pînă la urmă, haideti că vi-l dau cu cît ați zis, dar dați-mi repede banii să nu vadă soțul că vi l-am dat așa ieftin, bineînțeles că pendula nu funcționa, ba avea piese diferite care nu se potriveau, așa am ajuns la domnul Csak, singurul din oraș care se pricepea la ele, ba era în stare să le construiască el însuși, făcea acest negoț în Ungaria, cumpăra mecanismul iar restul confecționa el după ce model voiai, cadrane, cutia din

lemn cu tot felul de modele, i-am dus-o vara, prin iulie, nu pot așa repede, îmi zice, poate înainte de Crăciun, dar mai dați din când în când un telefon, îl mai caut când am drum prin zonă, uneori răspunde, deschide, alteori nu, nu e gata, zice, am comandat mai multe cadrane la o fabrică și nu le-au făcut încă, mai merg, e problemă cu fabrica, zice, a dat faliment, trebuie să găsesc ceva atelier sau să cumpăr material să le fac eu, sîntem deja la Paștile din anul viitor, nu am reușit, zice, trebuie să rectific ceva la mecanism, nu merge cum îmi place mie, îl mai las, nici nu am bani în momentul acesta, trece anul, îl mai vizitez cu un prieten care îl știa de mai mult timp și stă lîngă el pînă-i rectifică la un strung mic atașat de masa de la bucătărie ceva mîner din aramă, transformase bucătăria în atelier, nu am putut zice am fost bolnav, am probleme cu inima, pare într-adevăr bolnav, are fața pătată cu niște pistrui uriași, mai treceți, mai trec peste o lună, nu am reușit, zice, așteptați că nu mai durează mult, vă sun eu, aștept, încep să uit că am acea pendulă, posesia ei devine o ceritudine, o am, o voi folosi cîndva, mai trec într-o seară în drumul de la gară spre casă, am avut ceva foarte urgent de făcut unui ștab de la poliție, mai treceți vreau să scap, mai am cîteva, e una de vreo doi ani la mine, de fapt mai am trei restante, a dumneavoastră e între ele, mi le arată într-o cameră alăturată, precis, îmi zic, a folosit mecanismul pentru o afacere de-a lui, o lungă perioadă nu mai trec pe la el, peste două săptămîni va fi gata, îmi zice cînd deja era de doi ani la el, de ce nu o iei de acolo, mă întreabă soția, își bate joc de tine, începusem să mă obișnuiesc să-l vizitez, îmi arată și alte piese de colecție, e colecționar de ceasuri și tot felul de antichități mărunte, mă amîină cu atîta seninătate, ce să fac, nu-l pot brusca, stă pendula și acolo, mi-o va da el vreodată, dar îmbătrînește, tocmai a murit o cunoștință care se ocupa cu comerțul de tablouri vechi și copiii lui s-au trezit că tot felul de persoane vin să ceară tablouri plătite, sau banii, nu mai e mult, mai piscăliți că uit, m-am și reangajat la fabrică, lucra la vechea tipografie, la atelierul mecanic, ajung la trei ani și merg sisific să văd dacă pendula mea e reparată și domnul Csak îmi răspunde invariabil, mai sunați, mai piscăliți, am consumat benzină cît valoarea pendulei în trei ani, ducîndu-mă să văd dacă nu cumva e gata, mă gîndesc ce surpriză va fi să merg acasă cu ea, să-mi spună, domnul Ștef, e gata, despre preț nici nu mai întreb, poate va costa mai mult decît una nouă, adică funcțională, dar asta are patina drumurilor mele și amintirea conversațiilor și amînărilor domnului Csak, are și alt fel de istorie, nu mă simt umilit, parcă aș amîna clipa să-mi mai spună domnul Csak mai piscăliți, poate și moare după ce o va termina și e păcat să moară din cauza insistențelor mele sau pentru că nu mai

are o altă pendulă de amînat, simt că domnul Csak e omul lucrului perfect și orice lucru dus la perfecțiune de om presupune amînări, nemulțumiri, finisări, totuși, dacă lucram la poliție, procuratură, finanțe, era gata de mult pendula mea, am de multe ori senzația, și atunci îi aduc aminte domnului Csak că e de trei ani pendula acolo, că mă pune într-o cutie minoră, că timpul pentru mine e dintre acelea cu prețul mic, lucru făcut între altele, tocmai cînd nu mai are altceva mai bun de făcut, îl caut o dată în spatele blocului unde plantează cîțiva arbuști, în timpul respectiv putea repara pendula mea, dar plantarea unui buxus era mai importantă, sînt trei ani, domnule Csak, cred că îl jignesc cu asta, aș vrea s-o ia să mi-o trîntească, nu mai e mult, zice, dar e o problemă, aveam cadranul pregătit pentru dumneavoastră dar l-am folosit din greșeală pentru alt ceas, se poate cu cadranul vechi, se poate, zic, ce să mai zic, ce să mai fac, au trecut trei ani mai pot trece cîteva săptămîni, dar intensific vizitele, îl sun pe telefonul mobil aproape zilnic, aud același text, cînd îl deschide, mai piscăliți că nu mai e mult, îl mai caut cînd trec prin zonă, uneori se retrage după ce vede că eu sînt și nu deschide, descopăr că soneria are o hibă, dacă sun mai insistent se declanșează un fel de alarmă și e obligat să iasă, acuma nu mai e mult.

Proza

Radu Țuculescu

Femeile insomniacului

în memoria lui Tiberiu Iancu

Tavi Piciorviclean era liber profesionist. O afirma cu mândrie. În concepția lui, liber profesionist însemna unul care, în primul rînd, nu muncește nici la patron, nici la stat. Reușise să termine liceul, după o frecvență total aleatorie la cursuri. Minte ascuțită, cum se zice, Tavi era un cititor pasionat de literatură și, în egală măsură, un pasionat al jocurilor de cărți, în special al poker-ului. De aici, banii de buzunar, în timpul școlii. După absolvire, a lucrat, din proprie inițiativă, într-o mină, timp de un an de zile. Să cunoască, pe viu, viața minerilor, nu din povești de crîsmă. De acolo, s-a întors cu piciorul stîng ceva mai scurt și-o nestăvilită poftă de viață la... suprafață. Trăia din poker, organizînd partide cu diverși indivizi bănoși, mai ales cu cei veniți din provincie pentru afaceri profitabile în marele oraș. Cazați la hoteluri de patru stele, aceștia ajungeau și în *Acvariu*, local cu faimă, plasat taman în centru. Aici, Tavi Piciorviclean îi agăța elegant, momindu-i la o partidă, două, zece... Uneori făcea fotografii la nunți. Avea un talent de excepție, i se dusese faima, fotografiile sale aveau personalitate, fantezie, dar... aventura și lenea îl readuceau în *Acvariu*. Tavi era mult mai tînăr decît Timi și Nego, însă deveniseră prieteni buni. Îl încînta faptul că este ascultat aproape fără întrerupere, că-și putea deșerta sacul de cuvinte.

„Am început și eu să citesc *Arhipelagul...*”, zise Timi.

„Minunat!” explodă Tavi Piciorviclean. „Putem să-l comentăm.”

„După ce termin toate volumele...”

„Am priceput.”

„E nevoie de timp...”

„Într-o închisoare mai veche construită pentru cincisute de persoane erau băgate, în regimul comunist, zece mii de persoane! Ai citit? O închisoare în care ar fi trebuit, înainte de 1917, să zacă și tovul Lenin, căci

fusese condamnat dar... i se dăduse regim de om liber. Zece mii, în loc de cinci sute! Parcă Minsinsk se numea localitatea... cam așa ceva, tu nu-ți amintești, Timi, ori n-ai ajuns pînă la capitolul respectiv... ? E din primul volum.”

„Sînt o mulțime de informații și întâmplări și descrieri atroce, aproape pe fiecare pagină... greu să le țin minte...” zise Timi cu glas scăzut.

„Vezi, de aia trebuie să le povestim, să le comentăm... ca să ni se lipească mai bine de neuroni!” se entuziasmă Tavi Piciorviclean.

„Aș prefera să-l ascult pe... *Dave Brubeck*...”, zîmbi Timi, iar Nego aprobă, zgîriind aerul cu unghiile degetelor de la mîna dreaptă.

„El cîntă acum...?”, întrebă Tavi, nefiind un bun cunoscător al interpretelor de blues.

„Chiar el...”, confirmă Timi. „*Take Five* se numește piesa...”

„Mi-e cunoscută... e mîngîietoare..., habar n-aveam ce titlu are...” exclamă Tavi Piciorviclean. „O melodie perfectă pentru un drum lung... Te afli la volanul mașinii... în jur întinderi plate, nesfirșite... Un drum pustiu... ici colo cîte un arbust... Un amurg violet... tu singur, în imensa pustietate...”

Mîna lui Nego se zbătu în aer, ai aptitudini de poet, Tavi, mă uimești, ar trebui să te apuci de scris versuri...

„Mulțumesc... dar poezie, în nici un caz!”, răspunse Tavi. „Ar fi cam timpul să mă apuc de învățat și eu limba asta engleză... cît de cît. Nici rusa nu mi-ar fi stricat s-o cunosc... Ce scriitori minunați aș fi putut citi în original! Pentru rusă... e cam tîrziu. Gata... Să bem și să ascultăm...”

Ridică toți trei paharele cu rachiu alb. Pe suprafețele lor se zben-guiau frazele muzicale vărsate din pîlnia strălucitoare a saxofonului.

(Pati. Treizecișicinci de ani, căsătorită cu un agronom, are un băiețel de nouă ani. De băiețel se îngrijește mai mult mama ei. E chelneriță la Acvariu. Mică de statură, cu forme bine dozate, picioare de atletă, genunchi rotunzi ca două pînișoare tocmai scoase din cuptor. Nu poartă niciodată decolteu, dar de sub uniformă alb-neagră făcută din materiale subțiri, sîinii transmit invizibile semnale, nevăzute radiații, atrăgînd privirile mai mult ori mai puțin etilice ale consumatorilor și, mai ales, ale ziariștilor și scriitorilor, sector în care-i place să servească și să le audă comentariile pe seama siluetei sale, unele poetice, altele grosolane, dar, oricum, sînt spuse de niște oameni ai condeiiului, nu de orice țopîrlan fără imaginație. Clipoțește prin cele două săli cu pași hotărîți, de femeie care știe ce vrea, care nu se lasă ușor ademenită, nici păcălită, nici impresionată. Fusta i se oprește la o palmă deasupra

genunchilor rotunzi și senzuali, lăsînd să se bănuiască pulpele mușchuloase. E creolă, părul negru și scurt, ochi ca și ai lui Timi, două găuri negre care te-ar putea absorbi ireversibil.

„Timi, ești cel mai grozav ascultător pe care l-am întîlnit în viața mea! Și-ți dai seama cîți oameni am cunoscut eu cu meseria asta!”

Septimius știa că este cel mai grozav ascultător, dar se prefăcea că aude pentru prima oară această remarcă, producîndu-i o mică bucurie lui Pati, chelnerița cea scundă și brunetă, cu pielea de culoarea cafelei cu lapte. S-o sorbi pe-ndelete, seara și dimineața. Și noaptea, de ce nu?

Nu-și amintește, cu exactitate, cum a invitat-o la el. Ori, poate, s-a autoinvitat singură? Cînd seara îl prindea în Acvariu, Timi se îmbăta. Prea puțini puteau să-și dea seama de asta, doar cei mai buni prieteni. Atunci devenea și mai tăcut decît era de obicei. Mustața i se lungea, din cauza unui permanent zîmbet de supremă și necodîționată înțelegere. Se mișca drept, cu pași mici, aproape mecanici, niciodată clătînîndu-se, dar cu trupul țepăn ca și cum ar fi fost, brusc, încorsetat în ghips.

În seara respectivă, avu grijă să nu atingă pragul acela al uitării etilice de care-ți dai seama, doar a doua zi dimineața, că l-ai atins. A reușit să-și amintească, vag, cum a întreat-o pe Pati, într-un mod cît se poate de firesc, dacă nu vine cu el acasă după închidere. Totuși, parcă Pati fusese cea care sugerase...

„Agronomul a plecat cu gașca lui la vînătoare, se-ntoarce abia mîine noapte...”

De această replică și-a amintit brusc. Se rostogolise printre buzele gurii umede a chelneriței. Nu mai conta, cine avusese inițiativa.

„Sînt nevoia să povestesc cu un om... un bun ascultător... Mama și-a pierdut răbdarea și interesul, iar pe băiat nu sînt nebună să-l stresez de mic!”

Au intrat în apartament, iar Pati a fost cea care a răsucit cheia. Cînd Timi este acasă, nu încuie niciodată ușa de la intrare. Nici noaptea, indiferent dacă doarme profund cîteva ore, sub efectul rachiului alb, ori are insomnii. Ușa rămîne descuiată, pentru ca orice prieten ori chiar și o simplă cunoștință să intre, în caz de nevoie, și să găsească un temporar adăpost. Poate sosește omul dintr-alt oraș în miez de noapte și nu are cameră rezervată la hotel ori nu are chef de hotel. Poate nu-și găsește cheile de la garsonieră ori nu-l mai lasă nevasta în apartament, supărată că a întîrziat ori a băut peste măsură. Poate vrea să i se destăinuie lui Septimius ori pur și simplu mai are chef de-o dușcă, două. Cumpără o sticlă de rachiu alb și merge la Timi, intrînd în apartament fără nici o jenă, fără nici o rețineră. Așa se întîmplă că, adesea, trezindu-se

în miez de noapte, Timi descoperă în bucătărie un prieten zîmbitor care-l așteaptă cu paharul plin și cu o cafea aburindă, proaspăt făcută. Doar cînd vine cîte o femeie la el, Timi încuie ușa. Cel care găsește ușa încuiată, știe și nu insistă. Atunci, intimitatea lui Septimius Ilarie este respectată și nimeni nu cutează să-l întrebă cu cine a fost. Nu va primi, niciodată, un răspuns la o asemenea întrebare puerilă, de doi bani.

„Fă-te cît mai comodă, eu intru-n baie și mă bag sub duș, scurt...”, zise, conștient că apa fierbinte îi va face bine, îl va curăța de respirațiile dulceag-acrișoare în care se amestecau băuturile și tutunul consumatorilor din Acvariu. Avea obiceiul ca să încheie spălatul cu un jet rece de apă, un adevărat șoc care-l trezea din abureală, îl revigora, îi dădea un plus de bună dispoziție.

Se frecă cu un prosop aspru, înroșindu-și pielea, punîndu-și sîngele în circulație. Îmbracă halatul său preferat, de-o culoare mov închis, intră în bucătărie și scoase din frigider o sticlă cu vin alb și încă una, plină doar pe jumătate, cu rachiu. Întotdeauna avea în casă vin, alb ori roșu, pentru cei care nu suportau rachiul, dar mai ales pentru femeile ajunse, spontan, în apartamentul său. Toate erau, de la bun început, încîntate de ordinea care domnea în camere, de curățenie, de lipsa prafului, de lipsa vaselor nespălate din chiuveta bucătăriei. Apartamentul său nu arăta ca fiind proprietatea unui burlac. O femeie chiar a glumit pe tema asta, întrebîndu-l pe Timi dacă nu este cumva un sultan deghizat, avînd în stăpînire o duzină de slave care-i fac curat, pe rînd, în apartament.

Nu era un maniac al ordinei și curățeniei, dar îi plăcea ca lucrurile să fie la locul lor, să nu se împiedice prin camere de pantofi, ciorapi ori papuci, iar hainele să nu atîrne peste tot, hilar contorsionate semănînd cu niște piei jupuite. Cel mai mult, însă, îl deranjau vasele nespălate adunate-n chiuveta bucătăriei, arătînd ca un morman de mortăciuni intrate-n putrefacție. Era o imagine capabilă să-i producă o adevărată tensiune nervoasă, tocmai lui care nu se enerva niciodată. De aceea, bucătăria era cea mai curată și mai ordonată încăpere a apartamentului, ceea ce, evident, impresiona la cote înalte femeile, admirația lor față de Septimius Ilarie îngrășîndu-se considerabil.

Reveni în cameră, ținînd între degetele mîinii drepte gîturile albe ale sticlelor de vin și rachiu, iar între degetele celeilalte mîini, picioarele străvezii ale paharelor.

„Acuma îmi sticlesc și mie mîinile...”, zise Timi vesel, iar veseliei i se adăugă un vîrf de uluială, descoperind-o pe Pati.

„Mi-ai spus să mă fac cît mai comodă, iar eu...m-am făcut”, se scuză ea chicotînd.

Deschise canapeaua și se întinse în mijlocul ei, pe burtă, complet goală.

„Bravo...”, o laudă Timi, negăsind altceva mai adecvat să-i spună.

„Arăt ca un bebeluș de câteva luni...”, cîrîpi Pati. „Poate ți-a făcut și ție mama o astfel de poză. Toți bebelușii au măcar una. Zac pe burtă cu căpșorul ridicat și-s foarte veseli.”

„Exact...”, confirmă Timi, „însă fetițelor.. le lipsesc țutele...”

„Vai, Timi, dar nu mă așteptam să vorbești așa urît...”, se alintă Pati, „doar ești scriitor...”

„Sînt ziarist”, o corectă Timi, în timp ce se așeza, comod, în fotoliu.

„Scrii, asta pentru mine înseamnă scriitor!” conchise Pati, rostogolindu-se de două ori pe canapea, împrăștiind frisoane în jurul ei.

Timi își trase fotoliul mai aproape și-i întinse golașei chelnerițe paharul cu vin. Lui își turnă rachiu.

„Să ciocnim pentru... prima mea vizită la tine”, zise Pati

„Pentru prima ta vizită...”, îngînă Timi.

Ciocniră. Clinchet vesel, zurliu, pus pe șotii.

„O să crezi că-s tîrfuliță, din moment ce am venit la tine fără nici o ezitare...”, zise Pati și continuă fără a aștepta replica lui Timi, „dar ia spune-mi s-a lăudat vreodată careva dintre clienții Acvariului că mi-a tras-o?”

„Nu s-a lăudat nimeni...”, recunoscuse Timi.

„Știu, ești cel mai bun ascultător”, continuă Pati, „ne cunoaștem de-o lungă vreme, multe am mai discutat noi cînd lipseau clienții, pînă și politică! Nu ți-e rușine să vorbești cu mine, chiar dacă n-am facultate și-s o servitoare numai bună pentru servit la masă și... în pat!”

„Cine spune asta...?” scăpă Timi întrebarea.

„Șotul meu, imbecilul!” îl lămuri Pati. „Să-ți povestesc...”

„Pot da drumul la muzică?” întrebă Timi. „În surdina...”

„Bineînțeles că poți. Îmi va fi chiar mai ușor să-mi deșert sacul cu mizerii...”

Timi porni muzica. Louis Armstrong și Ella Fitzgerald. Avea numeroase ore înregistrate cu cei doi. Îi putea asculta la nesfîrșit, într-o sonoritate moderată. Vătuită. Cu difuzoarele camuflate de câteva cărți.

„Dar... să mă acoară cu ceva...” gînguri Pati, „cît timp vorbim și bem...”

„O idee bună”, o aprobă Timi zîmbind, „te-aș urmări mult mai atent... E o păturică în spatele pernelor...”

„Arăt bine?”, întrebă Pati și se mai rostogoli o dată, desfăcîndu-se și închizîndu-se ca o floare a nopții. Ca o plantă carnivoră.

Timi confirmă, dînd din cap abia perceptibil, zîmbind subțire pe sub mustața groasă și neagră, iar Pati descoperi pătura de culoarea muștarului și o azvîrli peste ea, acoperindu-se pînă sub sîinii treziți la viață, cu sfîrcurile alungite precum coarnele unui melc rozalii.

„Degeaba ai vrea să-mi acopăr și sîinii, eu gesticulez al naibii de tare cînd povestesc și-atunci păturica, oricum, va aluneca de pe sîni și mă va enerva s-o tot trag la loc și-apoi vreau să și fumez și să beau un pahar cu vin...”, explică Pati dintr-o suflare

„Eu nu doresc să-ți acoperi sîinii”, replică, blînd, Timi, „fă cum îți cade ție mai bine...”

Ciocniră din nou. Clinchet senin, în tonalitatea cristalină a Ellei Fitzgerald. Sorbiră, în același timp, înghițitura de vin și înghițitura de rachiu alb.

„Întîi i-am explicat, blînd, că nu e cazul să-l ducă cu el, pe băiat, la vînătoare. E prea mic, încă nu a împlinit zece ani. Cică așa-l face bărbat, îl pune să hăituiască, îl face hăițaș, pricepi? Aia de gonesc animalele, le sperie ca să iasă de prin vizuini. Ești nebun, i-am zis, vrei să-l împuște careva din greșeală? Se întîmplă adesea, îi știu eu pe vînătorii cu care-și face veacul, beau și înainte de a porni la vînat. Niște inconștienți plini de ifose. Ne-am certat ca la ușa cortului. A auzit și băiatul, chiar dacă nu era în aceeași încăpere cu noi. Cică eu sînt o incultă, fără studii superioare, să-mi văd de bucătărie și de fîțitul curului printre mesele cu bețivani. El vrea să-i dea băiatului o educație bărbătească, solidă, energică. De aia a învățat atîția ani la facultate, cică cea mai grea facultate, agronomia! Acolo merg toți incapabilii, i-am zis că mă înfuriase la culme și era să mă și plesnească, dar nu a îndrăznit. Tremuram toată și mă apropiam de pragul isteriei... ceea ce, pînă la urmă, numai mie îmi face rău, așa-i?”

„Exact”, aprobă Timi, „îți crește tensiunea, îți afectează bătăile inimii, și-o slăbește iar... nervii ăștia prea des astfel excitați, înmulțesc ridurile...”

„Corect. Îmbătrînesc mai repede. Iar plăcea lui! Să-i dau alte prilejuri de-a rînji pe seama mea. Pînă la urmă, am reușit să mă stăpînesc. I-am spus, apucîndu-l zdravăn de gulerul cămașei, că băiatul nu pleacă nicăieri, rămîne acasă. I-am suflat vorbele în față, i le-am șuiurat și n-a mai insitat. N-am înțeles niciodată ce plăcere găsește în a împușca bietele animale. Nu le-am gătit niciodată, el le gătește, el le halește...”

„Iar băiatul?”

„Asta e, ai pus degetul pe rană. Păi, îți imaginezi! Apucase să-i promită, înainte de a discuta cu mine. Cred că o făcuse chiar intenționat,

știind ce reacție voi avea. Apoi i-a spus băiatului că mama se opune categoric, așa că el trebuie să rămână acasă... cu femeile. Ți dai seama cât m-a urât ăla micul, în momentul când a aflat că rămîne acasă din cauza mamei?! Degeaba am dus, pe urmă, o adevărată muncă de lămurire, făcîndu-i o căruță de promisiuni, jurînd că va trage și el cu pușca peste cîtiva ani... Voi suporta consecințele dar... pe idiot, pe vînătorășul cel viteaz am să-l transform în cerb... hihi... o să-i crească cornițele și îi vor ajunge curînd... cât un copăcel!"

Țimi o privi cu un amestec de amuzament și surprindere. În același timp, schiță un gest cu mîna, ca și cum s-ar fi apărut de-o nevăzută amenințare. Rîsul chelneriței se amplifică, urcînd în cascade sticloase, alături de improvizatiile trompetei lui Armstrong.

„Nu te speria, Țimi...”, îl liniști Pati „n-o să te oblig să contribui la... dezvoltarea fiecărei crengi ori crenguțe... dar în noaptea asta o să punem baza... rădăcinile adică... .hihi... și consolidăm trunchiul..."

Pati rîdea cu adevărată voluptate. Pătura îi alunecase pînă sub pîntec, iar canapeaua era pe punctul de a intra în trepidații permanente... Brusc, își curmă hohotul, bău vinul rămas în pahar, se ridică în genunchi și dădu drumul întrebării ce se-ncolăci în jurul lui Țimi ca o eșarfă fierbinte:

„Nu ți-e rușine să te culci cu o chelneriță... doar cu liceul terminat... și care a citit puține cărți la viața ei?"

„Nu.”

„Atunci... stinge lumina... În pauze îți mai povestesc... am destule, agronomul e un nemernic care m-a și amenințat, odată, că mă împușcă... Acuma vreau să uit de el... de tot și de toate!"

Era un ordin, o rugăminte, o implorare, un țipăt de disperare, și dorință și revoltă totodată. Iar Țimi stinse, ascultător, lumina, nu înainte de a goli paharul cu rachiu alb și a mai trage un ultim fum de țigară.

You Won't Be Satisfied...

Și în pat, comportamentul lui Septimius Ilarie era unul de ascultător: Nu docil, nu supus, dar lăsa mereu impresia că partenera conduce. Chiar dacă avea inițiative, dădea senzația c-ar fi fost luate împreună. Nu era nimic premeditat, așa pricepuse el că trebuie să se poarte, încă de pe vremea când lua lecții de pian și sex cu mătușa Frida. Femeilor le place, câteodată, și să fie brutalizate în pat! Asta le excită! Asemenea afirmații, auzise de mai multe ori rostite la mesele din Acvariu. Bărbați amețiți, laudîndu-și potența și experiența într-ale patului. Încă nu întâlnise femeia care să-l roage ori măcar să-i sugereze a aplica asupra trupului ei acte de brutalitate. Și nici n-ar fi fost în stare. Prefera preludii lungi, cu

execuții rafinate. Degetele sale înlănțuiau arpegii pe pielea înfiorată, insinuându-se peste tot cu delicatețe, dezvoltând variațiuni fanteziste. Până când simțea că trupul femeii și al său încep să intre în rezonanță, vibrează la unison, nimic nu mai este în stare să le despartă. Și, de fiecare dată, aștepta ca ea să termine prima.

You Won` t Be Satisfied...?

Vocea răgușită, aspră ca o pânză de sac a lui Louis dialogînd cu vocea de mătase a Ellei.

Colțurile camerei se înmuiau, dispăreau tiptil înghițite de sunetele muzicii amestecate cu încleștările sonore ale celor două corpuri goale. Pereții se pudrau, discret, cu transpirație și se curbau, dînd încăperii aspectul unei mingi uriașe.

Obiectele din cameră luau forma diverselor părți ale trupului femeii. Așa se întîmpla de fiecare dată, spre suprema încîntare a acesteia. Totul se rotunjea, orice asperitate se anula, orice unghi ascuțit sau agresiv, dispărea. Pernele luau forma sînilor și feselor ei, patul a pîntecului, noptiera era o coapsă, brațele fotoliului deveneau pulpe fierbinți și genunchii plini, biroul umerii, scrumiera copia conturul buzelor umede, vaza subțire și rubinie copia silueta clitorisului, veioza a gîtului, iar perdelele se transformau în uriașe pleoape tremurînde... Pentru orice femeie, era o supremă desfătare să-și descopere trupul reprodus în jurul ei. Un omagiu extrem de care nu avusese, pînă atunci, niciodată parte . O dovadă de admirație fără rețineri.

Tîrziu în noapte, după mai multe reprize de sex și povestit, Pati adormise, goală, printre pernele metamorfozate. Printre sînii și fesele sale multiplicat... O imagine demnă de un tablou suprarealist, gîndi Timi, acoperind-o ușurel cu pătura.

Își îmbracă pijamaua și halatul, stinse veioză și merse în bucătărie. Puse apă la încălzit pentru cafea, aprinse o țigară și se așeză la masă. Răsfoi cîteva ziare, pînă cînd din ibricul de alamă, aroma cafelei măcinată înghițită de apa clocotită începu să se împrăstie prin încăpere, odată cu aburii, pipăindu-i nările.

Își umplu o cană mare și începu să soarbă din licoarea cea neagră în mici reprize, savurînd fiecare înghițitură, ca și cum descoperea pentru prima oară gustul plin de miresme al boabelor prăjite. Perdeaua trasă de la fereastra bucătăriei îi permise să-și scufunde privirile în întunericul nopții de afară și, un timp, nu se gîndi la nimic imaginîndu-se prizonierul acesteia. O blîndă încarcerare a trupului său cuprins de-o oboseală plăcută, odihnitoare, aromată...

Navigă printre stelele care pulsau , vag, a mirare palidă și lansau în univers albe întrebări fără să primească răspunsuri... Era o noapte încărunțită de stele... Își aminti, pufnind a rîs, de poeziile scrise în anii de liceu și publicate pentru prima și ultima oară într-o apreciată revistă literară. Poezii de dragoste, cică.

Oare Pati la iubit pe vînătorul agronom vreodată? După cît și cum îi povestise, a avut de la bun început doar o atracție fizică garnisită cu prea puțină iubire. Cît un vîrf de cuțit, cît o linguriță... Dar Pati e o ființă dulce care, pentru cîte suportă în căsnicie, merită atenții drăgăstoase și mici surprize. S-o bucure, să-i alimenteze optimismul, să-i ofere prilejul de a se crede, măcar pentru cîteva ore, o răsfățată domniță din Omie și una de noapți... Așa că emirului Septimius Ilarie îi veni o idee parfumată! Să-i prepare ceva pentru cînd se va trezi, pentru cînd își va deschide pleoapele printre pernele semănînd perfect cu sîinii ei, puțin obosiți, dar cu momentele de satisfacție încă imprimare în jurul sfîrcurilor. Momente de satisfacție presărate cu mărunte boabe de fericire...

Obligat de ani de zile să-și gătească singur, Timi deveni un bucătar pasionat, inventiv, care apela rar la o carte de bucate. Amintirile din bucătăria mamei Eliza îi erau un excelent punct de pornire pentru noi combinații culinare.

Reveni din hăul noapții între pereții bucătăriei. Își aprinse o nouă țigară. Să vedem ce avem, își șopti, încîntat de idee. Dimineața, cînd Pati va deschide ochii, după ce se va întinde de cîteva ori, zvîrcolindu-se ușor pe cearșaful catifelat precum propriul pîntec, va descoperi alături de pat o tavă cu... Cu ce, oare? se întrebă Timi.

Ideea îi veni de la sticla cu vin rămasă pe jumătate plină. Pati băuse doar un pahar. Timi luase sticla cu el, instinctiv, depunînd-o pe masa din bucătărie. O privi printre fîșiile subțiri, alb-albăstrui, ieșite din țigară. O privi cu drag și-atunci se hotărî ca dimineața Pati să descopere pe noptieră ceva gustos, care să-i umple gura și simțurile cu mireme parfumate, răcoroase, optimiste.

Întîi deschise ușa frigiderului. Întotdeauna avea cîteva fructe proaspete. Nu-și aminti, însă, ce anume. Descoperi mere verzi și roșii, o banană și două mandarine. Un borcan, pe jumătate plin cu compot de ananas slab îndulcit. Adesea, cînd se trezea acasă în miez de noapte, după o lungă ședere în Acvariu, îi plăcea să bea un compot ori să mestece un fruct, avînd iluzia că-și alungă, astfel, toate substanțele nocive din corp.

Începu ritualul preparării. Imaginația și instinctul îl ghidau întotdeauna, făcîndu-l să inventeze (ori să reinventeze) rețete culinare fan-

teziste, surprinzătoare, neobișnuite, dar întotdeauna gustoase. Amestecă vinul cu câteva cuișoare, scorțișoară, boabe de piper verde, rase puțină coajă de lămâie și-l puse la foc mic. Pe alt ochi al aragazului, așeză o oală potrivită umplută cu apă pe jumătate, să se înfierbînte. Sparse trei ouă, separă gălbenușurile și le bătu cu puțin zahăr. Ar fi putut folosi mixerul, dar risca să o trezească pe Pati. După ce vinul doci de câteva ori, îl luă de pe foc și-l strecură peste gălbenușurile bine omogenizate. Deasupra aburilor din oala cea mică, continuă să bată gălbenușurile amestecate cu vinul fiert, în ritm de pertuum mobile pînă ce totul deveni cremos. Se înălțau miresme aromatice, ca din alambicul unei vrăjitoare pusă pe fapte bune. Avea răbdare, niciodată nu se grăbea, nu se pripea, pentru simplul fapt că-i producea o reală plăcere să gătească. Ar fi deschis radioul, dar iarăși se gîndi la somnul adînc și mulțumit în care plonjase femeia din încăperea alăturată. Frecă albușurile pînă ce se întări spuma, tremurînd gelatinos. O răsturnă peste crema rezultată din gălbenușuri și vin, continuînd să amestece totul deasupra aburilor din oală. Amuzat, își imagina că rotește mînerul unei flașnete mute, dar din ce în ce mai parfumate. Între toate aceste acțiuni, reuși să bea și cîte o înghițitură de cafea plus una de rachiu direct din sticlă. Întotdeauna avea undeva „ascunsă” una de rezervă. Cînd fu mulțumit de consistența cremei finale, purcese la tăiatul fructelor. Le puse în două boluri din sticlă, împărți aproape egal ananasul din compot, apoi deasupra potrivi crema cea gălbuie. Se înălțară două mici coline cu vîrfuri rotunjite, apte de a atrage navele extraterestre... Cînd se va trezi Pati, ispitele aromatice vor ataca nările, încolăcindu-se într-o îmbrățișare senzuală. Băgă bolurile în frigider și se reîntoarse la masă, așezîndu-se cuprins de-o plăcută oboseală fizică.

Aprînse o nouă țigară, pe deplin mulțumit. Începu să dezlege rebus. Fîșiile de fum se înfășurau în jurul trupului său, meticolos și regulat, precum feșele îmbibate-n uleiuri misterios parfumate în jurul mumiei unui faraon...)

(fragment din romanul
cu același titlu)

Eseul

Ioan Buduca

René Guénon, Rudolf
Steiner, Basarab Nicolescu

I

René Guénon a fost, în secolul al XX-lea, cea mai influentă personalitate care și-a propus să readucă în atenție metafizica tradițională, altfel spus acea gândire asupra principiilor care a devenit, după Platon, dar mai ales în epoca modernă, *doar* filosofie. Diferența între cele două versiuni ale gândirii, cea tradițională și cea modernă, stă în binomul autoritate spirituală – putere temporală. René Guénon a reprezentat, în secolul trecut, poziția polemică cea mai radicală în raport cu modernitatea, dat fiind faptul că în interpretarea sa lumea modernă apărea ca un maximum de degenerescență a autorității spirituale. Modelul tradițional era armonia spiritual-temporal. Noua paradigmă a modernității era descifrată, potrivit lui Guénon, ca o pierdere a acestei armonii și ca o autonomizare delincventă a puterilor temporale. Delictul consta în pierderea reperelor spirituale ale ordinii sociale și, drept consecință, intrarea în cea mai întunecată dezordine, aceea care a luat chipul ideologiilor politice și al dogmelor religioase beligerante.

Paradoxul, dintr-un alt punct de vedere, la fel de tradițional (vom vedea care), este că, deși avea dreptate, Guénon se înșela și nu făcea decât să înmulțească falsul ideologic. Avea dreptate în legătură cu degenerescența spirituală, dar nu știa să pozitiveze necesitatea decadenței, care necesitate era totuși înscrisă de la bun început în doctrina metafizică tradițională. Intrarea în cea mai întunecată dezordine spirituală purta acest nume în limbajul Tradiției: *Kali Yuga*.

De ce această minte clară și perfect inițiată intelectual în ce privește doctrina tradițională n-a fost capabilă să înțeleagă sensul spiri-

tual pozitiv al decadenței moderne? Probabil pentru că temperamentul personal al lui Guénon era unul polemic, la fel ca acela al lui Nietzsche (care a văzut fatalitatea decadenței, dar n-a putut să o iubească sincer, în pofida propriei sale cerințe: *amor fati*).

Cel care a descifrat, în numele Tradiției înseși, necesitatea decadenței spirituale moderne a fost Rudolf Steiner. Ce aveau în plus mintea și intuiția lui Steiner? O înțelegere mai bună a relației involuție-evoluție în perspectivă macrocosmică.

Ce înseamnă asta? Lui Guénon i-a lipsit perspectiva cosmogonică asupra ființelor spirituale. Viziunea sa asupra relației macrocosm-microcosm era una statică, la fel ca aceea a teologiei medievale. Era una cosmologică, dar nu cosmogonică. I-a lipsit intuiția evoluționismului spiritual.

Dar de unde a preluat-o Rudolf Steiner? De la creștinism. Cum, dacă teologia medievală era non-evoluționistă? Steiner a înțeles, prin logica doctrinei cosmogonice, că întruparea Logosului în istorie a fost punctul temporal central al binomului spiritual involuție-evoluție.

Iată această doctrină cosmogonică: vor exista într-o involuție-evoluție completă șapte stări de conștiință; o stare de conștiință se formează în cursul a șapte stări de viață; iar o stare de viață se formează în cursul a șapte stări de formă.

Mai departe, citez dintr-o „stenogramă” consemnată de Edouard Schuré: „Șapte stări de viață compun o evoluție planetară, ca aceea a Pământului nostru, de pildă. / Cele șapte stări de viață duc la formarea celor șapte regnuri, din care patru sînt vizibile astăzi: mineralul, vegetalul, animalul și umanul. (...) Omul trece deci în fiecare stare de conștiință prin 7x7 stări de formă; ceea ce înseamnă 7x7x7 metamorfoze sau 343 de metamorfoze, care sînt tot atîtea etape ale naturii umane. / Dacă cineva și-ar putea reprezenta într-o imagine cele 343 de stări de formă, ar avea o reprezentare a celui de-al treilea Logos. / Dacă și-ar reprezenta cele 49 de stări de viață, ar avea imaginea celui de-al doilea Logos. / Dacă și-ar reprezenta cele 7 stări de conștiință, ar avea idee despre întîiul Logos. / Evoluția constă într-o acțiune reciprocă a tuturor acestor forme. Pentru a trece de la o formă la alta, trebuie un nou spirit (aceasta este acțiunea Sfîntului Duh); pentru a trece de la o stare de viață la alta, trebuie o nouă forță (aceasta este acțiunea Fiului); pentru a trece de la o stare de conștiință la alta, e nevoie de o nouă conștiință (acțiunea Tatălui). / Iisus Hristos a introdus în omenire o nouă stare de viață și a fost cu adevărat Logosul întrupat. La ivirea lui Hristos, o nouă forță a pătruns în lume, pregătind un pămînt nou, întrun

---

René Guénon, Rudolf Steiner, Basarab Nicolescu
nou raport cu cerurile” (Rudolf Steiner, *Esoterism creștin*, Univers
Enciclopedic, 1995).

Stenograma lui Schuré este, de fapt, un rezumat al unei conferințe
private din 1906, când Steiner a fost invitat de un grup de teosofi la Paris,
spre a-și prezenta doctrina.

Care este, așadar, noua stare de viață care a pătruns în omenire
prin forța celui de-al doilea Logos (Fiul)?

Erau deja formate trei stări de viață: cea de formă *arupa*, cea de
formă *rupa* și cea de formă astrală. Fiecare dintre aceste trei stări de
viață s-a format prin acțiunea exterioară a ființelor din ierarhia spiritu-
ală. Care stare de viață nu era formată încă în epoca întrupării
Logosului, dar, iată, deja o putem identifica în interioritatea noastră? Eul
fizic. Eul este marea noutate cosmogonică a epocilor posthristice.

Este o probă de falsă inițiere să nu deții în intuiție faptul, deja
istoric, că Eul individual nu a existat dintotdeauna în constituența ființei
umane fizice. El a început să se individualizeze în urmă cu 3000 de ani,
atunci când instituția căsătoriei s-a detribalizat și oamenii au început să
formeze familii cu parteneri de alt neam. Abia după acest eveniment,
conștiința personală a putut ieși de sub constrângerile conștiinței de
neam. În fapt, abia după acest eveniment au putut apărea germenii
conștiinței de sine ca persoană individuală. Abia după acest eveniment,
am început să spunem „eu”. Până atunci, vorbeam despre noi înșine la
persoana a treia. Conștiința de sine ne venea din afară, de la Eul divin.

Această noutate cosmogonică (care este totuna cu apariția psi-
hogeniei) avea să însemne și o degenerescență. Conștiința spirituală
(imaginativă) caracteristică omului din epocile anterioare urma să se
estompeze tot mai mult. Pentru a o reactiva, era necesară inițierea în
temple speciale. În preajma intrării Logosului în trup, nici măcar
inițierea nu mai avea putere. Cauza era una ce ținea de o anume
evoluție: etericul era deja mult prea lipit de trupul fizic pentru ca expe-
rimentul inițiat să mai poată da rezultate. Prețul acestei evoluții avea să
fie o anume involuție: se pierdea conștiința imaginativă (perceperea di-
rectă a ființelor spirituale).

Pentru ca această conștiință să nu moară definitiv odată cu for-
marea celei de-a patra stări de viață (Eul fizic), era necesară o nouă reve-
lație a spiritualului: nu una directă, prin percepții deschise spre eteric și
spre astral, cum, de pildă, se mai întâmpla încă pe vremea lui Moise chiar
fără inițiere, ci una în care spiritualul se prezenta direct în lumea fizică,
dar urma să fie memorat indirect, prin credință.

Pentru ca spiritualul să poată fi cîndva din nou cunoscut prin clarviziune, era necesar ca Eul individual (din ce în ce mai puternic scufundat în perceperea exclusivă a lumii fizice) să-și conștientizeze sursa stării sale de viață. Fără forța impulsului hristic, Eul nostru ar fi devenit un demon materiosofic – ceea ce s-a și întîmplat multora în secolul ateismului pozitivist (al XIX-lea).

Tradiția creștină care a păstrat înțelesul cosmogonic al celei de-a patra stări de viață a avut nevoie de fraternitatea cu o tradiție care multă vreme a fost considerată eretică (și azi este considerată la fel): maniheismul. Este o doctrină care a dezvoltat metafizica Răului mai amplu decît a făcut-o creștinismul. Maniheștii (ca de altfel și binomul steinerian involuție-evoluție) acceptă că Răul este „drojdia” Binelui, că binomul Rău-Bine este totuna cu adevărul cosmogonic al binomului Involuție-Evoluție.

De ce René Guénon, să întrebăm din nou, n-a acceptat fatalitatea episoadelor de involuție? Pentru că n-a înțeles de ce Logosul a trebuit să vină în trup de om. N-a înțeles că pierderea spirituală care era prețul formării Eului individual n-avea cum să devină o renaștere spirituală (că involuția n-avea cum să devină evoluție) dacă Eul nu se va forma în microcosm (fără ajutorul exterior al ierarhiilor spirituale) și că, fiind materiosofic, Eul n-avea să fie o stare de viață binecuvîntată dacă nu-și va lua ca model Logosul însuși. Altfel spus, Guénon n-a avut intuiția punctului de inflexiune de la care începînd degenerescența fatală se transformă într-o ascensiune spirituală și într-o înnoire a Tradiției. Era, în fapt, dogmaticul unei viziuni non-evoluționiste.

Influența doctrinei maniheiste se păstrase în tradiția creștină printr-o linie de cunoaștere ezoterică ce s-a numit pe sine, pe la începutul secolului al XVII-lea, rosicrucianism. Este linia care i-a dat pe Dante, pe Paracelsus, pe Jakob Boehme și pe Goethe. A fost prima linie de gîndire europeană care a pledat non-contradicția dintre cercetarea științifică și cunoașterea contemplativă. Materiosofia era necesară, se spunea, pentru ca Eul să-și poată dobîndi toate forțele sale. Rudolf Steiner a fost primul care a descifrat în spațiul public cunoașterea rosicruciană. Au trecut aproape o sută de ani de la ieșirea în public a acestui creștinism altădată ezoteric. Nu și-a găsit mai mulți adepți decît avea Învierea la o sută de ani după Crucificare. Biserica oficială nici nu are cum să se poarte altfel cu aceste revelații decît s-a purtat Sinedriul cu mesajul lui Iisus. Așta doar că nu mai există un Pilat din Pont. Hitler îl trecuse pe Steiner la poziția nr. 1 a listelor sale negre.

II

Ezoterismul rosicrucian își are sursa în textul Apocalipsei și în Evanghelia lui Ioan. Despre Ioan însuși acest ezoterism devenit exoteric susține că ar fi aceeași persoană cu Lazăr și că „învierea” lui Lazăr n-ar fi fost decât episodul final al trecerii sale printr-o experiență inițiativă, aceea care i-ar fi permis să perceapă mai apoi realitățile spirituale încifrate simbolic în textul cel mai obscur al creștinismului.

Pe scurt, acest text conține conștienta faptului că ne aflăm acum într-una din cele 343 de stări de formă ale naturii umane, anume în starea de formă fizică. Care aparține de ciclul stării a patra de viață, care, la rîndul ei, aparține stării de conștientă obiectivă (a patra). Care stare de conștientă este a patra din cele șapte. Textul vorbește despre cîteva perioade care au rămas a se derula pe ceasul de bord al cosmogoniei, anume despre perioadele care au a se derula în cuprinsul acestei stări de formă fizice. În vremea scrierii textului ne aflăm în cea de-a patra perioadă istorică a celei de-a patra stări de formă (fizică). Apocalipsa face referire la cea de-a șasea și la cea de-a șaptea perioadă de formă fizică. Așadar, acum, cînd ne aflăm în cea de-a cincea perioadă istorică din cea de-a patra stare de formă, din cea de-a patra stare de viață din cea de-a patra stare de conștientă, pe ceasul de la bordul cosmogoniei apare următorul „kilometraj”: 333 (4). Ultima cifră ține de istorie. Celelalte, de cosmogonie. Cînd pe ceas vor figura cifrele 666 în domeniul istoric, ne vom afla într-o eră dominată de Rău, într-o epocă în care va trebui să transmutăm Răul în Bine sau să ne pierdem mîntuirea.

Primul 6 face trimitere la cea de-a șasea perioadă istorică din actuala stare de formă. Al doilea, la cea de-a șasea subdiviziune culturală a acestei perioade. Iar al treilea este nume de om – probabil cineva care va fi a șasea spiță a unei importante dinastii de „brahmani”.

Acesta e ceasul epocii Antihristului.

Dar ceasul Apocalipsei? Acest eveniment stă scris pe ceasul domeniului cosmogonic: în cea de-a șasea stare de conștientă, în cea de-a șasea stare de viață, în cea de-a șasea stare de formă, la finele acestora. Atunci va fi sfîrșitul acestei manifestări. Nimeni nu poate calcula pe ceasul temporalității acest „moment”.

Apocalipsa spune că nici măcar ceasul apocalipsării antihristice a Binelui nu poate fi calculat, poate tocmai fiindcă cel de-al treilea 6 nu poate fi identificat prin calcul.

Fără intrarea în istorie a impulsului hristic prin întruparea Logosului în vremea lui Pilat din Pont, epoca apocalipsării Binelui ar fi fost considerată (în chip fals) adevărata intrare a Logosului în istorie.

Guénon asta n-a înțeles: deosebirea cosmogonică dintre mîntuire și eliberare. Cea din urmă poate veni și prin Antihrist. Mîntuirea este evoluție cosmogonică. Eliberarea – doar una psihogonică.

III

Diferența majoră dintre Guénon și Steiner era, de fapt, chiar aceea dintre Steiner și mișcarea teosofică: rolul central pe care doctrina steineriană, antroposofia, îl atribuie impulsului hristic în evoluția umană. Iar între Guénon și teosofi diferența era dată chiar de evoluționism. Inițierea guénoniană, întemeiată în principiile înțelepciunii vedantiner, ne poate apărea, acum, ca fiind vechiul testament al spiritualității ezoterice. Steiner nu venea să strice vechea lege, ci venea să o împlinească. Iar împlinirea ei era aceeași ca în misiunea lui Iisus Hristos: ezotericul trebuia să devină exoteric, interiorul trebuia să devină exterior. „Învierea” lui Lazăr avea să fie ultima experimentare a secretului. Iar Învierea avea să fie prima manifestare publică, nesecretă, a secretului celui mai interior: acela că învierea tuturor era înscrisă de la bun început în principiile evoluției, iar moartea, ca fiind Răul în chip esențial, nu era un dat accidental, ci un instrument al înțelepciunii evoluționare.

Diferența, așadar, între acest creștinism care s-a păstrat în chip ezoteric pînă în secolul al XX-lea, și creștinismul exterior era dată de interpretarea Răului (păcatul). Păcatul originar primește, în antroposofie, valoare metafizică: era necesar și inevitabil ca ființa omului să treacă și prin starea de viață fizică și era necesar ca în profunzimile conștiinței obiective să se piardă conștiința lumilor spirituale. Este ceea ce textele exoterice au marcat prin episodul căderii în păcat. Dar nu era necesar ca ființa omului să devină materiosofică. Alchimia rosi-cruciană asta spune, în esență. Ființa omului ar fi căzut însă în luciferismul materiosofic (ahrimanism, îi zic maniheiștii) dacă n-ar fi fost prevăzută în planul arhetipal al evoluției întruparea Logosului (în limbaj antroposofic: întruparea în starea de formă cea mai expusă ahrimanizării, cea fizică, a însuși principiului spiritual care guvernează metafizic toate stările de formă).

Acum, războiul hermeneutic are a se duce în câmpul din care se naște întrebarea: cum putem ști cu certitudine că planul arhetipal al evoluției (așa cum îl vedem desfășurat în antroposofie) este descris într-un fel sau altul în moștenirea prezenței Logosului în trupul fizic al lui Iisus ori în inițierea de care ar fi avut parte Lazăr-Ioan?

Răspunsul lui Steiner a fost că acest nou tipar de certitudine nu va putea fi obținut decât la confluența religiei cu științele, acolo unde cele două forme de cunoaștere își vor recunoaște izvorul comun. Sîntem departe de acest capăt de drum („Eu sînt Calea...”). Dar avem certitudinea că nu am rătăcit drumul.

Preocupările din ultimii ani ale unui savant cuantist cum este Basarab Nicolescu (sau ale altui om de știință aflat în avangarda cunoașterii, Ervin Laszlo) sînt un semn că spiritualitatea și știința vor face curînd casă bună. Basarab Nicolescu lucrează, acum, la o rafinare a modelului cognitiv care ar putea permite o privire obiectivă simultan dublă: către pluralitatea nivelurilor de realitate, pe de o parte, către fluxul de spiritualitate dintre aceste niveluri, pe de altă parte.

Metaforic vorbind, am putea rezuma așa „pariul” lui Basarab Nicolescu: dacă undă și corpusul descriu două niveluri de realitate învecinate pe scara ierarhică a realităților, atunci soluția la marea problemă a felului în care se transformă una în alta trece printr-un câmp de natură spirituală, de necercetat în numerele temeiniciei științifice, dar revelabil inclusiv rațiunii clarvăzătoare.

Ervin Laszlo a numit acest câmp, în ultima vreme, *in-formație* (adică *informat*, dar și *în curs de formare*) și nu s-a sfiit să-i prezinte numele vechi, *Akasha*, repus în circulație, prin antroposofie, încă de la începutul secolului trecut.

Flux de spiritualitate (sau in-formație): iată izvorul comun al celor două forme de cunoaștere încă aflate în război. Faptul că antroposofia a scris deja, în chip profetic, tratatul de pace are, poate, mai puțină importanță, acum, decât faptul că rațiunea temeiniciei științifice se deschide tot mai mult către acest izvor.

IV

Nu există, azi, introducere mai convingătoare în ceea ce are a fi importanța epocală a moștenirii steineriene decât prezentarea fără comentarii a profețiilor sale deja împlinite. Și sînt multe. Voi prezenta aici, împotriva scepticismului natural pe care îl întîmpină doctrina sa, cea mai uluitoare dintre toate profețiile sale deja împlinite.

1921. Cine visa pe atunci că are să apară internetul, mass-media electronică, în general? Abia ne obișnuisem cu telefonia pe fir și cu electricitatea în folos domestic. Cuantica era la primii săi pași. Ei bine, încă din 1921, Rudolf Steiner face, într-o conferință ținută la Dornach, pe 13 mai, câteva previziuni. Iată-le în rezumatul unui discipol de azi: „În această conferință el a descris cum dezvoltarea în continuare a actualului intelect abstract, care poate acționa de fapt numai «automat» și are un caracter «pur fantomatic», cu care poate fi cuprins numai regnul mineral ca atare și niciodată regnul viu, ca să nu mai vorbim de sufletesc sau spiritual, va duce treptat la crearea unui nou regn al naturii. Acest regn al naturii fantomatic se va constitui între regnul mineral și cel vegetal și el va deveni viu...” (Serghei Prokofieff, *Despre legătura cu Rudolf Steiner*, în românește la Univers Enciclopedic Gold și Triade, 2010, pag. 131-132).

2011. Azi este bine știut că în științele computerelor se lucrează la două noi generații tehnologice: una în care cipurile vor memora informațiile pe fluxuri de lumină și încă una a biocipurilor (care vor imita celulele din domeniul biologic).

Pentru cineva cu sensibilitatea necoruptă de intelectul abstract o asemenea profecție poate fi, acum, un eveniment „convertitor”. Cine putea fi acest om? Să nu uităm că genul literar al science-fiction-ului nu se născuse încă, iar H.G. Wells, pionier al genului în acei ani, nu ficționaliza în temeuri cuantice și nici nu o va face vreodată.

Într-adevăr: cine putea fi acest profet? Atenție, acum: „Și se va dezvolta pe Pământ o seminție înspăimântătoare de entități care, prin caracterul lor, se situează între regnul mineral și cel vegetal ca ființe automate cu o rațiune supraabundentă, cu o rațiune intensă. Prin această Mișcare care își va face loc pe suprafața Pământului, Pământul va fi împânzit ca de o plasă, o țesătură înspăimântătoare de păianjeni de o inteligență uriașă, care însă nu ajung - în ce privește organizarea lor - la nivelul de existență vegetală: păianjeni cumpliți, care se vor încâlci între ei, care prin mișcările exterioare vor imita tot ceea ce au născocit oamenii cu intelectul fantomatic, care nu se lasă stimulat de ceea ce poate veni printr-o nouă imaginațiune ce urmează să vină prin știința spirituală. Tot ceea ce vor gândi oamenii cu astfel de gânduri ireale va deveni ființial. Pământul va fi împânzit... de păianjeni mineral-vegetali cumpliți, deosebit de inteligenți, dar cumplit de răi, care-și vor întrețese pânzele. Iar omul.. va trebui să-și unească ființa cu acești păianjeni mineral-vegetali cumpliți” (în conferința lui Steiner „Perspective ale evoluției omenirii. Impulsul de cunoaștere materialist și sarcina antroposofiei”, 1921).

Azi, vom fi tentați să vedem adjectivele din profetația aceasta: înspăimântător, cumplit, cumplit de rău... Acum, când rețeaua de păianjeni a devenit realitate, vom fi tentați să reacționăm în paradigma noastră cognitivă, abstractă, ideologică: iată încă un spirit conservator radical antimodern! Nu e locul aici pentru o argumentare a naturii non-ideologice a gândirii lui Steiner. Am indicat, încă de la începutul eseului, că avem de a face cu un spirit care valorizează pozitiv decadența modernă și orice altă degenerescență spirituală. Dar – pentru numele lui Dumnezeu – de ce nu reacționăm cu privire la putința în sine a acestei profetații?

Nu era cu putință o astfel de profetație unui intelect abstractizant. Lui Einstein, de pildă, nu-i era cu putință nici în joacă. Era cu putință numai unui intelect rațional cuprins de principiile *științei* spirituale. Ceea ce înseamnă pur și simplu acest *fapt*: avem a accepta (sau nu) că în ființa lui Steiner devenise faptă de cercetare științifică accesul direct la nivelurile de realitate spirituală de dincolo de nivelul realităților fizice.

Să presupunem că facem parte dintre spiritele care vor să accepte putința acestui *fapt*. Să presupunem că vom accepta acest fapt cu o încredere fără îndoieli. Ce urmează? Întâlnirea cu cea mai mare operă realizată vreodată de o ființă umană pe Pământ: opera lui Rudolf Steiner, tipărită deja integral, cuprinde 350 de volume.

350 de volume. Majoritatea cuprind stenogramele unor conferințe publice.

De ce totuși acele adjective aparent antimoderne? Nu le vom înțelege în spiritul intelectului care poate cuprinde numai regnul mineral al naturii, dezvoltat (în chip necesar, spune Steiner) numai din cunoașterea naturii automate a mineralității, iar nu și din natura liberă și spirituală a viului.

Dezvoltarea unui nou intelect și din natura liberă și spirituală a viului, și din natura fantomatică a lumii fizice – iată paradoxul *undă-corpuscul* în versiune antroposofică. Profetul acestui paradox a fost Goethe, acela care cerceta natura luminii, acela care căuta să vadă în suprasensibil transformările planetelor... Acest Goethe a fost, de altfel, primul maestru întru suprasensibil al lui Steiner, dar Steiner însuși se născuse cu atavisme puternice de clarvedere în lumile spirituale. Ca să poată decide pentru sine dacă sînt reale sau halucinații, Steiner a urmat școlile temeiniciei științifice ale vremii sale. Este absolvent de Politehnică.

Toate aceste constatări, oricît de constrîngătoare ar fi în felul lor, nu pot fi constrîngătoare și pentru intelectul abstract. Care a decis pen-

Ioan Buduca

---

tru sine că dincolo de nivelul de realitate al lumii fizice nu există alte realități. Care a inventat această dogmă negaționistă. Și care este condus, spune Steiner, de puteri spirituale reale, interesate să reducă ierarhia nivelurilor de realitate la iluzia unuia singur, și anume acesta (cel fizic). Acestea sînt puterile ahrimanice, în limbajul clarviziunii spirituale – centrul ocult al magiei negre universale.

Contraponderea lor, în spiritualul magiei albe, este „povestită” în cele 350 de volume steineriene. Care, zice autorul lor, nu vor face doi bani dacă nu se va întîmpla ca ele să fie izvorul noului intelect, acela capabil de și-și-ul mai sus descris ca paradox cuantic al antroposofiei.

Ideea

Sorin Borza

Omul jignit: un denunț magistral

Cu cărțile, am avut mereu o relație lipsită de certitudini și de aceea ispita de a recenza mi-a fost, cum era firesc, foarte departe. N-am știut niciodată foarte clar cum ar putea fi lectura decisivă în privința raporturilor mele cu puținele lucruri pe care le găsesc relevante la o examinare sumară a unei zile obișnuite din viața mea. Când ajungi să trăiești în preajma cărților (și în mod dezagreabil, uneori de pe urma lor) subconștientul începe să cultive de la sine un dispozitiv axiomatic care-ți permite în plan intelectual securizarea personală, dar o face în detrimentul singurei forme onorabile de luciditate pe care o îngăduie lumea (post)modernă. Sinceritatea, devenită ritual de seducție, se află mereu în pericolul de a fi reconsiderată strategic, așa încât orice formă de fidelitate față de idei riscă să fie calificată ideologic. Că anumite cărți probează un soi discret de duplicitate vă confirmă și autorul cărții despre care vreau să vă vorbesc. Cu nedisimulată maliție profesorală el ne ispitește spre îndoieli culturale ale căror fiori le refuzăm de fiecare dată când avem în mână cărți pe care le considerăm esențiale: „de ce un autor nu ar vrea să inducă în eroare, să creeze false piste sau, pur și simplu, să-și compună identitatea de destin în modalitatea pe care o oferă regulile ficțiunii? Este el obligat de ceva, la modul radical, să fie sincer, suferă de constrângerile unei etici speciale care i-ar impune veracitate?” (Vianu Mureșan, *Pavese. Omul jignit*, Ed Limes, Cluj, 2011, p.22) Prea dornic de concluzii decisive cineva s-ar putea întreba dacă lucrurile se petrec la fel, nu doar în cazul Pavese, ci în cazul oricărui autor de jurnale...

Sunt sigur că cei mai mulți dintre consumatorii decenti de lecturi filosofice pun relevanța scrierilor pe seama unei anume intimități a scri-

itorilor cu ceea ce se numește generic „cultura fundamentală”. Adică, se presupune că, citind în prealabil o serie de cărți, e practic imposibil să nu fii la adăpost față de ceea ce orice novice mai harnic ar recunoaște imediat ca fiind nefrecventabil. Această „probă de igienă intelectuală” împiedică (în opinia mea) un bun număr de oameni să contribuie la reducerea consistentă a șanselor unei cărți esențiale de a face ceea ce ea poate și trebuie să facă. (Expresia „carte esențială” îmi provoacă aici un sentiment apăsător de culpă fiindcă am decis să vă vorbesc despre o carte eliberat de orice formă de infatuare care m-ar putea încolona în plutonul gestionarilor de autoritate culturală..)

Omul jignit este a opta carte de autor pe care Vianu Mureșan o publică în România. De vreme ce nu a publicat pentru moment în altă parte veți înțelege că o asemenea aserțiune (la limita șmecheriei manualului de comunicare) ar reprezenta doar o formulă ingenuă de trecut „materialul clientului” la perie. În realitate lucrurile sunt mult mai simple și va trebui să dezamăgesc preventiv pe oricine s-ar putea înverșuna să descopere aici fărâmele vreunei strategii provinciale de *laudatio*: știu din surse autorizate că Vianu Mureșan va pleca din România. Unul dintre motivele acestei plecări ar putea fi faptul că nici o universitate românească nu pare a avea nevoie de el și de cărțile lui.

Pavese. Omul jignit e un volum publicat în 2011 (la Editura Limes din Cluj) însă textul aștepta să vadă lumina tiparului de mai multă vreme. Cartea vine în trenea unor cărți de filosofie (*Fundamentele filosofice ale magiei*, *Introducere în etica lui Levinas*) publicate la diverse edituri clujene și pentru a căror soliditate veți găsi suficiente probe prin arhivele unor reviste care au găzduit cronici și comentarii de carte. Pentru că Vianu Mureșan nu a scris niciodată cu intenția (totdeauna discretă a universitarilor) de a-și „echipa” CV-ul academic, el poate dinamita indiferența oricărui potențial cititor care a găsit pe rafturile librăriei *Omul jignit*, deconspirând încă din primele pagini lipsa de proiect în care se află: „Da, am creat un fals cu bună știință pentru că văd, cu tristețe că nu e nimeni care mi-ar putea oferi în acest caz, un adevăr. Pasiunea mea pentru cazul Pavese are nevoie de o născocire..” (p. 10) Pentru orice filolog care se respectă o asemenea mărturisire conduce prin derivare primitivă la un verdict fără echivoc: în acest text, Pavese e pretextul conjunctural al unui exercițiu literar a cărui grație rămâne să o stabilim pe parcurs. Cum nu sunt filolog (deși mă suspectez de o anume invidie contaminat de pretenția discutabilă că puteam să fiu unul redutabil) mă văd obligat să trec la o relocare logică a problemei: cred că se poate scrie cu onestitate despre Pavese fără să-l citezi copios

și presupun că e singurul fel în care o poți face fără să te închizi în bavardaj steril. Pavese face parte (alături de Nietzsche, Pessoa sau Heidegger) din seria autorilor pentru care semnificația textuală nu reprezintă punctul final al întâlnirii cu cititorul. Întâlnirea cu autorii care contează e soldată întotdeauna cu declanșarea unei stări: *Omul jignit* nu este o carte despre opera tulburătoare a unui scriitor care a marcat literatura universală, ci stenograma unei stări inițiatice pe care o cultivă o scriere lipsită de complezențe și duplicități. Vianu Mureșan știe că s-a lăsat dus spre Pavese folosind unica strategie la îndemână: „Nici vorbă, n-am interpretat situația lui Pavese ca un virtuos cu ochii ațintiți spre partitură, pentru că notele cele mai importante pur și simplu nu se văd.”(p.11) Cum disponibilitatea de a dezvolta un plasament intelectual determinat nu e la dispoziția autorului și Vianu Mureșan acceptă de la început acest lucru cartea nu vine cu pretenții lămuritoare și nu folosește discursul ca segment al unei suite demonstrative. *Pavese. Omul jignit* nu e o carte pe care o citești ca să afli mai multe despre ceva anume, ci un exercițiu de îndoială metodică pe care îl impune întâlnirea cu o formă generoasă de descentrare a gândirii aflată în situația de a se întâlni cu moartea.

E dincolo de orice îndoială faptul că Cesare Pavese nu poate fi conspiratorul jumătăților de măsură. *Meseria de a trăi* este un manual epuizant, plin de lecții de sinceritate. Pavese s-a sinucis și sinuciderea lui e (poate în alt fel decât ar spune Vianu Mureșan) sigiliul sacral care autentifică această eroare inclasabilă pe care ne-am obișnuit cu toții să o numim viață. Nu sunt foarte sigur că - așa cum spune Vianu Mureșan - „el a crezut că poate scăpa prin sinucidere de jignirile vieții” (p. 6) fiindcă umilința (oricât de dureros o percepem) este norul cotidian din orizontul căruia luăm decizia de a căuta înălțarea. Ceea ce viața poate da fiecăruia dintre noi nu e deloc străin ființei noastre și în acest sens orice sinucidere e un fel de oglindă. Tocmai de aceea, pentru Pavese „sinuciderea e mai întâi un act literar în care autorul pierde înghițit de propriul personaj, preluat de ipostaza literală sortită a-și pierde conturul și consistența odată cu ultimul cuvânt scris.” (p. 29)

Am citit Pavese în anii studenției și acest lucru îmi prezervă inocența analitică dat fiind faptul că, recitindu-l acum, nu mă simt cu nimic mai abilitat să gândesc ori să spun lucruri pe care atunci nu le-aș fi știut. Recitind *Meseria de a trăi* reconfirm și azi impresia mea mai veche cum că, înainte de toate, sinuciderea e o parte a operei sale. Ea rămâne ultima pagină din jurnalul unui expert al dezamorsării marilor decepții prin sinceritate brutală. În ciuda aparențelor, o lectură corectă a lui Pavese are destule argumente menite să activeze structurile pro-

fund morale prin care omul decide în ce fel merită să trăiască. Așa cum bănuia el însuși (desigur în context diferit) jurnalul său pare o ocazie inițiativă: „Nu faptele interesează, ci faptul că sunt ascunse și că pot fi dezvăluite.” (Cesare Pavese, *Meseria de a trăi*, Ed Alfa, București, 1999, p. 295)

Vianu Mureșan propune, încă din primele pagini ale cărții sale, o debarcare inteligentă a oricărui suport rațional-metafizic pe care l-ar putea pretinde o privire de natură critică: „Da, cred că poți face o carte din neliniști și frământări, din puține răspunsuri și multe semne de întrebare, tot așa cum poți încropi o poveste de dragoste... (p. 8) E detectabilă aici o formă seducătoare a naivității care azonează subtilitatea analitică indiscutabilă a „degustătorului” de Pavese: *VM* desfășoară, departe de orice șiretenie consensuală, o luminare pătrunzătoare și un survol al suicidului estetic. La limita erotismului, mesajul dominant cultural al perspectivei poate fi oricând suspectat de naivități nepermise. Mi se pare prea puțin important. Îmi pot închipui iritarea critică pe care o poate declanșa în vecinătatea catedrei o asemenea sintaxă: la nivelul mentalului colectiv dragostea e întotdeauna ingredientul lămuritor pentru orice complex problematic. Am să apăr aici *Omul jignit* prin recursul la ipoteza că, din pricina luminii slabe a amfiteatrelor e perfect posibil (asta se întâmplă prea des) ca unii să confunde dragostea cu sexul..

În ciuda propensiunii pentru dramatizare „omul jignit” nu e înclinat spre eroism decât în măsura în care eroismul devine un preț pentru înălțare de sine. „Sinucigașul vrea să își posede moartea, nu să-i cadă victimă. Toată strategia lui este gândită ca un ritual de seducție – o captează fantasmatic, îi testează figurile lui poetice, o mitologizează, îi dă consistența feminității cu care, de altfel, Pavese a întreținut un erotism agonice întreaga lui viață...” (p. 35) E învederat faptul că seducția epistemică implică în lumea modernă, invariabil, un set minimal de cuante. Noi vrem să numărăm rațiunile care îți îngăduie să ai dreptate într-o lume aflată la dispoziția contabililor: autorule, vrem să știm exact în ce situație ne aflăm. Ori acest fost student la secția de filosofie a Universității din Cluj nu e deloc deferent cu pofta noastră de rigoare. Înclin să-mi împing și eu ochelarii spre rădăcina nasului, cu un gest rectoral de subliniere a autorității indiscutabile care mă paște de pe vremea când am luat doctoratul: sunt puțin nedumerit cum, într-o stranie indiferență față de expunerea la critică *Omul jignit* se declară profund preocupat de o „hermenutică a situațiilor existențiale”, iar nu de ecourile intelectuale pe care le-ar putea trezi vulnerabilitățile metodologice ale unui astfel de

studiu. Raporturile lui Pavese cu diverse tipuri de rațiuni întemeietoare sunt tranșate fără menajamente: „Carnea și sângele aduc în existența lui alte atribute, pe care rațiunea nu le va integra niciodată de tot, cu care-și va purta prin timp litigiul nedecis până la capăt.” (p. 32)

E inutil să vă prepar aici pentru o eventuală nedumerire critică. Vă asigur că lectura cărții lui Vianu Mureșan nu te poate lăsa nedumerit. Chiar atunci când admite că „lucrează necinstit, adică neștiințific” el ne livrează o formă indispensabilă a științei în afara căreia nici o schemă hermeneutică nu poate oferi acces la opera lui Pavese. Un nou dosar menit să rafineze contabil perspective sustenabile ale scriiturii ar fi fost ocazii pentru teze doctorale respectabile, dar *Omul jignit* a vrut și a

făcut altceva: falsificând în manieră descoperitoare cartea lui VM oferă cu generoasă dexteritate setul minimal de elemente menite să înlesnească cititorului rezonabil un *rendez-vous* memorabil cu poetul care a „îndrăznit” să scrie pentru atâtea femei care urmează să se nască *Va veni moartea și va avea ochii tăi*. Moartea apare ca epifanie a femeii pe care nu a putut-o cuceri niciodată. Miza insului care refuză să fie o victimă a morții (alegând *când și în ce fel* vrea să moară) este extazul erotic: „Moartea e iubita ce nu te mai poate refuza, căci i te-ai oferit total, însă nu-i mai aparții pentru că nu-ți mai aparții nici ție însuți.” (p.37)

Nu cred că se pune problema certificării unei interpretări a operei lui Pavese (și în nici un caz în spațiul unei cronici) girând cu aserțiuni logico-filosofice perspectiva pe care o propune Vianu Mureșan. Pe de altă parte, aș fi gata să pariez de pe acum că oameni cu *background* intelectual comparabil și educație echivalentă ar fi gata să admită judecăți foarte diferite privitoare la scrierile pavesiene. Desigur asta nu pune sub semnul întrebării valoarea unui text care nu își propune să lanseze mai mult decât un exercițiu partenerial și dezinvolt de examinare subiectivă a unei scrieri pasibilă să devină pretext al litera-

turii esențiale. *Omul jignit*, dincolo de toate avertismentele la care recurge autorul, e un repertor inspirat de tehnici revelatorii: el amenajează spațiul lucidității care poate adecva examinarea lui Pavese respectând totodată cerința acută de deformalizare a judecății sintetice.

Pentru a fi foarte clar îmi asum riscul de a fi dezagreabil prin recurența prolegomenelor: nu aș vrea ca din insistența cu care am vorbit aici despre necesitatea și valoarea deformalizării „atacului” hermeneutic din *Omul jignit* să extragă cineva concluzia pripită că miezul cărții e un simplu substitut fabulatoriu. Pavese nu a fost pur și simplu „folosit” și sunt sigur că orice privire atentă va regăsi în text rigoarea construcției argumentative. Autorul se află fără îndoială în posesia acelei forme de artă discursivă care împlinește prin desăvârșita disciplină a sensurilor, îndrăzneala surprinzătoare a ipotezelor. Vianu Mureșan nu are a se teme că cineva s-ar putea apleca dubitativ asupra iscusinței cu care își exercită dreptul de folosință a cuvântului. Dar tocmai această ușurință de a lucra cu verbul îl expune pericolului de a se bloca în galeria aglomerată a „oficianților” sofismului cu ștaif. Există deci riscul de a fi încadrat (desigur, pe nedrept) în categoria autorilor de exotisme preparate după rețetă. Dar acest risc adăpostește deopotrivă și condiția ce permite unui text să poată trece drept irelevant în ochii celor ce efectiv n-ar avea nimic de câștigat apropiindu-se de el.

Omul jignit este o carte de la care mă pot aștepta la orice pentru că este un text profund și generos. Nu știu dacă poate fi, dar eu vreau să văd în el o invitație la buna obișnuință de a gândi filosofic fără programare de la maestri ori oficianți ideologici. Filosofia în genere trebuie să reinvețe câte ceva în acest sens și spun asta cu îngrijorarea de rigoare. Vianu Mureșan este, în pofida deficitului său evident de adecvare consensuală, un prilej de împăcare cu filosofia pe care România nu merită să-l rateze. Nu-mi dau seama cât de jignit ar trebui să fie cineva pentru asta, dar de vreme ce una dintre puținele cărți ce mai asumă la noi o înfruntare deschisă a tezelor profitabil-consensuale trece neobservată, e evident faptul că spiritul filosofic național a devenit greu de jignit. Că nu vorbim azi despre omul jignit ca despre aproapele nostru e doar o întâmplare explicabilă. Cartea lui Vianu Mureșan, citită așa cum se cuvine, e o versatilă invitație la *episkepsis*: ce fel de sinucidere ne-am „aranjat” fiecare și în ce fel ne-am propus să „épater les bourgeois”? Presupun că ați pierdut demult dispoziția de a vă pierde timpul cu așa ceva, căci așa cum e conștient filosoful de la Cluj „sinucigașul nu poate fi sincer cu sine, nu se trezește, nu înțelege non-sensul vieții pe care vrea

să o piardă, ca și al simpatiei sociale pe care vrea să o câștige de pe urma morții.” (p. 153)

În final sunt obligat să recunosc faptul că mă simt disconfortat de „vinovăția” de a cunoaște în raport cu Vianu Mureșan, mai mult decât cărțile sale. Pe vremea când ne isprăveam intelectual sub oblăduirea complice a unor vrednici boieri ai minții de pe urma cărora binemerită Clujul până în ziua de azi, unii îl strigau pe acest maramureșan firav *Sfântul*. N-am știut niciodată de ce și n-am probe cum că asta ar fi fost altceva decât un exces de galanterie ironică. Totuși *Omul jignit* mi-a apărut acum ca fiind circumstanța ontologică în care o variantă de răspuns devine posibilă. Ca să pot concluziona clar nu am decât să folosesc propriile lui cuvinte: „*nu te-ai născut: chiar dacă te-ai fi născut, n-ai exista; chiar dacă ai fi existat, n-ai avea sens; chiar dacă ai avea sens, nimeni nu s-ar afla să țină seama de el; chiar dacă, din noroc, ar fi cineva să țină seama de el, nu v-ați întâlni niciodată; chiar dacă vreodată v-ați întâlni, ar fi prea târziu pentru mărturisiri, viața s-ar fi consumat înainte ca ceea ce ar fi fost important, pentru a-i da noimă, să fi survenit.*” (p.154) Vianu Mureșan este un seducător din rândul celor pentru care știința singurătății a devenit portativul unei încărcături filosofice care își așteaptă ceasul. Și fiindcă vremea și ceasul sortit nu sunt niciodată datornice zilei de azi *Omul jignit* poate fi prilejul unei invitații firești la întâlnirea cu lumea de dincolo de metafore.

Subiect la alegere

Bogdan Suceavă

Istoria traducerii în engleză a romanului *Venea din timpul diez*

sau cum am discutat despre București cu Alistair Ian Blyth

Acum mai bine de un deceniu și jumătate exista la est de Lansing (unde eu am locuit vreme de șase ani, cât mi-am urmat studiile doctorale) o librărie Barnes and Noble superbă, cu un raion extins de literatură universală. Obișnuiam să petrec după amieze întregi acolo, răsfoind romane, cărți de critică literară și reviste. Librăria era destul de departe, ajungeam până la ea pe bicicletă. Ceva mai târziu am început tot acolo să citesc și istorie. Între multe alte descoperiri, în librăria aceea am întâlnit prima oară colecția *Writings from an Unbound Europe*, editată de Northwestern University Press. Gândul că unul dintre romanele mele ar putea fi inclus în această colecție a devenit visul meu secret, pe care acum îl mărturisesc prima oară. Mi se părea totodată un vis îndepărtat, pentru că nu erau prea multe cărți românești în librăriile nord-americane, și nici azi n-am putea spune că situația s-a schimbat. M-am gândit atunci astfel: nu-mi doresc nimic altceva decât să realizez un gest cultural complet, adică să scriu o carte care să reprezinte literatura română, să apară în România, să fie prezentată publicului românesc, apoi să fie publicată într-o colecție de literatură universală în Statele Unite și, deloc în cele din urmă, să învăț cum să explic lumea românească în așa fel încât ea să fie accesibilă cititorului american interesat. Iar discursul de prezentare al cărții să nu fie mult diferit în România față de Statele Unite. În fond, e vorba despre literatură, nu-i așa? Nu mă interesa o explicație la suprafață, pentru așa ceva există ziarele și agențiile de știri. Mă interesa o explicație structurală, generalizarea, descrierea unei lumi însoțită de detalierea logicii ei.

După ce editura Northwestern a decis includerea romanului *Venea din timpul diez* în colecția *Writings from an Unbound Europe*, am realizat prima oară cât de dificilă va fi operațiunea de transpunere a acestui roman, atât de românesc în conținut, referințe și umor, în

engleză. În primăvara lui 2010, echipa editorială de la Northwestern mi-a propus, ca formulă de colaborare în perioada pregătirii manuscrisului, să discut cu traducătorul romanului *Venea din timpul diez* confruntarea traducerii. Forma finală a confruntării noastre avea să fie pregătită pentru tipar de editorul de specialitate. Formula de lucru a fost ideală și mi-a permis o interacțiune foarte eficientă cu Alistair Ian Blyth, traducătorul cărții.

Câteva lucruri ar trebui spuse despre Alistair. Întâi de toate, e un filolog pur sânge, de excelentă calitate academică, care ar putea avea o strălucită carieră academică oriunde în lume, dacă ar dori să-și urmeze specializarea în filologie clasică. Cunoașterea lui a lumii greco-romane e greu de egalat. Dar Alistair alege să locuiască în București, și autorii români de literatură, precum Lucian Dan Teodorovici sau Filip Florian, beneficiază din fericire de experiența lui și de faptul că el cunoaște perfect limba română. Stilul lui de traducere e foarte exact, ceea ce pentru el e o opțiune de factură etică. M-am socotit norocos că *Venea din timpul diez* a fost transpus în engleză de el.

Acum mai bine de un an, în primăvara lui 2010, au existat mai multe discuții între editoarea versiunii americane a romanului *Venea din timpul diez*, traducătorul cărții, Alistair Ian Blyth, și mine. Alistair a menționat cel dintâi ideea unor note de subsol care să explice câteva detalii de culoare locală. Editoarea a fost de acord și ne-a prezentat formatul pe care editura l-ar dori, iar Alistair a redactat primele treizeci de note. Ulterior, eu am făcut unele observații suplimentare.

Aici aș dori să dau un exemplu.

La un moment dat apare, chiar la începutul romanului *Venea din timpul diez*, o aluzie la grafia chirilică a limbii române, cea valabilă până în prima jumătate a veacului XIX. I-am scris lui Alistair astfel: *At p.15 when we reach the words Slavonic Scripts. Should we insert a note and say that until XIX century Romanian was written with Slavonic letters, a custom inherited from the Slavonic church writings, which circulated widely in that geographical area?*

După ce a reflectat, Alistair a pregătit o notă. După ce a fost văzută de editor, în forma finală, nota apare astfel: *The Romanian language was written using Cyrillic letters up until the 1860s, after the unification of Wallachia and Moldavia, when Romanian culture became more Western oriented.*

După cum se observă, nota propusă de Alistair este mult mai clară decât ceea ce propuneam eu. Grijă autorului era aceea de a explica o întregă istorie, a traducătorului devenise de a face textul inteligibil.

Până la urmă, cred că forma finală a atins acel echilibru ideal care servește cărții.

Un alt avantaj de a lucra cu Alistair a fost faptul că este familiarizat în mod excepțional cu multe dintre aspectele culturii române, între care literatura veche, dar și cu poezia modernă, care este unul dintre capitoarele cele mai interesante ale culturii române. Alistair a recunoscut singur în textul original multe dintre referințele la poezia modernă românească imersate în textul romanului, exercițiu simplu pentru cititorul român informat, dar deloc trivial pentru cineva care nu cunoaște cultura română. Și când am scris romanul, și azi, cred că istoria noastră personală e istoria emoțiilor noastre profunde, istoria momentelor când o formulare remarcabilă ne-a atras și ne-a emoționat. Această viziune se află incorporată în roman. Când a observat asta, Alistair și-a propus să traducă poeme întregi sau fragmente de poem, și să includă aceste traduceri în secțiunea de Note, pentru a face părtaș și cititorul de limbă engleză la simbioza stilistică din *Venea din timpul diez*. Aceste traduceri de poezie, pe care eu le găsesc de-a dreptul dificile, dar care au fost excelente realizate, au intrat în partea de note a cărții care, discretă și eficientă, se află la final. Înarmat cu un astfel de aparat, sunt convins că romanul e de acum mult mai accesibil. Aș dori să inserez aici un exemplu, merit să ilustrez munca lui Alistair. E un efort pe care eu, ca autor al textului, nu l-aș fi putut face, dar pe care traducătorul l-a realizat foarte bine. Ne amintim unul dintre poemele intitulate *Psalm*, de Tudor Arghezi. În original, poemul începe așa:

„Ajuns acum la pragul tău, mă iată.
Cremene dură, mă putui în pisc
Să mă găsesc prin stânci și să mă isc
Din pulbere, cu glezna-nsângerată.”

Transpunerea acestor versuri în engleză mi s-a părut la fel de dificilă ca traducerea unei fraze oarecare din opera lui Ion Creangă, dacă nu cumva restricțiile impuse de metrică ar face transformarea acestui catren mai dificilă. Cred că din punct de vedere editorial aș fi inserat o referință și asta ar fi fost tot. Dar Alistair, pe care nici *Istoria ieroglifică* nu-l sperie, a privit versurile acestea ca pe o provocare. Astfel, la pagina 212 din ediția engleză de la *Venea din timpul diez* citim astfel:

„Behold me, for now I have reached thy door.
Hard flint, aloft, from the peak did I soar,
Thence, ‘mid the obdurate rocks, did I thrust
Myself, with ankle bloodied, from the dust.”

Și asta nu e tot, Alistair a tradus inspirat pentru acest roman și

poeme din alți autori, între care Nichita Stănescu (foarte prezent în roman). Experiența mea, ca cititor de limbă română, martor al acestei transpuneri, a devenit mărturisită admirație.

Bănuiam, încă de când traducerea se pregătea, că versiunea engleză a romanului ar putea servi în cadru academic. Cea mai mare surpriză pentru mine a fost să văd că acest lucru se întâmplă foarte repede. Volumul a fost lansat de Northwestern University Press pe 30 ianuarie 2011, iar în semestrul de primăvară al aceluiași an, romanul a fost analizat prima oară la curs de către Sean Cotter, la University of Texas at Dallas. Sean e un excelent cunoscător al literaturii române. Între realizările lui sunt volumele de traducere de poezie din Nichita Danilov și Liliana Ursu, și nu doar atât. În 2003, el a co-editat, alături de Adam Sorkin și Cristina Cârstea, o antologie a poeziei din Basarabia, apărută în engleză la Editura Cartier. Pentru foarte mulți ani, am colaborat cu Sean în realizarea periodicului *Respiro*, al cărui moment de glorie e posibil să fi fost realizarea antologiei de proză scurtă publicată de Editura Dacia în 2003. Pentru mine, gândul că Sean prezintă studenților lui *Venea din timpul diez* însemna însă și altceva: încrederea lui că acea comedie, pe care eu o concepusem pentru a ilustra logica aproximativă a tranziției, poate fi înțeleasă.

Pe 21 februarie, m-am aflat la University of Texas at Dallas, unde m-am întâlnit cu studenții de la cursul de literatură central-europeană susținut de Sean Cotter. Discuția, care a durat 90 de minute, a beneficiat de avantajul contextului creat de curs, a cărui temă era literatura central-europeană recentă, mai precis: volume publicate în ultimii zece ani. Nu m-ar interesa să prezint cartea în fața unui public care să nu fie interesat. Mi-aș dori un public de specialitate, un public cu o viziune dominată de interesul pentru literatură, pentru arta de a povesti, pentru comunicarea literaturii. Or, tocmai un asemenea cadru universitar e contextul ideal pentru a discuta literatură, cu atât mai mult cu cât am înțeles pe parcursul discuției noastre că cei mai mulți dintre studenți erau la rândul lor interesați să scrie. Studenții erau deja familiarizați cu *Venea din timpul diez*; cursul avea planificat de la începutul semestrului lista de lecturi recomandate. Una dintre observațiile cele mai interesante a venit din partea unei studente care apoi mi-a spus că nu știa nimic despre România. Întrebarea ei a fost dacă reacțiile exagerate și stridente de după 1990 nu tind să creeze un cerc vicios în care să se perpetueze evoluția întregii societăți de-a lungul unui posibile traiectorii etern instabile. Trebuie să recunoaștem că asta e ceea ce ne doare pe toți cei născuți și crescuți în România. Am fost realmente impresionat

de observație. Am răspuns că asta am încercat să sugerez prin finalul ciclic al romanului. De fapt, cred că acesta fusese gândul meu inițial: de asta am scris această carte, pentru a atrage atenția că o lume a percepțiilor exagerate are foarte multe șanse să se perpetueze, să își creeze propria tradiție și să nască un context al exagerărilor viitoare. Potențialul de haos la care am asistat pe vremea CPUN-ului și al primelor mineriade are toate șansele să continue la nesfârșit, în forme diferite, dar pe o scală la fel de perdantă. Un alt student m-a întrebat care sunt autorii mei favoriți de comedie din spațiul central european. Am răspuns că e vorba despre Jaroslav Hašek și Karol Čapek, și nu am rezistat să nu spun cât regret că piesele lui I.L. Caragiale nu sunt cunoscute în spațiul de limbă engleză. Pe măsură ce dialogul avansa, mi-am dat seama că, de fapt, realitatea societății românești de după 1990 poate fi foarte bine explicată studenților nord-americani. Poate că e dificil să traduci instituții și să explici situații ilogice, precum mineriadele, dar tiparele culturale devin traductibile, iar literatura e un vector ideal pentru a vorbi despre o lume foarte diferită de cea a Americii de Nord. Culoarea locală ajută: Bucureștii din poveste au un aer exotic, perfect consistent în jocul literaturii.

Pe 25 februarie 2011 m-am aflat la Tempe, în Arizona, unde se rezervase inițial o sală de clasă obișnuită pentru întâlnirea prilejuită de discuția pe marginea romanului *Venea din timpul diez*. Interesul pentru o discuție despre literatura română de azi a fost însă mult mai mare decât s-ar fi anticipat, așa încât sala nu a fost suficient de încăpătoare. Cred că ar fi extraordinar dacă viitoare prezentări ale unor apariții editoriale românești în SUA ar fi marcate și de evenimente în cadrul programului de limbă română de la Tempe: acolo există audiență interesată, există studenți interesați în studii politice, în studiul limbilor romanice, în studiul istoriei recente, și ei pot crea un cadru propice pentru receptarea lucrărilor literare scrise azi. Se știe puține în România despre programul de studiu al limbii și culturii române la Arizona State University. Adevărul e că, din câte știu eu, programul de la ASU atrage cei mai mulți studenți interesați să ia cursuri de română din America de Nord: în fiecare an 120 de studenți se înscriu la aceste cursuri. Cifra aceasta e expresia cea mai înaltă a unui succes universitar incontestabil, rezultatul eforturilor dnei Ileana Orlich, care reușește să atragă interesul acestor studenți, iar dacă structura cursurilor n-ar fi perfectă pentru oferta academică a campusului respectiv, cifra celor care se înscriu la ele ar amenda dimensiunile programului. Unele dintre cursurile de la Arizona State sunt predate de dna Orlich, altele de Julie Paulesc.

Mi-am început prezentarea de la Arizona State povestind despre istoria recentă a romanului contemporan în România. Am amintit despre colecția *Purgatoriu* a Editurii Nemira, din anii '90, și am menționat câteva dintre titlurile publicate atunci. Dintre acestea, am amintit *Clownul din lemn de gutui*, de Radu Jorgensen, care reprezintă un prim roman al experienței exilului din perioada imediat următoare căderii Cortinei de Fier. Apoi am arătat cât de importantă a fost apariția colecției *Ego. Proză* la Polirom în 2004, și am menționat că dintre lucrările publicate în acest program editorial trei titluri au fost traduse în SUA în ultimii doi ani: *Degete mici*, de Filip Florian, *Cercul nostru vă prezintă*, de Lucian-Dan Teodorovici și, acum, *Venea din timpul diez*.

Simt că prezentările literare sunt mai eficiente atunci când izbutim să punem toate aceste contribuții în context. Și sper ca anii ce vor urma să aducă o cât mai amplă expunere a literaturii române în spațiul editorial de limbă engleză. Mi-am dorit să trezesc posibililor cititori un interes sincer pentru contextul viu al literaturii contemporane. Cred că rostul scriitorului e să facă asta. Această generație literară e prima care beneficiază de șansa de a se adresa direct unui public internațional la o scală amplă. Ne revine nouă, azi, menirea de a explica cine au fost Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi sau Nichita Stănescu. Există multe cărți care să ofere un cadru de discuție larg despre literatura scrisă în limba română și cred că va fi nevoie de un efort susținut de prezentare și de amplă discuție a temelor literaturii române, înainte de a vedea că ele capătă o mai amplă recunoaștere în diverse spații editoriale.

N-aș putea trece mai departe fără a menționa prezența la evenimentul amintit mai sus a lui Victor Pambuccian, care este autorul a peste 80 de lucrări de matematică, dar și autorul unor traduceri de poezie română și germană în limba engleză. Pentru mine, calitatea incredibilă a producțiilor culturale ale lui Victor Pambuccian rămâne un secret pe care-l admir și pe care-l consider inegalabil. Traducerile lui au apărut, între altele, în *Worlds Without Borders* și *International Poetry Review*. Cât despre matematică, Victor Pambuccian a studiat la Universitatea din București și la University of Michigan din Ann Arbor, de unde și-a obținut doctoratul în matematică. În discuția prilejuită de apariția versiunii engleze a romanului *Venea din timpul diez*, Victor Pambuccian a subliniat cât de puțin din piața editorială nord-americană reprezintă traducerea din literatura universală. Mi-a plăcut că intervenția lui a fost urmată de câteva comentarii ale studenților de la Arizona State University. Firește, e greu de dat un răspuns complet.

Chiar așa: de ce oare literatura universală captează așa de greu atenția pieței din nordul Americii?

Alte întrebări au venit din partea unor studenți care plănuiau să urmeze programul de *study abroad* la Cluj-Napoca, program coordonat de dna Ileana Orlich, și care urma să se desfășoare în vara lui 2011. Fiecare dintre acești studenți are potențialul de a deveni un autentic *scholar* care ar putea aduce un plus de înțelegere, vizibilitate și viziune asupra problemelor culturilor europene.

Pe 16 martie 2011, am făcut o prezentare prilejuită de apariția ediției engleze a romanului *Venea din timpul diez* în cadrul unei manifestări organizate sub egida programului de Studii Europene de la California State University, Fullerton. Această prezentare a avut loc la două săptămâni după ce mi-a fost prezentată o diplomă de recunoaștere din partea universității unde lucrez din 2002 pentru această publicație neobișnuită pentru un matematician. Am fost emoționat de această situație: un profesor de matematică e felicitat de conducerea universității pentru că a publicat un roman. M-aș bucura ca și romancierii români care lucrează în universitățile din România să fie recunoscuți la fel de către instituțiile lor. Am multe motive pentru a admira mediul academic nord-american, și acest fel de a marca recunoașterea realizării culturale e unul dintre ele.

Prezentarea de la Fullerton are disponibil pe web un videoclip și o transcriere a dialogului. Întrucât audiența era formată în principal din studenți interesați de evenimente ale istoriei recente, și prezentarea noastră și-a schimbat accentul. Aici nu a mai fost vorba despre un context pur literar, ci despre istoria recentă a României. A fost nevoie să povestesc despre contextul de idei culturale și politice de după 1989, despre importanta schimbare a Constituției României din 1991 și despre cât de mult a durat evoluția politică a tranziției. Am povestit despre mineriade, despre cum am dat un examen de analiză matematică pe 13 iunie 1990 în clădirea Universității din București. Am spus că, după părerea mea, durează generații întregi până ce o schimbare politică de asemenea anvergură să instituie un sistem de *balances and checks* așa cum este cel care reglează viața politică americană. Era inevitabil ca discuția să nu evolueze spre o paralelă între evenimentele din România tranziției și schimbările politice actuale din unele state mediteraneene. Mi-a plăcut foarte mult întâlnirea aceasta; mi-e foarte greu să explic de ce, dar mereu m-am simțit acasă printre istorici. Câțiva dintre studenți au spus: ne dorim să aflăm mai multe despre România. Pentru mine, era tot ceea ce îmi propusesem.

Pe 28 martie, m-am aflat la Columbia University, la New York, unde am răspuns invitației dnei Mona Momescu, care predă limba și literatura română în acest prestigios program universitar. E posibil ca cea mai cunoscută contribuție culturală a Monei Momescu să fie recentul volum *Idolii forului*, realizat împreună cu Sorin A. Matei, și apărut în 2010 la Editura Corint. Dânsa mi-a propus cea mai interesantă structură a lansării la care am participat vreodată, o structură pe care o aș recomanda-o pentru manifestări similare. Trei dintre studenții interesați de literatura română au citit romanul și au selectat fragmentele care le-au plăcut lor cel mai mult. Fiecare dintre ei a citit un fragment din carte. Apoi am discutat pe marginea acestor fragmente. Primul dintre fragmentele alese a fost discursul ofițerului Filip Pop, unul dintre personajele din *Venea din timpul diez* care face considerabile eforturi pentru a fi serios. Acel discurs are partea lui de amuzament pentru cititorul român, pentru că amestecă o mulțime de locuri comune ale retoricii militare cu elemente ale confuziei din perioada tranziției. Cititorii lui C. Bacalbașa pot lesne să traseze istoria acestui tip de discurs în literatura română, iar cititorii lui J. Hašek știu că problema are dimensiuni internaționale. În discursul personajului, devotamentul față de patrie se împletește cu amenințările agresive, iar contextul de după 1990 nu face discursul mai coerent. Faptul că tocmai acest pasaj a reținut atenția unui student din New York care nu avea nici o legătură de familie cu România, și că a citit acest pasaj zâmbind, m-a făcut să cred că, până la urmă, literatura română are o șansă să fie înțeleasă și să trezească interes. Dacă zâmbetul trece la traducere, atunci am reușit. Adevărul e că și spațiul academic din New York e perfect pentru așa ceva: un spațiu cosmopolit, deschis către evoluțiile din întreaga lume, mi se pare a fi locul ideal pentru a povesti orice, inclusiv despre logica alterată din vremurile tranziției post-comuniste.

N-aș putea încheia aceste însemnări fără a spune că am fost plăcut impresionat de susținerea pe care Institutul Cultural Român din New York a acordat-o prezentării de la Columbia University. Oana Radu, care este directorul adjunct al Institutului de la New York, a avut o foarte interesantă intervenție în discuție.

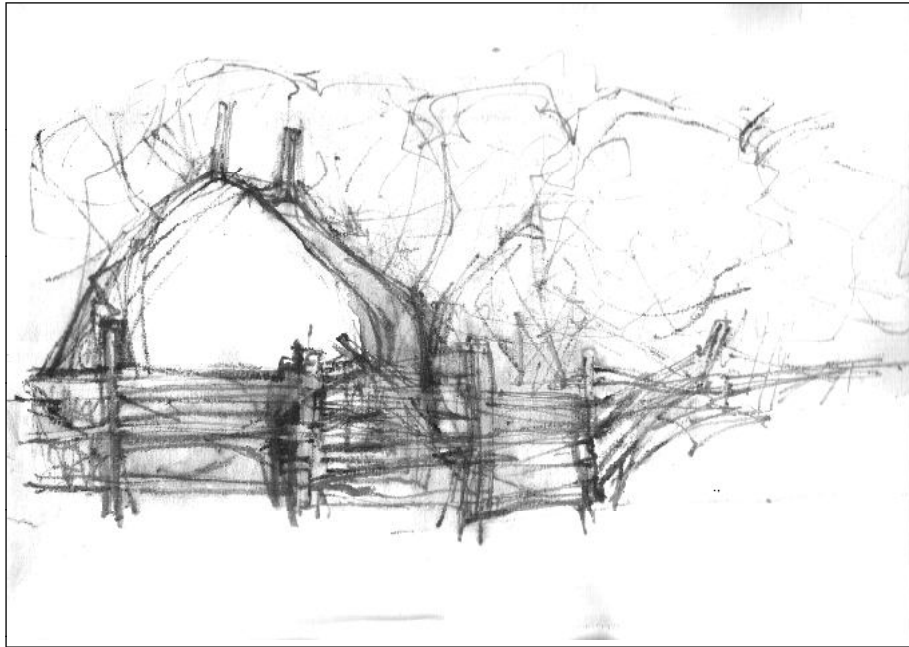
Adevărul e că ceva s-a schimbat cu literatura română. Ne face plăcere să aflăm ce gândesc străinii despre noi, dar rareori am fost dispuși să facem un efort pentru a explica arhitectura tradițiilor noastre, sursa unor raționamente sau a unor credințe bine înrădăcinate local. De fapt, toată cultura română ar beneficia mult de pe urma unor eforturi de explicare sistematică. Singurul motiv pentru care merită să

Bogdan Suceavă

---

publicăm în afara spațiului editorial românesc e pentru a aduce cu noi toate referințele noastre, de la Dimitrie Cantemir încoace, în măsura în care aceste referințe ne mai reprezintă și mai înseamnă ceva pentru noi. Bătălia pentru consistența notelor explicative de la finele ediției de la Northwestern a romanului *Venea din timpul diez* e o bătălie pentru claritate, pentru o detaliată prezentare a surselor literare ale unei culturi. Gândul că textul păstrează ceva din cultura vie și că parte din această realitate a ideilor poate trece la traducere dă un extraordinar sentiment de împlinire.

Au trecut mai bine de 15 ani de când am descoperit într-o librărie din Lansing cărțile editurii Northwestern University Press. În după amiaza aceea de demult, am răsfoit un volum de Zoran Ivković și m-am gândit cât de frumos ar fi dacă și cărțile scrise în limba română ar călători și dacă din călătoria lor s-ar înțelege ceva.

Interviu

Mirela Stănciulescu

„Până și cea mai fragilă ființă feminină poate face dovada unei forțe interioare ieșite din comun”

Mirela Stănciulescu

„Cum poate o muscă să stea agățată vertical de un perete. Uite că poate! Nu cade. Cum poate un om să stea agățat vertical de o stâncă sau de un vis?” se întreabă Clara Martin, protagonista celui mai recent roman al Mirelei Stănciulescu – *Emoția*. Cartea a apărut la editura Humanitas și a fost lansată în cadrul celei de-a VI-a ediții a târgului de carte Bookfest 2011.

Clara Martin are 17 ani, o sensibilitate răvășitoare și își dorește, mai presus de toate, să devină o scriitoare adevărată și neobișnuită. Maturizându-se, ea se înstrăinează, un timp, de visele care făcuseră din ea o adolescentă atipică.

Câteva din secretele Clarei Martin (și ale acestui roman despre care Alex. Ștefănescu spune că „poate declanșa în literatura română o mișcare mai generală de redescoperire a sensibilității”) sunt dezvăluite de autoare* în interviul care urmează.

*

Eu cred că, pentru a fi un supraviețuitor și - mai ales - un învingător, trebuie să te lepezi de emoțiile care te vulnerabilizează. Îmi imaginez epurarea de emoții ca pe extracțiile măselelor de minte - operații necesare, dar foarte anevoioase, implicând, de cele mai multe ori, sofisticate tratamente pre și post operatorii, anestezieri repetate, chinuri, eforturi, dureri... Am dreptate?

Depinde de înțelesul pe care i-l dăm cuvântului „emoție”. Eu mă refer în carte la acea stare emoțională originară cu care ne naștem fiecare dintre noi și prin care palpăm realitatea și ajungem să cunoaștem nu numai lumea, ci și pe noi înșine. Acest lucru se petrece de obicei în adolescență, de aceea protagonista mea este o adolescentă cu puternice trăiri lăuntrice.

* Mirela Stănciulescu (n. 10 iulie 1957) este licențiată a Facultății de Limbi și Literaturi Străine din București și, din 1998, membră a Uniunii Scriitorilor, desfășurând, până în prezent, o intensă activitate de traducătoare din portugheză și engleză. Debutează ca autor de ficțiune în 2007 cu romanul *Copțul de foc*, pentru care primește premiul Asociației Scriitorilor din București. Tot în anul 2007, îi apare a doua carte, *Cine ești tu?*

„Până și cea mai fragilă ființă feminină...”

Pe de altă parte, este adevărat că s-a încetățenit de multă vreme ideea că emoția este o stare aproape rușinoasă, care trebuie „înfrântă”. De câte ori nu ni s-a spus: „Învinge-ți emoția!”, de câte ori nu am fost dăscăliți să nu ne exprimăm, ci să ne înăbușim trăirile, de câte ori nu au fost desconsiderate persoanele care trăiesc emoțional și care sunt „cu capul în nori”...

Intenția mea când am scris această carte a fost tocmai de a întoarce atenția cititorilor asupra trăirii emoționale. Trăirea emoțională este o ardere interioară care ne împiedică să ne transformăm în niște blocuri etanșe de beton. Dacă ne dezbrăăm de emoție, socotind-o o dovadă de slăbiciune, ne golim de conținut și ne transformăm în niște învingători iluzorii din benzi desenate. Realitatea cunoscută și trăită fără emoție și fără imaginație este în cel mai fericit caz neutră, dar cel mai adesea este de-a dreptul corozivă, făcând din ființa umană un om obișnuit, un oarecare, un mediocru.

Prin această dramă trece Clara.

Tu cum îți exteriorizezi emoțiile?

De cele mai multe ori zâmbesc încurcată și nu îmi găsesc cuvintele sau rostesc ineptii. Când eram mai tânără, îmi plăcea să cânt. Asta dacă e vorba de o emoție pozitivă. Dacă e ceva care mă întristează sau mă supără foarte tare, nu mă exteriorizez, ba chiar mă retrag în mine. Prefer să îmi exprim emoțiile prin scris.

Cum reușesc cei din jur să îi transforme pe oamenii cu o sensibilitate aparte în inși obișnuiți?

La fel cum urâtul copleșește frumosul și răul copleșește binele: pentru că formele negative sunt mai agresive și par mult mai abundente decât cele pozitive. Și, în plus, pentru că mai întotdeauna colectivitatea tinde să anihileze individualitatea, confundând-o cu individualismul.

Drama care se petrece este că omul sensibil *se lasă* anihilat de cele mai multe ori, preferând să sufere el decât să-i facă pe cei din jur să sufere. Din punctul meu de vedere, omul sensibil este *tocmai prin această autoflagelare* superior celor din jur, chiar dacă, aparent, ei, ceilalți, sunt învingătorii.

Probabil, însă, că ar merita să purtăm o discuție separată despre „învingători” și „superiori”.

Se mai poate petrece un lucru: atunci când sensibilitatea este doar o pojghiță, nu are cum să reziste presiunilor exterioare și cedează. Am cunoscut multe persoane de acest fel, mai ales printre prietenii din adolescență, care își cultivau pornirile artistice *doar* până la integrarea în

colectivitate. Apoi le lăsa să se usuce, ca pe o plantă nevrednică, sau, în cel mai fericit caz, le tratau ca pe un *hobby*.

În ceea ce o privește pe Clara, trăirea emoțională este genuină, de aceea flacăra continuă să pâlpeie, în așteptarea inconștientă a reaprinderii.

Ai simțit vreodată pericolul atrofierii sensibilității?

Desigur. De nenumărate ori am fost și sunt atrasă spre rutină, spre „așa se cade”, „așa se obișnuiește”, „așa fac toți”. Tentația de a nu-ți pierde timpul filtrând lucrurile prin propria ta gândire și de a le lua de-a gata, așa cum sunt, e foarte mare. E mult mai ușor și mult mai bine pentru cei care au (sau preiau) informații simple pe care le transformă în mici adevăruri călăuzitoare. Ei pot patina cu grație infinită pe pojghița superfiției, în timp ce oamenii sensibili se bălângăne caraghios prin nisipurile mișcătoare ale gândurilor.

Uneori simt și eu un fel de refuz al minții - refuzul de a mai scormoni în străfunduri și dorința - dacă tot ești obosit și agasat din toate părțile de probleme și informații - de a nu mai aprofunda nimic, de a lenevi și fizic și mental.

Nu e ușor să stai să analizezi, să deslușești și, mai ales, să ridici la suprafață ceea ce ai înțeles, într-un mod discernabil celorlalți.

Uneori mă uit la cuvintele pe care le-am scris și mi se pare că nu mai pot să mă duc și mai în adânc, nu mai pot, mă înspăimânt și mă întreb la ce îmi folosește, de ce nu mă duc mai bine la *shopping*, de ce nu dorm, de ce nu îmi golesc mintea, să nu mă mai doară...

Refuzul mediocrității înseamnă disconfort, marginalizare, suferință, însingurare, ba chiar și resemnare. E incomod să trăiești cu tine însuși și, **mai ales**, cu lumea, gândind precum personajul tău, Clara Martin: „Mă întreb de ce nu pot fi simplă, ca oamenii obișnuiți. Sau chiar simplă precum semînțozaurii care reazemă gardurile străzilor, devorând fără încetare semințe și scuipând nepăsători cojile pe jos. De ce gândesc mereu? Totul mă enervează și mă irită, mi se pare că eu însămi sunt o epavă vie, un eșec total - urâtă, neinteresantă, proastă, obsedată de gândurile mele mereu învălmășite, trăind separat de celelalte ființe, întotdeauna trăgând o cortină între mine și ceilalți, o cortină care mă separă dureros de ei...”

De ce ar alege cineva să trăiască astfel?

Nu aș spune că Clara *a ales* să trăiască astfel, aș spune doar că, începând să se descopere pe sine, nu se mulțumește cu ce a găsit și dorește să sape tot mai adânc în propria sa ființă, cu un curaj de care nu își dă seama.

„Până și cea mai fragilă ființă feminină...”

Nu multă lume face asta. De ce ar face-o? Majoritatea sunt nemulțumiți de alții, dar sunt extrem de mulțumiți de ei înșiși. Foarte puține sunt excepțiile. Mă lasă fără grai oamenii care sunt mereu mulțumiți de sine și se laudă mereu, punându-se singuri pe un pedestal.

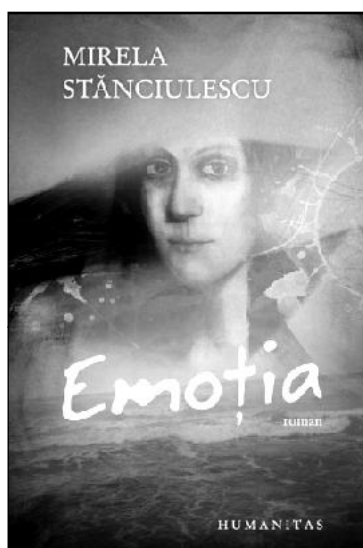
Pe mine mă frământă multe gânduri și multe îndoieli, mai cu seamă în privința mea. Întotdeauna mă compar nu cu ceva similar, ci cu etalonul, cu ceea ce *eu* consider a fi perfecțiunea și, de aceea, nu sunt niciodată mulțumită de mine și sunt de-a dreptul îndoită de mine. Nu îmi pasă că alții se compară *între ei*, și nu cu perfecțiunea. Eu prefer, în continuare, scala mea de valori.

„Să-ți dorești cu orice preț să fii cumva anume, să știi că depinde în mare măsură de tine să fii așa cum îți dorești, și totuși ceilalți să te perceapă cu totul altfel, să apari cu totul altfel în ochii lor și în mintea lor, iar tu să decazi treptat, inevitabil, să devii treptat ceea ce consideră ei că ești și să încremenești pe loc în acea altă, detestabilă ființă...” – iată câteva din frământările adolescentei Clara Martin.

Crezi că e posibil ca, odată cu maturizarea, să nu te trădezi? Să te transformi exact în ceea ce îți dorești să fii? Să rămâi astfel? Cum? Știi vreo rețetă secretă?

Aș spune, adoptând stilul Clarei Martin, că proximitatea mediocrității zilnice duce la o inevitabilă contaminare. Ce te salvează?

Cred că, odată cu maturizarea, majoritatea oamenilor se trădează, își trădează sinele adolescentin ajungând până la o reacție adversă sau chiar amnezică față de acesta. Este foarte greu să îți păstrezi puritatea originară atunci când asupra ta se revarsă, din toate părțile, urâtul, meschinăria și răutatea. Foarte puțini se transformă în ceea ce își doresc să fie. Secretul este să găsim în noi un refugiu cât de mic în care sâmburele purității originare să subziste, nealterat. El ne poate salva. Un refugiu cu poarta întredeschisă. E foarte important, ca să nu ne etanșezăm într-un bloc de beton.

Care este refugiul tău?

Ficțiunea. Ficțiunea în sens larg, ca rod al imaginației.

Ficțiunea îmi dă dimensiunile spațiale și temporale pe care mi le

doresc și îmi aduce aproape personaje pe care îmi doresc să le cunosc sau să le studiez. Ficțiunea îmi dă un fior panteistic, și asta mă ajută să nu mai văd însemnele urâtului, care ne împresoară mai mereu. Este modul meu de a respinge realitatea corozivă, continuând să trăiesc în mijlocul ei.

Și tot ficțiunea mă face să cred că nimic nu e definitiv pierdut. Cea mai mare bucurie a mea este atunci când prin ficțiune simt că am atins sufletul cuiva care se scutură de mulțumirea de sine sau de îmbăierea în rutină și se aprinde de la flacără, fie și vremelnic.

Nu pot să nu remarc cât de mult îți seamănă Clara! La fel ca tine, e îndrăgostită de literatură și de nori, de mare (de muzica progresivă) și de ficțiune: „Realitatea mi se pare mică, meschină și mărginită, în timp ce ficțiunea nu are hotar. Poate că tot ce trebuie să fac este să împletesc realitatea cu ficțiunea, pentru a mă descotorosi de năclăiala mediocrității”, spune ea.

Iar la fel ca alte eroine ale romanelor tale, trăiește într-o lume a ei, respingând existența comună. Totuși, la maturitate, devine, pentru un timp, o femeie obișnuită. Multe personaje feminine pe care le-ai creat sunt ființe cu o sensibilitate superioară care, la un moment dat, se trezesc distribuite în roluri ce nu sunt pe măsura înzestrării lor sufletești.

Crezi că o femeie este mai expusă decât un bărbat unor asemenea nefericite devieri ale destinului?

Probabil că este inerent ca între autor și (unele dintre) personajele sale să se petreacă anumite transferuri de personalitate. Mă recunosc în unele din trăsăturile Clarei, dar nu în toate. Eu nu sunt Clara. Îmi doresc ca ea să fie percepută ca un personaj aparte, cu propria și marea sa personalitate.

E adevărat că am fost atrasă mai degrabă de personajele feminine în cărțile mele, dar sper ca următorul roman să reechilibreze balanța. În orice caz, nu aș spune că o femeie este mai expusă decât un bărbat devierilor de destin. Aș spune doar că, de obicei, sunt altele motivele care produc astfel de nedorite alunecări din drum. Niciunul dintre ei nu este lipsit *a priori* de forță sau de sensibilitate - până și cea mai fragilă ființă feminină poate face dovada unei forțe interioare ieșite din comun, după cum și cel mai puternic bărbat pe care îl cunoaștem poate avea nebănuite trăiri emoționale, de mare intensitate.

Ai dedus, desigur, că mi-a plăcut Clara. Mi-a mai plăcut -apoi- următoarea idee pe care o transpui în ficțiune: dorința de a transcende mediocritatea e înăbușită în cineva (în Clara), dar se reaprinde în altcineva (iubitul -mediocru - din adolescența fetei) și, din fericire, reizbucnește cu o forță de nestăvilire acolo unde-i era locul. Ți s-a întâmplat vreodată ceva asemănător?

„Până și cea mai fragilă ființă feminină...”

Mă bucură extraordinar faptul că ai identificat ceea ce pentru mine este ideea majoră a acestei cărți: transmiterea izbăvitoare a flăcării lăuntrice, ca o ștafetă nevăzută.

Eu am avut norocul, cum ți-am mărturisit mai demult, să cunosc persoane care mi-au insuflat dorința de a mă autodepăși, persoane care m-au făcut să cred că nimic nu este imposibil sau intangibil, depinde doar de mine să devină realitate. Am avut noroc de câțiva oameni care m-au ajutat să înțeleg rostul cuvintelor și care apreciau mai mult gândirea vie, chiar dacă imperfectă, decât cantitatea de informații acumulată, fie ea și perfectă. Ei mi-au transmis emoția actului creativ. Din păcate, nu cred că am avut suficientă conștiință și generozitate pentru a le înturna tot ce mi-au dăruit, poate de asta m-a și urmărit atât de asiduu această idee și am dorit să o expun într-o carte.

După atâtea întrebări încrâncenate și „grele”, îți adresez două întrebări ușoare.

Prima dintre ele era, oarecum, previzibilă: Care este povestea scrierii *Emoției*? Mi-ai vorbit despre acest roman cu mai bine de un an în urmă, într-un alt interviu.

Am început să scriu *Emoția* în 2007, după finalizarea romanului *Cine ești tu?*. Recreând *Cine ești tu?* din fragmente mult mai vechi de roman, pagini îngălbenite bătute la mașina de scris, am descoperit și câteva proze scurte din perioada studenției, precum și niște însemnări personale din perioada liceului. Emoția redescoperirii acelor pagini m-a împins, efectiv, la scrierea cărții în care imaginația Clarei împletește mai mereu realitatea cu ficțiunea.

Apropo de împletirea realității cu ficțiunea în roman aș vrea să-ți povestesc o mică și surprinzătoare întâmplare petrecută în 2009, când mă plimbam într-o amiază de mai pe niște alei pustii, împreună cu câinele meu Goldie. Era liniștea aceea care-mi place, când aproape toți se odihnesc și nu mă intersectez mai cu nimeni pe alei, decât cu câini vagabonzi somnoroși și apatici. Mă plimbam cu Goldie, fiecare dintre noi cu gândurile lui, când de după un colț am zărit apărând o doamnă care împingea un cărucior gol. În fața ei tropăia o fetiță de vreo doi ani, bondoacă și adorabilă așa cum sunt copiii de doi ani. S-a oprit decisă în fața mea și m-am aplecat să fiu la înălțimea ei. Am discutat amândouă serioase, apoi, deodată, micuța s-a lipit de mine și am rămas amândouă îmbrățișate strâns, de parcă eram singure pe lume. Mi-au dat lacrimile de dragul ei. Am aflat, când ne-am despărțit, că o chema Clara.

Mirela Stănciulescu

Pomeneai de următoarea ta carte. Despre ce roman este vorba?

Am început mai multe proiecte și deocamdată lucrez simultan la toate. Este posibil ca din toate aceste frânturi să iasă un singur roman. Deocamdată îi spun „noul meu roman”, e prematur să avansez un titlu. Creionez niște personaje și încerc să le simt. Până nu le simt, nu pot ști încotro va merge povestea.

În final, împrumut o întrebare a Clarei: Cum poate un om să stea agățat vertical de o stâncă sau de un vis?

Într-adevăr, o întrebare dură de final!

Nu cred că există un răspuns universal valabil. Dar cred că retorismul mai degrabă negativ al întrebării poate fi invalidat de aceia dintre noi care, așa cum spuneam mai devreme, poartă în lăuntrul lor sâmburele purității originare. Atâta timp cât coaja blazării nu l-a acoperit cu totul, nimic nu e definitiv pierdut și ne putem agăța de cel mai subțire și străveziu fir de vis.

Eu, una, mă agăț de nori.

*Interviu realizat de
Ioana Revnic*

Interviu

Nora Iuga

Fiecare carte a noastră să fie o Uniune Europeană

Nora Iuga

„Nu este nici un fel de rețetă a solarității. Eu cred că este un dat, dar nu știu dacă este un dat genetic, un dat biologic, cât mai curînd unul metafizic. Cîteodată mă gîndesc „acolo”. Vreau să spun că am în mine credința că există o forță atotputernică undeva pe care nu o pot numi și care mă iubește pe mine!”

Miki Vieru: Stimată doamnă Nora Iuga, ne-am cunoscut la „Zile și nopți de literatură”, în 2006, și trebuie să vă amintesc povestea pentru că este de o frumoasă unicitate. Venisem cu cîteva zile mai devreme, întrucît era ziua unuia dintre prietenii organizatori de la revista Tomis. În dimineața primei zile de manifestare am primit telefon de la Robert Șerban și de la Alina Voiculescu care strigau după noi că oaspeții din diaspora nu au cu cine vorbi și sunt lăsați deoparte. Ne-am precipitat spre curtea mitropoliei ortodoxe, v-am găsit în compania celor doi prieteni (Robert și Alina) și, uimit, ochii mi se măreau cînd mi-ați întins mîna ca acum și v-ați prezentat, aceasta imediat aducîndu-mi aminte de visul dimineții aceleia. Vă visasem cu numai cîteva ore înainte, fără să vă fi cunoscut chipul, vă știam numai din scris și atunci am exclamat „V-am visat azi dimineață!” Visasem un chip bordat de un păr argintiu cu ochii mari negri, zîmbind solar și spunînd lucruri frumoase pe care nu mi le aduceam aminte.

Nora Iuga: Vai, uluitor, ce frumos!

Miki Vieru: Acum, cînd mi-a spus Un Cristian de interviu, am zis că trebuie neapărat să vin și să închid cercul acesta, odată ivită oportunitatea, să reînnoim amintirea aceea frugală și să adîncim afectul început cu acel prequel, cum spune americanul, care a fost visul meu.

Nora Iuga: Îmi place întîmplarea, trebuie să scrii asta!

Miki Vieru: Am venit să rotunjesc povestea, căci pentru mine înseamnă o rotunjire care face ca lucrurile să fie văzute tot prima oară, după vorba lui Nichita. Și mă gândeam că veți reacționa cu aceeași bucurie cu solaritatea care mi-a lăsat fața răzuită de cea mai frumoasă uimire în imediat împlinită.

Nora Iuga: Sînteți excesiv de sensibil.

Miki Vieru: Aveam o întrebare legată de tonusul dumneavoastră atît de vital, de vivace. Este o contradicție la vîrsta asta, cînd totul rămîne la fel de viu și tonic înăuntru și nu se transmite decît prin ochi uneori, dar din păcate, trupul cedează, nu mai duce pasul. Majoritatea oamenilor cad într-o resemnare, spus mai frumos, relaxare. La dumneavoastră se simte o continuitate, o constanță (iată, Constanța, din nou), o solaritate tonifiantă și dinamică în modul de abordare a unei perspective de viață care răsplătește, iar această răsplătă rămîne constantă. Care este secretul? Există o rețetă?

Nora Iuga: Nu, nu e nici un fel de rețetă. Eu cred că este un dat, dar nu știu dacă este un dat genetic, un dat biologic, cît mai curînd unul metafizic. Cîteodată mă gîndesc „acolo”. Vreau să spun că am în mine credința că există o forță atotputernică undeva pe care nu o pot numi și care mă iubește pe mine!

Miki Vieru: Sau, poate altfel spus: dumneavoastră sînteți la un grad de conștientizare mult mai mare a iubirii pe care v-o poartă, decît ceilalți, aveți o conștiință mai vie a acestei relații cu dublu feedback.

Nora Iuga: Da, aici ai intuit esențialul, pentru că unii receptează semnul cel mare și alții nu-l observă. Acesta este semnul cel mare. În schimb cea mai mare decepție am avut-o în Germania, unde oamenii nu cred în nimic și nu din ateism, vreau să spun că nu e vorba de refuzul credinței în Dumnezeu sau în biserică, nici eu nu cred în biserică, dar trebuie să crezi în ceva. În momentele de maximă cumpănă, animalul din noi, instinctul din noi simte nevoia să ceară ajutor sau iertare, dar lor le lipsește imboldul ăsta cu desăvîrșire. Nu simt această nevoie.

Miki Vieru: Acum, cînd dumneavoastră mi-ați spus că aveți această amprentă solară, ca un dat natural, firesc, cînd apăsați butonul de reîmprospătare nimic nu pare artificial, cum îi place lumii să suspecteze totul...

Nora Iuga: Inspirația este infinită, așa cum infinită e cureaua asta sublimă care ne leagă de acea forță care conduce tot universul. Sînt absolut convinsă că poezia este o expresie a acestei forțe.

Miki Vieru: O bună prietenă care își face doctoratul la Viena m-a rugat să vă întreb, ea trezindu-se față în față cu aceeași gîndire de computer rece, cum a putut limba dumneavoastră respira în limba germană și aici nu se

---

Fiecare carte a noastră să fie o Uniune Europeană

pune problema vorbitului limbii, pe care, desigur, o știți foarte bine, ci e vorba de o incompatibilitate de altă natură.

Nora Iuga: Spui că nu se pune problema vorbirii. La ce incompatibilitate te referi?

Miki Vieru: Da, mă gândesc la modelele și matricile în care funcționează mintea umană.

Nora Iuga: A observat asta prietena ta citindu-mi poezia? E interesant ceea ce spui, pentru că și eu resimt asta și nu numai la mine. Limba germană ridică într-adevăr niște probleme când este vorba de traduceri din limbi romanice. Aceste traduceri pot fi de o claritate și de o perfecțiune de cristal. Traducătorii germani sînt impecabili din punctul ăsta de vedere, însă, în momentul în care asیști la lectura unui francez, de pildă, care citește din poezia lui și după aceea vine traducătorul care îți prezintă varianta germană, ai impresia că, în locul femeii vii, ai în față o identică păpușă gonflabilă. Este o asemenea incompatibilitate în sunet, în modulație, în senzualitate între cele două, deși sensul este respectat ireproșabil, poezia nu mai e. Nu cred că același lucru se întîmplă cînd se traduce în limba germană o poezie din suedeză sau din țările nordice, în general, chiar din engleză. Probabil că este cu totul altceva. Dar cînd se toarnă în versiunea germană un text dintr-o limbă romanică care e caldă, temperamentală, sau rafinată, atunci se pierde o mare cantitate de emoție.

Miki Vieru: Voiam să adaug o întrebare la cele mai înainte puse. Visà-vis de poemele dumneavoastră. Cum le-ai simțit vibrația acustică într-o limbă și în alta?

Nora Iuga: Bine că m-ai întrebat asta. Diferențele nu mi s-ar fi părut atît de izbitoare, dacā nu le trăiam și pe pielea mea. Nu pot să mă plîng. Ernest Wichner mi-a tradus poeziile impecabil, mai ales că e și el poet, deci presupun că a simțit acel suflu de dincolo de timp, acel ceva uitat, dus inconștient mai departe, care există în orice poezie, fie că e postmodernă sau în metru antic...în poezie trebuie să vibreze ceva ce ține de metafizică și ceva ce ține de ontologic, dacā vrei. Cu toate astea, toată lumea care a ascultat traducerile lui din poezia mea mi-a spus același lucru: în varianta germană poezia ta pierde din emoție, nu are vibrație, nu are căldura, nici senzualitatea ta, nu te mișcă...

Miki Vieru: Ca în rutinierul exemplu cu masa, unde toate simțurile trebuie să participe, iar complitudinea se rezolvă cu participarea auzului prin ciocnitul paharelor.

Nora Iuga

Nora Iuga: Exact! Nici că se putea o comparație mai izbutită!

Miki Vieru: Astea sînt palierele: de expresie, de sunet, de matrice, de structură, dacă le încurci și nu mai știi, mă gîndesc, se ivește o frustrare.

Nora Iuga: O frustrare mare, fiindcă noi am vorbit adineauri despre semne, înainte de a începe acest interviu, despre intuiții, despre mesaje inexplicabile, lucruri care vin dintr-o zonă crepusculară, poetul le interceptează, el este înzestrat cu simțuri mai fine, de aceea poate, uneori, captează mai bine semnalele aparent iraționale. Chestiunea e ciudată la germani, culmea, țara poeziei și a romantismului, aici e nebunia. Cei de acum sînt opaci la acea zonă. Ori o iau în derîdere, ori nu cred absolut în nimica și, din cauza asta, fie refuză deliberat, fie, cum spuneam, au devenit opaci la ceea ce ni se comunică pe alte căi și această lipsă de reacție la transcendent contribuie la nonvibrația poeziei.

Miki Vieru: Credeți în persistența poeziei ca și în persistența timpului de orice nuanță, ca un filon *underground* subtil, insesizabil, care acompaniază existența umană? Sau e prea clasic spus?

Nora Iuga: Ce înseamnă clasic aici? Cînd vorbești de poezie e greu să spui că am vorbit clasic, modern sau postmodern. Eu cred că în momentul în care discutăm despre poezie, substanța ei intimă rămîne aceeași. Aici fac ei o greșală, pentru că poezia nu o poți dezbrăca de formă, rămîne ea însăși în orice formă ni s-ar arăta. Voiam să spun că filonul poetic sau sentimentul poetic este suprareal, fiindcă poezia se naște clar dintr-o stare suprareală și inspirația chiar asta este. Degeaba vin acuma pragmaticii, care își imaginează viitorul un eon exclusiv tehnic, să-mi spună că inspirația nu există și că poezia nu e decît o meserie pe care o practici conștiincios.

Miki Vieru: E un pic reduționistă viziunea..

Nora Iuga: Să știi că astea sînt teoriile care circulă în occident foarte mult. Este îngrozitor, dacă îți scapă cumva într-un cerc de scriitori tineri din vest cuvîntul „inspirație”, ești clasat, adică ai terminat-o. Ești din vremea lui Novalis sau a lui Hölderlin. Eu cred orbește în ceea ce-ți spuneam și sînt convinsă că această dimensiune a poeticului, această reverberație care se află în noi seamănă foarte bine cu reverberația creată de o stare erotică, pentru că inspirația e îndrăgostire. Stă sub semnul lui Eros. Dacă nu ai starea, poezia nu vine. Nu știi exact cum e la poeții bărbați, dar la poete, dacă o forțezi se întîntrează și mai tare și nu...

Fiecare carte a noastră să fie o Uniune Europeană

Miki Vieru: Aș adăuga și elementul surpriză, pentru că inspirația de multe ori capătă și aspectul unei vizite ca într-o întâlnire de gradul III.

Nora Iuga: Da, e oricum ca un *coup de foudre*, te lovește în moalele capului. Din cauza asta îți spuneam că sînt convinsă că nu se va pierde niciodată, e o „eternă reîntoarcere”, imprevizibilă și infinită cum infinită este cureaua asta sublimă care ne leagă de acea forță care conduce tot universul. Sînt convinsă că poezia este o expresie a acestei forțe. E una dintre formele ei de exprimare și, dacă am fi mai atenți la bolboroseala poezilor, pentru că, totuși, nici un poet adevărat nu vorbește în realitate așa cum scrie. În toate aceste subcurente care se nasc din postmodernism și unde limbajul oral e la el acasă, pînă și aici întâlnești uneori niște noduri ciudate, și spui: astea de unde vin? Și tocmai astea fac poezia căci, altfel, am și visa așa cum vorbim pe stradă.

Miki Vieru: Ceea ce se întîmplă cu limbajul comun sau cu oralitățile în poezie reprezintă un fel de *captatio benevolentiae* pentru introducerea acestor noduri ciudate, despre care vorbești.

Nora Iuga: S-ar putea să fie un *captatio benevolentiae*, dacă vrei să-i spunem așa, n-ar fi exclus. Trebuie să recunoaștem că poezii sînt cam „excroci”.

Miki Vieru: Văzîndu-vă ochii mari, privirea intensă, am avut impresia că în spatele acestei tonicități, acestui viu continuu, se află un continuu eros.

Nora Iuga: Sigur că da! Sînt sigură că asta trăiește în mine și dacă aș apuca o sută de ani; această pulsivitate continuă, această bucurie imensă de viață, pentru că erosul nu este numai sexualitate și nu se limitează la relația bărbat – femeie. Erosul include tot universul și este o reciprocitate perfectă aici între natură și individ. Eu sînt îndrăgostită de aspectele naturii în toate elementele ei componente, sigur că am preferințe: ador copacii, ador caii, ador munții, zic că munții sînt altarele lumii, cu caii pot să vorbesc minunat și în germană și în română, văd că mă înțeleg, dar sînt absolut sigură că pe mine mă iubește universul, adică acea forță, mă repet, și, din cauza asta, sînt sigură că moartea mea nu va fi grea. Încep să învăț să-mi înving frica de moarte fiindcă am o credință, nu religios vorbind, e ceva care-mi spune că o să aibă grijă să nu-mi fie greu să mor. Mă gîndesc uneori că pasul ăsta nu e chiar atît de înfricoșător. Dar ultima clipă cred că o să fie bună. Se deschide poarta, sau...

Miki Vieru: Cred că este deplinătatea manifestării minții omenesti neîngrădită de lut.

Nora Iuga: Nu știu dacă e vorba de minte aici. Cred că este un

Nora Iuga

---

maxim pe care îl atinge ființa umană în integralitatea ei. Nu cred că rațiunea mai are aici vreo importanță. Sînt sigură că noi purtăm ceva în noi care este mult deasupra rațiunii, este un fel de manifestare necunoscută a ființei, care are, la rîndul ei, scînteia asta de claritate extremă, dar noi nu știm sigur. Și de asta cred că se leagă mai degrabă instinctul nostru decît rațiunea noastră. Eu în mine *sînt* flacăra nu o *gîndesc*. Nu știu cum e la alții. Cînd abordez eu tema instinctului în cărțile mele sînt, de fiecare dată, foarte aspru atacată. Nu știu de ce oamenii noștri confundă instinctul cu lucrurile cele mai murdare, cele mai josnice, cele mai animalice, or mie mi se pare instinctul unul dintre cele mai sacre daruri care ne-au fost date. Alcătuirea făpturii animalului nu are rațiune, are instinct care îl apără de toate. Înainte de a gusta din mărul cunoașterii, primii oameni aveau numai instinct. Locuiau în paradis și erau fericiți. Suferința a venit după aceea. Vă dau voie să interpretați vorbele astea în cheie ironică, deși poveștile ascund adevăruri eterne. Instinctul e sacru fiindcă simte și presimte. Știe înaintea rațiunii, e de o maximă puritate, nu poate trișa, fiindcă se supune naturii, nu societății.

Miki Vieru: Aici judecăm în modele și matrici care ne demonstrează clișeitarea soft-ului nostru mintal și chiar lingvistic. Noi nu folosim prea multe cuvinte. Cînd te duci cu o foaie A4, desenată complet, în afară de un colț alb îți va spune că e un desen abstract, îi spui că e colț alb. Dacă spui numai colț alb, se va gîndi la puiul de lup din opera omonimă.

Nora Iuga: Dar eu nu cred că omul comun se gîndește la Jack London și la Colț alb, la asta se gîndește mai degrabă un scriitor, eu cred că insul obișnuit se gîndește, pur și simplu, la un colț alb. Exemplul ăsta mă face să mă gîndesc la pervertirea minții prin cultură, e doar un gînd răzleț, începem să gîndim mai întîi livresc și pe urmă firesc...

Miki Vieru: Ce înseamnă că e monolog Berlinul dumneavoastră?

Nora Iuga: Ca să-ți răspund la întrebarea asta ar trebui să mă întorc la diferența de tonalitate sensibilă dintre varianta românească și cea germană a unei poezii. Exact același lucru îl pot spune și despre Berlin. Prima întîlnire cu Berlinul nu a fost pentru mine una emoționantă, entuziastă. Eu nu am rămas uluită de frumusețea sau de măreția lui, în general de tot ce se spune că reprezintă această metropolă, astăzi oraș al luminilor, în locul Parisului. Am avut mai degrabă o senzație de răceală, de respingere, de teribilă uniformitate. Atît de tare m-a supărat acest lucru, încît nici măcar în primele zile nu am putut să disting superbe și enorme realizări arhitecturale, pe care le poți descoperi între construcțiile Berlinului, atît cele din secolele anterioare, cît și cele noi, făcute pe calapod american. Deci nu consonează cu mine Berlinul, ce

---

Fiecare carte a noastră să fie o Uniune Europeană să fac? Berlinul mi-a dat o a doua viață, m-a întinerit cu douăzeci de ani, dar nu consonează cu mine. Întâmplarea face că am întâlnit aici oameni extraordinar de prietenoși și statornici. Cred că sînt mult mai statornici decît cei din România. Ei sînt serioși, iar în sentimente nu fac excepție. Dar seriozitatea în sentimente nu înlocuiește ardoarea în sentimente. Sînt egali pînă și în pasiune. Și e minunat ca într-o căsnicie durabilă în care nu te înșeală soțul sau soția, dar devine ușor plicticoasă. Și sentimentele cad la ei un pic în rutină; vezi, spun „ușor”, „un pic”, ei te obligă să respecti măsura. Însă, fiindcă mi-ai pomenit de o prietenă care trăiește la Viena, vreau să spun că prima mea descindere la Viena, uite, mi se pune un nod în gît, a fost cel mai teribil *coup de foudre* din viața mea. În momentul în care m-a luat mașina de la gară și am pornit pe Mariahilfer și pe urmă pe Gürt de la operă în sus, și mi s-au arătat palatele pe care le știam numai din album, și muzeele, Parlamentul, Primăria, Burgtheater-ul, Schottenring-ul, toate, ei bine, pentru mine Viena, cu aerul ei, lumea de pe stradă, trăsurile cu doamne elegante, dintr-odată m-am transpus într-o lume *art nouveau*. Mi-a amintit nu știu ce, poate un parfum din copilăria mea, corsetele roz ale bunicii, toca ei neagră cu voaletă, acea frivolitate cochetă a doamnelor de altădată, atît de bine surprinsă de Klimt, pentru că acolo se păstrează o monarhie veche, fantoma unei monarhii. Ei îl critică pe Franz Joseph, pe Sissi o vorbesc de rău, această împărăteasă superbă care a iubit un baron ungar și a schimbat nițel istoria prin iubirea lor, dar Viena are un romantism, pe care, culmea, Berlinul de azi nu-l are deloc, deși romantismul cel mare în Germania s-a înscăunat și nu în Austria. Viena mă cheamă s-o văd, mă scoate din mine. Berlinul din afara mea nu-mi place și atunci prefer să rămîn înăuntrul meu și să-mi creez acolo un alt Berlin – vezi, de asta Berlinul meu e un monolog. La Berlin sînt ca un dulău hămesit. Apuc ce găsesc pe stradă, un ciolan, o pasăre călcată de o mașină și fug înapoi în cușca mea. Rod la ele în singurătate, numai așa simt gustul Berlinului, uneori simt așa un gust alterat, alteori dulceag... vezi, așa e monologul meu. Într-un an se schimbă nu numai vremea de afară ci și cea dinăuntru. În monologul meu au intrat fel de fel de oameni și întâmplări, unii cu bine, alții cu rele, de asta și jurnalul meu berlinez e comic uneori, săltăreț, generos, fericit, plictisit, disperat, blazat, batjocoritor, ironic și critic, vai, mai critic decît ar merita orașul ăsta „über alles”, adică foarte subiectiv. Pe fiecare pagină aș putea scrie: Berlinul sînt eu!

Miki Vieru: Am înțeles că din 2000 faceți anual naveta la Berlin. Nu e obositor?

Nora Iuga: Pînă la Berlin fac 33 de ore cu trenul. Călătoresc numai

Nora Iuga

---

cu trenul. De avion, nu numai că mi-e frică, dar mă și plictisește. N-am zburat decît la New York și Buenos Aires. Trenul nu merge pe apă. Iubesc trenurile, mai ales cînd am norocul să fiu singură în cușetă. Citesc, scriu, privesc lumea pe fereastră. Îmi place mereu să am o peliculă între mine și lume. Cred că singurul vehicol pe care l-aș fi preferat trenului ar fi fost diligența...fac pe interesanta, glumesc.

Miki Vieru: Cred că într-o călătorie lungă cu trenul putem vorbi de o armonizare între tihna cu sine și rapiditatea pe care o impune lumea prezentă și timpurile. Raportul dintre goana timpului și puterea de a avea timpul, de a ți-l oferi.

Nora Iuga: Eu n-am încercat să-mi explic această tihnă cu sine, cum foarte frumos spui, pe care mi-o dau călătoriile cu trenul. Dar o trăiesc de fiecare dată. În tren mă simt ca într-un cuib, mă regăsesc, îmi aparțin exclusiv, e minunat. Uite, cînd am fost la Stockholm...

Miki Vieru: Cum e Stockholm-ul, pentru că eu mereu am imaginea de luminos, de înalt, de rece, cu o privire mai piezișă asupra sudicilor, a mai temperalilor vecini sudici. Un tărîm de laonă Enigel care nu prinde diversele cuante meridionale, nu neapărat situat în registru dihotomic, dar care pune presiune pe noi, în a pricepe lucrurile exact cum se întîmplă acolo, din prima.

Nora Iuga: Noi încercăm să ne explicăm locurile necunoscute cu fantezia și lecturile noastre, de obicei completăm imaginea sau o demontăm, ba chiar o deformăm. Adevărul este că nici eu nu aș putea să spun mare lucru despre relația dintre scoborîtorii vikingilor și noi ceilalți, din sud. Nu am stat mai mult de trei zile la Stockholm și tocmai asta vroiam să-ți spun că am ajuns pe un frig înspăimîntător. L-am întrebat pe șofer cîte grade sînt și mi-a spus: „minus 25!”. Greu de suportat pentru mine. Țin minte că m-a înfășurat într-un pled și m-a dus la hotel. Era noaptea după unu. A doua zi am ieșit în oraș. Ce era nemaipomenit – dar lucrul ăsta l-am observat și din tren, pînă să ajung în Stockholm – nu vedeam decît un alb fără margini. Așa a fost iarna în care eu am fost la Stockholm. Cerul era alb, aerul, o perdea albă, fiindcă o ceață deasă nu lăsa să se vadă nimic, iar jos erau niște nămeți cît munții, tot albi, și, dacă se ivea vreo spărtură în ceața asta peste fiorduri, atunci pe mare se vedeau vapoare și ambarcațiuni, toate albe. E ceva halucinant, ca o lume total moartă. Imaginează-ți, o lume numai din gheață. Era atîta alb că nu distingeai nimic, nici forme. Intrați într-o opacitate totală. Așa ceva crea un miraj de nedescris, simțeau o nesiguranță, o neliniște. Am încercat să ies din casă, trebuia să văd ceva. Senzația a continuat, era persistentă, același alb infinit și, ce era mai grav, dar asta e ceva strict personal, poate

---

Fiecare carte a noastră să fie o Uniune Europeană vîrsta, poate...nu știu, nu puteam să respir din cauza frigului, noroc că lîngă hotel era Teatrul regal, un teatru foarte mare. Peste tot orașele au cîte o trăsătură comună și stai și te întrebi de unde pînă unde. Teatrul ăsta mi-a amintit de Viena. Prin arhitectura lui, prin elementele decorative care erau mai toate făcute din bronz aurit, cu chipuri princiare sau zeități nordice. Mi-a amintit de Viena, însă la Viena totul e mult mai pompos, trebuie să recunoaștem că la Viena e și mult kitsch din cauza opulenței exagerate. Toate seamănă acolo cu Maria Theresa care era, cum bine știi, o femeie grasă cu forme rotunde. Așa sînt și palatele Vienei. Dar aici totul părea mai rafinat, mai elegant și colonadele erau mai suple, aveau o tonalitate mai reținută, mai severă, ceea ce conferă noblețe. Am vrut să văd foaierele și scena, însă cum era închis, am urcat la cafeneaua artiștilor care era complet goală, doar un tînăr – și astea-s micile detalii care-ți fac plăcere – un tînăr, am și acum chipul său în minte, așa cum spui tu de visul ăla cu mine, foarte înalt, foarte slab, cu o față prelungă, foarte blond și care, culmea nu știa germană, eu nu știu engleză, dar am dat-o pe franceză, vorbea impecabil franceza și era extrem de rasat și de politicoș, sînt aproape convinsă că era homosexual după mișcări, și, bineînțeles, că mi-a făcut și o cafea și pe pereții cafenelei era un tapet foarte întunecat cu portretele marilor actori, dar peste toți trona, mai sus decît ceilalți, Bergman. El era magnificul. Sigur că mai sînt amintiri, dar toate sînt puse la păstrare în jurnalul meu berlinez. Berlinul meu e un monolog și pentru că vorbesc foarte mult despre călătoriile pe care le-am făcut locuind în el. E simplu: Berlinul mă face să mă simt singură, deși am nenumărați prieteni germani care se străduiesc să-mi umple singurătatea, dar dialogul cu ei e prea liniar. Totul e previzibil. Gîndesc comun, toți sînt *comme il faut* și convinși că, dacă te abați de la gîndirea lor, ceva nu e în regulă cu tine. Nu înțeleg ironia, nu văd subtextul. Văd totul în alb sau negru. Din fericire nu toți.

Miki Vieru: De asta se plîngea și Cătălin Dorian Florescu care locuiește în Elveția.

Nora Iuga: Mă mir, el s-a adaptat foarte bine la gîndirea lor, așa spune cu asupra de măsură. Să revenim la ce spuneam. Cel mai mult mă intrigă reacția lor la cinema. În momentele tragice sau de mare subtilitate, toată sala rîde în hohote. Îți dau un exemplu. La o masă stau doi, un bărbat și o femeie, față în față; se uită unul la altul și tac. La un moment dat ea spune: „e așa de frumos cînd o femeie și un bărbat stau față în față la o masă și se privesc fără să-și vorbească”. Hohotele de rîs și tropăiturile nu se mai opresc. Cum e posibil, ei chiar nu își dau seama, chiar nu simt ce se ascunde dincolo de cuvinte? E inchietaant.

Nora Iuga

Miki Vieru: Nu știu cum de mi-a venit în minte Herta Müller. V-a acuzat că ați făcut rezistență împotriva comunismului purtând pălării. Se pare că ea știe să fie ironică, dar mi s-a părut un innuendo gratuit.

Nora Iuga: N-a fost gratuit. Ea chiar a vrut să mă compromită și la mine acasă, nu numai în Germania. A fost o răzbunare. Știu și de ce a făcut-o. Când am fost în Elveția, în urmă cu vreo trei ani, Herta era încă departe de Nobel. Eu tocmai dădusem un interviu, apărut în ziarul *Anzeiger*. Spuneam acolo că pe mine mă deranjează cel mai mult în Germania că unii plecați din România își arogă dreptul de a ști mai bine ce se întâmplă în România, decât unul care vreme de 80 de ani a înghițit, odată cu bucata de pâine, tot urâtul și tot frumosul acestei țări, când ei, mai bine de 25 de ani, nu au mai vrut să vadă din raiul lor berlinez decât urâtul și răul din România. Din fericire, berlinezii, *născuți și nu făcuți* ne găsesc și calități.

Miki Vieru: Să păstreze oare o anumită răutate a minorității culturale nevoit închise?

Nora Iuga: Poate au acest complex, dar eu nu știu ca ei să fi suferit în România acelor vremi mai mult decât românii. Noi i-am iubit pe sași și pe șvabi dintotdeauna și i-am tratat ca atare. Am regretat enorm când au plecat de la noi, fiindcă ne erau necesari, au fost pentru noi tot timpul un model. De asta nu pot înțelege această acuză gratuită și nedreaptă, cum că noi i-am fi exclus și persecutat permanent. Herta nu m-a atacat imediat public, m-a atacat în momentul în care avea Nobelul. De ce nu a spus că, în afară de rezistența prin pălării, Nora Iuga a avut și șapte ani de zile interdicție de publicare, și multe altele de care... dar astea-s monezi prea mici să merite să te apleci ca să le ridici. După război mulți viteji s-arată, numai morții nu se mai arată, dacă au norocul să nu fie dezgropați din prea mult zel.

„Într-o lucrare literară, fie că este poetică, fie că e proză sau eseu, fie că e teatru, absolut în toate speciile și genurile, noi trăim stări diferite. Aceste stări își cheamă vocile. Noi nu ne compunem vocea rațional și conștient pentru genul respectiv: «aha, aici vine o scenă lirică, ia să-mi fac eu o voce pe măsură». Nu, că atunci sună fals, contrafăcut, fabricat. Starea își cheamă singură vocea ei.”

Miki Vieru: Pe blogul dumneavoastră ați spus că poezia nu v-a părăsit nici pînă acum, dar că versurile dumneavoastră nu mai au aceeași încărcătură

Fiecare carte a noastră să fie o Uniune Europeană

de experiment dinamic care se desfășoară în poezia acestui segment de timp. Ultimele trei apariții vă contrazic: *Autobuzul cu cocoșați*, *Dactilografa de noapte* și *Spitalul manechinelor*. Sînt inedite, sînt mineralizate, nu sînt previzibile și au coerență, iar această coerență este a unui grafic, a unui joc care nu este mai puțin ancorat în acest segment temporal decît este poezia tînăra foarte bună.

Nora Iuga: În problema asta lucrurile nu stau chiar așa. Pe mine m-a surprins la o lectură la Berlin, că Mircea Cărtărescu a declarat că nu va mai scrie poezie și atunci i-am spus, sau am gîndit numai pentru mine acest lucru: că noi nu putem să părăsim poezia niciodată pentru că ea ne locuiește. Noi nu mai scriem poezie decît în momentul în care poezia ne părăsește pe noi. Și cred că asta s-a întîmplat în cazul lui Rimbaud, de care toată lumea se uimește, cum a putut, după ce a scris așa de puțin, dar cred că a fost poetul cu cea mai mare doză de geniu, pentru că el a revoluționat poezia secolului XX prin acele cîteva: *Iluminările*, *Anotimpul în infern*, mai ales, dar despărțindu-se de lumea aceea nebună nebună din Paris și a ajuns la Aden, tot nu cred că el a putut să părăsească poezia, ci poezia l-a părăsit. Și asta se întîmplă și cu alții. Noi am avut un poet, Dragoș Vicol se numea. Era, sărmanul, un poet proletcultist și care, văzînd că se apropie momentul în care nu mai poate scrie, pentru că un astfel de moment precede finalitatea, se pare că s-a sinucis, exact din cauza acestui lucru. Pentru unii poeți șocul e atît de mare, încît nu își mai găsesc altă zonă de manifestare, și atunci recurg la acest gest. Și eu am făcut alternanțe, mai ales în ultima vreme, și eu am avut momente în care credeam că nu mai pot scrie poezie, pentru că poezia este, totuși, manifestarea unei vîrste tinere. În general cu poezia începi și poezia de înaltă efervescență lirică se manifestă la vîrste tinere și temperamental și erotic și sexual. Glandele și hormonii joacă un rol uluitor, fără de seamă în poezie. În momentul în care te maturizezi și intervine o acalmie a acestor mișcări biologice atunci și poezia se mai calmează și începi să treci la proză, iar proza trebuie să fie realmente o expresie a unor experiențe de viață profunde și a unui mental controlat mai serios, față de poezie unde, dacă ai acest travaliu controlat ai distrus poezia, ai terminat-o! acolo mergi pe impulsuri și instinct, în principal mergi pe ele. Culmea e că la mine impulsurile poetice au explodat după o carte sau două de proză, cînd credeam că nu mai există poezie. Dar de ce cred eu asta? Pentru că proza eu o scriu exact cum îmi scriu poezia. Eu nu am în cap niciodată ideea romanului, sau personajele sau întîmplările. Știi cum pornesc? Pornesc de la o frază. De la o scenă văzută pe stradă sau în tramvai și încep și scriu, dar habar nu am unde ajung. Pe parcurs încep să se închege scene, personaje, fir narativ și pe

Nora Iuga

---

la jumătatea cărții îmi dau seama cum trebuie să o structurez, să o rotunjesc să ajungă la ceva finit. În text, în scriitură, ai să vezi că și fraza, de multe ori, este frază de poezie. Și mai e ceva: eu scriu numai despre mine, exact cum face poetul. Eu nu inventez. Nu prea merg pe ficționalitate. Marius Chivu mi-a reproșat, destul de dur, în cronicile pe care mi le-a făcut că toată proza mea nu conține decît nimicuri personale.

Miki Vieru: Cioran spunea într-unul din silogismele lui că nu există muzică fără parfum de întuneric. Într-o similitudine, credința mea este că nu există proză bună fără a fi poetică.

Nora Iuga: Eu pot să îți spun un lucru extrem de simplu pe care mi-l amintesc de fiecare dată pentru că este un crez de-al meu, atunci cînd scriem o lucrare literară fie că este poezie, fie că este proză sau eseu, fie că e teatru, absolut în toate speciile și genurile noi trăim stări diferite. Aceste stări își cheamă vocile. Noi nu ne compunem vocea rațional și conștient pentru genul respectiv: „aha, aici vine o scenă lirică, ia să-mi fac eu o voce pe măsură”. Nu, că atunci sună fals, contrafăcut, fabricat. Starea își cheamă singură vocea ei. De aceea eu pledez pentru ștergerea granițelor dintre poezie, proză, eseu, dialog, monolog, teatru ș.a.m.d., pledez pentru o literatură în care totul să existe într-o singură carte. Să scriu o carte în care să am pasaje de poem, de monolog, de eseu, de jurnal, de scenariu cinematografic. Asta visez eu. Fiecare carte a noastră să fie o Uniune Europeană, cu toate că acum înțeleg că U.E. e cam pe dric, dar, poate cine știe, se salvează.

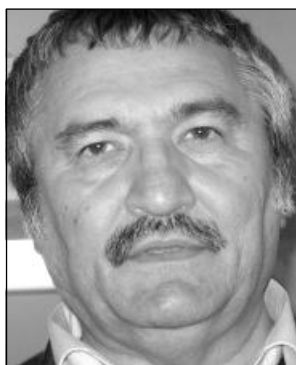
Miki Vieru: „Familia”, prin vocea poetului Ioan Moldovan vă trimite o soție de spirit și dinspre Iosif Vulcan cu salutări!

Nora Iuga: Aaaa, mulțumesc mult, nu știam că exist în spiritul lui Iosif Vulcan. A fost o discuție care m-a stîrnit și îți mulțumesc. Mi-ai pus întrebări mai atipice și mi-ai dat astfel prilejul să mă pot arăta!

Miki Vieru: Eu vă mulțumesc

Poeme

Daniel Corbu

Centura neagră

De-atîta timp port centura neagră a Deșertăciunii
fără vîrstă printre-ale lumii lucruri
fără vîrstă.

Biografii îmi modifică mereu data nașterii
Dumnezeu pe a morții.

M-am născut a doua zi de Paște
a anului 195... Era 7 april.

Iisus abia înviase și pînă la Înălțarea
de-a dreapta Tatălui mai erau cîteva zile.

Ursitoarele mi-au prezis că voi fi bogat.

Și n-am fost.

Că voi fi fericit. Și n-am fost.

O, dar biografii știu mult mai mult!

Ei îmi modifică mereu data nașterii

Dumnezeu pe a morții.

De-atîta timp port centura neagră

a Deșertăciunii.

Fie-mi, Doamne al văzutelelor și nevăzutelelor

și acest păcat o virtute!

O mie de biberoane în flăcări

Dimineață.

Și o mie de biberoane în flăcări

plutind pe rîu ca-ntr-un tablou de Felix Aftene

și o apă neagră neagră ca-n poemele
lui Daniel Corbu
și cerșetorul aristocrat bătătorind cărăruia spre
Dumnezeu
pe când din gură îi ies balonașe multicolore
mici înjurături de forma plămînelui stîng de forma
plămînelui drept:
T' v' n buburuzele voastre dă clopotari
ai nimicului
dă cuburi fericite
dă obsedați textuali!
Bă fericiri spulberate bă
cutremure cu fleonc
bă adoratori dă femei abstracte
și bucolice dorinți!
Dimineață. Și o mie de biberoane în flăcări
plutind pe rîul ce se varsă în ceruri.

Lecția de abis

Prea tîrziu ai venit fericire
prea tîrziu ai cîntat întomnata mea carne!
Aici unde se-amestecă minciuna cu plînsul amar
și în orice om un Petru se leapădă
prea tîrziu ai venit fericire
prea tîrziu ai cîntat întomnata
mea carne!
Am putea asculta împreună mezza-voce a lamentației
am putea decipta istorii sigilate
sau vedea cum se vinde schimonosita legendă a legen-
dei
și se recondiționează bandajele istoriei.

Sunt cel ce aprinde ruguri de vorbe.
Poți privi mîna care scrie și mîna care cerșește lumina
și aripile de ceară topindu-se-ncet
și mîna aruncătoare de pietre de ținut moartea la doi
pași mai încolo.

Cui să-i pese că am în așternut o icoană?
După draperii același teatru cu păcate egale
aceeași lună subțiată de plopi.
Iar de va apărea Celălalt
se va-mpiedica de ferestre.

Corăbiile din acvariu

Există, cu adevărat există o sintaxă a binelui!
Fericit cel ce se lasă copleșit de mireasma acestei lumi
că a lui va fi evanescența!
M-ai strigat mamă?
În genunchi cu negrul ăsta al vieții mele
tresărind
și zornetul unei lumi ornate cu broderii de Neamț.
M-ai strigat mamă?
Ce drumuri îmi spînzură-n creier
cînd admir corăbiile din acvariu
și mă-ntreb cui folosesc aște guri pline de vorbe
și de ce, Doamne, desăvîrșirea doar în darurile tale
se-ascunde?
M-ai strigat mamă?
Dacă mă strigi din zarea croșetată de nori înseamnă că
vezi
cum vernisez zilnic două mîini de carne
ca două sărbători
cum mă amestec cu toți cei tîrîți la banchetul
păcatului
și cum adăpostul celor douăzeci și patru de practici div-
inatorii
sughită a pagubă.
Fericit cel ce se lasă copleșit de mireasma
acestei lumi
că a lui va fi evanescența!

prefața

așa ne-a fost dat nouă
să ne naștem între două căderi
aflați totdeauna în dosarele călăilor
victimele necesare echilibrului

visurile noastre
sunt insomniile gropii

umbra îngerului
și confidenții negației suntem
de la o vreme numai asfințituri

prezenți la ora aceea
când se toarnă moartea în lucruri

o durere cu degetele-nfipite în ziua de mâine

călătorul (7,7)

cu asedii prelungi mă-ntâmpină viitorul
știu că demult marginile mă așteaptă flămânde
și fac obositoare și complicate calcule
pentru fărâmitura de echilibru

liniștea mea
pribeaga imperiului plecată-n exil

pârâie obosite temeliile povestite
de cronicarii retrași pe ascuns
pentru cel venit în numele treimii
e o turbure vânătoare-n imperiu vă spun

cerul și-a luat câmpiile-napoi
iau drumul în spate și-apun
în durerea cu degetele-nfipite
în ziua de mâine

cu un șanț și un val de pământ
în brațe suntem gata

călătorul (9,21)

suntem ecoul acestei mici erori imperiale
și se desfoliază frica în fâșii lungi
când se toarnă seara în azimi

nu mai măsurați morții
când clipa îngenunchează-n inserarea aripii
nu ne mai putem împotrivi
semnului celui plecat

împrumutați-ne un clopot de drum
lăsăm descântecul despicat în țărână(7)
cu un șanț și un val de pământ
în brațe suntem gata

și scribii dorm în imperiu la căpătâiul religiilor

călătorul (11,1)

orb într-una din provinciile imperiului
căutând fratele vitreg
plecat pe aleile frigului
de ce l-au trimis tocmai pe el

după testamentele sacre

orb prin provinciile imperiului
își pipăia cu atenție trecutul
o rană în creștere
de la un capăt la altul

el era destinat echilibrului
și nu s-a găsit nimeni
potrivit de destinat echilibrului

o să raporteze că bemolii
umblă nestingheriți
o să le povestească despre granițele provinciale
unde ar fi dorit să-și construiască
o certitudine pe verticală(8)

viitorul ca un incest al destinului

călătorul (13,3)

după nouă luni
o femeie a născut blestemul
acela care refuză
să treacă-n trecut

voi sunteți fiii mlaștinilor (9)

este târziu dacă rădăcinile s-au rătăcit
și-ați apărut tremurând
în visurile tăinuitorilor (10)

vă spun
că l-a întâmpinat
un refuz al semințelor

aici la marginea imperiului
viitorul e ca un incest al destinului

* * *

scribul (11, 41)

sărbătoarea care m-a căutat
și nu m-a găsit

cea care mă caută
și nu mă găsește

cea care mă va căuta
și nu mă va găsi

nerezolvatele teoreme ale marginii

călătorul (21,7)

păstrăm taina dată în ziua sângelui
de călugării septentrionului

vom face la marginea imperiului
o plantație de inimi(14)

umblă după mine o groapă comună
(note pe marginea nisiparnițelor)

ucenicul (9,5)

stau la hotarul acesta
ca un sinucigaș plictisit
numai pata trece prin remușcare
pășuitorul s-a rătăcit și e vremea
lanțului care leagă nor lângă nor

ce tulburare a trecut prin
nisiparnițele lumii

din ce rană curg toate astea
ce sfârșit bat tobele imperiului

crainicul oficial a-nnebunit
umblă după mine o groapă comună (15)
toate jurămintele ies strâmbe
pășuitorul s-a rătăcit și e vremea
tăietură lângă tăietură am spus

vine anotimpul în care mă vând

ucenicul (13,19)

un zid îmi tot umblă prin somn
ruga fuge despletită pe câmpuri
visez cuțitele treze
vin ei cu lacrimile întoarse pe dos

de spaimă fragmentele se țin
cu ochii închiși de mână
strâns unele de altele

ea este ultima evanghelie
a dimineților drepte
ca santinelele în post

vine anotimpul în care mă vând
parte cu parte egal (17)

între două verticale de întuneric

martorul (9,19)

oricum ai merge
tot pe-o margine te afli
între două verticale de întuneric

îți zici un ecou frânt își aduce aminte

ce gândesc oare umbrele despre lucruri
într-o noapte ca asta ce se lasă
peste lume ca o groapă comună

îți așezi pedeapsa alături
ca pe un vechi și bun vecin
lângă zestrea resturilor

stai într-o provincie tristă a imperiului
privești cum vine noaptea
ca o taină medievală
și știi că undeva ei
privesc în calendarele tale
ce n-au sărbători

restul din rest

martorul (19, 1)

cu un gest umed ia el în mâini
restul din rest
cum să-ți închipui o armă în afara stării
de veghe întreabă

ce să-i răspunzi aripii ăsteia
ce mărturisește fără ocol
că în zbor îi e frig

cine să cântărească seceta cumplită
a liniei drepte
cine să cântărească lacrima vărsată pe ascuns
de o rădăcină

ce poate visa un cuțit
într-o casă cu pereții vătuiți de spaimă

cu un gest umed ia el în mâini
restul din rest
dar lor le place să creadă că lumina

stă totdeauna în picioare
nu știi că urlatul are brațele lungi

cum să privești
o sămânță căzută pe gânduri

cele sortite să cadă în ziua impară

scribul (1,7)

sângele s-a oprit la trecerea pragurilor
cele sortite să cadă în ziua impară
să spună cine o să plătească
pentru rodul furat al perechii

sângele s-a oprit la trecerea pragurilor
când somnul îngenunchiază-ntr-un nume
să culeagă blestemul osului
înserat precum nașterile de ieri

sângele s-a oprit la trecerea pragurilor
ascultând tăcerea mamelor învinse
când tăieturile și-au abandonat venirile
și se aud bătăile uitatului în ușile lumii

să bată ploaia din partea refuzată

scribul (3,9)

să stea furtună lângă furtună
să fie noaptea înfricoșării pietrei
să aud rădăcinile plângând
să bată ploaia din partea refuzată

să fie noaptea stingerii ochiului
să fie amiaza înjunghierii semănătorului
să fie clipa sângerării unghiului
să fie trasă cortina frigului

să se vină direct pe linia sângelui
și să se spună
aici suntem noi
dincolo măștile uitării

* * *

ucenicul (1,3)

ce-ar putea să se uite
ce-ar putea să se retragă
ce-ar putea să intre în secetă
ce-ar putea să revină din exil

ce-ar putea să se întâmple
pentru a ne recunoaște cu adevărat
sub cerul imperiului

îți privesc dispariția
- cu care oferi amânare pentru un timp nedeterminat
minciunilor necesare, deși nedorite -,
cum o cotești la colț,
pentru că nu mai putem evada
unul din fața celuilalt.

2. amintirea mea

banchize ce se topesc și se îndepărtează
pe una stația intactă de emisie-recepție
pe cealaltă corturi și steaguri
pe cea de a treia echipajul
repară agregatul

parcă ar fi hârtie și pană
ar fi timp să se urzească firele
să se scrie un roman
când se prăbușesc în tăcere
ziduri de zăpadă aruncate-n aer
când dispar insule

3. câteva animale au revenit acasă

și-au lăsat urmele în zăpadă,
glasurile printre copaci, pentru imaginea lor
ar trebui să te furișezi în zori, prin spate
sau să stai atât de liniștit la ceasul amurgului
de parcă ai vrea să ajungi într-un loc uitat al Domnului

îndelung,
îndelung să nu faci nimic,
să nu vorbești, să nu pornești la plimbare,
să nu bei vin, doar cât să simți
cum e să stai pe verandă (e bine),
să nu-ți amintești că
trupul ți-e imponderabil, doar zăpada e grea
care-l acoperă într-un ritm drăcesc,
și să stai printre ei, să nu-i observi,

seara nimeni nu te poate atinge,
dar dimineața, da.

4. inventarul mirosului

mirosul e încă impregnat în perete,
patul, hainele, covorul umed
și cratițele au plecat. A rămas
o sobă de teracotă, una de gătit
și un robinet, înfundat de ani de zile.
Podeaua e din beton, finisată, roșie.
Întreprătorul trebuie verificat dacă nu
electrocutează, deși ceasul e oprit.

Se revarsă din perete, îmi sunt cunoscute doar proporțiile:
în lighean apă pentru spălat mâinile, resturi de mâncare,
aburii a trei trupuri, apoi doar două.
Meditând la răzbunarea pancreasului
ar trebui acum adunat de pe ciment:
Când s-au hârjonit aici măcar o singură dată?
Ultima dată cine a râs? Oare
au mâncat salată proaspătă? – deși asta nu este o condiție.
Doar că e bine. Dar nu mai merge. Lipsește forța.
Tata s-a pierdut în vremuri, când l-au rugat a fost puțin
turnător,
mama a dat a lehamite din mână, perspectivă de niciunde,
nicăieri.

Cuvântul se oprește când plesnește
apărătoarea de muște. Zace. A rămas aici.
Își scarpină capul, parc-ar suferi de prudență,
ca nu întâmplător să-i stea astfel o caschetă.

5. drum spre cătun

proporțiile și luminile
rămân,
adică esențialul.

Deși ochii tăi, când ți-i mijеști,
sint uneori compoziția,
prezenta ta e nedorită în peisaj.
Totuși ai impresia că mierla e cea părăsită,
în curtea ceapeului de bălării năpădită
și ție îți cântă.
Să te amesteci în duhoarea înțepătoare
a gropii cu hoituri - te mpotrivești,
deși e reversul acestui foșnet,
iubitul.

6. privești din exterior

precum o perdea lungă
dintr-o țesătură fină
când flutură și canaturile larg deschise
ale ferestrelor măresc granițele
a tot ce vezi, dar nu primești
altceva decât un spațiu gol,
cu alte cuvinte refuz, poftim:
al tău e nimicul,
vino: nicăieri ți-e drumul,
și tot al tău e niciundele,
poți rămâne acolo: pentru o clipă,
perdeaua ridicată
de curent îți conturează în jur spațiul,
dar lumina încă
nu te servește
- abia acum a ajuns
la vârful muntelui îndepărtat -,
întâmplător a devenit totul
al tău, și iată,
de mult n-ai mai uitat.

7. punctul mort

unde se oprește mâna,
se prăpădește gestul,

arcul privirii
devine punct -
acolo ne așteaptă pe toți:
căruia îi arătăm
și care ne arată
spațiul
creator de liniște.
A nu te atinge,
a vedea mâna care îmbrățișează,
a semnala ce a despicat
a aștepta vremea când
nu te-a expulzat.
A vedea în adâncul cutiei adâncului
pe globul argintiu al pomului crăciunului
vara.

8. un scurt poem de dragoste

îți julești mâna
deja în lumina ce alunecă
de pe copaci

o ștergi

alergi
ca turiștii în furtună,
în galoși,
în pelerină de ploaie sub poartă,
acolo galopau caii,
tendere, azi magazin de mobilă,
deschis de la opt la patru,
sâmbăta închis,
bordura drumului e uzată,
ploaia spală, spală
pietrele umede

deja în casa scărilor aud,
acum sosești,
cu ochelarii aburiți,
nu trece o zi să nu te văd.

9. ziua femeii

ar fi trebuit s-o las.
Să mă privească.
Să mă mângâie.
Să-mi facă masaj.
Să fiarbă cafeaua. S-o descânte.
Să-mi spele spatele.
Să-mi iubească pistruii de pe trup.
Negii.
Ciupitura de vărsat. Mirosul gurii.
Hainele-mi transpirate, pline cu pete de sare.
Colăceii de grăsime - se tot măresc. Părul slinos.
Pantalonii-mi imposibili.

Pentru că și eu le iubesc.

10. sper că ne văd

sper că ne văd,
ba, mai mult, ne aud: acum educ copilul,
acum, pe tine, acum tu pe mine,
un zângănit, ceva s-a spart,
un *ce tâmpit am fost!*

Oare de ce tâmpit? n-a făcut ceva
sau tocmai a făcut?
Acum sunt în rând cu lumea,
bărbatul e-n jur de cincizeci, femeia cu mult mai tânără,
dar nu chiar atât ca odinioară,
mai târziu, firește, poate că iar.

Cizelează un nou poem din lirica de dragoste,
începutul, mijlocul unui roman de familie?
Intercaleză fragmentele sau scriu istorie?
ca la bătrânețe să aibă despre ce,
eventual de ce - de ce nu?

A mai fost încă: *în curva ei de viață*, la fel, *am bănuțit și de ce nu mi-ai spus*, în afară de asta, de foarte multe ori: *iertă-mă*, la *de ce nu mă crezi*, drept replică:

*după toate astea de ce te-aș crede,
și între timp cei doi așteaptă
deus ex machina să se ivească,
peste cuvintele grele
într-o înlănțuire să se potolească.*

11. dacă lași în seama mea

dacă în asemenea ocazii
porți tocmai
fusta galben ocru,
rochia din dantelă albă,
eventual aia largă, cu pete colorate,
firește, întâmplător - de fapt e totuna.
Totuși, dacă pot să aleg:
să fie fusta galben ocru, în care
întorcându-te brusc
îți ștergi apoi degetele negre
de la pământul umed al florilor.
Apoi oricum uităm
să stingem focul de sub oala cu supă
și nu mai rămâne timp să tragem jaluzelele
peste lumina nefiltrată.
Dar e sigur: telefonul care
tocmai sună
deja nici unul din noi nu-l ridică.

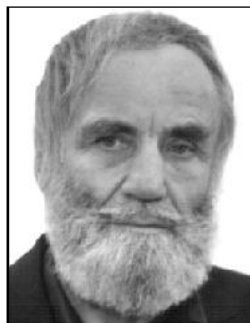
12. vineri

omleta-i sleită,
pe feliile de pâine se întărește marginea cașcavalului.
Rondelele de cârnați transpiră grăsime și
se înnegrește pateul de ficat pus drept cearșaf.
E uscată deja și coaja pâinii,
iar chefirul s-a încălzit.
Cafeaua se răcește, deși mereu
o completez din termos.
Mi-e frig.
De ore-ntregi doar câteva rânduri.

*Traducere de
Anamaria Pop*

Poeme

Alexandru Sfârlea

POLICARP ȘI CEILALȚI

Lacrimariul

Șterpelișem o duzină de lacrimi
de la o bocitoare
falsând pe niște versuri stranii, anacreontice, parcă ;
nu un poet înmormântasem,
ci un precursor al unui tragic altruism,
țineam de toarte un lacrimariu
- eu și Eratostene ludicul-
încercam din răputeri să ne justificăm viețile,
să le persiflăm ca pe un oscior
din care crește amenințător mamutul,
sufeream ca niște câini cu ochii uscați
nu mai aveam, nemernicii de noi,
nici cu ce-i plânge pe cei vrednici
„nu voi ați ucis - și cu cât sânge rece -
orcile amărăciunii ?”
eram întrebați , și noi ridicam din umeri
cu o sobornicească umilință,
nu noi, ziceam, nu noi, dar am trecut prin preajmă,
și un harpon țândări
ne-a făcut lacrimariul .
(Dar ce-aveați în el - oftează Policarp -
lacrimi de crocodil , cumva ?)

Certificatul de deces

Aveam intervalul nocturn dintre 1 și 5 rezervat :
nocturnalile nu din saturnalii se trag
- șuieram șerpește -
începusem să am amnezii
încă din copilăria unor târzii amintiri,
după ce extirpasem, cu lama,
unele redundante pasaje
- făcusem cunoștință cu inventatorul lumânărilor care ard
cu viteza focurilor de artificii -
la intrarea în computer, postate de fiică-mea Ela,
florile de liliac nu cunosc vestejirea
de altfel, lucrurile - oricât de mărunte -
îmi împodobesc subconștientul
cu cele mai impardonabile revelații :
chiar azi se împlinește un an
de când mi-am scos la imprimantă
certificatul de deces,
pe care se lăfăie 74 de litere :
de ce-s oare în lume, de ce-s atâtea inchietudini,
primejdi și paleative
perpendiculare pe bunul - nebunul simț ?
(Mie mi-au ieșit 75 - zice Policarp -,
dar întrebarea ai pus-o pentru Al de Sus ?)

Capre și mafioți

După ce-am îngropat-o pe mama
până la gât în mormanul de pietre
filozofale și prețioase,
am început să cânt - esopic și epepeic -
„În veci pomenirea ei de viață
stupidă, pauperă și dubioasă” -
un vecin își sacrificase capra cu o zi înainte
începusem să răsufli, Policarpe, cu un șuierat
ca de la o proaspătă pană de cauciuc,
îmi pipăiam barba cu o psihanalizabilă
tenacitate de melc autist,

nu-mi mai rămânea decât să spionez
niște mafioți
înfiorător de neoromantici și cabotini
cum se uită prin gaura cheii
cu care se deschide ceva care seamănă
cu un penitenciar pentru surzi.
(Îmi place aia cu barba psihanalizabilă –
zice, cu-n rictus, Policarp).

Urme

Praxiteles este șoferul carului mortuar
care ne duce, amice,
– pe mine și pe fratele lui Anaximandru –
spre atelierul maestrului de ceremonii.
Face și el un ciubuc cinstit
pe criza asta exantematică
de fapt, suntem pe moarte amândoi
însă ne bucurăm de rămășițele adolescentine de viață
și visăm că noi am lăsat urme
antisemitice pe giulgiul din Torino.
(Bine că n-au nume țigănești –
observă, laconic, Policarp).

Pe nepusă masă

Ei o dăduseră cotită, Policarpe,
condamnării ezoterismului tușeau cu înțeleș,
precum rahiticii cu metastaze –
prostirea prostimii le ieșise precum
stoarcerea puroiului din furunculele
înradăcinate în oase,
acum călăreau privilegii, armăsarii demagogiei
froznaiau
printre osemintele banului public –
poetul din mine ieșea tiptil, insesizabil,
târîndu-se pe coate și genunchi
asemeni unui jefuitor de morminte,

clătinând din cap asiduu,
precum un canibal silit să se hrănească
- pe nepusă masă - cu pâine albă,
frântă pe genunchi de mireasă .
(Bine, bine, zice Policarp, dar de ce
poetul din tine
se poartă ca un infractor ?)

Ia să vedem

Ia să vedem - zise amicul meu, chirurgul canibal,
și, după o mișcare bruscă, circulară, din bisturiu,
trase în jos, peste gât, Policarpe,
scalpul lui Treboniu
de parcă ar fi tras un ciorap de damă
de la genunchi în jos
perpetuu de el, insolitul
- conspiratorul postat pe net
picotind între crăcile unui gutui -
ia să vedem, zise,
și cu uneltele unui sculptor marginalizat
ajunse la creierașul lui Treb :
într-adevăr, zise,
urme de genialitate se suprapun
peste alte urme, ale unui cerb lopătar
și peste altele, încă, ale bunicii dinspre tată
a lui Montaigne mișelul,
cel care la 1583, parcă,
nu credea să-nvețe a filozofa vreodată,
mult mai târziu, Cutreierătorul nostru de păduri
comisese, cum știm, odica parafrază -
Ia să vedem, mai zise amicul
și își făcu două tăieturi
scurte și iuți pe-o retină
închise ochiul stâng, sticlind sângeriu,
și eu am crezut că-mi face din el,
ia să vedem, zise, înfigându-și dinții
în pometul meu drept,
gustul cărniței de poet mi-a fost până acum

---

strict interzis,
am să mă descotorosesc de falșii amici,
astfel nu-mi vor distra atenția
de la bucuriile simple,
exclusivist și apoteotic de simple,
ca niște sarcofage din schelete umane,
în care te poți întinde
cât ești de lung .
(Și de lat în umeri – adaugă,
surâzând complice, Policarp).

Protecție (anti)socială

Cândva, în cel mai mediu ev,
fusesem expert în scosul țevilor de puști
printre parapeteți, atenție, Policarpe,
cu cele mai tăioase priviri secționam pâinea
și pe când gâtlejurile ucigașilor de cuvinte
se închirceau pe butuci
mă răsuceam pe călcâie
spre-a nu vedea cum ultimele lor clipe
se contorsionează și țipă
în chiar mlădierile unor metafore ,
în forma aceea de aprig semn al întrebării
izbitor de asemănător cu gâtul unei lebede
retezat din piept ;
un semn de tragică întrebare
- în clipa asta am oroare de similitudini -
având jos, drept punct (?) , proaspăt extirpat
ponositul meu ochi stâng :
nici dracul nu întreabă în ce scop, în ce ?
- Spre a vedea răul din lume
- inclusiv din hăuri și văzduhuri -
nu în toată hidoșenia lui, ci redus (teoretic, măcar)
la jumătate.
Protecția Eu-lui; antisocială, în fond .
(Te ambalezi cam excesiv – conchide Policarp –
răul e pretutindeni,
de ce nu te împrietenești cu el?)

Apelul la utopie

Se dedică lui Matei Vișniec

Periculos și straniu este atunci când
- rupt de vis și secătuit de el -
întrebările îți atârnă din gură
amorfe, stâlcite și rarefiate
încât nici nu mai pot fi puse,
nu se susțin, tremură și se subțiază ;
iar semnul acela - al întrebării
ca un cârlig de care atârni un miel decapitat
ce-ar conține o singură picătură de sânge -
se-ntinde acel semn și devine drept ca o săbiuță,
inaptă a despica
măcar o limbă împleticită;
nu-i altceva atunci, așa alungit,
decât un stereotip al strigării,
al exclamației semănând izbitor
cu un deget mijlociu proaspăt smuls,
păi cum - chiar și alergic fiind -
nici utopii să nu mai ai,
pe care să le sugrumi - dacă-ți sfârâie neuronii -
în ce? într-o batistă îmbibată-n formol
și-n care se lăfăie o unică picătură de sânge ?...
De-ar fi fost asta o întrebare
periculoasă și stranie,
cu rădăcini aeriene pe care nu poți să le smulgi
nici dacă ai trage de ele cu un cablu de macara,
doar că îți atârnă din gură întrebarea
amorfă, stâlcită și rarefiată :
ruptă de vis și secătuită de el, fire-ar să fie !
Să fie utopia precum sexul femeii
într-o țară având un singur locuitor.

Premiul Nobel, în pragul imploziei

Fusesem pârât, Policarpe, că păzeam
o ușă mică ce stătea trântită într-o ușă mai mare

- o poartă stradală, de fapt -
prin care circulau microbuze cu,
dar ce spun eu cu, ticsite! cu literați necitiți -
coercitivii m-au pedepsit
să dau ocol, pe coate și genunchi ,
unui morman imens de măciuci lungi, din fier forjat
și plus de asta, mi-au impozitat poezia
cu un procent gigantic:
de parcă aș fi scris-o pe tigve de politicieni,
victime colaterale ale crizei nedisimulate
și ale scleratei ipocrizii.
Stăteam înclinat la 31 de grade,
pe punctul de a-i da dreptate lui Cesare Pavese
- blândul și perversul sinucigaș -
că literat este acela pentru care
viața este mai importantă decât gândirea.
Oricum, voi încerca să-mi scot din minte
- de nu mă vor fi scos din minți -
acele uși trântite, măciuci
și literați necitiți.
Între-timp, premiul Nobel va face implozie
în șubreda mea țară , refuzat fiind,
de un ingenuu intrus.
(Păcat - meditează Policarp,
căci aș fi vrut să-l trag în poză).

Nu-i chiar atipic

La mine nu e chiar atipic
să-ngenunchez imprevizibil pe asfalt,
pe laturi de triunghi, pe lucruri mai mici
decât slipul
bat step ca Puric , despăduchez cuvântul „șansă”
cu DDT-ul fiert în lacrima viței-de-vie,
am o stimă reumatică față de timpul
care mă consumă de viu
precum un canibal iscusit,
așadar, mă duc să fac numărătoarea inversă
a firelor de nisip de pe maluri de Criș,
acelea neînclipsidrate, încă.

Un singur poem

Gheorghe Vidican

sfintul vagabonzilor

vagantul cu scripca desenează pe asfalt o gură istovită
de vorbe.
magnifică lacrima dă sărbătorii brațe în loc de săruturi

umărul umbrei are un nume. tiptil trece pervazul ferestrei
un călăreț părăsește respirația eșecului. din lupta cu amintirile
odaia a devenit o grădină cu maci. curg sîmburi de carne
prin trupul femeii

dimineța e atîrnată de felinarul chior plînse de fericire
zdrențărosul. în colțul gurii sărutul atîrnă un cercel de îndoială
spulberat de zornăitul monedei.
remușcărilor și le ascunde într-o oglindă nevrotică.
roua îi mîngîie tălpile cu priviri delicate. peretele
invadat de verde

cățărător șoptește bună dimineța.
plin de poeme surîde vagantul
lumina prin fereastră albă albă.

am alăptat subsolul insomniei spune vagantul.
îmi arde mîinile
aproape galopînd nechezatul trecutului

atoateștiutorule, ascunde povestea eșecului într-o
lacrimă de hașiș. umbra în forme concentrice să
pipăie trotuarul pierdut la ruletă cu învelișurile milei.
în forme extatice și zborul. și iarba și frunzele ard

Gheorghe Vidican

în palma cerșetorului
ca pe lunca de lângă o apă curgătoare.
oarecare.

cu un ferment hispanic savurăm extazul în lanul de grâu

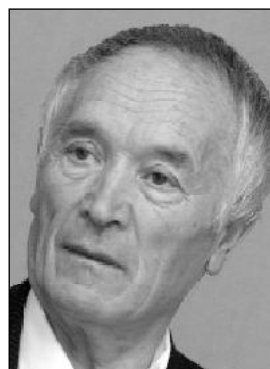
arborii s-au răsturnat în oglinzi și porțile zidite în ferestre
am rămas celălalt cerșetor...celălalt zen. doar ura se ascunde
în umbra unei lopeți
subtilele traversele peste speranța trotuarului meu
gîndește celălalt

invizibil foșnetul numelui lui domolește răsăritul
ca pe un tărîm al făgăduinței, o sabie divină povară
a frigului. fetele de pe borșului se iubesc în serios cu
asfaltul. bicicliștii trag pe roată sărutul elastic. feromonii
vagantului se rostogolesc invizibil sub tălpi

trotuarul îi învelește mersul. navighează barca
rozaliul despiciat de sfircuri care mușcă din liniște
plus-minus infinit în palmele verticale ale aceluia
care gîndește vagantul: năpădesc în rugul tău sălbatic
iubito

Rânduri

Lazăr Cerescu

*
E sterp: are idei fără sânge în cuvânt
*
Riduri: izvoarele vieții încep să sece
*
Peisaj: un bocet de toamnă căruntă
*
A făcut infarct: și-a purtat dușmanii în inimă
*
Toamnă: nori îngândurați, nici un foșnet de fulger
*
Cel mai adesea pentru cei învinși pacea e mai grea decât războiul
*
Capitala unei națiuni e cultura sa
*
Cugetarea - azilul meu de noapte
*
Izvorul din fântână se răcește purtând doliu după murmurul lui
*
Ne-ar plictisi eternitatea - e prea măreață clipa vieții
*
În viață, cu nota scăzută la purtare ești repetent
*
A murit necunoscut: nu s-a cunoscut pe sine însuși
*
Au dispărut dinozaurii, dar trăiesc țânțarii

Historia

Radu Petrescu

Armata regală română și voluntarii moți, eliberatorii Transilvaniei

Focșani, Buftea, București. Umilințele românilor se succed, iar pacea înseamnă, printre altele, reducerea armatei regale la 8 divizii de infanterie cu efective de pace, plus 2 divizii de infanterie și 2 de cavalerie din Basarabia care își mențin efectivele de război (tampon față de o Rusie bolșevică, ostilă românilor).

După debarcarea americanilor în Europa, lucrurile nu mai merg bine pentru Puterile Centrale pe celelalte fronturi, iar pe 28 octombrie/10 noiembrie 1918, Regele Ferdinand decretează remobilizarea generală (cu o zi înaintea Armistițiului general din 11 noiembrie).

Printre marile unități militare regățene implicate se numără și cele două divizii de vânători implicate inițial în paza frontierei la Nistru, alături de grăniceri. În componența lor intrau 10 regimente de vânători, unități de elită remarcate în bătălii prin profesionalism.

În cadrul Diviziei 2 Vânători, comandată de gen. Gh. Dabija (moldovean, 56 ani în 1918), intra și Regimentul 9 Vânători, condus de col. Gh. Rasoviceanu (oltean, 42 ani -), unde preotul căpitan Gh. Cotenescu (mușcelean din Stoenеști, 33 ani) era confesor militar. Pe tot parcursul campaniei de dezrobire a Ardealului va fi prezent acest trio purtător de biruinți.

Regimentul de fier, la datorie

9 Vânători, "regimentul de fier", faimos pentru dârzenia cu care luptase în peste 50 de bătălii, a jucat de multe ori rolul unei forțe de sacrificiu în ariergardă sau în avangardă, suferind constant pierderi grele. În întreaga campanie (1916-1919), trenul său regimentar a transportat cruci de lemn pentru îngroparea rapidă, din mers, a celor căzuți, iar Ordinul militar "Mihai Viteazul" a fost acordat steagului regimentului și unui mare număr de ofițeri.

În decembrie 1918, Regimentul 10 Vânători preia controlul și pacifică Valea Jiului (Petroșani), unde muncitorii unguri declanșau greve în lanț. Inițial

trebuia să i se alătore și Regimentul 9 Vânători, după ce generalul Alexandru Mărgineanu, comandantul garnizoanei București, îl implicase în reprimarea grevei tipografilor consiliați de agitatori moscoviți după revenirea din Basarabia. Pe 29 ianuarie Regimentul 9 Vânători ajunge la Deva și se desfășoară rapid în zona Brad-Baia de Criș, ținutul moșilor lui Horia și Avram Iancu. Pe 23 februarie/5 martie 1919 revine la Brad din permisie și preotul Gh. Cotenescu, aducând scrisori inclusiv rudelor lui Nicolae Iorga, prieteni de familie (ofițerii Dumitru Chirescu și Petru Iorga).

Episod basarabean cu preotul căpitan Gh. Cotenescu

Pe 2 august 1918, "Neamul Românesc" (ziar condus de cărturarul Nicolae Iorga inclusiv în exil la Iași) își informa cititorii despre parastasul organizat în biserica din Purcari, pe malul Nistrului, în amintirea eroilor din Regimentul 9 Vânători căzuți în teribilele lupte de la Mărășești din vara anului 1917. Serviciul divin fusese oficiat de preotul căpitan Gh. Cotenescu împreună cu patru preoți basarabeni, iar răspunsurile fuseseră date de corul din Olănești. În discursul său, Colonelul Rasoviceanu amintea că prin voința bunului Dumnezeu și a jertfei celor ce și-au sacrificat viața se aflau acum cu toții pe malul Nistrului. Emoționantul parastas a fost urmat de o modestă serbare câmpenească.

Recrutarea moșilor

Armistițiul de la Belgrad fixase linia demarcațională pe aliniamentul Mureșului iar liniile succesive de demarcație impuse ulterior de Consiliul Suprem de la Paris (America, Anglia, Franța și Italia) permit armatei române să ocupe relativ pașnic noile aliniamente. Din păcate, Parisul lasă Biharia, importantă zonă compactă românească, în administrarea temporară a guvernului condus de contele Karolyi Mihaly.

La 2 martie, col. Rasoviceanu organizează la Țebea depunerea jurământului de către Corpul Voluntarilor "HORIA", transformat în regiment, cu trei batalioane însumând 4.000 de oameni. Acesta fusese înființat la 15-16 februarie 1919 de dr. Ioan Suciu, șeful resortului organizare din cadrul Consiliului Dirigent, ajutat de cpt. Florian Medrea, prin recrutarea foștilor prizonieri reveniți din Rusia și a moșilor din regiunea Zarandului și a munților Apuseni – plășile Baia de Criș, Brad, Abrud și Câmpeni). Serviciul divin a fost oficiat de 12 preoți la steagul zdrențuit în lupte al regimentului său. În urale, col. Rasoviceanu, urcat pe o masă, îi anunță pe voluntarii moși că ies de sub jurisdicția Consiliului Dirigent și se subordonează Diviziei 2 Vânători, ca avangardă în viitoare lupte.

Radu Petrescu

Peste trei săptămâni, generalul Dabija inspectează trupele concentrate la Brad, garda de onoare fiind asigurată de vânătorii săi. În aclamațiile populației, gen. Dabija anunță moșii că de acum înainte sunt pe mâini bune, vânătorii reușind în permanență să împingă linia frontului. Dintre localnici, se remarcă discursurile îmbărbătătoare ținute de protopopul Vasile Damian și de Ștefan Albu, directorul gimnaziului. După parada militară, ofițerii vor merge în pelerinaj la Țebea.

Trupele regale române din regiune își măresc astfel efectivul, ajungând la 12.000 oameni.

Ofensivă generală

După proclamarea Republicii Sfaturilor, condusă de Kun Bela și Garbai Sandor, provocările și crimele se întetesc pe întregul front (inclusiv trenuri blindate din care desantau trupe). Comitetele de soldați (soviete), coordonate de comisari politici bolșevici, printre care și viitorul filosof american Lukacs Gyorgy, înlătură corpul ofițeresc timorat și își aleg proprii conducători ai unei armate formate în principal din mercenari, egală numeric dar superioară în mitraliere, artilerie grea, trenuri blindate și aviație “moștenite” și de la Mackensen.

În aceste condiții, armata română este obligată să declanșeze ofensiva generală la 16 aprilie 1919. În Biharia, Divizia 2 Vânători atacă prin defileurile văilor Crișului Alb și Crișului Negru. În numai 2 zile, inamicul este rostogolit din munți și se retrage în dezordine spre Tisa. Printre localitățile eliberate prin luptă de regimentele înfrățite 9 Vânători și “Horia” (grupate în Detașamentul Rasoviceanu) se numără Vașcăul, Beiușul, Tinca și Salonta.

Prima Învierie în libertate

La intrarea armatei române eliberatoare în Beiuș, entuziasmul populației a fost pe măsură. Ia ieșit în cale delegația formată din avocatul Traian-Amos Pinteru, secretarul Consiliului Național local, și profesorul Vasile Ștefănică, directorul liceului greco-catolic “Samuil Vulcan”. Regimentele înfrățite, moșii și vânătorii, au celebrat Sfintele Paști la Beiuș, unde recent numitul protopop ortodox Petru E. Papp a oficiat prima slujbă în libertate a Învierii Domnului, ajutat de bătrânul preot Moise Popovici și de părintele Gh. Cotenescu de la Reg. 9 Vânători.

Martor ocular, protopopul Petru E. Papp descrie acest eveniment emoționant în cartea sa “Din trecutul Beiușului. Pagini de glorie și de jertfe”, apărută în 1927:

“Ziua Paștilor avu o îndoită însemnătate. Înviasc Fiul lui Dumnezeu și adusese Învieria de mult așteptată și neamului românesc. Părintele Cotu-

nescu (corect Cotenescu – n.a.) din 9 Vânători împreună cu părintele Moise Popoviciu [corect Popovici, vezi "Dicționarul Teologilor Români", Mircea Păcurariu, n.a.] și cu mine săvârșirăm Sfânta slujbă a Învierii în Beiuș. Biserica împrejmuită de soldați cu luminițe aprinse în mâini, cari ca la mormântul Domnului vestesc Învierea. Au fost cele mai înălțătoare și mai frumoase Paști din câte am avut vreodată".

După eliberarea Beiușului (19 aprilie), regimentul voluntarilor moți preia acest nume (Regimentul "BEIUȘ"). La 22 aprilie sunt eliberate în totalitate fostele comitate Bihor și Arad, intrându-se pe teritoriul Ungariei.

Cu Budapesta la picioare

Ieșirea din defileuri impunea întărirea avangărzilor. Se constituie Grupul de Sud (gen. Gh. Dabija) pentru fixarea forțelor inamice superioare din zona Bekescsaba (30.000 oameni, față de cca. 12.000). Efortul principal al campaniei revine acum Grupului de Sud, întărit cu Divizia 18 ardeleană, iar comanda o preia generalul Ștefan Holban. La 28 aprilie, Divizia 2 Vânători ocupă zona Szarvas-Gyoma. Manevrele Grupului de Sud taie liniile de retragere ale inamicului ce se retrăgea spre Szolnok, zdrobind rezistența la Mezötur, iar până la 1 mai 1919 trupele române controlează malul stâng al Tisei, aruncând dincolo de ea resturile armatei roșii maghiare.

Ulterior, Divizia 2 Vânători este transferată la Grupul de Nord (gen. Mihăescu) și ajută la restabilirea legăturii cu cehoslovacia, interzicând joncțiunea armatei roșii ungare cu avangarda armatei roșii sovietice prin Galiția. Duce lupte grele în sectorul Rakamaz-Hernad Nemety cu divizia roșie internațională (în principal nemți și austrieci, inclusiv femei), participă la contraofensiva din iulie 1919 și trece prima Tisa, pe pod de pontoane, cu Reg. 9 Vânători în frunte. Armata roșie maghiară este învinsă peste tot, teroarea roșie a guvernului Bela Kun încetează iar trupele române ocupă timp de trei luni o mare parte a Ungariei, fiind singura armată aliată care cucerește o capitală inamică și defilează pe bulevardele ei.

Împreună cu voluntarii moți din Țara Zarandului și din Munții Apuseni, ofițerii regățeni Gh. Dabija, Gh. Rasoviceanu și Gh. Cotenescu (toți trei purtători cu cinste ai numelui Sfântului Mare Mucenic care a biruit balaurul biblic) și al celorlalți militari ardeleni și regățeni, și-au trecut numele pe răbojul istoriei dezrobirii Ardealului, făuririi și apărării României întregite.

Ei n-au luptat pentru recompense, tinichele și onoruri, ci pentru demnitatea numelui de român. Dar slăbiciunile umane, politicianismul și cinismul noilor vremuri au afectat nemeritat și destinele acestui trio.

Generalul Gh. Mărdărescu, influențat de un vechi conflict personal, îi retrace comanda generalului Gh. Dabija, răpește neînfricaților săi vânători – oprți la porțile Budapestei - șansa de a defila pe bulevardul Andrassy, îl obligă să-și dea demisia și îl supune unei anchete. Ieșit cu fruntea sus dintr-o anchetă

de ani de zile, acesta devine unul din cei mai valoroși istorici militari ai României Mari.

Viitorul general Gh. Rasoviceanu, implicat din plin în desfășurarea evenimentelor de la 23 august 1944, cunoaște închisorile comuniste la bătrânețe pentru că știa prea mult și fusese implicat în colonizarea Cadrilaterului cu rezerviști din subordinea sa.

Preotul-căpitan Gh. Cotenescu, alături de numeroși mușceleni, este condamnat pentru nesupunere și sprijin logistic acordat „bandei de partizani” din munți conduse de militarul de excepție care a fost colonelul martir Gheorghe Arsenescu.

Un scurt fragment din memoriul de activitate al preotului-căpitan Gh. Cotenescu, mușcelean cu rădăcini dâmbovițene, colindător și al Basarabiei acelor vremuri, este sugestiv.

“[...] Anii premergători campaniei marelui războiu i-am petrecut în stăruința ocupației pastorale între enoriași, activând deopotrivă cu elementele diriguitoare ale timpului pentru ca la toate chestiunile care interesau societatea de atunci să am și eu o modestă parte la pregătirea sufletească a enoriașilor pentru marele războiu care se întrevedea.

Mobilizat pe timpul campaniei, urmând armata în retragerea spre Moldova, după ce am îndurat mai întâiu alături de enoriași neplăcerile primei campanii, întrucât luptele lui 1916 au atins și regiunea Stoenesti-Dragoslavele.

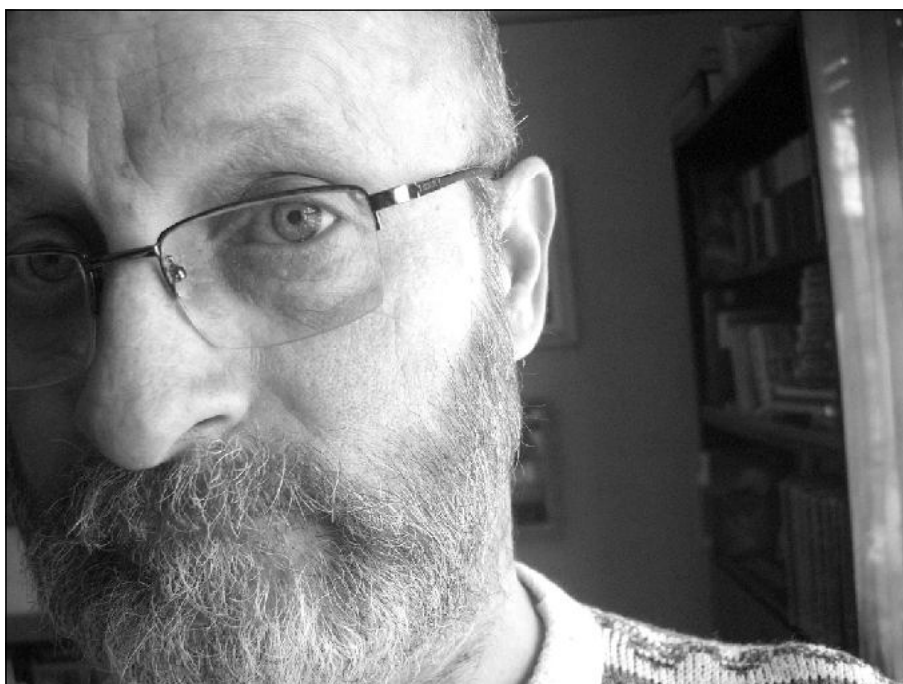
Chipul cu care m-am achitat în datoria mea de preot militar: între răniții și exantematicii spitalelor din Bârlad (militare); cu regimentul 9 Vânători urmându-l în campaniile sale, nedespărțit de această unitate și în Basarabia, unde pe malurile Nistrului în 1918 am desfășurat o activitate culturală care-mi formează un capitol de satisfacție sufletească al vieții mele, între satele județelor Tighina și Cetatea Albă.

Acolo, prin servicii divine, prin predici populare, prin propaganda șezători[lor – n.a.] sătești, intrasem în sufletul sătenilor care pentru prima dată dăduseră cu ochii de preot românesc, în locul celor localnici pe care interesul stăpânirii rusești îi transformase în agenți ai desnaționalizării, ținând poporul ca și lipsit de binefacerile harnice pe care trebuiau să le primească de la păstori [de – n.a.] suflete dezinteresati.

Am urmat armata și în campania din Ungaria, nedeslipit de soldații aceluși regiment, împărțind și aici privațiunile lupte[lor – n.a.] cu rezultate inegale duse cu bolșevicii lui Bela Kun în Ungaria nordică, cuprinzând sectorul Rakamaz-Szabolcs-Venczello-Hernad Nemety (campania de ajutorare dată Cehilor) [...]”.

Într-o Europă unită, care știe să-și prețuiască simbolurile, vâlul uitării se subțiază și merită alungat definitiv de noile generații, interesate să-și cunoască istoria.

Ovidiu Sălăgean

- Născut la Oradea, 23 octombrie 1957.
- Absolvent al INSTITUTULUI DE ARTE PLASTICE ȘI DECORATIVE ION ANDREESCU din Cluj-Napoca, promoția 1982, clasa prof. Abody Nagy Bela și a prof. Victor Ciato.
- Participări expoziționale: 12 expoziții personale organizate în diverse localități din țară și de peste hotare, și în jur de alte 100 de participări la expoziții colective. A obținut de-a lungul vremii mai multe premii individuale, dar și cu studenții și elevii.
- Lucrări de artă murală: pictura interioară a fostului local *Romeo și Giullietta*; *Muzica*; *Lacul Tei*, București; pictura interioară a bisericii ortodoxe din Crâncești, Bihor; sala de ceremonii de la primăria Biharkereszttes, Ungaria; biblioteca orașului Beretyoujfalu, Ungaria etc.
- Lucrări în mai multe colecții și muzee din țară dar și din Franța, Italia, Austria, Germania, Spania, Serbia, Ungaria, Canada și SUA.
- Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România.
- În prezent, profesor la catedra de arte plastice a Liceului de Arte din Oradea.

Muzica

Adrian Gagiu

Inutilitatea compromisului

Concertul de final al stagiunii simfonice orădene (23 iunie 2011) a generat un entuziasm ieșit din comun, dacă e să ne luăm după reflectarea lui în presa locală și în declarațiile conducerii Filarmonicii. Conform directorului Tódor Albert, sala a fost arhiplină la acest concert cu piese rock prelucrate pentru orchestră (la pupitru Horst-Hans Bäcker, dirijor născut la București și stabilit de mult în Germania), „spre deosebire de celelalte concerte ale stagiunii”. Cu participarea în partea a doua a serii a Corului Filarmonicii dirijat de Lászlóffy Zsolt, s-au cântat piese ale grupurilor The Rolling Stones, Queen, Deep Purple, Led Zeppelin, The Beatles, The Blues Brothers și Kevin Costner & Modern West, adaptate pentru orchestră de același Horst-Hans Bäcker. Acest program mai fusese prezentat de dirijor cu același succes la Timișoara și Arad, urmând a fi reluat la Bacău, Iași și Craiova. După mai bine de două ore și în ciuda atmosferei de saună, publicul solicita prin aplauze insistente noi bisuri, ceea ce l-a determinat pe directorul Tódor Albert să promită astfel de evenimente *fusion* de succes și în viitoarea stagiune, cu intenția de a-i atrage pe tineri spre sala de concert. „Va fi un concert deosebit, primul cu un asemenea profil la care participă și orchestra noastră. Prin acest program concertistic ne dorim ca închiderea stagiunii să fie un *boom*, prin care să atragem un alt segment de public, cel tânăr, care sper să fie receptiv și să-și manifeste deschiderea spre cultura muzicală, spre muzica clasică”, spunea Tódor Albert la conferința de presă.

Așa să fie, oare? Ia să ne gândim un pic. Deci muzica clasică e pentru moși, iar rock-ul e pentru tineri? Există de mult și rockeri bătrâni (cam toți cei ale căror piese s-au cântat în concertul simfonic orădean)! Să trecem peste asta. Dar de ce ar veni cineva la filarmonică să asculte

„*Satisfaction*” sau „*Smoke On the Water*” fără chitare electrice? Sau „*Stairway To Heaven*” fără vocea lui Robert Plant, sau „*Bohemian Rhapsody*” fără Freddie Mercury? Ce mai rămâne din spiritul lor original, ce impact mai pot avea aceste piese fără instrumentele și vocile originale? Zero! Ca și cu muzica veche din baroc și clasicism atunci când e cântată cu instrumente și tehnici interpretative apărute și generalizate la 200 de ani după ce a fost compusă, de exemplu Bach cântat la pian sau cu vibrato generalizat.

Cum ar putea fi atrași tinerii de azi spre repertoriul simfonic cu astfel de manifestări hibride, de seră, care nu mai sunt nici rock, dar încă nici simfonism real? Numai prin astfel de momeli artificiale știu tinerii de existența viorilor sau a violoncelelor, ca să asculte apoi și orchestre? Ce iluzie! Le-au auzit deja în „*Yesterday*”, versiunea originală. I-a atras cumva asta spre Bruckner sau Bartók? Nici vorbă, ar fi simplist și naiv să credem așa ceva. Și de fapt nu participarea unei orchestre înseamnă automat simfonism (există și lucrări slabe sau ne-simfonice care au rămas în repertoriul simfonic prin obișnuință), după cum există în rock piese și chiar albume întregi care sunt simfonice prin spirit și tehnici de compoziție, chiar dacă folosesc doar instrumentele specifice rock-ului (sunt multe exemple complexe și valoroase la Renaissance, Pink Floyd, Yes, The Who și alte grupuri).

De altfel, câți dintre tinerii de acum mai ascultă acele piese rock, fie ele și în variantele lor originale, adevărate? Acum predomină manelele, muzica *house* și *hip-hop*-ul, deci care va fi următoarea treaptă ce va fi coborâtă cu iluzia că astfel vor fi atrași tinerii spre muzica cultă? Vom asculta în stagiunea viitoare a Filarmonicii manelele de Guță și Salam, înjurături de Puya sau mai știu eu ce pseudo-trupă de pițipoance de club, transpuse pentru orchestră simfonică? Ar fi tot degeaba, fiindcă la filarmonică nu poți arunca cu sute sau da din buric, așa că tot la club va rămâne publicul țintă al acestor compromisuri.

Fenomenul n-a fost inventat la Oradea, bineînțeles, și e mult mai vechi, fiind oarecum înrudit cu kitschul „de popularizare”, gen James Last sau André Rieu. Dacă ar fi să investigăm cauza psihologică a acestor struțo-cămile muzicale, probabil că ea rezidă și în frustrarea mai mult sau mai puțin mărturisită a unor rockeri mai răsăriți care se vedeau marginalizați de muzicienii „serioși”, de unde tentative de genul Concertului pentru grup rock și orchestră (Deep Purple).

Deși e la origine (și în mare măsură și ulterior) o muzică de golani, rock-ul a ajuns repede un gen foarte vast, cu multe curente foarte diferite între ele: sunt rock și bătăria din The Rolling Stones sau The Ra

mones, dar și sofisticarea și complexitatea din Yes și Genesis, și superficialitatea lui Suzi Quatro, dar și emoția și rafinamentul lui Annie Haslam, și violența gratuită din Metallica sau Rammstein, dar și capodopere ca albumele „*concept*” (simfonice în esență) „*Wish You Were Here*” (Pink Floyd) și „*Quadrophenia*” (The Who) (li se spune de obicei nu simfonice, ci „progresive”, fiindcă zic unii că n-ar fi destul de orchestrale ca *sound*, ceea ce e în esență total nerelevant, fiindcă poți fi simfonic și numai la pian, simfonismul nu înseamnă neapărat orchestră).

Faptul că presa locală generalistă a dat atâta importanță evenimentului nu e surprinzător, fiindcă n-au mai prea rămas în branșă oameni care să poată discerne la Oradea adevăratele concerte valoroase sau măcar interesante ca abordare repertorială (n-au suflat o vorbă în trecut, când s-au cântat „Ritualul de primăvară” de Stravinsky, Simfonia a III-a de Enescu sau *Missa Solemnis* de Beethoven, de exemplu). În schimb au sărit acum, mușcând momeala aproape kitsch a unui compromis inutil, a unei concesi aduse gustului comun, ceva analog cu bancurile cu Einstein, care cică era elev repetent (nu era, dar ne place s-o credem, ca să-l coborâm la nivelul masei): Ia uite, în sfârșit încep să cânte și ăștia de la Filarmonică muzică mai adevărată, *cool!*

Dar dacă vrei rock, ascultă rock cântat așa cum trebuie, nu îngheșuit și deformat la orchestră, la muzicuțe sau la drâmbă, după cum dacă vrei lucrări simfonice le ascultă și pe ele așa cum trebuie să sune, fiindcă autorul știe întotdeauna, dar întotdeauna, mai bine decât noi, fie că se numește Roger Waters sau Johannes Brahms. Amestecarea borcanelor, pretinsul *fusion*, nu ajută la nimic, doar la confuzie și superficialitate, iar o mască în plus nu te apropie de adevăr, așa cum nu poți folosi un travestit ca să atragi un homosexual către femei.

Când a venit Mike Godoroja la Oradea, a cântat repertoriul Led Zeppelin așa cum e el, nu l-a altoit într-un mediu străin și impropriu, fiindcă fiecare stil are spiritul și specificul lui, o esență la care nu poți renunța fără a-l compromite. Așa că, decât simulacre și concesi fără rost, mai bine ne-am dori să-i ascultăm la Filarmonica din Oradea pe clasici interpretați cât mai bine, așa cum trebuie și conform stilului lor. Calitatea și autenticitatea interpretării vor atrage treptat și calitatea publicului.

Cartea de teatru

Mircea Morariu

Pas la pas prin festivaluri

Ștefan Oprea
Pas la pas prin festivaluri
Editura Opera Magna, 2011

Îi datorăm criticului și teatrologului ieșean Ștefan Oprea o nouă carte importantă. Se numește *Pas la pas prin festivaluri* și a apărut în anul 2011 la Editura *Opera Magna*. Dă seama, fie și într-un chip fatalmente fragmentar, însă totuși cât se poate de relevant, despre ceea ce se cheamă *sistemul festivalier românesc*, despre dinamica lui, despre sinusoidele sale valorice. Mai exact. La începutul anilor 60 s-au organizat la București câteva ediții, vreo două sau trei, oricum extrem de puține, ale unui festival de teatru cu anvergură națională. Festivalul a purtat nume diferite, a încercat să sintetizeze ceea ce era mai semnificativ în viața teatrală românească a momentului, a fost marcat de bucurii dar și de momente tensionate, explicabile prin intruziunea, câteodată brutală, a politicului. Din motive varii (unele cu adevărat necunoscute, altele știute, dar pe care presa vremii nu le putea face publice, o a treia categorie nu tocmai greu de intuit, ș.a.m.d.) respectiva manifestare de cultură teatrală a fost la un moment dat suprimată. Până în anul 1990, când a fost organizată prima ediție a Festivalului Național de Teatru, care a primit atunci numele lui I.L. Caragiale, nici o altă reuniune festivalieră similară nu a mai fost îngăduită în Capitală. Nici măcar în anii mega-festivalului *Cântarea României*, sub umbrela căruia s-a adăpostit și supraviețuit adesea și cultura adevărată nu doar propaganda, Bucureștiul nu a mai primit dreptul de a organiza ori de a fi gazda vreunui festival de teatru profesionist. În acest context neprielnic, Secția de critică teatrală din cadrul ATM (Asociația Oamenilor de Artă din Instituțiile Teatrale și Muzicale), aflată sub conducerea lui Valentin Silvestru, a căutat soluții salvatoare. Prin colaborarea cu o seamă de teatre din provincie, cu

autoritățile locale, chiar cu factorii de decizie din vârful ierarhiei culturale naționale, oameni cu mintea ceva mai *destupată* și nesupusă total *disciplinei* ori imbecilizării *de partid*, începând cu anul 1969 a fost concepută și durată o veritabilă rețea de festivaluri. A fost vorba despre o autentică strategie. Primul dintre ele a fost organizat la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț și s-a numit Festivalul spectacolelor de teatru pentru copii și tineret. Au urmat altele și altele. La Bacău și la Bârlad, la Galați ori la Brașov, la Botoșani sau la Oradea, la Craiova sau la Costinești. Periodicitatea lor a fost câteodată greu de aproximat și asta nu fiindcă principalii lor organizatori nu au mai dorit să le facă, ci pentru că, pur și simplu, nu întotdeauna primeau aprobarea pentru aceasta. Festivalurile acestea au reprezentat motive de bucurie, dar și momente de confruntări dramatice. S-a întâmplat destul de frecvent ca o seamă de culturnici și cerberi ideologici, care trebuiau obligatoriu invitați ori care se autoinvitau în numele poziției deținute în aparatul de propagandă al vremii, să se arate mai catolici decât Papa, să depisteze confuzii ideologice, să ceară scoaterea unor titluri de pe afiș, să declanșeze veritabile anchete. Colocviile critice aferente au fost în consecință folosite asemenea unui colac de salvare. Sesizând norii ce anunțau furtuna, Valentin Silvestru dar și alți critici, cu adevărat iubitori de teatru dar și cu autoritate profesională, își orientau în asemenea mod intervențiile încât făceau tot ceea ce era omeneste posibil ca să salveze ceea ce se mai putea salva. Așa s-a întâmplat la Oradea sau la Brașov, la Galați ori la Costinești. Nu întotdeauna acest gen superior de păcăleală, demn de toată stima, a dat roade. Cenzorii, activiștii, băgătorii de seamă și ajutoarele lor s-au înverșunat și au recurs la interdicții. La o ediție a *Colocviului despre arta comediei* de la Galați a fost din vreme suprimat dreptul la orice fel de discuție publică. După ediția din 1984 a *Săptămânii teatrului scurt de la Oradea* s-au format, în urma unor denunțuri, comisii speciale ale C. C.E. S. ce au avut sarcina de a viziona toate spectacolele premiate și de a le retrage premiile. Unii creatori au avut de suferit. Au fost critici cărora le-a fost retras dreptul de semnătură. Au fost sancționați ori destituiți directori de teatru.

După 1989 o parte dintre aceste festivaluri au cunoscut momente de cumpănă. Unele *au căzut*, nu, nu în Revoluție, ci răpuse de vicisitudinile economice, de capriciile unora sau altora, ori, pur și simplu, de *nevrere*. Altele și-au căutat noi formule artistice. O a treia categorie s-au rebrenduit. S-au reinventat ori reîntemeiat. S-au deschis sau internaționalizat. A apărut, cum spuneam, Festivalul Național de Teatru. Au apărut și alte manifestări de cultură teatrală. La Sibiu, la Arad sau la Buzău. La

Craiova a fost creat Festivalul *Shakespeare*. S-a spus uneori, pripit, că am avea prea multe festivaluri. Or, a spune asta, e sinonim - atrăgea atenția într-un editorial din *Teatrul azi* regretatul Dumitru Solomon - cu a spune că am avea prea multă cultură.

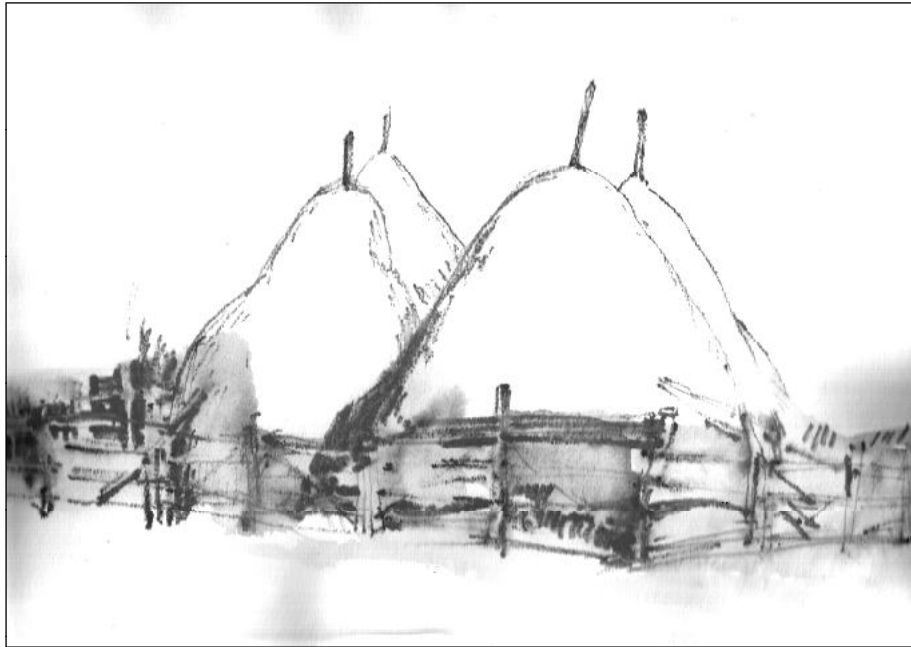
Criticul Ștefan Oprea are avantajul de a fi fost martorul nașterii și devenirii acestui sistem festivalier. A parcurs mii de kilometri, a scris mai cu seamă în revista *Cronica* din Iași, unde a fost ani la rând principalul ctitor și responsabil al unei remarcabile rubrici de cronică teatrală, dar și în alte publicații, zeci de comentarii despre aceste festivaluri. A luat pulsul acestor luări de puls care erau prin ele însele festivalurile cu pricina. Le-a întocmit foaia de temperatură. A fost atent nu doar la spectacolele prezentate, ci și la substanța discuțiilor prilejuite de ele. A notat cu grijă observațiile importante din dezbaterile la care, pe lângă critici, luau parte importanți creatori, poftiți nu doar să ia cuvântul, ci și să facă mărturii de creații. A întocmit *diagrame*, a pus în evidență vârfuri și scăderi. Ștefan Oprea este azi, cred, cel mai avizat martor și cunoscător al dinamicii sistemului. Drept pentru care a decis ca într-o carte de aproape 450 de pagini să reunească ceea ce a scris prin ani despre festivalurile românești de teatru. Așa s-a născut volumul *Pas la pas prin festivaluri*. Nu, Ștefan Oprea nu și-a rescris textele. Chiar dacă în ele se făcea referire la implicarea unor decidenți politici din ierarhia comunistă în viața unui festival sau a altuia. Aceasta a fost realitatea, iar Ștefan Oprea e un critic mult prea onest, dar și la fel de inteligent pentru a ști că nu servește la nimic să o modifice. La urma urmei, a încerca să faci asta, să cosmetizezi trecutul înseamnă să încerci să îl contrazici pe Shakespeare, cel care adesea, nu doar în *Hamlet*, a atras atenția, în felurite moduri, că teatrul și actorii sunt cronică vie și prescurtată a unor vremuri trăite. Ștefan Oprea nu aspiră în cartea sa să scrie o *istorie secretă* a festivalurilor la care a luat parte. Să mărturisească despre frământările ce le-au marcat zilele, serile și nopțile. Cu toate că și o astfel de istorie ar fi mai mult decât necesară.

Onestitatea și inteligența, talentul și devotamentul, dragostea pentru teatru i-au îngăduit lui Ștefan Oprea să spună adevărul chiar și atunci când nu era din cale afară de la îndemână să faci asta. Iată, bunăoară, aflăm din cronicile lui Ștefan Oprea că la primele ediții ale Festivalului de Piatra Neamț luau parte și oaspeți străini, nu neapărat la spectacole, ci măcar la dezbateri. Numai că ceea ce era îngăduit în 1969 a devenit de neimaginat în *deceniul satanic*, cum a numit în *Jurnalul* său profesorul clujean Mircea Zăciu anii 80. La începutul anilor 70 se putea propune cu glas tare ca arta teatrului să fie studiată în învățământul mediu

sau liceal, unii responsabili din Ministerul Învățământului chiar făceau promisiuni în acest sens. În anii 80 devenise o utopie să te mai gândești că așa ceva ar fi posibil. Multe dintre manifestările de cultură teatrală ce s-au zămislit în prima parte a anilor 70 s-au întărit în respectivul deceniu spre a se anemiza ori debilita în cel imediat următor. Cronicile lui Ștefan Oprea depun mărturie despre acest proces. Spiritul critic al criticului e mereu viu. Da, e adevărat, ideea de festival presupune sărbătoarea, bucuria. Numai că atunci când în selecția unui anume festival pătrundea și câte un spectacol lipsit de orice fel de valoare, câte un *spectacol mortifiant*, Ștefan Oprea nu a ezitat să semnaleze și să amendeze fenomenul. Să vorbească despre o eroare de gust ce a umbrit respectiva bucurie. Tot la fel cum nu a avut rezerve de a polemiza cu năzdrăvăniile debitate oral ori în scris, chiar de personalități creatoare importante, indiferent de faptul că ele se numesc Lucian Giurchescu sau Florin Zamfirescu.

Sunt, cred, suficiente motive să apreciem cartea lui Ștefan Oprea drept o apariție editorială importantă. Să îi subliniem valoarea de document. Într-o lume tot mai grăbită, tot mai preocupată de prezent sau de viitor, tot mai defectivă de memorie, tot mai puțin interesată de istorie în general, de istoria culturii în special, *Pas la pas prin festivaluri* înseamnă o operație de salvare. Un fel de *bouteille à la mer*.

Coșmarul Desdemonei

M Studio din Sfântu Gheorghe-OHELLO după tragedia lui William Shakespeare; Tragi-comedie pentru vremuri de criză; Scenariul și regia: Mihai Măniuțiu; Coregrafia: Uray Péter; Dramaturgia: Márton Imola; Scenografia: Adrian Damian; Muzica: Șerban Ursachi; Cu: Györgyjakab András, Györgyajakab Enikő, Dávid Attila Péter, Nagy Attila, Szekrényes László, Polgár Emilia, Bajkó László, Nagy Eszter; Data premierei: 2 mai 2011

Am recitat capitolul *Introducere în teologia Iadului* consacrat de Mihai Măniuțiu piesei *Othello* în cartea de eseuri shakespeariene *Cercul de aur* (Editura Meridiane, București, 1989) la foarte puține ore după ce am văzut spectacolul realizat după respectivul text de valorosul regizor împreună cu actorii și dansatorii trupei de teatru *M Studio* din Sfântu Gheorghe. Spectacol ce se numește, cu intenții de ironie și autoironie parcă, *Othello și prea iubită lui Desdemona*. În respectivul studiu, Măniuțiu optează pentru o lectură a tragediei shakespeariene din perspectiva lui Iago. Care, după ce își va fi văzut împlinit visul *mărunt* de a-l înlătura pe Cassio din postul de locotenent, se va concentra asupra lui Othello și a Desdemonei, înverșunându-se *asupra a tot ce au într-înșii mai bun, mai frumos, mai apropiat de perfecțiune*. Iago, socotește Măniuțiu, știe că *a macula imaginea Desdemonei înseamnă a-l zdrobi pe*

maur, înseamnă a-i răpi și soției lui ceva din farmecul care îi înobilează inocența și că nu e cu puțință să lovești într-unul crușându-l pe celălalt. Sigur, gelozia generalului maur contează, însă are cu adevărat importanță doar în măsura în care ea poate fi manipulată astfel încât să conducă la distrugerea unui cuplu și la aneantizarea unor ființe omenești.

Felul în care citea Mihai Măniuțiu în 1989 tragedia shakespeariană părea să îi dea dreptate lui Haig Acterian, cel care într-o mai veche cercetare consacrată dramaturgului și retipărită în anul 1995 la Editura *Ararat* susținea ferm că în piesa datând din 1604 *factorul principal în acțiune este Iago, cel de la care emană răul; Othello și Desdemona sunt victimele omenești*. Un exeget din zilele noastre, e vorba despre Andrzej Iurovski (cf. *Citindu-l pe Shakespeare*, Fundația Culturală *Camil Petrescu & revista Teatrul Azi*, București, 2010) scria că *putem citi Othello ca piesă despre Iago* tot la fel cum *putem citi Othello ca piesă despre Othello*, opinând că e totuși mai eficient să procedăm la o lectură din perspectiva intrigantului.

În spectacolul de la Trupa *M Studio*, regizorul Mihai Măniuțiu, coregraful Uray Péter și un număr de doar opt interpreți, cărora li se alătură scenograful Adrian Damian și compozitorul de muzică de scenă Șerban Ursachi (aceiași

colaboratori de dată mai recentă ai directorului de scenă pe care i-am întâlnit și în spectacolul *Caligula* de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj), propun o a treia modalitate de lectură. Cu toții doresc să ne demonstreze că, la urma urmei, putem citi *Othello* și din perspectiva Desdemonei. De altfel, *lectura* însăși apare la modul explicit în montare fiindcă la un moment dat fata ce este ori se visează a fi Desdemona se trezește brusc din visul sau, mai corect spus, din coșmarul său, caută disperată cartea, îi răsfoiește cu febrilitate paginile, încearcă să își reamintească ce s-a istorisit deja și ce nu, vrea să reînnoade povestea și să o (re)trăiască cu maximă acuratețe.

Preocupat, după propria mărturisire publicată în mini-caietul de sală, poate nu atât de tragedia *Othello* cât mai curând de o tragi-comedie posibilă, derivată doar oarecum iconoclast din textul shakespearean, dorind să facă *un spectacol în care tragedia și comedia nu se resping, un spectacol în care comicul dă naștere dramei, iar drama are profunde accente burlești*, Mihai Măniuțiu alege drept spațiu al acțiunii o sală de jocuri mecanice. Alături de aparatele cu pricina, scenograful Adrian Damian a plasat un radio imens, cu funcții de tonomat, din difuzoarele căruia se aud cântece (unele celebre) afro-americane. Othello pare a dori să o atragă pe Desdemona de partea acestei culturi, la un moment dat aceasta se îmbracă într-un costum specific și dansează aproape cuprinsă de demență un dans ce amintește de datele esențiale ale lumii africane și ale pasionalității fruste, netrucate a acesteia. Pentru Desdemona, maurul înghite compulsiv câteva ouă crude și își antrenează glasul pentru a interpreta cu voce de contratenor un cântec cu sonuri burlești. *Feminizării* lui Othello i se opune operațiunea inversă la care este supusă soția maurului a cărei primă apariție e

șocantă. Vedem o Desdemona îmbrăcată în trening roșu, cu caschetă de protecție și mănuși de box, antrenându-se parcă pentru confruntări viitoare, declarând însă că o face *pentru Othello*. Iago este personajul omniprezent, se metamorfozează în balaurul cu trei capete, regizorul încredințând în acest sens respectivul rol unei triplete de interpreți. Acest Iago la cub îi supraveghează neobosit și hulpav pe cei doi îndrăgostiți, urmărește cu simțurile ațâțate la maximum nerăbdarea cu care Desdemona și Othello își pregătesc patul (de fapt, o modernă saltea pneumatică pe care cei doi o umflă cu nerăbdare sub ochii noștri), se încolăcește lasciv pe trupul generalului maur (așa încât se insinuează ideea că gelozia intrigantului ar putea avea și o seamă de resorturi sexuale, psihanalizabile ori analizabile din perspectiva unei modalități de descifrare a partiturii îndatorată metodei lui Jan Kott). La un moment dat, spațiul de joc e așezat la propriu de perne (100-150 la număr) care mai întâi sunt orânduite așa cum sunt aranjați sacii de nisip spre a servi drept dig de protecție. Protagonștii adorm, totul dobândește mai apoi o acută alură de coșmar, un coșmar din care Desdemona iese ca și cum ar fi fost sufocată. Spre a se salva, fiica senatorului venețian Brabantio sau alter-egoul ei din secolul al XXI-lea desface cadoul imens primit de la tânărul ei soț. Acesta e un imens aparat de oxigen de care Desdemona se slujește cu disperare, aproape instinctiv. Când își revine în fire, tânăra femeie încearcă să își regăsească iubitul numai că acesta s-a aneantizat, acoperit de multitudinea de perne.

Spectacolul avansează o mulțime de sugestii, se servește de numeroase simboluri a căror explicitare nu e întotdeauna din cale afară de lesnicioasă. Dacă nu s-ar fi făcut apel la matricea coșmarului, în care pistele își pierd claritatea,

care devin concurente, se completează dar se și contrazic deopotrivă, s-ar fi putut lesne insinua impresia că desenul regizoral e tremurând, ezitant de-a dreptul, lipsit de fermitate. Impresie întărită de multiplicarea numărului de finaluri posibile. Reducând semnificativ numărul de personaje și aceasta tot în conformitate cu specificul visului ce reține, recuperează și *recapitulează* într-un ritm accelerat, comparabil succesiunii de fotograme în mișcare din care e zămislit burlescul filmelor mute, Mihai Măniuțiu a reușit în bună măsură să valideze opțiunea sa pentru un *Othello* metamorfozat în *tragicomedie pentru vremuri de criză*.

Acestui ritm accelerat, *endiablé*, cum spun francezii, au trebuit să îi facă față cei opt actori din distribuție. Supuși, atât de specificitățile demersului regizoral cât și de cele ale coregrafiei inspirate dar și extrem de solicitante semnată de Uray Péter, unui efort considerabil, aproape supraomnesc. Cei opt interpreți - Györgyjajab Enikő (Desdemona), Györgyjakab András (Othello), Dávid Attila Péter, Nagy Attila, Székrenyes László (Iago), Polgár Emilia (Emilia), Bajkó László (Bărbat), Nagy Eszter (Femeie) depășesc stadiul primar, însă deja meritoriu, al *execuției tehnice*. Fac riguros față coregrafiei aspre, dure, aproape violente concepută de Uray Péter, conferindu-i teatralitate, emoție, implicare. Se supun exemplar exigențelor teatrului fizic ce se confundă cu însăși rațiunea în virtutea căreia a fost înființat și există *M Studio*, dar reușesc deopotrivă să coboare în adâncul personajelor cărora le revelează esențele aproape în absența cuvintelor (din textul shakespearian propriu-zis scenariul dramatic a reținut

foarte puține replici). Fără să recurgă la patetisme ori excese gestuale.

Redesenată în registrul burlescului, translatată din zona tragediei în cea a tragi-comediei, piesa shakespeariană nu își pierde în spectacolul de la Sfântu Gheorghe dominantele. Regăsim în el și *râsul trist al lui Beckett*, și *zbaterile lui Julien Green*, și *universul valorilor răsturnate al lui Genet*, și *șoaptele și strigătele lui Bergman*, definatorii pentru ceea ce Andrzej urowski identifică drept modalități de manifestare a *sciziunii tragice a omului între ordinea zilei și fuziunea nopții* pe care o ilustrează cu mult înaintea succesorilor citați mai sus piesa lui William Shakespeare. O regăsire ce nu ar fi fost nicidecum posibilă fără implicarea totală a interpreților siliți să muncească în niște condiții care pe alții, mai puțin încrezători și mai puțin dedicați artei lor, i-ar fi descurajat demult și i-ar fi determinat să lase totul baltă.

Și fiindcă a venit vorba despre *lăsatul baltă*, mi se pare firesc să îmi pun, în finalul acestor însemnări, întrebarea dacă în această formulă de spectacol Mihai Măniuțiu a abandonat ori a făcut abstracție de ceea ce credea despre piesa lui Shakespeare în cartea apărută în urmă cu mai bine de 20 de ani. Categorie nu. Cu mijloace stilistice surprinzătoare, regizorul construiește totuși un eseu scenic despre *copleșitoarea vocație a urii*, despre răutate, ticăloșie și revanșă ce se revelează a sălășlui încă și mai acut, în mai fiecare dintre noi, acum, în vremuri de criză.

Švejk – o galaxie

Teatrul Tândărică din București-GALAXIA ŠVEJK după Jaroslav Hašek; Adaptarea și regia artistică: Alexander Hausvater; Decoruri: Constantin Ciubotariu; Costume: Florinela Popescu; Muzica: Yves Chamberland; Coregrafia: Mălina Andrei; Light design: Lucian Moga; Cu: Gabriel Apostol, Ioan Brancu, Victor Bucur, Cristian Miteșcu, Marian Fagu, Ilona Hristec, Geo Dinescu, Petronela Purima, Tania Popa, Matei Chioariu; Data reprezentației: 15 mai 2011

Regizorul Alexander Hausvater, dublat de adaptatorul omonim, ne propune în spectacolul de marionete pentru adulți produs de Teatrul Tândărică din București un Švejk sensibil diferit de felul în care îl știam din proza lui Jaroslav Hašek ori din felul în care a fost ea adaptată pentru scenă de la Erwin Piscator încoace, regizorul care l-a adus primul în teatru pe celebrul personaj printr-un spectacol din anul 1927. Hausvater pare puțin preocupat de latura comică a poveștii, sau, mai exact spus, nu socotește deloc că cel ce ar trebui să provoace râsul e soldatul înrolat și trimis pe frontul Primului Război Mondial. Pentru Hausvater, Švejk nu e nici prost, nici bufon. Dacă trebuie să râdem de cineva, o facem trist-amar, mai exact ne amuzăm și ne întristăm de felul de a fi al celor ce îl înconjoară pe bravul militar. De superiorii lui. Adică de ofițerii de grad mai mult sau mai puțin înalți, de fanfaronii cu titluri nobiliare, de doctorii superficiali, de prietenii falși ce îl înconjoară pe Švejk, omul simplu dar nicidecum limitat care le înțelege repede fățărnicia, lipsa de substanță, deficitul de umanitate. Ei prezintă, în fond, falsă *galaxie Švejk*. Există însă și adevărata galaxie, cea reprezentată de animalele care l-au înconjurat pe Švejk înainte de înrolare, cu care el se simte solidar, cărora li se va alătura după încheierea războiului și care îi vor spune ceva mai incolo povestea. Funcția de narator e asumată în spectacolul de la *Tândărică* de cățelușa soldatului, cu finețe și atenție la detalii adusă pe scenă de actrița Tania Popa.

Coeфициentul de inteligență al soldatului e net superior celui al umanoizilor ce îl înconjoară. Alexander Hausvater a pus această idee în prim planul spectacolului. A făcut din ea *ideea- forță*. Iată motivul pentru care marioneta Švejk nu amintește nicidecum de omul rotofel, mare băutor de bere, ș.a.m.d, atât de familiar nouă. Din contră. Švejk ne e prezentat drept un om slab, cu un cap imens, cu o scăfărlie cu circumvoluțiuni numeroase și intens marcate. Dimensiunea capului e în vădită contradicție și disproporție cu restul trupului. Vedem un Švejk reflexiv și trist, extrem de apropiat de Woyzeck, predecesorul tipologic cu care a fost adesea relaționat. Vocea și intonațiile actorului-mănuitor Gabriel Apostol, interpretul rolului titular, sunt cu minuție subordonate intențiilor regizorale. Reflexivitatea soldatului e în contrapondere cu felul de a fi al celor ce îl înconjoară.

Contrapondere marcată de modul în care au fost concepute și realizate celelalte marionete. Materialul documentar aflat la dispoziția mea nu suflă o vorbă despre identitatea celor ce le-au conceput și executat. Păcat.

Spectacolul are un prolog nepermis de lung de unde impresia de demaraj amânat ori dificil. Lucrurile se schimbă mult în bine pe parcurs, montarea dobândește energie, colorit și bogăție vizuală (decoruri: Constantin Ciubotariu, costume: Florinela Popescu) și auditivă (muzica: Yves Chamberland), cINETICĂ și diamică (coregrafia: Mălina Andrei).

Interpreții sunt buni, atașați viziunii regizorale, fac față, cu cele mai înalte calificative, rigorilor deloc simple și nicidecum ușoare prin care se individualizează spectacolele *marca Hausvater*. Fiecare actor merită aprecieri datorită felului în care contribuie la coagularea și funcționarea ansamblului. O mențione aparte pentru Ionuț Brancu. Și una pentru foarte tânărul Matei Chioariu. Înalt, prezentabil, înzestrat cu reale calități actoricești, completate de calități vocale deosebite, Matei

Chioariu e o descoperire a lui Alexander Hausvater. Mai poate fi văzut pe scena Operetei, în *Romeo și Julieta*, în *Iuliu Cezar*, înscenat de descoperitorul lui la Naționalul timișorean. Cred că ar merita mai mult.

Noaptea caragialiană și furtuna din critica românească

Teatrul Național *Vasile Alecsandri* din Iași-O
NOAPTE FURTUNOASĂ de I.L. Caragiale;
Regia: Alexandru Dabija; Scenografia:
Dragoș Buhagiar; Cu: Petronela Grigorescu,
Haruna Condurache, Călin Chirilă, Florin
Mircea, Dumitru Năstrușnicu, Cosmin
Maxim, Doru Aftanasiu; Data reprezentației:
15 mai 2011

Spectacolul cu *O noapte furtunoasă*, regizat de Alexandru Dabija la Teatrul Național *Vasile Alecsandri* din Iași, în fabuloasa, originala scenografie a lui Dragoș Buhagiar a avut premiera cândva în luna octombrie a anului 2010. Am tot așteptat să îl văd. Mai întâi pentru că în vreo câteva interviuri de dinaintea premierii, mai puțin directorul de scenă cât mai cu seamă scenograful anunța o surpriză de proporții, mai exact spus, un spectacol deloc cuminte, deloc în conformitate cu modelul. Model care este pentru cei mai mulți dintre noi poate mai puțin spectacolul clasic de la Naționalul bucureștean, în regia lui Sică Alexandrescu, cât mai curând filmul lui Jean Georgescu din 1943, cu Alexandru Giugaru, Maria Maximilian, Florica Demion, George Demetru și Radu Beligan, film adesea redifuzat de feluritele canale tv românești. De altfel, modelul a fost de mai multe ori pus între paranteze. Cândva, prin 1984, la TVR, regizoarea Sorana Coroamă-Stanca ne propunea o versiune melancolică, melodramatică chiar a celebrei piese, cu o Vetă romantică, visătoare, bovarică (Valeria

Tot la fel cum am impresia că reprezentația de la Țândărică ar fi avut nevoie și de o traducere în limba română ceva mai bună, mai modernă, mai actuală a textului de spectacol. Mai conformă intențiilor și esteticii acestuia.

Seciu). Ceva mai aproape de zilele noastre, la Teatrul *Maria Filotti* din Brăila, lui Mircea Danieluc i s-a părut că Jupân Dumitrache și Nae Ipingsescu ar fi plăieși ai lui Ștefan cel Mare și ia costumat ca atare. În 1998 la Teatrul *Odeon*, regizorul Mihai Măniuțiu puna în scenă ceea ce el însuși numea, într-un interviu publicat în revista *Teatrul azi*, o *feerie apocaliptică*, cu o Vetă ca o bomboană fondantă (Dorina Lazăr), cu o Ziță *théâtreuse* cât încape, dar și cu ceva tragic în ea (Oana Pellea), cu un Chiriac de telenovelă *avant la lettre* (Marcel Iureș), cu un Trahanache (Gheorghe Dinică) și un Ipingsescu (Marin Moraru) de zile mari.

Discuția, dezbaterea, controversa, gâlceava ce s-au iscat în critica noastră teatrală imediat după premiera spectacolului ieșean nu au avut însă în vedere atât *noutatea* viziunii cât mai curând estetica și *moralitatea* acesteia. Într-un fel istoria s-a repetat căci despre moralitate și imoralitate s-a vorbit și la vremea premierii absolute dela 18 ianuarie 1879. Controversa a fost rezumată, poate chiar și tranșantă, nu de un critic teatral, ci de un critic literar cu nedezmănițit apetit pentru teatru. E vorba despre Dan C. Mihăilescu care, în articolul *Nici nouă nu ne e ușor; nene Iancule!*, publicat în numărul 355 din săptămâna 2-8 decembrie al revistei *Dilema veche*, își exprima mai întâi surpriza față de felul antagonic în care a receptat *teatrokrația* românească montarea lui Dabija.

Să detaliez. În *Observator cultural*, numărul 290 din săptămâna 28 octombrie - 3 noiembrie, ieșeanca Oltița Cîntec publica o cronică (după lectura căreia *omul*

care aduce cartea mai că a leșinat, după cum singur mărturisește), cronică în care vorbea despre *un Caragiale scabros*, despre *voluptatea trivialului*, despre *parodicul nereușit* ce ar fi, în opinia ei, dominantele montării. O montare ce supra-licitează *defecarea, urinarea, masturbarea și copulația*. Oltița ajungea la concluzia că în cazul în speță *Caragiale e reinterpretat într-un comic gros, de divertisment TV de proastă calitate*. Răspunzându-i lui Dan C. Mihăilescu, pe forumul de discuții al revistei bucureștene, Oltița Cîntec protesta destul de ferm la acuzația că ar fi procedat la un act de *aprigă cenzură morală* și profita de prilej spre a mai sublinia o dată că spectacolul ar suferi de *fisuri de logică spectaculară*, dar și că *noul croi teatral nu le vine bine tuturor dramatis personae*. Ba mai și preciza că șocanta urinare post coitum a lui Chiriac durează *pe cronometru* fix un minut și 30 de secunde.

La polul opus se situa cronica Marinei Constantinescu, apărută în *România literară* nr. 43 din 12 noiembrie 2010, cronică în care se identifica în spectacolul lui Dabija un veritabil *joc de magie*. Eram asigurați de faptul că spectacolul *pulsează de acțiune, de miză, de autentic, de visceralitate, de gesturi colorate*. Se identifica *viziunea expresionist-apocaliptică* trasată *o dată (pentru totdeauna?) de Clopotele* lui Lucian Pintilie. După părerea Marinei, Dabija aduce pe scenă deopotrivă *mahalaua de altădată* dar și cartierele *de băieți de băieți* de azi. În vreme ce pentru Dan C. Mihăilescu, în spectacolul ieșean *e lumea noastră de azi, mocirla de undori post-moderne, cu paranghelii în loc de bachanale*.

Celelalte opinii critice au fost ceva mai calibrate, în ambele sensuri, plasate în intervalul extrem de larg de altfel, definit ori stabilit de cronicile menționate mai sus. Liviu Ornea vorbește în *Observator cultural* despre *un Caragiale neconvențional*, Doru Mareș își intitulează însemnările din aceeași revistă *Iașul în bi-*

nele, Adrian Mihalache se arată, în nr. 1-2/2011 al revistei *Teatrul azi*, în general plăcut surprins de propunerea lui Alexandru Dabija și scrie că *ceea ce vedem este atât de variat și de antrenant încât pare varianta 3D a unui film: vedem în spațiu și auzim stereofonic*. În nr. 356 din săptămâna 9-15 decembrie al *Dilemei*, Alice Georgescu mărturisește că a așteptat *cu palpațiunea* să vadă spectacolul și trage concluzia că *pe Alexandru Dabija îl doare realitatea pe care o arată* subliniind ideea că *arătarea se confundă însă cu realitatea și n-ar trebui*. Mai semnalez comentariul extrem de detaliat, de analitic, de argumentat al lui Ștefan Oprea din revista *Teatrul azi*, nr 1-2/2011. În care se fac referiri atât la receptarea critică a spectacolului ieșean de acum, dar și la antecedentele piesei pe scena Teatrului Național *Vasile Alecsandri* din Iași.

După cum spuneam, am așteptat îndelung și tot *cu palpațiune*, precum Alice Georgescu, să văd spectacolul Teatrului Național din Iași. Ocazia a venit doar în luna mai, la Timișoara, cu prilejul celei de-a XVI a ediții a *Festivalului Dramaturgiei Românești*.

Așadar, ce cred eu? Spectacolul ieșean e scris cu o cerneală în chip evident împrumutată din călimara maestrului Lucian Pintilie. Sunt unele lucruri care amintesc de marele, antologicul spectacol din 1967 cu *Dale carnavalului* de la *Bulandra* (îl vedem pe Jupân Dumitrache spălându-și picioarele la cizmea, așa că nu putem să nu ne ducem cu gândul la Ștefan Bănică și la celebrul și atât de discutatul spălat al picioarelor în lighean). Stiloul cu care a fost scrisă montarea are uneori capilarele prea largi, atât de largi încât ai dreptul să te duci cu gândul nu doar la filmul *De ce trag clopotele, Mitică?*, ci și la comicul *gros* acuzat și repudiat în cronica ei de Oltița Cîntec. Stiloul în cauză scapă câteodată cerneala, iar pe hârtie apar nedoriti *purceluși* (mă rog, *porcușori*, cum îi alintam pe vremea claselor primare). E un exces de naturalism în montare, cam multă

fiziologie (nu, eu nu am cronometrat cât durează urinatul, dar supralicitarea latrinei, plasată chiar lângă masa la care bănuim că se va încinge *cheful* ce prefătează nunta dintre Rică Venturiano și Zița nu mi se pare tocmai de bun gust). Totul se petrece în curtea casei în reconstrucție a lui Jupân Dumitrache. Scenograful Dragoș Buhagiari aduce în scenă schele multe, murdare, saci de var și de ciment, lopeți și mistrii (de care va avea parte în fuga lui nebună și nefericitul Rică), totul amintind nu, nu de mahalaua din vremea lui Caragiale, ci de sordida mahala de azi, mahalaua României contemporane, a României anului 2010, a României anului 2011, o țară care prin cine știe ce miracol a ajuns membră a Uniunii Europene. Jupânul și amicul Ipingescu or fi ei negustori, dar negustori *louches* cum ar zice francezii, mai curând *patroni* de *alba-neagra* (Caragiale zicea că Jupânul e totuși *chiristigiu și căpitan în garda civică*) și altele asemenea, oricum nu din vremea și nici din categoria imaginată de Caragiale. Jupânul e o ființă elementară, dură, stăpânită de simțuri primare. Așa l-a imaginat Alexandru Dabija, așa l-a jucat Călin Chirilă care și pentru mine, ca și pentru Dan C. Mihăilescu, înseamnă o revelație. Ipingescu, interpretat de Florin Mircea, dă numeroase semne că știe bine cum stau lucrurile cu *onoarea de familist* a comilitonului său, drept pentru care nu se prea dă peste cap și nu se străfoacă deloc să contribuie la *reperarea* ei, preferând tacticoasa degustare a vinului ce se găsește într-o sticlă negreșit plasată la îndemână. Că oricum va fi nevoie de ea și încă de multe altele ceva mai încolo.

De fapt, regizorul operează modificări de perspectivă, de optică asupra tuturor personajelor *Noapții*. Spiridon, interpretat de Doru Aftanasu, e binișor trecut de vârsta tinereții. E o ființă terorizată de agresivitatea Jupânului, de bătăile mâncate de la acesta, e un Ion Nebunul în devenire. Dan C. Mihăilescu vedea în el *un amestec de Caliban și de Quasimodo hugolian haihuid pe schele*. Se poate. Deocmadată personajul nu și-a pierdut mai nimic din șiretenie,

însușire pe care și-o exercită cu succes în relație cu Rică. Care Rică e jucat de Cosmin Maxim așa cum i-a solicitat Alexandru Dabija, personajul fiind un amestec de fante de mahala, de tânăr mafiot (de *camorrist*), de stripper, de gigolo, de tot ce vreți. Atâta doar că amestecul acesta nu e din cale afară de convingător și asta nu din pricina tânărului Cosmin, ci din cauza indeciziei regizorului sau poate a dorinței lui de a *simți enorm și de a vedea monstruos*, precum dramaturgul. O dorință firească dar care în cazul respectivului personaj eșuează în ceea ce aș numi, după exemplul Oltiței Cîntec, *fisuri de logică spectaculară*. Chiriac apare și el plasat din voință regizorală într-un tipar manelistico-telenovelistic de *macho*, actorul Dumitru Năstrușnicu dând curs fără greș respectivei voințe.

Cineva, un critic important, nu mă hazardez să spun cine spre a nu comite vreo eroare grosolană, scria că femeile lui Caragiale ar fi lipsite de substanță. Dabija și spectacolul lui îl contrazic consistent. Veta Petronelei Grigorescu e o *olteancă* plină de viață, de temperament, de inițiativă, e o Didina Mazu care se luptă chiar lipsită de vitriol fiind, pentru a-l păstra doar pentru el pe Chiriac, cam la fel fiind și Zița, o Zița cu nimic mai rafinată ori mai elegantă decât sora mai mare, cu nici măcar o idee mai elegantă. adusă pe scenă în capot de Haruna Condurache.

Alexandru Dabija a vrut cu certitudine să ne dea o *Noapte furtunoasă* extrem de vie, de dinamică, de concentrată. Poate de aceea a trecut nițeluș cam prea repede tocmai peste acele momente, peste acele scene despre care s-au spus mii și mii de gânduri și s-au scris mii și mii de rânduri-scena lecturii ziarului, aceea a discursului lui Rică, ș.a.m.d. Dar cum e limpede că regizorul nu a vrut nicidecum să sară, prin montarea sa, în ajutorul elevilor scutindu-i de lectura piesei, nu cred că avem motive să îi reproșăm oportunitatea deciziei.

La folle journée

Teatrul Național *Radu Stanca* din Sibiu- D-ALE CARNAVALULUI de I.L. Caragiale; Regia: Silviu Purcărete; Scenografia și costumele: Dragoș Buhagiar; Muzica: Vasile Șirli; Light design: Silviu Purcărete și Dragoș Buhagiar; Cu: Marius Turdeanu, Constantin Chiriac, Ofelia Popii, Liviu Pancu, Adrian Matioc, Nicu Mihoc, Cristina Ragoș, Raluca Iani, Serenela Mureșan, Cristian Stanca, Pali Vecsei, Adrian Neașu, Cătălin Pătru, Edi Pătrașcu, Mihai Coman, Florin Coșuleț, Viorel Rață, Cristina Stoleriu, Sânziana Stan și Ema Vețean, Veronica Arizancu, Codruța Vasîu, Emőke Boldiszar, Eva Ungvari, Vlad Robaș, Tomohiko Kogi, Claudiu Fălămaș, Liviu Vlad și câinele Bunny (instructor: Silviu Stan); Data reprezentăției: 4 iunie 2011

Dezarmantă, deși nu într-un tot exactă afirmația lui Silviu Purcărete în conformitate cu care *D-ale carnavalului* de la Teatrul Național *Radu Stanca* din Sibiu ar fi o *montare tradițională*. Dezarmantă, fiindcă din partea lui Purcărete ai fi îndreptățit să aștepti un spectacol de natură să provoace o revoluție în caragialeologie. Cu atât mai mult cu cât regizorul nu a prea înscenat texte din creația *geniului tutelar* al teatrului românesc, însă atunci când a făcut-o (*O scrisoare pierdută* pe scena Teatrului Mic din București, spectacol ce a avut premiera în luna aprilie 1988), a reușit să provoace un oarecare seism prin modul în care a redesenat piesa. Un seism condiționat și în oarecare măsură determinat și favorizat de amestecul de zvon și de realitate ce glăsuia că *O scrisoare pierdută* ca și Caragiale însuși nu prea sunt pe placul celor două *cabinete* ce ar vedea în partitura clasică nedorite ocazii de a fi luate în derâdere. Nu prea știu eu exact ce *gânde* dea cu *adevărat suveranul*, nici ce îi trecea prin târtăcuță *sinistrei lui soții*, nu prea știau asta nici cei însărcinați cu aprobarea repertoriilor, drept pentru care, spre a se pune la adăpost de posibile neplăceri, apelau preventiv proverbul *Paza bună trece primejdia rea*. Totuși, nu socotesc a fi fost într-un tot exactă afirmația regi-

zorului citată mai sus deoarece spectacolul de acum e departe de a fi tradițional, nu e nicidecum în spiritul lui Sică Alexandrescu, simbolul tradiției atunci când e vorba despre Caragiale, nu are nimic în comun cu celebrele *caiete de regie* ale fostului prim-regizor al Naționalului bucureștean. Există în toate compartimentele montării suficiente semne de noutate, mai peste tot se face simțită capacitatea de invenție a directorului de scenă și a principalilor lui colaboratori- scenograful Dragoș Buhagiar și compozitorul Vasile Șirli - dar abaterile semnificative de la *norma* textului sunt mai greu, dacă nu imposibil de detectat. Cu norma sa jucat de astă-dată Silviu Purcărete, dar a făcută în așa mod încât niciodată ea nu a fost cu adevărat violentată. Drept pentru care seismului din aprilie 1988 nu îi urmează acum așteptatul cutremur de mare intensitate. Spectacolul sibian e unul, indiscutabil, bun, dar nu e de natură să stârnească dispute, controverse, lupte. E unul al textului ale cărui limite nu le forțează nici un moment Silviu Purcărete. Firește, el citește creator piesa și o montează ca atare. Dar creația lui are o *măsura* și asta se simte peste tot. De unde, poate, ușoara senzație de insatisfacție cu care am părăsit sala de spectacol. Nu fiindcă aș fi așteptat să vină vremea *când comediile lui Caragiale să nu mai poată fi suportate pe scenă*, așa cum profetea, înșelându-e magistral, Mihail Dragomirescu, ci pentru că tare mi-aș fi dorit ca Purcărete să își dureze în așa fel demersul creator încât spectacolul lui să fie o veritabilă *folle journée*, ba încă și mai și. Care să aibă aceeași portanță precum a avut-o spectacolul de *Bulandra* din 1966 al lui Lucian Pintilie. Nici cel mai conservator critic literar nu are acum vreun motiv să strige, după modelul lui Șerban Cioculescu, *jos mâinile de pe Caragiale!* Tot la fel cum nici un critic de teatru nu are nici cel mai mic temei să declanșeze o polemică, nici măcar de dimensiunea celei stârnite pe marginea modului în

care a montat Alexandru Dabija *Noaptea furtunoasă* la Teatrul Național *Vasile Alecsandri* din Iași.

Da, e adevărat, Purcărete a fost animat de dorința de a face din *D-ale carnavalului* a sa *folle journée*. A integrat textul în limita celor 24 de ore prescrise de regulile clasicismului. Povestea începe cândva în zori și se încheie în zorii zilei următoare, atunci când toată lumea, deși obosește, sau poate tocmai de asta se mai așază totuși o dată la masă. La începutul ciclului celor 24 de ore, ne întâmpină scena scaldată în semi-obscuritate. Pe scenă e împrăștiat nisip, peste nisip se găsește un covor. Accesul până în zona respectivă pare a fi unul tocmai la îndemână. E nevoie ca doritorii să facă echilibristică, să calce pe cărămidile ce îi pot feri de bălțile doar sugerate decorul lui Dragoș Buhagiar. Indiciu limpede că nici lui Purcărete, nici lui Buhagiar nu le-a trecut prin cap să facă un spectacol naturalist ori *mizerabiliști*. Undeva, în plan secund, zărim ceva ce seamănă a coș de gunoi (nu, nu e nici cel mai mic exces de gunoi în acest spectacol), recipient din care un om masiv, ce se va dovedi a fi Ipistatul (Cristian Stanca) recuperează un acordeon caree îi va fi mai încolo de mare folos *band*-ului carnavalului (*D-ale Band* compus din Ema Vetean, Veronica Arizancu, Codruța Vasiu, Emöke Boldiszár, Eva Ungvari, Vlad Robaș, Tomohiko Kogi, Claudiu Fălămaș, Liviu Vlad, ce vor cânta, care la vioară, care la trompetă, care la tobe, care la acordeon, care la flaut, muzica lui Vasile Șirli îngemănându-se, îngânând-o, contrazicând-o, persiflând-o pe cea venită dinspre casetofonul cumpărat de la ambulanți, cu care va apărea ceva mai încolo erotomanul meloman Nae Girimea, iremediabil emoționat de *Norma*). După care matinalul Ipistat va dirija grijuliu intrarea în scenă a unui camion imens (viitoarea sală de bal) din care un chelner adormit va căra mecanic, prostit, cu ochii împăienjeniți de somn, navete de băutură. E dimineața tare și pentru Iordache (Marius

Turdeanu) ce nu și-a desăvârșit încă toaleta zilnică. Deocamdată e la bustul gol, se pare că tocmai a terminat cu barbieritul însă nu se așteaptă nicidecum să bată cineva la ușa frizeriei lui Nae Girimea. Care mai matinal decât oricine, a plecat cu treburi ale căror rosturi numai el îl știe. Aflăm însă de îndată ce rost l-a determinat pe masivul, violentul, simțitorul Iancu Pampon (Constantin Chiriac) să plece dis de dimineață de acasă și să *atace în forță* ușa frizeriei. Iordache, pîrpiriu, puțintel la trup, cedează curios-temător asaltului, ascultă povestea tradusului în amor, dar își face totodată datoria și înlătură hârtia de împachetat care a acoperit până atunci scaunele și oglinzile masive, toate luate cu chirie, așa după cum vom afla ceva mai la vale. Apar, rând pe rând, Mache Răzăchescu - Crăcănel, înalt, subțirel, îmbrăcat în blănuri (Adrian Matioc îl imaginează într-un chip ce pe mine mă determină să îl *citesc* drept un fel de frate mai mare al lui Rică Venturiano, lipsit însă de șiretenia acestuia), Mița Baston (Ofelia Popii și ea în blana luată direct peste combinezon, indiciu limpede că și ea e tare dornică să *reguleze* cât mai degrabă problema traducerii în amor), Catindatul la percepție (un fel de tinerel mai bătrâior, jucat de Liviu Panu) iar mai apoi o Didina Mazu la cub (mai greu de înțeles de ce a recurs Silviu Purcărete la trei actrițe care să interpreteze respectivul personaj - Cristina Răgoș, Raluca Iani, Serenela Mureșan - dacă nu s-a dorit a se sugera astfel nu doar nebunia ci și dimensiunea *ambitului erotic* atât al fercheșului Nae cât și al uriașului Iancu Pampon) și, în fine, împricinatul Nae Girimea, bărbat cu experiență, flăcău tomnatic dar încă cu șarm (desenat ca atare și înzestrat și cu o mustăcioară de *führer* de Nicu Mihoc). Cu toții intră în frizerie, spun că se grăbesc, dau semne de agitație extremă, aruncă câte o privire peste gazeta risipită în câteva exemplare, nimeni însă nu pare dornic să o citească, dar sunt dispuși să aștepte oricât pentru a-i da de cap afacerii ce le-a

atins naturelul simțitor. Asta ce în vreme *Bandul* repetă, pregătindu-se pentru noaptea nebună a Carnavalului. De pregătit pentru carnaval se pregătesc și oamenii Ipistatului, însă fie diurn, fie nocturn nu uită de datorie (Adrian Neacșu, Cătălin Pătru, Edi Pătrașcu), cum nu au uitat nici Jupân Dumitrache, nici Ipingescu în *O noapte furtunoasă*.

În partea a doua a spectacolului (resimțită ca atare, în pofida faptului că reprezentăția se joacă fără pauză) peste mobilele, oglinzile și covorul din frizeria lui domn Nae Girimea s-a așternut o imensă folie de plastic în care adesea se încurcă, se afundă eroii farsei, exact în momentele în care goana lor (*recunoașterea unei fatalități oarbe ce mână personajele*, după cum scria cândva Maria Vodă-Căpușan în exegeza *Despre Caragiale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982) ar trebui să fie mai nebună ca niciodată. În spectacolul de la Sibiu, goana aceasta este adesea una voit împiedicată, parcă anume gândită în acest chip spre a se arăta că nici astfel *pentagonul* amplificat prin voință regizorală nu poate ajunge la autenticitate. În spatele scenei a apărut grătarul de mițitei, și-au făcut de asemenea apariția și mascații, gunoierii, bucătărele, corul (Mihai Coman, Florin Coșuleț, Viorel Rață, Cristina Stoleriu), iar pe laterală chelnerul parcă ceva mai înviorat toarnă mecanic halbe de bere și mastică. Celor doi încornorați, Iancu Pampon și Crăcănel, scenograful Dragoș Buhagiar le-a găsit costume cât se poate de potrivite - primul e deghizat în urs, cel de-al doilea în iepure,

fiecare purtând și un caracterizant nas de clown în vreme ce nevinovatul Catindat e înveșmântat în mireasă. Tună, plouă cumplit în noaptea carnavalului, până și energica Miță, jucată cel mai adesea ca atare de Ofelia Popii cade repetat ca fulgerată între faldurile învelișului de plastic pentru a-și regăsi mai apoi din nou forțele, energia, gesturile dezacordate, vocea specifică unui *teatru țipăt* (invocat de V. Fanache în cartea *Caragiale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984), definițoriu pentru condiția ei dominantă de *théâtreuse de mahala*. Personajele aleargă, dar parcă doresc mai mult decât orice repausul. Drept pentru care ori de câte ori au ocazia se așează spre a-și mai trage suflarea pe lăzile ordinare din care au dispărut deja sticlele cu băuturi. Puțina lor minte e stimulată de dorința sfârșitului să accepte finalul *culinar* grăbit de șmecheria pusă la cale de Nae Girimea. Un *plictis organic*, disimulat ori sublimat în bucuria *mesei* cu pâine, salam și cârnați îi atinge către zori pe toți cei ce au alergat bezmetic. Plictisul acesta mascat de zâmbete și veselie simulată îi face să accepte pe mai departe insecuritatea amoroasă căreia mai devreme au simulat că ar dori să îi pună capăt în această *folle journée*. Care nefiind poate suficient de *folle* cu siguranță că se va repeta căci ochii damelor vor fi pe mai departe la fel de alunecoși, inimile la fel de zburdalnice, iar moralitatea și convențiile la fel de instabile ca și până acum. În pofida ori în concordanță cu acel *viceversa* atât de specific modului lor de existență inconsistentă.

Provizorate și consecințe

Teatrul Clasic *Ioan Slavici* din Arad-CERERE
ÎN CĂSĂTORIE de A.P.Cehov; Traducerea,
adaptarea scenică, regia și scenografia:
Florin Covalciuc; Light design: Lucian
Moga; Ilustrația muzicală: George Dancu; Cu:
Angela Varjasi, Ionel Bulbuc, Florin
Covalciuc; Data reprezentației: 18 iunie 2011

În aproape toată stagiunea 2010/2011 nu am fost invitat la nici o premieră arădeană, detaliu cât se poate de bizar dacă iau în calcul realitatea că până nu demult mergeam acolo destul de frecvent. Iar veștile de la Teatrul Clasic *Ioan Slavici*, atâtea câte îmi parvaneau, se refereau mai puțin la premiere, la evenimente cu specific teatral, cât mai degrabă la in-

cheierea abruptă a mandatului de manager al regizorului Laurian Oniga, la felurile zvonuri referitoare la modul în care autoritatea locală (Primăria și Consiliul local Arad) întrevide viitorul acestei importante instituții de cultură, la provizoratul de la conducerea Teatrului. Un provizorat care, conjugat cu subfinanțarea, a avut drept consecință absența oricărui proiect repertorial coerent, cu atât mai puțin a unuia de anvergură. Spre a nu-și pierde cu totul spectatorii doritori, pe bună dreptate, de montări noi, atât Laurian Oniga cât și succesorul lui, actorul Bogdan Costea, cărui i s-a încredințat mandatul de director interimar, au căutat soluții de avarie. În primul rând, au fost încurajate spectacolele de studio, cu devize mici, montate mai cu seamă de actori (Florin Covalciuc, Doru Nica), dar și de regizorii angajați (Ștefan Iordănescu). Apoi, s-a trecut la refacerea unor montări mai vechi precum *Tillsonburg* sau *Amoc*. S-a confirmat astfel încă o dată ce consecințe nefavorabile poate avea starea de provizorat și cât de limitate sunt competențele directorului interimar, care, așa după cum scria demult Mihail Sebastian, e doar un girant de afaceri curente. Numai de o astfel de confirmare nu avea însă nevoie instituția de cultură arădeană, care a mai trecut o dată, acum vreo cinci-șase ani, printr-o situație asemănătoare. Dar se pare că nici un decident local, cu atât mai puțin primarul pedelist Gheorghe Falcă, nu a învățat nimic din trecut.

Iată însă că în penultima decadă a lunii iunie, am fost poftit la Arad să văd *Cerere în căsătorie*, un spectacol regizat de actorul Florin Covalciuc. Care și-a mai asumat și sarcina traducerii și adaptării textului cehovian, ca și pe aceea de scenograf. Cu ce rezultate vom vedea în cele ce urmează.

Cerere în căsătorie e, la concurență cu *Ursul*, cel mai cunoscut și cel mai montat text datând din perioada *necehoviană* a lui Anton Pavlovici. O perioadă în care scriitorul era intens preocupat de

cariera lui de prozator, în care scrisul pentru teatru avea doar o importanță secundară, în care nu se prea întrevădeau indiciile *revoluției teatrale cehoviene* reprezentate de *Pescărușul* (din 1895) și de capodoperele următoare (*Unchiul Vanea* din 1899, *Trei surori* din 1901 și *Livada de vișini* din 1903). Cel mai adesea, *concurența* aceasta dintre *Cerere în căsătorie* și *Ursul* e soluționată printr-un *spectacol coupé*, justificat de realitatea că există un *paralelism în oglindă* al intrigii celor două texte. În *Cerere în căsătorie*, Cehov aduce în prim-plan o intenție matrimonială ce explodează în conflict, în vreme ce în *Ursul* vedem un conflict care se rezolvă printr-o cerere în căsătorie.

Florin Covalciuc nu a optat pentru soluția *spectacolului coupé*. S-a oprit doar asupra *Cererii în căsătorie* a cărei reprezentare nu depășește îndeobște 45-50 de minute. Spectacolul arădean durează ceva mai mult din două motive. Mai întâi, fiindcă în calitate de adaptor al textului dar și în cea de regizor *de bonne volonté*, Florin Covalciuc a extins întâmplările, a mizat mult, în opinia mea chiar prea mult, pe valoarea comică a momentelor extra-text investite cu misiunea sublinierii grotescului și derizoriului peripețiilor și personajelor din piesă. Da, Ivan Vasilievici Lomov (Ionel Bulbuc), a venit la vecinul lui de moșie Stepan Stepanovici Ciubokov (Florin Covalciuc) spre a-i cere mâna fiicei sale, Natalia Stepanovna (Angela Varjasi). Însă momentul cererii în căsătorie eșuate a fost prefațat de un chef pe cinste, așa că încă de la început cei trei se află într-o stare bahică profundă, continuată și amplificată periculos de desfășurările viitoare. Se bea mult și tacticos în spectacol, se bea votcă și nu ceai, momentele acestea ale bețiilor înfrățite și pacificatoare lungind reprezentarea. Care mai câștigă în dimensiuni (nu neapărat cu rost și nu neapărat artistic) prin momentele muzicale cu care este împănată. Pe aproape se află un aparat de radio ce pornește, precum în piese-

le absurde, pe neașteptate, din el se revărsă melodii felurite, între care și Imnul URSS pe care peștorul înveșmântat nu *în frac și cu mănuși albe*, cum cerea dramaturgul, ci în costum de ofițer, îl salută ca atare, la onor participând, în stil american, mai curând de nevoie decât de voie și Natașa. Unde mai pui că fiecare dintre cei trei protagoniști are propriul lui moment solistic. Sigur, astfel de *dezvoltări* au un efect comic de moment (mai corect spus, un efect ilariant) garantat, însă nu izbutesc să se integreze organic montării.

Spectacolul de la Arad durează mai mult decât ar fi fost cazul și deoarece Florin Covalciuc intenționează să relaționeze, cel mai adesea la modul parodic, textul *Cererii în căsătorie* cu idei, citate

ori referințe la marile capodopere ce hoviene. Se face vorbire despre Moscova, Natalia Stepanovna, aghezmută zdravăn, se autorecomandă drept un pescăruș, așa cum va face, într-un alt context, câțiva ani mai încolo, Nina Zarecinaia, moșierul Ciubukov ne înștiințează pe neașteptate că ar fi doctor. Astfel de relaționări mi se par forțate, grefe respinse de esența textului de bază.

Abstracție făcând de consecințele deloc benefice pe care aceste exagerări și încă vreo câteva le au asupra jocului actoricesc, evoluțiile celor trei interpreți sunt totuși onorabile și se urmăresc fără a provoca supărări ori rezerve majore. E ceea ce, până la urmă, contează cu adevărat.

Mituri alterate

Teatrul Dramatic I.D. Sîrbu din Petroșani-ANTIGONA de Sofocle; Regia artistică și adaptarea scenică: Mihai Măniuțiu; Scenografia: Adrian Damian; Sound design: Șerban Ursachi; Light design: Robert Bekesi; Cu: Andreea C. Hristu, Nicolae Vicol, Elena Anghel, Radu Homiceanu, András Loránt, Mihai Sima, Oana Liciu-Gogu, Dorin C. Zachei, Elena Anghel, Hariclea Nicolau, Ioana Florescu, Mirela Găman, Oana Gherbăluță, Teodora Țenea, Radu Horghidan, Radu Tudor, Răzvan Epure, Valentin Motroc; Data premierei: 2 iulie 2011.

Dacă spectacolul cu *Antigona* de (eu aș zice mai curând *după*) Sofocle de la Teatrul I.D. Sîrbu din Petroșani, nu ar fi unul complet diferit de cel cu aceeași piesă, montat în stagiunea 1995-1996 la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, mai-mai că aș fi tentat să cred că regizorul Mihai Măniuțiu, cunoscut deopotrivă în ipostază de prozator, mai recent chiar în aceea de romancier, i-a venit ideea de a scrie, în limbaj scenic, desigur, un roman autoreferențial lesne de intitulat *Quinze ans après*. Și asta fiindcă Măniuțiu revine

exact în stagiunea în care a reînscenat la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj *Caligula* lui Camus (montată pentru întâia oară acum 15 ani la *Bulandra*) asupra uneia dintre cele mai frumoase, mai subtile, mai răscolitoare scrieri din întreaga literatură dramatică universală. O tragedie mereu actuală, profund contemporană, combinație perfectă de tragedie politică și tragedie umană.

Dar dacă în *Caligula* de la Cluj puteau fi deslușite ceva mai apăsate semnele mai vechiului și atât de izbutitului spectacol bucureștean, felul în care directorul de scenă rescrie la Petroșani tragedia lui Sofocle mi se pare a nu mai prea avea nimic în comun cu montarea pietreană. Nu, Măniuțiu nu se contrazice, nu se dezițe de sine, nu polemizează cu propria lui modalitate de a citi un text clasic. Familiaritatea îndelungată cu marile texte ale Antichității (să ne amintim că la puțină vreme după ce a devenit regizor profesionist, adică în 1979, el a înscenat la Teatrul Național din Cluj *Persii*, text asupra căruia a revenit în 2004 la Teatrul Național Radu Stanca din Sibiu) i-a permis

să propună acum o altă modalitate de citire a piesei lui Sofocle. Care își află originea atât în dorința lui de a aborda altfel partitura, cât și în voința de a subordona abordarea unor condiții artistice concrete din locul în care a înfăptuit spectacolul.

Sigur, se regăsesc (cum altfel?) în spectacolul de acum marile teme ale tragediei: relația antagonică a două idei despre conceptele de drept și de dreptate, familia contra Statului, greșeala tragică și costurile ispășirii ei, raporturile de contrarietate dintre individ și comunitate, fie ea socială ori politică. Altfel spus, montarea conservă suma dominantelor ce i-au făcut pe numeroși comentatori să plaseze piesa sub sintagma *tragedie a destinului dublu*, reținând și subliniind implicit diferențele dintre *Antigona*, pe de o parte, și *Ajax* ori *Oedip rege*, pe de altă parte. De altminteri, Mihai Măniuțiu pare el însuși a fi adeptul acestei definiții: *Antigona- tragedie a destinului dublu*- fiindcă își edifică montarea pe două serii de relații antagonice.

Prima ține de punerea la îndoială a capacității mitului de a-și păstra puritatea într-o lume profund impură. O lume murdară nu doar din punct de vedere fizic, ci mai cu seamă moral, o lume dispusă la negociere la preț mic, operație în care imperati-vele morale dar și cele ce țin de tradiție nu mai sunt deloc de actualitate. Eteocle și Polinice au pierdut confruntarea iar Creon a devenit stăpân peste o cetate păcănită, murdară. De aceea decorul imaginat de tânărul și atât de promițătorul scenograf Adrian Damian e unul cenușiu, mohorât, aproape lugubru, însușiri potențate și subliniate de light design-ul semnat de Robert Bekesi. Geamurile palatului sunt la rândul-le murdare, prin ele cetățenii imbecilizați, acți-onând ca o turmă, privesc curioși disputele dintre protagoniștii tragediei. Ei, thebanii, sunt masa de manevră iar deocamdată au trecut, mai de voie, mai de nevoie, indis-cutabil din lașitate și din frică dar și *din fascinație* infantilă pentru *altceva* de partea învingătorului. De partea noului stă-pân care pare a promite modernizarea, o

modernizare poleită, ostentativ luminoasă (la un moment dat scena e invadată de copaci în care sunt plasate becuțele), dar care îi supune unui reușit proces de *masifi-care*. Oamenii Cetății primesc dispoziții și îndemnuri mobilizatoare prin megafoane, ordinele sunt însoțite, dublate de cântece în ritmuri alerte, așa cum se întâmplă în mai toate locurile căzute pradă regimurilor totalitare. O mobilizare în contradicție cu starea de prostrație a celor mai mulți dintre componenții mulțimii. Creon (foarte potrivit în rol Nicolae Vicol) e un tiran jovial, *viveur*, aparent non-conformist și aventurier. Nu are nimic măreț în el, e brutal și cinic, capriciul și nu rațiunea de stat îi determină acțiunile. Cetatea e în continuare asediată, în scena pe care sunt *uitate* și risipite cauciucuri își face, la un moment dat, apariția un vehicol militar, un fel de tab, privit cu îngrijorare de Tiresias. Care, probabil, vede în el un indiciu, un vestitor suplimentar al faptului că seria nenorocirilor nu s-a încheiat, că le vor urma altele, că ordinea instaurată *manu militari* va fi răsturnată și încă în modul cel mai tragic cu putință.

Cea de-a doua relație antagonică, evident derivată din prima, are în vedere contradicția dintre glasul tradiției și cel al *înnoirii*. Antigona e o fetișcană plâpândă (iată o diferență esențială în raport cu spectacolul de acum 15 ani), subțire, dornică să își înmormânteze fratele mort pentru că așa vor regulile ancestrale, pentru că așa trebuie, pentru că așa *se cuvine*. Fetișcana cu pricina (Andreea C. Hristu) are cel mai adesea în mână un mic aparat de radio din care se revarsă exact sunetele ce sugerează imperati-vele tradiției. Regizorul, împreună cu semnatarul *sound- design-ului*, Șerban Ursachi, a optat pentru înregistrări din mănăstirea de la Muntele Athos, pentru amestecul dintre glasurile preoțești și cântecele religioase. Aceste însemne sonore al tradiției sunt amplificate de aducerea pe scenă a unor harfe uriașe din care se aud încă și mai puternic respectivele sunete. Înnoirea e sugerată de cântecele ce se răspândesc din megafoane de teroarea căroră nu

poate să scape nimeni. Iar dacă mulțimea, poporul, populația masificată aderă la înnoire, Antigona se vede în situația de acționară mai mereu de una singură, unica ei aliată fiind ezitantă Ismena (Elena Anghel). Singurătatea aceasta va fi în chipul cel mai aspru amplificată de participarea masivă și activă a locuitorilor Cetății la supliciu la care va fi condamnată Antigona, supliciu sugerat prin recursul la roțile de cauciuc cărora trupul tinerei le va deveni prizonier și victimă. Nota de plată a nebuniei și excentricității, a încălcării tradiției și orânduieilor o va achita însă numai Creon, iar o parte a ei îi va fi adusă la cunoștință de Hemon, într-o scenă jucată cu maximă intensitate de Nicolae Vicol, dar și de tânărul Radu Homiceanu, a cărui scurtă apariție ar fi putut fi încă și mai notabilă dacă actorul și-ar fi controlat cu un plus de severitate vorbirea.

Toate aceste idei sunt turnate de Mihai Măniuțiu într-un scenariu dramatic propriu ce limitează la maximum nu doar numărul personajelor, ci și expresia lingvistică. Se rostesc puține cuvinte în spectacol, ponderea o dețin vizualul și expresivitatea corporală. Pentru aceasta regizorul a apelat la sprijinul coregrafului András Loránt care nu e doar semnatarul mișcării scenice, ci evoluează remarcabil în rolul lui Tiresias. De prisos să mai spun că și acest personaj e cu totul altfel croit decât a fost în spectacolul pietrean. La începutul reprezentației, preț de mai mult de cinci minute, nu se întâmplă aproape nimic din punctul de vedere al conflictului și al exprimării sale verbale. Coregrafului interpret îi revine misiunea de a sugera prin zbaterele, prin fșșnirile, prin contorsiunile trupului său, prin mimică și gestualitate fatalitatea iminentă, profețiile tragice, pericolele ce vor deveni realitate după ce va fi limpede că noul stăpân va nesocoti regulile locului. Decizia aceasta a regizorului de a miza mult pe non-verbal, pe contragerea și concen-

trarea în vizual a acțiunii, de a opta pentru o formulă de spectacol situată în vecinătatea teatrului fizic ar fi fost cu adevărat nebu-nească în absența colaborării cu semnatarul mișcării scenice. Ea are drept urmare firească sporirea prezenței scenice a personajului-profet. Care nu doar că se descurcă foarte bine în regășita lui ipostază de actor de teatru dramatic (András Loránt *ela bază*, cum se spune, actor), ci își îndeplinește la cote maxime de profesionalitate și misiunea de a coordona mișcarea scenică, fapt ce se reflectă limpede în evoluțiile Vestitorului (Mihai Sima) corifeilor (Oana Liciu-Gogu și Dorin C. Zachei) și ale componentelor corului (Haricleea Nicolau, Ioana Florescu, Mirela Găman, Oana Gherbăluță, Teodora Țenea, Radu Horghidan, Radu Tudor, Răzvan Epure, Valentin Motroc și, din nou, Elena Anghel și Mihai Sima).

E greu deocamdată de aproximat când de interesat va fi publicul din Petroșani de spectacolul cu *Antigona*. Și cât este el de pregătit să îl recepteze. Să deslușească în montare nenumăratele încatenări cu realitatea imediată. Fiindcă și de astă dată regizorul și autorul scenariului dramatic, unul și același Mihai Măniuțiu, izbuteste să dovedească câtă dreptate au aceia ce susțin că marile texte ale Antichității grecești sunt mereu contemporane, ba chiar *extrem contemporane*. Premiera la care am asistat a fost, de fapt, o avanpremieră, publicului larg furmând să îi fie îngăduit accesul odată cu începutul stagiunii 2011/2012. E însă limpede că directoarea Teatrului, actrița Nicoleta Bolcă, e hotărâtă să sporească valoarea ofertei repertoriale a instituției, să invite personalități regizorale autentice, unele de prim rang. Lui Alexander Hausvater i s-au asociat în stagiunea de acum încheiată Sorin Militaru și Mihai Măniuțiu. Le va urma Alexandru Dabija. Cred că eforturile ei se cuvin sprijinite nu doar de trupă, ci și de autoritate și de critică. Să fie într-un ceas bun!

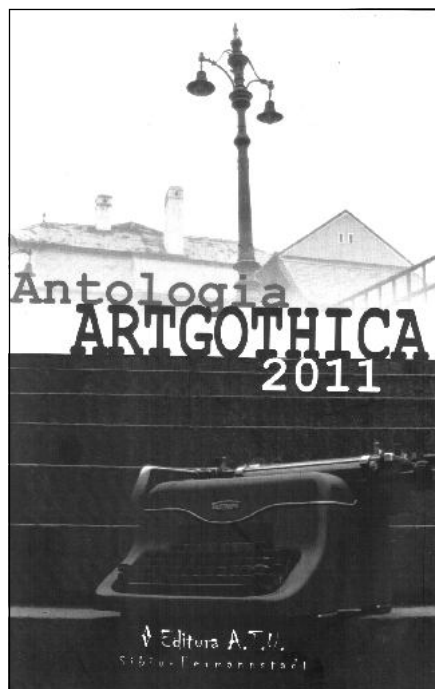

TABĂRA INTERNAȚIONALĂ DE POEZIE SIBIU- CISNĂDIOARA

În organizarea Asociației Artgotthica Sibiu (președinte Călin Sămărghițan), între 21-24 iulie 2011 s-a desfășurat proiectul „Tabăra Internațională de Poezie Sibiu-Cisnădioara”, ediția a II-a. Din partea FAMILIEI a participat ca invitat special poetul Ioan Moldovan. Un adevărat maraton de poezie – lecturi în public, lansări de carte, prezentări de reviste, plăcute colocvii pe teme variate, toate în jurul și împrejurul poeziei – a reunit autori de vârste, stiluri, performanțe diferite, într-o atmosferă de plăcută interferență amicală, fie că întâmplările s-au consumat în cafeneaua Atrium Clasic, la Cercul Militar, în cetatea Cisnădioarei sau la Pensiunea Elimheim.

Pe lângă nume bine cunoscute ale poeziei de azi – Ion Mureșan, Lucian Vasilescu, Leo Butnaru, Anca Mizumschi, Adrian Suciuc, Ștefan Doru Dăncuș – la această sărbătoare au participat mulți și admirabili poeți tineri: Marius Ștefan Aldea, George Asztalos, Izzet Baubec, Ștefan Ciobanu, Raul Coldea, Emilia Dănescu, Maria Dobrescu, Paul Gorban, Daniel Hoblea, Doru Emanuel Iconar, Adriana Lisandru, Mirela Lungu, Iulia Lungu, Magda Mirea, Alexandar Stoicovici, Laurențiu-Ciprian Tudor, Emilia Zăinel; dar și poeți ai vârstei mature:

Florian Silișteanu, Ioan Barb, Viorel Păcălă, Liviu Nanu, Adrian Munteanu, Emilia Dănescu. În chip firesc, Sibiu a avut partea sa de reprezentare lirică, dar și extra-lirică: Călin Sămărghițan, Silviu Guga, Valentin Leahu, actorul Mihai Bica, Teodor Bârsan, Dan Ioan Bogdan, Radu-Vasile Chialda, Mihai Curtean, Dan Herciu, Niu Herșianu, Anda Ionaș, George V. Precup, Camelia Silea. Partea internațională a Taberei a fost ilustrată de Ariadna Petri (Spania), Constantin Dragoș (Germania).

Un moment special l-a constituit lansarea volumului *Antologia ARTGOTHICA 2011*, editat de Asociația

Artgothica Sibiu, la editura A.TU.
Sibiu-Hermannstadt, în îngrijirea
directorului acesteia, Niu
Herişanu și a lui Mihai Curteanu.
Toți participanții s-au simțit

bine și foarte bine, obținând
bineînțelese aceleași calificative: bine
și foarte bine. Ca la orice întâlnire
scriitoricească darul de carte a fost
bogat.

O CARTE DESPRE UN ORAȘ N. I. DOBRA : *SIBIUL ÎN ALB ȘI NEGRU*

După cele patru cărți („Fie vorba între noi”, „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”, „Jurnal francez subiectiv” și „Lumea ca bălci”) pe care le-a publicat N. I. Dobra, cea de a cincea, „Sibiul în alb și negru”, apărută în anul acesta la Editura Arhip Art, mi se pare că-l reprezintă cel mai mult. În nici una dintre cărțile precedente nu se vede mai bine armonia dintre gazetărie și beletristică, în nici una nu era atât de pregnant eleganța stilului, dezinvoltura, ironia și, în definitiv, înzestrarea demnă de a fi luată în seama a lui N. I. Dobra. Textele cărții, care are ca subtitlu „Oameni, locuri, întâmplări”, sunt alese cu autoexigență din tot ce a publicat autorul, pe parcursul a două decenii, între 1990 și 2010, în ziarul „Tribuna”, cel mai important cotidian din Sibiu „moștenit” de la Ioan Slavici. Sunt texte, în cele peste trei sute de pagini ale cărții, cu subiecte foarte variate, inspirate din banalul cotidian și din experiențe/existențe fundamentale, dar toate subiectele cărții își mențin actualitatea pentru că sunt scrise din dragostea pentru burgul în care trăiește și dincolo de valoarea documentară și, dacă vreți, nostalgică, valoarea lor literară e

incontestabilă. Sunt prezente multe personalități ale orașului prin portrete abil creionate după o documentație riguroasă. Sunt, cum era și firesc, portretele unor scriitori și artiști realizate succint, dar fără să se uite nimic din ceea ce îi poate caracteriza. Demn de menționat e „crochiul” poetului Mircea Ivănescu sau cel a sculptorului Gavril Abrihan pe care „vatra” Sibiului i-a adoptat iar ei s-au integrat perfect. Astfel de texte dovedesc caracteristicile exponențiale ale gazetarului intelectual pasional de istoria culturală și literară a urbei în care trăiește. Multe texte ale cărții, ca de altfel și din cărțile anterioare, aparțin unui autentic prozator prin care se disociază de confrății cu care a conviețuit în ale gazetăriei și nu e de mirare că N. I. Dobra a fost inclus în antologia prozatorilor sibiieni, „Eternități de-o clipă”, editată de Ioan Radu Văcărescu. N. I. Dobra știe să fie/scrie grav și stilul lui capătă o anumită solemnitate, mai ales atunci când prezintă oameni ai Sibiului care au plecat în lumea umbrelor, dar știe să fie/scrie și „șugubăț”, într-un stil persiflant și calitățile de umorist sunt evidente. Poate că aceste calități duc la

succesul cărții pentru că, desigur, sunt cele mai apreciate de către cititor. Nu mă pot abține să nu citez începutul unui articol, cu titlul semnificativ, „Cu ...euro-groparii după mine”, pentru a vedea maniera de a face umor a lui N.I. Dobra: „Noi și-ai noștri politicieni suntem precum o turmă de oi rătăcite, care nu știe care-i drumul cel bun care duce spre poiana cu iarbă grasă, ferită de lupi. Și-atunci umblăm bezmetici, luându-ne după orice măgar care se așează în frunte.” Se pot da și alte exemple ce ilustrează vocația de umorist a autorului, de modul în care ironia e o preferință atât a gazetarul cât și prozatorul N. I.

Dobra.

Sibiul e „în alb și negru” nu doar pentru că e văzut cu bunele și relele lui, ci pentru că „tabloul” e făcut cu o mână sigură într-o tușă puternică, iar grafica lui Gheorghe Pârcălăboiu „completează” inspirat cartea. Exemplul gazetarului de la „Tribuna” sibiană poate fi urmat și de alți gazetari care, adunându-și reportajele din ziarele la care au colaborat între copertele unei cărți, pot realiza o „cronică” a orașului despre care scriu periodic și totodată pot să-și contureze mai ușor un profil pentru cititorii lor.

Silviu GUGA

ETHOS

The New View, martie 2011, Nr. 1

În urmă cu două decenii, când speram în miracolul „deșteptării”, privirea mi s-a oprit pe cuvântul Ethos de pe frontispiciul unei reviste: era unul din primele numere ale noii serii a revistei ETHOS. A fost un moment fulgurant, în care rezonanțele vechiului termen elin m-au tulburat.

Se pare că destinul culturii noastre este supus unor sincope endemice, destin reflectat și în apariția cu întrerupere a unor reviste, așa zice, chiar emblematice pentru spiritul locului. Astfel, ETHOS, sub specificația „The New View” este la a treia serie (seria I: 1944-47; seria a II-a: 1990-91), aidoma” bătrânei doamne”, FAMILIA din Oradea (seria a V-a). Paralela poate fi sugerată nu numai în timp, ci și în spațiu: vestul românesc, prin FAMILIA, se mândrește cu răsăritul efigiei eminesciene, așa cum azi, noi, aici, simțim consangvinitatea cu răsăritul românesc și prin prezența, la vârful revistei ETHOS-The New View, a unui orădean, prof. univ. dr. Horia Hulban, în calitate de director general și redactor șef.

Nu știu în ce măsură, în vremurile noastre, această onoare se conjugă cu un veritabil act de sacrificiu, nu numai pentru colectivul redacțional, ci și pentru colaboratori. Oricum, să fie-ntr-un ceas bun!

O scurtă privire asupra cuprinsului revistei relevă două orientări ale studiilor semnate de personalități ale elitei intelectuale ieșene privind, pe de o parte, un arc ce face legătura între noua și vechile serii ale revistei, inclusiv evocarea emblematică a filosofului și omului politic Petre Andrei, iar pe de altă parte, probleme actuale ale Universității

PROFIL DE AUR	
Doru TOMPEA: „Căpota intelectuală și cultura gândirii” Petre Andrei I.....	4
STUDII	
Horia HULBAN: Istoria și actualitatea sociologiei educației.....	14
Horia HULBAN: „Evoluția și rolul revistei” în cultura și știința românească.....	23
George MIHAI: „Psihologia și pedagogia” în cultura și știința românească.....	28
Teodor DIMA: „Tradiția și inovația în cultura și știința românească”.....	34
Ștefan BĂRSĂNESCU: „Psihologia și pedagogia” în cultura și știința românească.....	40
Teodor DIMA: „Tradiția și inovația în cultura și știința românească”.....	44
Horia HULBAN: „Psihologia și pedagogia” în cultura și știința românească.....	44
PROBLEME DE AUR	
Vasile Munteanu: „Psihologia și pedagogia” în cultura și știința românească.....	70
RECELAZI	
Bene CROFORD: „Psihologia și pedagogia” în cultura și știința românească.....	74

PETRE ANDREI și ale învățământului universitar în general.

În fine, subliniem ținuta grafică la nivelul exigentelor actuale (poate corpul literelor ar trebui mărit) și deschiderea spre exterior prin rezumate în limbi de circulație, preponderent engleza.

Din prima orientare, remarcăm studiul „Tradiție și inovație în revista ETHOS”, a distinsului prof. univ. dr. Teodor Dimă, membru corespondent al Academiei Române, cu insistențe substanțiale asupra unor personalități recunoscute, precum psihologul și pedagogul Ștefan Bărsănescu, director, alături de filosoful Nicolae Bagdasar, al primei serii din 1944.

Personalitatea lui Petre Andrei este evocată de către prof. univ. dr. Doru Tompea, într-un amplu și documentat „Profil de aur”, precum și în studiul consistent și pe deplin edificator al prof. univ. dr. Horia Hulban: „Petre Andrei și psihologia educației”.

A doua orientare a studiilor revistei,

vizează sinuozitățile din perioada „post-revoluționară” a învățământului universitar în general și cele ale Universității particulare PETRE ANDREI, în special.

Reținem în acest sens studiile semnate de conferențiarul universitar dr. Sorin Bocancea, dr. Tudor Pitulac și dr. Daniel Șandru.

Remarcabile prin acuitatea observațiilor și actualitatea lor, sunt studiile profesorilor universitari dr. Ioan Străchinaru („Dezvoltarea creativității în relația student-profesor”), dr. Gheorghe Mihai și dr. Ioan Humă.

Lipsite de tradiția bine așezată a unui învățământ superior privat, cât mai ales de suportul material necesar, startul și parcursul noilor universități private, uneori riscante și țintind performanțe”

peste noapte”, asemenea „noului capitalism” de după 1990, n-a fost întotdeauna cel mai fericit,” monopolul „ statului fiind când regretat, când hulit, după împrejurări.

Statisticile, reflectând relativ obiectiv „cantitatea”, sunt folosite drept argumente de o parte sau de alta a „beligeranților”, dar inefabilul calității, esențial, singular și definitiv, vizând învățământul- cadre didactice și studenți- este în suferință.

Măsurăm cantitatea, dar, pătrunzător, spiritul nostru discerne calitatea din această măsurătoare. Reapariția ETHOS-ului este un semn al calității indelebile a spiritului ieșean.

Alexandru POP